

κεφάλαιο 1.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1.1

ΒΑΣΙΚΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ, ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Η Περιφέρεια Κρήτης αποτελείται από τους Νομούς Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου και Χανίων και έχει έδρα το Ηράκλειο, πρωτεύουσα του ομώνυμου Νομού. Βρέχεται βόρεια από το Κρητικό Πέλαγος και Νότια από το Λιβυκό Πέλαγος. Έχει συνολική έκταση 8.335 km και καλύπτει το 6,3% της συνολικής έκτασης της χώρας. Στην Περιφέρεια Κρήτης, εκτός της νήσου Κρήτης, ανήκουν, επίσης, και αρκετά μικρά νησιά, όπως η Γαύδος, η Ντία, το Κουφονήσι, το Γαϊδουρονήσι ή Χρυσή, οι Διονυσάδες, η Σπιναλόγκα και το Παξιμάδι, εκ των οποίων τα περισσότερα είναι ακατοίκητα. Είναι η πλησιέστερη Ευρωπαϊκή Περιφέρεια στον Ισημερινό και σχεδόν ισαπέχει από την ηπειρωτική Ευρώπη (110 km), την Ασία (175 km) και την Αφρική.

Η μορφολογία της Κρήτης χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη τριών βασικών ζωνών: τη ζώνη με υψόμετρο 400 m και άνω (υψηλή ή ορεινή), τη ζώνη από 200-400 m (μέση) και τη χαμηλή ζώνη που αφορά στις περιοχές που εκτείνονται από την επιφάνεια της θάλασσας έως τα 200m υψόμετρο. Οι δύο πρώτες ζώνες καταλαμβάνουν σχεδόν τα 3/5 της νήσου και αποτελούν μια συνεχή οροσειρά από τα δυτικά προς τα ανατολικά, διακοπτόμενη από μικρές κοιλάδες και φαράγγια.

Οι ορεινοί όγκοι καταλαμβάνουν το 41% του εδάφους της, ενώ μεταξύ τους δημιουργούνται εύφορες πεδιάδες, που απαρτίζουν το 33% των εδαφών της και το υπόλοιπο 26% είναι ημιορεινό. Οι ακτές της έχουν μήκος 1.306 km (ποσοστό 7,8% της χώρας) και οι αξιόλογες παραλίες της αντιπροσωπεύουν το 9% της χώρας. Η γεωργική γη της περιφέρειας (37,8% της έκτασής της) είναι σημαντικά μεγαλύτερη από τον εθνικό μέσο όρο. Το μεγαλύτερο μέρος της γεωργικής γης βρίσκεται στο Νομό Ηρακλείου (44%) και το μικρότερο στο Νομό Χανίων (17%) που ωστόσο είναι δεύτερος από πλευρά εκτάσεως (28,5% της συνολικής

εκτάσεως). Το υδατικό δυναμικό της Περιφέρειας είναι περιορισμένο, αλλά και ανισομερώς κατανομημένο.

Στην Περιφέρεια Κρήτης αναλογεί 7,4% των καλλιεργούμενων εκτάσεων στη χώρα, 33% της συνολικής παραγωγής ελαιολάδου (1η στη χώρα), 10% της παραγωγής εσπεριδοειδών (3η), 11% της παραγωγής πατάτας (3η) και 6% τομάτας (6η) σύμφωνα με στοιχεία του 2003.

Σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα του πρωτογενή τομέα, αποτελούν οι δυναμικές καλλιέργειες (πρώιμα κηπευτικά, κηπευτικά υπό κάλυψη). Αξιόλογες προοπτικές παρουσιάζει η ανάπτυξη καλλιεργειών σε θερμοκήπια και οι καλλιέργειες παραδοσιακών και υποτροπικών καρπών.

Ο τουρισμός είναι ο πλέον δυναμικός τομέας της Περιφέρειας. Η Κρήτη είναι από τις πιο ευνοημένες τουριστικά περιοχές της Ελλάδας και δέχεται περίπου 2 εκατομμύρια επισκέπτες το χρόνο.

Το Ηράκλειο βρίσκεται στη μέση περίπου της βόρειας ακτογραμμής της Κρήτης με υψόμετρο 10 έως 40 μέτρων, στον 35° 20' παράλληλο βόρειου πλάτους και 20° 10' ανατολικού μήκους *Greenwich*. Ο Δήμος βρίσκεται στην πεδιάδα Ηρακλείου και συνορεύει με τους Δήμους Μαλεβιζίου και Αρχανών-Αστερουσίων. Στα βόρεια ο Δήμος βρέχεται από το Κρητικό Πέλαγος.

Ο Δήμος Ηρακλείου, αποτελεί Μητροπολιτικό Κέντρο Διαπεριφερειακής Ακτινοβολίας, με άξονα την έρευνα, την τεχνολογία, τον τουρισμό και τον πολιτισμό. Η πόλη του Ηρακλείου αποτελεί το μεγαλύτερο αστικό κέντρο της Κρήτης. Είναι η πρωτεύουσα και το οικονομικό κέντρο του νησιού. Είναι μια δυναμική και κοσμοπολίτικη πόλη, την καλοκαιρινή περίοδο δέχεται εκατοντάδες χιλιάδες επισκέπτες που κατακλύζουν την αγορά, τα μουσεία, τους αρχαιολογικούς χώρους, παραλίες και άλλα ενδιαφέροντα αξιοθέατα. Το Ηράκλειο αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς της χώρας και της Μεσογείου. Η πόλη του Ηρακλείου είναι γνωστό επιστημονικό κέντρο σε όλη την Ευρώπη, ενώ αποτελεί και σπουδαίο εμπορικό και οικονομικό κέντρο του νησιού. Κατέχει στρατηγική και γεωπολιτική θέση στη νοτιοανατολική μεσόγειο, συνδέοντας τρεις ηπείρους και πολλαπλούς διαφορετικούς πολιτισμούς. Τα τελευταία χρόνια η πόλη έχει σημειώσει τεράστια πρόοδο στον ακαδημαϊκό, και τεχνολογικό τομέα.

Το Ηράκλειο υπάγεται διοικητικά στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηρακλείου της οποίας αποτελεί και έδρα, είναι το διοικητικό κέντρο της Περιφέρειας Κρήτης καθώς και έδρα της Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Είναι το μεγαλύτερο αστικό κέντρο της Κρήτης, με έκταση 244.613 τετρ. χιλιόμετρα και 4η μεγαλύτερη πόλη της χώρας

με πληθυσμό που ανέρχεται στους 173.993 κατοίκους, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή. Ο πληθυσμός της αυξήθηκε την τελευταία εικοσαετία (1981-2001) κατά 30% περίπου ενώ προβλέπεται να αυξηθεί περαιτέρω κατά 20% έως το 2021.

Η μεγάλη αύξηση της έκτασης του Δήμου, τον κατέστησε από αμιγώς αστικό σε αστικό-αγροτικό Δήμο.

Σήμερα το Ηράκλειο κατέχει εξέχουσα θέση ως πρωτεύουσα αλλά και ως έδρα της Περιφέρειας Κρήτης, βρίσκεται στο κέντρο της βόρειας ακτής του νησιού και αποτελεί κεντρικό κόμβο με το διεθνές αεροδρόμιο «Νίκος Καζαντζάκης», το Δεύτερο Διεθνές Αεροδρόμιο της χώρας, πρώτο σε ναυλωμένες πτήσεις (charter) και το δεύτερο σε κίνηση λιμάνι της χώρας, έχουν ως επακόλουθο το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής κίνησης που καταφθάνει στην Κρήτη να περνά από το Ηράκλειο τουλάχιστον 2 φορές. Επιπλέον, το λιμάνι το οποίο περιλαμβάνει μαρίνα, αλιευτικούς & εμπορικούς προβλήτες καθώς και επισκευαστική ζώνη, **αποτελεί κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου και διακίνησης μεγάλου αριθμού επιβατών και εμπορευμάτων προς όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό.** Λόγω των λιμενικών του υποδομών που συνεχώς αναβαθμίζονται, η πόλη του Ηρακλείου τείνει να αναδειχθεί σε **εμπορευματικό κέντρο της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.** Επίσης δέχεται ολοένα και περισσότερες επισκέψεις κρουαζιερόπλοιων τονώνοντας ακόμη περισσότερο την τοπική οικονομία.

Τα τελευταία χρόνια η πόλη έχει αλλάξει και αλλάζει ριζικά όψη δίνοντας περισσότερο έμφαση σε θέματα ποιότητας ζωής για τον κάτοικο και τον επισκέπτη του ιστορικού κέντρου της πόλης. Η αγορά της πόλης χαρακτηρίζεται ως πολύ καλή στην ποιότητα αλλά και την επάρκεια των αγαθών (ντόπιων, εγχώριων ή εισαγόμενων).

Θέματα πολιτισμικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος βρίσκουν έκφραση μέσα από τις οργανωμένες εκδηλώσεις τόσο της **Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης, του Πολιτιστικού Συνεδριακού Κέντρου** (που αποτελούν κέντρα δημιουργίας και ανάδειξης της πολιτιστικής ταυτότητας του Δήμου) όσο και άλλων φορέων και πολιτιστικών οργανώσεων της ευρύτερης περιοχής. Τα διάφορα Μουσεία (Αρχαιολογικό, Ιστορικό, Μάχης Κρήτης, Φυσικής Ιστορίας) καθώς και οι αρχαιολογικοί χώροι με προεξέχοντα **το μινωικό ανάκτορο της Κνωσού** ελκύουν, σε ετήσιο επίπεδο, χιλιάδες επισκέπτες του εσωτερικού και του εξωτερικού που κατακλύζουν κυρίως τις βόρειες ακτές του νησιού, γεύονται την περιώνυμη «κρητική κουζίνα» και απολαμβάνουν τις φυσικές ομορφιές της περιοχής. Η αποκατάσταση, ανάδειξη και επανάχρηση των Ενετικών Τειχών (Πύλες, Θολοσκεπείς Στοές, χαμηλές πλατείες) **το μεγαλύτερο και καλύτερα**

σωζόμενου Μνημείο Οχυρωματικής Αρχιτεκτονικής της Ανατολικής Μεσογείου, έχουν αλλάξει και βελτιώσει τη συνολική τους εικόνα με αποτέλεσμα το μνημείο να έχει ενταχθεί στο καλεντάρι των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

Ο Δήμος Ηρακλείου λόγω της κεντροβαρικής του θέσης του, του ανθρώπινου κεφαλαίου και των υποδομών που διαθέτει, (μεταφορικών-συγκοινωνιακών, αθλητικών, τουριστικών, στρατιωτικών, ακαδημαϊκών, ενεργειακών και επιχειρηματικών) μέσα στα διοικητικά του όρια αλλά και στα ευρύτερα όρια του πολεοδομικού συγκροτήματος Ηρακλείου, συγκεντρώνει ένα πολύ μεγάλο όγκο οικονομικής δραστηριότητας, γεγονός που τον αναδεικνύει, **δυναμικό πόλο ανάπτυξης, όχι μόνο σε επίπεδο Περιφέρειας αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Το αναπτυξιακό προφίλ του Δήμου Ηρακλείου ενισχύεται ακόμα περισσότερο από το γεγονός ότι ένα πλήθος οικονομικών και αναπτυξιακών φορέων εδρεύει και δραστηριοποιείται εντός των διοικητικών του ορίων.**

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν.3852/2010 «Πρόγραμμα Καλλικράτης» ο νέος Δήμος Ηρακλείου διαιρείται σε **πέντε (5) Δημοτικές Ενότητες** (Δ.Ε. Ηρακλείου, Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσοῦ, Δ.Ε. Γοργολαΐνη, Δ.Ε. Παλιάνης, Δ.Ε. Παλιανής). Οι πέντε Δημοτικές Ενότητες απαρτίζονται από πέντε (5) Δημοτικές Κοινότητες (πρώην Δημοτικά Διαμερίσματα) και δεκαεννέα (19) Τοπικές Κοινότητες (πρώην Τοπικά Διαμερίσματα).

Η Διοικητική Δομή του νέου Δήμου Ηρακλείου με πληθυσμιακά στοιχεία, αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα:

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ Ν.3852/2010 «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ»		
A/A	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ- ΔΗΜΟΤΙΚΗ - ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (ΑΠΟΓΡΑΦΗ 2011)
	ΣΥΝΟΛΟ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	173.993
	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	151.324

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

1	4 ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	144.422
2	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ	2.256
3	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΥΤΩΝ	1.300
4	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΑΦΝΩΝ	1.204
5	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΚΑΛΑΝΙΟΥ	1.229
6	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΑΥΡΑΚΙΩΝ	913
	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	14.635
1	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	13.030
2	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	1.605
	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΜΕΝΟΥΣ	3.260
1	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΟΥ ΣΥΛΛΑ	1.157
2	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΥ	674
3	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ	1.429
	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΙΑΝΗΣ	1.844
1	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΥΓΕΝΙΚΗΣ	539
2	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΕΝΕΡΑΤΟΥ	869
3	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΕΡΑΣΙΩΝ	267
4	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΙΒΑΣ	169
	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ	2.930
1	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΓΙΟΥ ΜΥΡΩΝΟΣ	613
2	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΑΝΩ ΑΣΙΤΩΝ	425

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

3	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΤΩ ΑΣΙΤΩΝ	1.083
4	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΝΤΑΜΟΔΙΟΥ	300
5	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΕΤΡΟΚΕΦΑΛΟΥ	182
6	ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΥΡΓΟΥΣ	327

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. – Πρόγραμμα «Καλλικράτης»

Ειδικότερα στο Δήμο Ηρακλείου κατά την τελευταία απογραφή το 2011, καταγράφηκε αύξηση του μόνιμου πληθυσμού κατά 10.878 κατοίκους σε σχέση με την απογραφή του 2001, ενώ η πληθυσμιακή πυκνότητα ανέρχεται στην τιμή 711 (δηλ. 711 κάτοικοι ανά τ.μ.).

Η έδρα του Δήμου είναι στο Ηράκλειο, οδός Αγίου Τίτου 1 και τα στοιχεία επικοινωνίας είναι:

☎ Τηλεφωνικό Κέντρο: 2813 409000

✉ Κεντρικό e-mail: info@heraklion.gr

💻 Ηλεκτρονική σελίδα του Δήμου: www.heraklion.gr

Ιστορική έδρα σύμφωνα με το Ν.3852/2010, του νέου Δήμου είναι η Νέα Αλικαρνασός.

Το Ηράκλειο αποτελεί Δήμο ήδη από το 1900. Σύμφωνα με το υπ. αριθμ. 120 Διάταγμα που δημοσιεύτηκε στο Πρώτο Τεύχος της Επίσημης Εφημερίδας της Κρητικής Πολιτείας στις 02/11/1900, η Κρήτη διαιρούνταν σε 86 Δήμους που κατατάσσονταν σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία υπάγονταν το Ηράκλειο, τα Χανιά και το Ρέθυμνο, στη δεύτερη κατηγορία οι Δήμοι με πληθυσμό άνω των 3.500 κατοίκων και στη τρίτη κατηγορία όλοι οι υπόλοιποι.

Στον Πίνακα που ακολουθεί αναφέρονται οι παλαιότεροι και σύγχρονοι οικισμοί του Δήμου Ηρακλείου, όπως αυτοί έχουν καταγραφεί από το τμήμα της Δημοτικής Περιουσίας.

ΟΝΟΜΑΤΑ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ
ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
Ακ-Τάμπια (περιοχή Ανάληψη)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Δρακουλιάρης , ο
Κατσαμπάς, ο
Μπουγάδα , η
Μακρύς Τοίχος , ο
Μαραθίτης , ο
Χάνι Ασάνη , το
Φορτέτζα η Φορτέτσα, η
Μαλάδες , οι (σημερα Δημ. Ενοτητα Τεμένους)
Άγιος Σύλλας , ο (σημερα Δημ. Ενοτητα Τεμένους)
Φοινικιά , η
Γούρνες , οι
Αθάνατοι , οι
Αγία Ειρήνη ,η
Καινούργια Πόρτα ,η
Στειακού ο
Βραδιάρη , ο
Χρυσοπηγή, η
Πειρουνάκη, ο
Μεσαμπελιές , οι
Μετεβή Καμάρος ή Μπεντεβή , η ή το
Μετόχι Δεχήρ-Αγά , το
Προάστειον , το
Βλιχιά ή Βλυχιά, η
Κνωσός , η
Φαγαρέτου Πόρτα , η
Χανιών Πόρτα ή Χανιώπορτα ,η
Άγιος Ιωάννης , ο
Αλατιάτα , τα
Μασταμπάς , ο
Καμίνια , τα
Ατσαλένιο Μετόχι , το
Βούλγαρη , ο
Θέρισσος , η
Μετόχι , το
Άνω Φορτέτσα, η
Νέα Φορτέτσα , η
Ηράκλειον , το
Κορακοβούνι ή Αμφιθέα το ή η
Παπά Τίτου Μετόχι , το
Λοφούπολις , η
Σέμελη , η
Τοπική Κοινότητα Βασιλειών
Άγιος Βλάσιος,ο
Βασιλείαι,αι

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Σίλαμος,ο
Τοπική Κοινότητα Βουτών
Βούται,αι
Γιοφυράκια,τα
Τοπική Κοινότητα Δαφνέ
Δαφνές,ο
Τοπική Κοινότητα Σκαλανίου
Σκαλάνιον,το
Στεργιανό
Σπήλια,τα
Τοπική Κοινότητα Σταυρακίων
Σταυράκια,τα
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ
Δημοτική Κοινότητα Νέας Αλικαρνασσοῦ
Άγιος Ιωάννης,ο
Νέα Αλικαρνασσός,η
Τοπική Κοινότητα Καλλιθέας
Καλλιθέα,η ή Μπαμπαλή μετόχι
Καρτερός,ο
Πρασάς,ο ή Πρασάς
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΛΙΑΝΗΣ
Τοπική Κοινότητα Αυγενικής
Αυγενική,η
Βλαχιανά,τα
Τοπική Κοινότητα Βενεράτου
Βενεράτον,το
Μονή Παλιανής,η
Πύργος,ο
Σινάπιον,το ή Συνάπι
Τοπική Κοινότητα Κερασίων
Κεράσια,τα ή Κεράσσα
Νέον Βενεράτον,το
Τοπική Κοινότητα Σίβας
Σίβα,η ή Σίββα
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΜΕΝΟΥΣ
Τοπική Κοινότητα Αγίου Σύλλα
Άγιος Σύλλας,ο
Ζερβού Μετόχιον,το
Κάμπος,ο
Μαλάδες,οι

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Τσαγκαράκιον,το ή Μετόχι Τζαγκαράκη
Τοπική Κοινότητα Κυπαρίσσου
Γαλένιον,το
Καλός,ο ή Καλλές ή Καλού
Καρκαδιώτισσα,η
Κυπάρισσος,η ή Δουρβουτζή
Ρουκάνιον,το
Τοπική Κοινότητα Προφήτη Ηλία
Προφήτης Ηλίας,ο ή Καλνί Καστέλι
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ
Τοπική Κοινότητα Αγίου Μύρωνος
Άγιος Μύρων,ο
Ξηρολιά,η ή Ξηραληά
Τοπική Κοινότητα Άνω Ασιτών
Άνω Ασίται,οι
Τοπική Κοινότητα Κάτω Ασιτών
Ιερά Μονή Γοργολαΐνη,η
Κάτω Ασίται,οι
Νίση,η
Τοπική Κοινότητα Πενταμοδίου
Πενταμόδιον,το
Τοπική Κοινότητα Πετροκεφάλου
Πετροκέφαλον,το
Τοπική Κοινότητα Πυργούς
Πυργού,η

Πηγή: Τμήμα Δημοτικής Περιουσίας

Στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν παρουσιάζεται ο νέος Δήμος Ηρακλείου, όπως προέκυψε από την εφαρμογή του Ν.3852/2010, σε τρεις υποενότητες, καθεμιά από τις οποίες θα αναφέρεται σε επιμέρους Δημοτικές ενότητες. Το Ηράκλειο θα αποτελέσει την μία υποενότητα ως το μεγάλο <<αστικό>> κέντρο του νέου Δήμου Ηρακλείου, που αποτελεί και τον βασικό πυρήνα του, από κάθε άποψη. Χωριστή υποενότητα θα αποτελεί η παρουσίαση της Δημοτικής ενότητας Ν.Αλικαρνασσού η οποία αν και επίσης συμπεριλαμβάνεται στο <<αστικό>> τμήμα του νέου Δήμου, παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες που άλλοτε ταυτίζεται αναπτυξιακά με το Ηράκλειο και άλλοτε όχι. Τέλος χωριστή υποενότητα και αντικείμενο μελέτης θα αποτελέσουν οι τρεις Δημοτικές ενότητες Γοργολαΐνη-Παλιανή-Τέμενος. Τα βασικά χαρακτηριστικά των τριών Δημοτικών Ενοτήτων, Γοργολαΐνη-Τέμενος-Παλιανή, από άποψη εκτάσεως, πληθυσμού, τοπικής

οικονομίας και απασχόλησης, φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος, καθιστούν αναγκαία την παρουσίαση της περιοχής αυτής ως χωριστής περιοχής μελέτης που αναζητά τη θέση της σήμερα στο νέο μεγάλο Δήμο Ηρακλείου.

Και πραγματικά αναφερόμαστε σε ένα μεγάλο Δήμο Ηρακλείου, αφού στην οικιστική ενότητα των 262,10 τετρ. χιλιομέτρων που αφορά στους πρώην Δήμους Ηρακλείου και Αλικαρνασσού, προστέθηκαν 119,73 τετρ. χιλιόμετρα της ενδοχώρας του Ν.Ηρακλείου, ή αλλιώς ένα μεγάλο τμήμα της εύφορης και εύμορφης επαρχίας Μαλεβυζίου. Η περιοχή αυτή μπορεί να αποτελέσει το «οξυγόνο» της πόλης του Ηρακλείου και να της δώσει νέες δυνατότητες και προοπτικές.

1.1.1. Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσού

ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Η συνολική έκταση του πρώην Δήμου Νέας Αλικαρνασσού είναι 1.650 Ha. (1Ha=10 στρέμματα). Ο πραγματικός πληθυσμός¹ του ανέρχεται σε 10.794 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ για το 2011.

Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της Δ.Ε., είναι συγκεντρωμένο στον οικισμό της Ν. Αλικαρνασσού σε ποσοστό 92,1%. Οι υπόλοιποι οικισμοί έχουν πολύ μικρό μέγεθος, ωστόσο παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυναμική ανάπτυξης που συνεπάγεται αντίστοιχη πληθυσμιακή εξέλιξη εξαιτίας της εγγύτητάς τους με το Πολεοδομικό Συγκρότημα Ηρακλείου και των νέων αναπτυξιακών συνθηκών που αναμένονται να δημιουργηθούν για τον πρώην Δήμο στην ευρύτερη περιοχή, λόγω της αναμενόμενης εξυγίανσης των οχλουσών δραστηριοτήτων και της εγκατάστασης νέων δραστηριοτήτων με υπερτοπική ή ακόμη και διεθνή εμβέλεια (χονδρεμπόριο, κόμβος τηλεϊατρικής, κτλ.)

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

Ο πληθυσμός του πρώην Δήμου κατά τις τελευταίες δεκαετίες είχε θετική δημογραφική εξέλιξη λόγω κυρίως της σημαντικής αύξησης του πληθυσμού του οικισμού της Ν. Αλικαρνασσού, ο οποίος συμμετέχει σε ποσοστό πάνω από 90% στον πληθυσμό του πρώην Δήμου. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2 (βλέπε 1.3.3.) και στον Πίνακα 5 που ακολουθεί από το 1981 μέχρι σήμερα όλοι οι

¹ Πραγματικός Πληθυσμός του Δήμου, σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΣΥΕ, είναι ο πληθυσμός που απογράφεται κατά την ημέρα της απογραφής στον Δήμο.

οριοθετημένοι οικισμοί του Καποδιστριακού Δήμου αύξησαν το πληθυσμιακό τους μέγεθος με μεγάλο ρυθμό.

Ιδιαίτερα αυξητικές τάσεις ακολούθησε ο οικισμός του Πρασσά, ο οποίος ενώ σημείωσε μεγάλη μείωση πληθυσμού στη δεκαετία 1961-1971, στην αμέσως επόμενη δεκαετία όχι μόνο κάλυψε αυτή τη μείωση αλλά διπλασίασε σχεδόν τον πληθυσμό του το 1981 (αύξηση της τάξης άνω του 250%), για να ακολουθήσει με ιδιαίτερα υψηλό ρυθμό αύξησης και τα επόμενα χρόνια. Ο πληθυσμός των οικισμών της Ν. Αλικαρνασσού και της Καλλιθέας ακολούθησε μικρή αλλά σταθερή αυξητική πορεία σε όλα τα χρόνια από το 1961 μέχρι σήμερα. Ο πληθυσμός του οικισμού Καρτερού σημείωσε πολύ μεγάλη αύξηση της τάξης του 150% τη δεκαετία 1981 - 1991, ενώ όλες τις υπόλοιπες δεκαετίες συνέχισε να αυξάνεται με μικρότερους ρυθμούς.

Ο οικισμός Αγ. Ιωάννης εμφανίζει εντελώς αντίθετη πορεία καθώς από το 1961 μέχρι σήμερα έχανε σταδιακά τον πληθυσμό του, γεγονός που πιθανώς να οφείλεται κατά ένα μέρος και στην μη οριοθέτησή του.

Αξιοσημείωτο είναι ότι στις δεκαετίες 1961 και 1971 εμφανίζεται στην απογραφή της ΕΣΥΕ ο οικισμός Μέσα Κατσαμπά, ο οποίος αποτελούσε κατά το παρελθόν μια μικρή οικιστική συγκέντρωση στην περιοχή του ρέματος Κατσαμπά στο δυτικό όριο του Δήμου και με την πάροδο των ετών και την οικιστική εξάπλωση του οικισμού της Ν. Αλικαρνασσού, συγχωνεύθηκε με αυτήν αποτελώντας πλέον μια γειτονιά του οικισμού.

Ο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού του πρώην Δήμου, όπως αναφέρθηκε, είναι συγκεντρωμένο στον οικισμό της Ν. Αλικαρνασσού, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1, σε ποσοστό 92,1%. Οι υπόλοιποι οικισμοί έχουν πολύ μικρό μέγεθος, ωστόσο παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυναμική ανάπτυξης που συνεπάγεται αντίστοιχη πληθυσμιακή εξέλιξη εξαιτίας της εγγύτητάς τους με το Π.Σ. Ηρακλείου και των νέων αναπτυξιακών συνθηκών που αναμένονται να δημιουργηθούν για τον Δήμο στην ευρύτερη περιοχή, λόγω της αναμενόμενης εξυγίανσης των οχλουσών δραστηριοτήτων και της εγκατάστασης νέων δραστηριοτήτων με υπερτοπική ή ακόμη και διεθνή εμβέλεια.

Η Νέα Αλικαρνασσός ανήκει στην οικιστική υπο-ενότητα Ηρακλείου, σύμφωνα με τις προτάσεις της μελέτης Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας (Χ.Σ.Π.).

- Η σημερινή περιοχή της Νέας Αλικαρνασσού αποτέλεσε τόπο εγκατάστασης των κατοίκων της Αλικαρνασσού της Μικράς Ασίας, μετά από τους διωγμούς

που υπέστησαν από τους Τούρκους το 1914 και 1922 και οργανώθηκε σε κρατικό οικισμό το 1925.

Ο πρώην Δήμος Νέας Αλικαρνασσοῦ υπάγεται διοικητικά στη Περιφέρεια Κρήτης. Συνορεύει δυτικά με τον νέο Δήμο Ηρακλείου, ανατολικά με τον πρώην Δήμο Γουβών, ενώ στα βόρεια βρέχεται από το Κρητικό Πέλαγος.

Το δυτικό και ανατολικό όριο του Δήμου οριοθετείται από δύο ρέματα, το Σιλαμιανό και τον Καρτερό αντίστοιχα και ανήκει στην οικιστική υποενοότητα Ηρακλείου, σύμφωνα με τις προτάσεις της μελέτης Χ.Σ.Π.

Ο πρώην Δήμος Νέας Αλικαρνασσοῦ παρουσιάζει γεωγραφικά αλλά και ιστορικά μια οικιστική αυτονομία στο σύνολο του οικιστικού συγκροτήματος. Γι' αυτό άλλωστε και η Νέα Αλικαρνασσός έχει το δικό της κέντρο πόλης που εξυπηρετεί τους κατοίκους του Δήμου.

Το 1988, με βάση το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (Γ.Π.Σ.) (ΦΕΚ 457/Δ/1988) θεσμοθετείται η συγκρότηση του Πολεοδομικού Συγκροτήματος του Ηρακλείου (Π.Σ.Η.) στο οποίο συμπεριλαμβάνεται ο οικισμός της Αλικαρνασσοῦ. Στην μετέπειτα τροποποίησή του το 2003, εντάσσεται στο Π.Σ.Η. ευρεία ζώνη της σημερινής Δ.Ε. Ν. **Αλικαρνασσοῦ, το νυν Δ.Δ. Ν. Αλικαρνασσοῦ, και οι διάφορες Πολεοδομικές Ενότητες (Π.Ε.) οι οποίες το συναποτελούν. Με την με αρ1732/13-3-2009 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Κρήτης (ΦΕΚ122/ΤΑΑΠΘ/23-3-2009), εγκρίθηκε η επέκταση του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου και Αναθεωρήθηκε το Εγκεκριμένο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο στα διοικητικά όρια του τέως Δήμου Νέας Αλικαρνασσοῦ και σήμερα δημοτική ενότητα Νέας Αλικαρνασσοῦ.**

Στον παλιό Δήμο Νέας Αλικαρνασσοῦ, αλλά και στην όμορη Κοινότητα Καλλιθέας είχαν αρχίσει από παλιά να χωροθετούνται σε δημόσιας ιδιοκτησίας εκτάσεις διάφορες δραστηριότητες δημοσίου ενδιαφέροντος με υπερτοπικό χαρακτήρα Δημοτικής, και Περιφερειακής, όπως:

- οι φυλακές
- τα στρατόπεδα
- το αεροδρόμιο
- η ανατολική επέκταση του λιμανιού
- τα σφαγεία (έχουν πλέον απομακρυνθεί και στη θέση τους λειτουργεί το Δημοτικό Κέντρο Κυκλοφοριακής Αγωγής, το οποίο επισκέπτονται μαθητές από όλο το πολεοδομικό συγκρότημα Ηρακλείου και τις γύρω περιοχές)
- η ΒΙ.ΠΕ
- το νομαρχιακό ταμείο (μάντρα)

- η ΔΕΣΕ

και πιο πρόσφατα:

- η Δημοτική Λαχαναγορά
- ο σταθμός συμπίεσης και μεταφόρτωσης απορριμμάτων
- το κέντρο διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών του Π.Σ.Η
- εγκαταστάσεις του Δήμου Ηρακλείου (υπηρεσία καθαριότητας)
- Το νέο αστυνομικό μέγαρο

Όλες αυτές οι δραστηριότητες είναι εκτατικές, χωροθετούνται κατά κανόνα στον περιαστικό χώρο και είναι αποκομμένες από την τοπική κοινωνία και ενίοτε ορισμένες από αυτές τις δραστηριότητες είναι αποκομμένες και από την τοπική οικονομία. Ορισμένες ομάδες εργαζομένων μόνον, κατοικούν στους πλησιέστερους οικισμούς. Σημαντικό ρόλο στην χωροθέτηση αυτών των δραστηριοτήτων έπαιξε:

- η εγγύτητα της περιοχής με την πόλη του Ηρακλείου (η Ν. Αλικαρνασσός είχε αρχίσει να λειτουργεί από πολύ νωρίς ως περιαστική περιοχή και συνέβαλλε στην συγκρότηση του Π.Σ.Η.)
- η χαμηλή ής αποδοτικότητα γεωργική γη
- το ιδιοκτησιακό καθεστώς, καθώς πολλές από αυτές τις εκτάσεις ανήκαν ανέκαθεν στον Δήμο Ν. Αλικαρνασσού ή στο Δημόσιο.

Το αεροδρόμιο και το λιμάνι του Ηρακλείου αποτελούν τις βασικές πύλες εισόδου των τουριστών και ο τρόπος λειτουργίας τους σε συνδυασμό με την κατάστασή τους μπορούν να δημιουργήσουν θετικές ή αρνητικές εντυπώσεις στους τουρίστες και να επηρεάσουν ανάλογα τον τουρισμό.

Η χωροθέτηση της ΒΙΠΕ στον περιαστικό χώρο του Π.Σ. Ηρακλείου εντός του Δήμου Ν. Αλικαρνασσού συνέβαλλε σημαντικά στην προσέλκυση βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων με αποτέλεσμα τον κορεσμό της, παρά τις μικρές επεκτάσεις που έγιναν τα τελευταία χρόνια. Εντός της ΒΙΠΕ λειτουργούν οι περισσότερες από τις μεγάλες μονάδες που είναι εγκατεστημένες στο νομό εκ των οποίων καμία δεν ανήκει στην κατηγορία της υψηλής όχλησης. Στα πλαίσια του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου που σήμερα ισχύει για την περιοχή, προβλέπεται η θεσμοθέτηση ΒΙΟΠΑ σε θέση νότια της ΒΙΠΕΗ, όμως δεν έχει ακόμη εκπονηθεί και εγκριθεί σχετική πολεοδομική μελέτη. Στη θέση αυτή έχουν ξεκινήσει και εγκαθίστανται Βιοτεχνικές Μονάδες οι οποίες μετά της έγκριση ρυμοτομικού σχεδίου αναμένεται να πολλαπλασιαστούν. Ομοίως στην προβλεπόμενη θέση

χονδρεμπορίου δυτικά της ΒΙΠΕ αναμένεται άμεσα να συγκεντρωθούν εγκαταστάσεις συναφούς χρήσης.

Τόσο η ΒΙΠΕ Ηρακλείου όσο και το αεροδρόμιο που βρίσκονται εντός των διοικητικών ορίων της Δ.Ε. Ν. Αλικαρνασσού δημιουργούν μια έντονη σχέση αλληλεξάρτησης με το Ηράκλειο. Η χωροθέτηση δύο τόσο σημαντικών δραστηριοτήτων εντός του Δήμου δημιουργεί σημαντικούς φόρτους μετακινήσεων προσώπων και αγαθών τόσο με την πόλη του Ηρακλείου όσο και με τις υπόλοιπες περιοχές του νομού, αλλά και της Περιφέρειας Κρήτης.

Γενικά στον πρώην Δήμο της Ν. Αλικαρνασσού έχουν έντονη παρουσία τα δίκτυα μεταφορών. Το βασικό οδικό δίκτυο αποτελούν η Νέα και Παλιά Εθνική Οδός και η επαρχιακή οδός Ηρακλείου – Άνω Βιάννου που διασχίζουν τον Δήμο. Η Ν. Αλικαρνασσός αποτελεί τον οδικό κόμβο που ενώνει το Ηράκλειο με την Ανατολική Κρήτη, καθώς και με τις νοτιοανατολικές περιοχές του νομού μέσω των προαναφερθέντων αξόνων. Παράλληλα το αεροδρόμιο που εξυπηρετεί ολόκληρο τον νομό προκαλεί ροές από και προς τον Δήμο της Ν. Αλικαρνασσού με όλες τις θετικές και αρνητικές συνέπειες που αυτό συνεπάγεται. Σημαντικό ρόλο καλείται να υπηρετήσει η νεοκατασκευασθήσα παραλιακή οδός που συνδέει άμεσα το λιμάνι με το αεροδρόμιο μέσω της οδού Σταδίου (περιμετρική οδός σχεδίου πόλεως) και Ικάρου (τμήμα εκτός σχεδίου). Αμέσως μετά την προγραμματιζόμενη αποκατάσταση της κυκλοφορίας από την οδό Σεφέρη, αναμένεται η επαναφορά του ρόλου του τμήματος της παραλιακής οδού βόρεια της Νέας Αλικαρνασσού αποκλειστικά σε δρόμο ήπιας κυκλοφορίας που προορίζεται για αναψυχή των κατοίκων και των επισκεπτών της πόλης.

Ο Δήμος Ν. Αλικαρνασσού μέσα στο πλαίσιο που περιγράφηκε παραπάνω υφίσταται άμεσα όλες τις επιδράσεις και αλληλεξαρτήσεις του Ηρακλείου που αποτελεί την έδρα της Περιφέρειας και έναν από τους σημαντικότερους πόλους ανάπτυξης σε εθνικό επίπεδο, διότι:

- γειτνιάζει άμεσα με το Ηράκλειο
- τμήμα του ανήκει στο Π.Σ., καθώς συγκεντρώνει μερικές από τις σημαντικότερες δραστηριότητες περιφερειακής σημασίας, όπως είναι το διεθνές αεροδρόμιο, η ΒΙΠΕ, η ελεύθερη ζώνη του εμπορικού – επιβατικού λιμανιού, το οποίο όμως βρίσκεται εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Ηρακλείου.

Επομένως η Νέα Αλικαρνασσός διεκδικεί σημαντικό μερίδιο από τον νέο στρατηγικό ρόλο του νέου Δήμου Ηρακλείου όπως αυτός σκιαγραφείται

μέσα από το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδίου Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας (ΠΠΧΣΑΑΠ) Κρήτης, αλλά και από τις αναπτυξιακές πολιτικές που ακολουθούνται τα τελευταία χρόνια στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων και που εξειδικεύονται ακόμη περισσότερο για το μέλλον.

Ο ρόλος του νέου Δήμου Ηρακλείου που προτείνεται μέσα από το ΠΠΧΣΑΑΠ Κρήτης, αναγνωρίζοντας την εθνικής εμβέλειας σημασία του, δημιουργεί επιπλέον ανάγκες για επανασχεδιασμό των υποδομών του και τη δημιουργία νέων, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στον αναβαθμισμένο ρόλο του.

Ολόκληρος ο πρώην Δήμος Ν. Αλικαρνασσοῦ, πλέον και όχι μόνο ο οικισμός Νέας Αλικαρνασσοῦ αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Ηρακλείου (Π.Σ.Η.) και για το λόγο αυτό πρέπει να ενταχθεί μέσα σε αυτό το αναβαθμισμένο πλαίσιο αναγκών της πόλης του Ηρακλείου και να διεκδικήσει με τη σειρά του την αναβάθμιση των υποδομών του. Εξάλλου, η θέση του Δήμου είναι κομβική ως προς το σύστημα μεταφορικής υποδομής της Περιφέρειας, αλλά και του νομού, καθώς αποτελεί τη συνισταμένη των μετακινήσεων από την ανατολική Κρήτη και από το νοτιοανατολικό τμήμα του Νομού Ηρακλείου, είτε προς το Ηράκλειο και άλλες περιοχές της δυτικής Κρήτης, είτε προς τις υπόλοιπες περιοχές της χώρας ή και εκτός αυτής. Παράλληλα ο Δήμος αποτελεί την ανατολική πύλη εισόδου στην πόλη του Ηρακλείου, αλλά και την διεθνή αεροπορική πύλη εισόδου στην Περιφέρεια Κρήτης. Αυτός ο χαρακτήρας δημιουργεί ανάγκες αναβάθμισης της ποιότητας του αστικού και εξωαστικού χώρου, οι οποίες θα συμβάλλουν συνολικά στην αναπτυξιακή πορεία όλου του Π.Σ.Η.

Η ραγδαία ανάπτυξη του Π.Σ.Η έχει οδηγήσει ήδη σε κορεσμό τους υφιστάμενους οικιστικούς υποδοχείς, αλλά και τους υποδοχείς παραγωγικών δραστηριοτήτων. Αυτό οδηγεί αναπόφευκτα στη διάχυση των δραστηριοτήτων και εκτός των θεσμοθετημένων υποδοχέων αναπαράγοντας τα προβλήματα ασυμβατότητας των χρήσεων γης. Ο πρώην Δήμος Ν. Αλικαρνασσοῦ αποτελεί, όπως ήδη έχει αναφερθεί τον ανατολικό περιφερειακό χώρο του Π.Σ.Η. και ως εκ τούτου αποτελεί τον χώρο εκτόνωσης των δραστηριοτήτων που ασφυκτούν στην πόλη του Ηρακλείου (οικιστική χρήση, χονδρεμπόριο, βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες). Στην τροχιά των οικιστικών υποδοχέων του Ηρακλείου έχουν μπει οι οικισμοί Πρασσάς και Καλλιθέα.

Ειδικότερα, η Νέα Αλικαρνασσός εξαρτάται από το Ηράκλειο (οικισμό 1^{ου} επιπέδου), ενώ από αυτή εξαρτώνται:

- Οι οικισμοί 4^{ου} ενισχυμένου επιπέδου:
 - Γούβες
 - Επισκοπή
 - Αρχάνες
 - Πεζά
 - Προφήτης Ηλίας
 - Αγ. Βαρβάρα
 - Βενεράτο
 - Άγιος Μύρων
- Οι οικισμοί 5^{ου} επιπέδου ενισχυμένου:
 - Σταυρωμένο
 - Ελαία
 - Μελέσες

Στην πραγματικότητα όλοι οι προαναφερθέντες οικισμοί, οι οποίοι αποτελούν τη φυσική συνέχεια της πόλης του Ηρακλείου προς τα ανατολικά, είναι προσανατολισμένοι και άμεσα εξαρτώμενοι από το Ηράκλειο, από το οποίο είναι εξαρτημένοι δια της Αλικαρνασσού και όλοι οι οικισμοί του ίδιου του Δήμου που είναι 5^{ου} επιπέδου.

Εξάλλου, οι υπερτοπικής σημασίας δραστηριότητες, όπως το Αεροδρόμιο, η ΒΙΠΕ, το Χονδρεμπόριο κ.λ.π. αποτελούν βασικούς πόλους εξάρτησης σε επίπεδο Νομού, προκαλώντας αυξημένες ροές προσώπων ή προϊόντων προς αυτούς, και έτσι αναγάγουν τον ίδιο το Δήμο σε ένα χωρικό και αναπτυξιακό κόμβο στο συνολικό δίκτυο των εξαρτήσεων.

1.1.2 Δημοτική Ενότητα Γοργολαΐνη

Ο πρώην Δήμος Γοργολαΐνη που αποτελεί την σημερινή Δημοτική Ενότητα Γοργολαΐνη, περιλαμβάνει τις εξής Τοπικές Κοινότητες:

1. Άγιος Μύρων
2. Άνω Ασίτες
3. Κάτω Ασίτες
4. Πενταμόδι
5. Πετροκέφαλο

6. Πυργού

Η Δημοτική Ενότητα Γοργολαΐνη **βρίσκεται** νοτιοδυτικά της πόλης του Ηρακλείου και συνορεύει με τους Δήμους: Μαλεβιζίου και Γόρτυνας.

Πήρε την ονομασία του από την **Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη** που βρίσκεται στους πρόποδες του Ψηλορείτη κοντά στο χωριό Κάτω Ασίτες. **Η συνολική έκταση της Ενότητας** είναι **41.711** στρέμματα, από τα οποία τα **15.440** είναι φυτεμένα με ελιές και τα **9.721** με αμπέλια. Είναι ημιορεινή περιοχή με μέσο υψόμετρο 420 μέτρα. Ο συνολικός πληθυσμός σύμφωνα με την απογραφή του 2001 είναι 3.171 άτομα.

ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Οι μετακινήσεις των κατοίκων γίνονται κυρίως προς το Ηράκλειο και εξυπηρετούνται σε μεγάλο βαθμό από το ΚΤΕΛ, το οποίο έχει τακτικά δρομολόγια. Η οδική σύνδεση των Κοινοτήτων μέσω του επαρχιακού οδικού δικτύου είναι ικανοποιητική.

Χιλιομετρικές αποστάσεις από την έδρα του πρώην Δήμου Γοργολαΐνη (Άγιος Μύρωνας):

- Άνω Ασίτες: 6 χλμ.
- Κάτω Ασίτες: 5 χλμ
- Πενταμόδι: 4 χλμ
- Πετροκέφαλο: 3 χλμ
- Πυργού: 0,5 χλμ

ΟΙΚΙΣΜΟΙ

ΑΓΙΟΣ ΜΥΡΩΝΑΣ

Είναι η έδρα του πρώην Δήμου <<Γοργολαΐνη>> με πληθυσμό 730 άτομα. Η απόστασή του από το Ηράκλειο είναι 18 χλμ. Είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακά χωριά της περιοχής και διακρίνεται για την πολύ ενδιαφέρουσα πολεοδομική του συγκρότηση και την εξαιρετικών δειγμάτων παραδοσιακή αρχιτεκτονική του. Η πανοραμική του θέα είναι εκπληκτική (είναι κτισμένο πάνω σε δύο λόφους και σε υψόμετρο 440μ.) και έχει σαν χαρακτηριστικό γνώρισμα το ρολόι του σχολείου που είναι ορατό σε ολόκληρη την επαρχία Μαλεβιζίου. Το 1881 γίνεται έδρα του ομώνυμου Δήμου.

ΑΝΩ ΑΣΙΤΕΣ

Η Τοπική κοινότητα Άνω Ασιτών απέχει 24 χλμ. από το Ηράκλειο και ένα μεγάλο μέρος της έκτασής του αποτελείται από **δασικές εκτάσεις στον ορεινό όγκο του Ψηλορείτη**. Στον οικισμό υπάρχει το μικρό **βυζαντινό εκκλησάκι του Αγίου Αντωνίου, στο ομώνυμο φαράγγι**, σε μια εκπληκτικής ομορφιάς τοποθεσία από την οποία περνάει το **Ευρωπαϊκό Ορειβατικό Μονοπάτι Ε4** που οδηγεί στο **καταφύγιο του Ορειβατικού Συλλόγου Ηρακλείου, στη θέση "Πρίνος"** (όπου υπάρχει δάσος από πρίνους) σε υψόμετρο 1.100 μέτρων.

ΚΑΤΩ ΑΣΙΤΕΣ

Χωριό χτισμένο στους ανατολικούς πρόποδες του Ψηλορείτη, σε υψόμετρο 450 μέτρων, απέχει από το Ηράκλειο 23 χλμ.

Είναι από τους **πλέον παραδοσιακούς οικισμούς** της περιοχής με αξιόλογα δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής.

ΠΕΝΤΑΜΟΔΙ

Είναι χτισμένο στην κοιλάδα του Γαζανού ποταμού, 17 χλμ. από το Ηράκλειο και είναι ένα από τα πιο παλιά χωριά της Κρήτης.

ΠΕΤΡΟΚΕΦΑΛΟ

Είναι χτισμένο σε υψόμετρο 340 μέτρων και απέχει από το Ηράκλειο 16 χλμ. Βρίσκεται πάνω σε λόφο πετρώδη που έχει **σχήμα ανθρώπινου κεφαλιού**, από το οποίο πήρε και την ονομασία του. Άλλη εκδοχή είναι ότι πήρε το όνομα αυτό από τον οικιστή και ιδιοκτήτη του λόφου, που λεγόταν Πέτρος (του Πέτρου το κεφάλι, Πετροκέφαλο). Ο οικισμός έχει σαφή χαρακτηριστικά οχυρωματικού τύπου.

ΠΥΡΓΟΥ

Χωριό της Ενότητας Γοργοαΐνη, που απέχει 20 χλμ. από το Ηράκλειο και 1 χλμ. μετά τον Άγιο Μύρωνα, προς Ασίτες.

Είναι χτισμένο στην πλαγιά μικρού λόφου και δεσπόζει στην ευρύτερη περιοχή με θέα προς βορειοδυτικά (Κρουσώνας και περιοχή φαραγγιού Αγίας Ειρήνης).

Συνοπτικά τα υψόμετρα των Τοπικών Κοινοτήτων της ΔΕ Γοργοαΐνη φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΥΨΟΜΕΤΡΟ
1.Άγιος Μύρωνα	440μ

2.Ανω Ασίτες	480μ
3.Κάτω Ασίτες	450μ
4.Πενταμόδι	320μ
5.Πετροκέφαλο	430μ
6.Πυργού	400μ

1.1.3 Δημοτική Ενότητα Παλιανής

Ο πρώην Δήμος Παλιανής που αποτελεί την σημερινή Δημοτική Ενότητα Παλιανής, βρίσκεται στο κέντρο του νομού Ηρακλείου περιλαμβάνει τις εξής Τοπικές Κοινότητες :

1. Βενεράτο (μαζί με τους οικισμούς Μονής Παλιανής , Πύργος , Σινάπι)
2. Αυγενική (με οικισμό Βλαχιάνα)
3. Κεράσια
4. Σίβα

Οι μετακινήσεις των κατοίκων γίνονται κυρίως προς το Ηράκλειο και εξυπηρετούνται σε μεγάλο βαθμό από το ΚΤΕΛ, το οποίο έχει τακτικά δρομολόγια. Η οδική σύνδεση των Κοινοτήτων μέσω του επαρχιακού οδικού δικτύου είναι ικανοποιητική.

Χιλιομετρικές αποστάσεις από το Ηράκλειο:

- Βενεράτο: 20 χλμ.
- Αυγενική: 20 χλμ
- Κεράσια : 19 χλμ
- Σίβα : 18 χλμ

ΟΙΚΙΣΜΟΙ

ΒΕΝΕΡΑΤΟ

Το Βενεράτο είναι ένα χωριό που βρίσκεται νότια στο νομό Ηρακλείου της Κρήτης, σε απόσταση 20 χλμ., σε υψόμετρο 305μ. Το χωριό το διασχίζει ο εθνικός δρόμος Ηρακλείου – Μεσαράς. Οι άνθρωποι που ζουν στο Βενεράτο είναι ήρεμοι, καλοσυνάτοι και φιλόξενοι. Μέχρι σήμερα ζουν 1200 περίπου κάτοικοι που ασχολούνται με τη γεωργία. Στο Βενεράτο συμπεριλαμβάνονται και οι οικισμοί

- Η **Ιερά Μονή Παλιανής**. Είναι γυναικείο μοναστήρι, σταυροπηγιακό,σε υψόμετρο 280 μ. και σε γραφικό τοπίο. Οι μοναχές που ζουν στη μονή

αποζούν από τις εργασίες τους, κεντώντας υφάσματα, κουβέρτες και υπάρχει διαρκή έκθεση με πλεκτά και κεντήματα. Ο ναός έχει τρία κλίτη. Αποτελεί ένα από τα παλαιότερα μοναστήρια της Κρήτης και ανάγεται στην πρώτη βυζαντινή περίοδο. Το 2001 απεγράφησαν 34 άτομα.

- **Σινάπι**

Χωριό της κοινότητας Βενεράτου σ υψόμετρο 185μ. Στην απογραφή του 2001 αναφέρονται 8 κάτοικοι. Σήμερα είναι εγκατελειμένο. Στον οικισμό βρίσκεται ο Ι.Ν. του Μιχαήλ Αρχαγγέλου.

- **Πύργος**

Οικισμός Ν.Α της κοινότητας Βενεράτου επαρχίας Τεμένους, του δήμου Παλιανής κοντά στο χωριό Κυπαρίσσι. Βρίσκεται σε υψόμετρο 220 μ. με ωραία θέα σε ολόκληρη την κοιλάδα. Στην απογραφή του 2001 αναφέρονται 3 κάτοικοι. Στον οικισμό βρίσκεται ο ναός του Αγίου Γεωργίου. Τελευταία επιχειρείται η αξιοποίηση του οικισμού με την μετατροπή παλαιών κτισμάτων σε παραδοσιακές ταβέρνες και ξενώνες.

ΑΥΓΕΝΙΚΗ

Η Αυγενική είναι χωριό της επαρχίας Μαλεβιζίου με 804 κατοίκους και αποτελεί κοινότητα της Δημοτικής Ενότητας Παλιανής του Δήμου Ηρακλείου. Είναι κτισμένο στο λόφο Κεφάλα σε υψόμετρο 310μ. στο 20 χλμ της αρτηρίας προς Μεσαρά. Βρίσκεται σε πανοραμική θέση και ο τόπος είναι κατάφυτος από αμπελώνες. Παράγονται σταφίδες και ελαιόλαδο. και συναποτελείται από τους οικισμούς :

Αυγενική και Βλαχιανά

- **ΒΛΑΧΙΑΝΑ**

Παλιός οικισμός, ο οποίος βρίσκεται σε πανοραμική θέση νοτιοδυτικά της Αυγενικής. Η πλεονεκτική του θέση έχει προσελκύσει επενδυτές, οι οποίοι αξιοποιούν και μετατρέπουν τα παλαιά κτίσματα του οικισμού σε παραδοσιακούς ξενώνες. Σε κοντινή απόσταση από τον οικισμό βρίσκονται ο ναός του Μιχαήλ Αρχαγγέλου με βυζαντινές αγιογραφίες, ο Σταυρωμένος και το Καβούσι (πέτρινη παραδοσιακή βρύση).

ΚΕΡΑΣΙΑ

Χωριό της Δημοτικής Ενότητας Παλιανής, στην επαρχία Μαλεβιζίου σε υψόμετρο 340 μ. και σε απόσταση 19 χιλ. απο το Ηράκλειο, έχει πληθυσμό 366 άτομα.

Αποτελείται απο τους οικισμούς Κεράσια και Νέο Βενεράτο. Είναι χτισμένο στις πλαγιές του λόφου "Χαλέπα" στην Ανατολική του πλευρά. Έχει θέα τον Κερασάνο

κάμπο, τα Λασιθιώτικα βουνά, την ιστορική Ιερά Μονή Παλιανής και το λόφο "Κάστελλος", που στην κορφή του δεσπόζει το εκκλησάκι του Αγίου Παντελεήμονα. Απο το κάτω μέρος του χωριού διέρχεται η νέα εθνική οδός Ηρακλείου-Μεσσαράς.

ΣΙΒΑ

Η Σίβα είναι χωριό της ενότητας Παλιανής με 264 κατοίκους το 2001. Έχει

280 μέτρα υψόμετρο και απέχει 18,2 χλμ. από την κεντρική οδική αρτηρία προς Τυμπάκι. Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως από την αμπελοκαλλιέργεια και την ελαιοκομία. Ιεροί ναοί είναι: Αγ. Γεώργιος, εντός του χωριού και της Παναγίας , της Αγ. Παρασκευής , του Αγ. Ιωάννου και του Αγ. Γεωργίου του Λειβαδιώτη.

Τα υψόμετρα των Τοπικών Κοινοτήτων της Δ. Ενότητας Παλιανής φαίνονται στον παρακάτω πίνακα

ΟΙΚΙΣΜΟΣ	ΥΨΟΜΕΤΡΟ
1. Βενεράτο	305μ
2. Αυγενική	310μ
3. Κεράσια	340μ
4.Σίβα	280μ

Ο πληθυσμός της Δημοτικής Ενότητας Παλιανής, ανέρχεται σε 2.404 άτομα, σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Από τον πληθυσμό αυτό τα 1.209 άτομα είναι άνδρες σε ποσοστό 50,29% και τα 1.195 είναι γυναίκες σε ποσοστό 49,71%.

Η ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού έχει ως εξής:

Ηλικία (σε έτη)	Αρ. ατόμων	Ποσοστό(%)
0-19	489	20,35
20-64	1.394	58,00
65+	521	11,65
Σύνολο	2.404	100%

1.1.4 Δημοτική Ενότητα Τεμένους

Ο πρώην **Δήμος Τεμένους** που αποτελεί τη σημερινή Δημοτική Ενότητα Τεμένους βρίσκεται στο βόρειο κεντρικό τμήμα της Κρήτης 17,5 χιλμ. νότια της πόλης του Ηρακλείου Σύμφωνα με την απογραφή του 2011 η Δ. Ενότητα Τεμένους έχει συνολικά **3.335 κατοίκους** και έκταση **56.608 στρέμματα**.

Ο πρώην δήμος Τεμένους ιδρύθηκε σαν πιλοτικός δήμος από το 1994 και πήρε την επωνυμία *Τέμενος*, όπως ονομάζεται το βυζαντινό κάστρο που βρίσκεται στον Προφήτη Ηλία.

Η Ενότητα περιλαμβάνει 3 Τοπικές Κοινότητες:

1. Προφήτης Ηλίας
2. Άγιος Σύλλας (μαζί με τους οικισμούς Ζερβού Μετόχι , Κάμπος , Μαλάδες , Τσαγκαράκι)
3. Κυπαρίσσι (μαζί με τους οικισμούς Γαλένι, Καλός , Καρκαδιώτισσα)

Συνολικός πληθυσμός σύμφωνα με την απογραφή του 2001 είναι **3.218 άτομα**

Οι μετακινήσεις των κατοίκων γίνονται κυρίως προς το Ηράκλειο και εξυπηρετούνται σε μεγάλο βαθμό από το ΚΤΕΛ, το οποίο έχει τακτικά δρομολόγια. Η οδική σύνδεση των Κοινοτήτων μέσω του επαρχιακού οδικού δικτύου είναι ικανοποιητική.

Χιλιομετρικές αποστάσεις από το Ηράκλειο:

- Προφήτης Ηλίας: 18 χλμ.
- Άγιος Σύλλας: 15 χλμ
- Κυπαρίσσι : 22 χλμ

ΟΙΚΙΣΜΟΙ

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

Ο **Προφήτης Ηλίας** είναι μεγάλος οικισμός με 1.471 κατοίκους το 2001 και ομώνυμο Δημοτικό διαμέρισμα της επαρχίας Τεμένους στο Δήμο Τεμένους του Νομού Ηρακλείου. Μάλιστα αποτελεί την έδρα του Δήμου Τεμένους. Η θέση του χωριού είναι στους βορειοδυτικούς πρόποδες του υψώματος Ρόκκα, περί τα 18 χιλιόμετρα από την πόλη του Ηρακλείου. Τα σημαντικότερα προϊόντα που παράγονται είναι σταφύλια, σταφίδες, λάδι και κρασί.

ΑΓΙΟΣ ΣΥΛΛΑΣ

Ο Άγιος Σύλλας με 881 κατοίκους το 2001 αποτελεί τοπική κοινότητα της Δημοτικής Ενότητας Τεμένους του Δήμου Ηρακλείου. Το χωριό γράφεται εσφαλμένα Σύλλας αντί του ορθότερου Σίλας, διότι ο Σίλας ή Σιλουανός ήταν φίλος και συνοδός του Αποστόλου Παύλου, ο οποίος δεν είχε καμία σχέση με τη ρωμαϊκή οικογένεια των Κορνηλίων *Sulla* (δηλ. Σύλλα).

Οι περισσότεροι κάτοικοι κατάγονται από την Μικρά Ασία και ασχολούνται με την καλλιέργεια της σταφίδας. Ολόκληρη η περιοχή είναι απέραντοι αμπελώνες.

Οι οικισμοί που το απαρτίζουν, συνοδευόμενοι από τον πληθυσμό τους μέσα σε αγκύλες είναι:

- ο Άγιος Σύλλας (546) , έδρα.
- το Ζερβού Μετόχι (39)
- ο Κάμπος (164)
- οι Μαλάδες (35) , οικισμός που βρίσκεται στο 10ο χλμ. του δρόμου προς Κανλί Καστέλι.

το Τσαγκαράκι (97) , γνωστό παλαιότερα ως Τσαγκαράκη Μετόχι, σε υψόμετρο 170 μ. Οι περισσότεροι κάτοικοι κατάγονται από την επαρχία Μυλοποτάμου. Τα παλαιά χρόνια κυριαρχούσε η αμπελοκαλλιέργεια αλλά από των 21 αιώνα με γρήγορους ρυθμούς κατευθύνθηκε προς ελαιοκαλλιέργειών που συνεχίζει και ως σήμερα με μεγάλη επιτυχία

ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ

Η **Κυπάρισσος** ή **Κυπαρίσσι** (347 κάτοικοι το 2001) βρίσκεται σε υψόμετρο 220 μ. με ωραία θέα σε ολόκληρη την κοιλάδα, στο 22ο χιλιόμετρο της αρτηρίας προς Κανλί Καστέλι. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την ελαιοκομία και με την αμπελοκαλλιέργεια. Η οικονομία του χωριού βασίζεται στη σταφίδα. Στο χωριό βρίσκεται ο ναός του Αγίου Παντελεήμονα. Οι σημερινοί κάτοικοι κατάγονται από τα Ανώγεια Μυλοποτάμου.

Οι οικισμοί που συμπεριλαμβάνονται (και σε αγκύλες ο πληθυσμός τους το 2001) είναι:

- η Κυπάρισσος [347], έδρα.
- το Γαλένι βρίσκεται νότια του Κυπαρισσιού, σε υψόμετρο 390 μ.. Το 1583 αναφέρεται με το όνομα Galegni με 130 κατ. (Καστροφύλακας, Κ 101).

- ο Καλός ή παλαιότερα: το Καλού, σε υψόμετρο 410 μ. Η απόστασή του από το Ηράκλειο **είναι 27 χλμ.**
- η Καρκαδιώτισσα **σε απόσταση 34,7 χλμ.** από το Ηράκλειο σε υψόμετρο 470 μ. Στα νότια του χωριού βρίσκεται το εξωκλήσι του Αγίου Αντωνίου.

το Ρουκάνι, που βρίσκεται στους νοτιοδυτικούς πρόποδες του υψώματος Παραθύρι και βουνού Μονοδέντρι, σε υψόμετρο 410 μ. Οι κάτοικοι και εδώ είναι γεωργοί και κτηνοτρόφοι και παράγεται σταφίδα και λάδι. Μέσα στο χωριό βρίσκεται ο βυζαντινός ναός του Αγίου Ιωάννη του ριγολόγου με υπολείμματα τοιχογραφιών γιοτάζεται στις 29 του Αυγούστου.

1.2

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ² ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1.2.1 Αρχαϊκή - Κλασσική - Ελληνιστική περίοδος

Κατά την αρχαιότητα το κύριο αστικό κέντρο της περιοχής ήταν αναμφισβήτητα η Κνωσός. Ωστόσο, υπήρχε κάποια εγκατάσταση, ένα είδος οικισμού, βόρεια της Κνωσού, κοντά στη σημερινή πόλη, σε ύψωμα και σε κάποια απόσταση από τη θάλασσα με το όνομα Ηράκλειο. Αρχαιολογικά λείψανα της αρχαϊκής, κλασσικής και ελληνιστικής περιόδου έρχονται στο φως κατά καιρούς από διάφορα σημεία της παλιάς πόλης, (περιοχή των οδών Δαιδάλου, Ιδομενέως, Μεραμβέλλου, Ξανθουδίδου, Δ. Μποφώρ και Επιμενίδου), μετά από σωστικές ανασκαφές και εκσκαφές που γίνονται για τον έλεγχο των θεμελίων καινούριων οικοδομών, με την επίβλεψη της αρμόδιας Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

1.2.2 Ρωμαϊκή περίοδος

Ήδη από τον 3ο αι. π.Χ. εκδηλώνεται το πρώτο ενδιαφέρον της Ρώμης για την Κρήτη. Αιτία είναι η στρατηγική θέση του νησιού για τον έλεγχο των εμπορικών δρόμων και της πειρατείας. Η πρώτη, αποτυχημένη, προσπάθεια κατάληψης του νησιού γίνεται το 74 π.Χ. από τον Μάρκο Αντώνιο. Από τότε ξεκινούν συνεχείς επιχειρήσεις, οι οποίες λήγουν με την οριστική υποταγή του νησιού το 67 π.Χ. μετά την τελική κατάληψη της Κνωσού, η οποία αντιστέκεται σθεναρά στους Ρωμαίους. Μέχρι τον 3ο αι. μ.Χ. η Κρήτη με την Κυρήνη της Αφρικής αποτελούν μια ενιαία ρωμαϊκή επαρχία με διοικητικό κέντρο τη Γόρτυνα. Στη σκιά της «*rex romana*», (67 π.Χ. - 330 μ.Χ.), οι κρητικές πόλεις γνωρίζουν μια, μάλλον, ειρηνική περίοδο. Ενδιαφέρον στην τέχνη παρουσιάζουν μόνο η γλυπτική και τα μωσαϊκά

² Αναλυτικότερα στοιχεία για την ιστορική εξέλιξη του Ηρακλείου στην ιστοσελίδα του Δήμου, στη σύνδεση «Ηράκλειο-Μια πόλη, μια ιστορία».

δάπεδα. Σύμφωνα με τον ιστορικό Δίωνα τον Κάσσιο, οι Κρήτες «ελεύθεροί τε πάντα τον έμπροσθεν χρόνον γενόμενοι και δεσπότην οθνείον μηδένα κτησάμενοι, κατεδουλώθησαν», υποδουλώνονται για πρώτη φορά στην ιστορία τους.

1.2.3 Α Βυζαντινή περίοδος

Κατά την πρώτη βυζαντινή περίοδο (330 μ.Χ. έως το 824 μ.Χ.), όταν η Κρήτη αποτελεί «θέμα» της βυζαντινής αυτοκρατορίας με διοικητικό, στρατιωτικό και θρησκευτικό κέντρο τη Γόρτυνα, ο οικισμός συναντάται με το όνομα Κάστρο. Δυστυχώς, εξαιτίας της έλλειψης πληροφοριών για την περίοδο αυτή, αλλά και αξιόλογων αρχαιολογικών ευρημάτων είναι δύσκολο να ανασυνθέσει κανείς την εικόνα που είχε η πόλη. Τα χρόνια αυτά ολόκληρο το νησί δοκιμάζεται από πειρατικές επιδρομές καθώς και από φυσικές καταστροφές (σεισμούς) που έχουν ως αποτέλεσμα την παρακμή ακόμη και την εξαφάνιση των πόλεων ως αστικών κέντρων.

1.2.4 Αραβική κατάκτηση

Το 824 μ.Χ. το Κάστρο, μετά από αραβικές επιδρομές και την αποβίβαση Αράβων στην Κρήτη γύρω στα 822 - 823 μ.Χ. που είχαν ως στόχο τη σταδιακή κατάληψη του νησιού, πέφτει στα χέρια των κατακτητών του. Σε αυτό συνετέλεσε και το γεγονός ότι το βυζαντινό κράτος βρισκόταν σε συνεχείς έριδες και εσωτερικές αναταραχές. Η πόλη ονομάζεται τώρα Rabdh el Khandaq, δηλαδή Φρούριο της Τάφρου, και αυτό γιατί οι Άραβες με την εγκατάστασή τους, προκειμένου να προστατευθούν, έκτισαν τείχος από ωμές πλίνθους, ενώ γύρω από αυτό άνοιξαν βαθιά τάφρο (Khandaq). Από την ονομασία αυτή προήλθαν και οι μεταγενέστερες: Χάνδακας (Χάνδαξ) της δεύτερης βυζαντινής περιόδου και Candia της περιόδου της Ενετοκρατίας. Ο Χάνδακας, που γίνεται τώρα η πρωτεύουσα του νησιού, ενώ εγκαταλείπεται η Γόρτυνα, κατελάμβανε την έκταση από την οδό Δαιδάλου, Χάνδακος, θαλάσσιο μέτωπο, Επιμενίδου, τμήμα πλατείας Ελευθερίας. Οι Άραβες ανέπτυξαν ένα δικό τους πολιτισμό στην Κρήτη, όμοιο με εκείνον των συγχρόνων τους. Είχαν δικό τους νομισματοκοπείο, ανεπτυγμένη μεταλλοτεχνία και κεραμική, καλοκτισμένα κτήρια. Πολλά στοιχεία για την αρχιτεκτονική και για τον τρόπο ζωής τους προέκυψαν κατά τις ανασκαφικές έρευνες που διεξήχθησαν στην παλιά Καστέλλα, ανατολικά του Ναού του Αγίου Πέτρου και Παύλου.

1.2.5 Β' Βυζαντινή περίοδος - Επανάκτηση της Κρήτης από τους Βυζαντινούς

Οι Βυζαντινοί επανειλημμένα προσπάθησαν να ανακτήσουν την Κρήτη, δίχως, όμως, επιτυχία. Το 826 μ.Χ. επιχειρείται, δυστυχώς με αποτυχία, η εκστρατεία του

βυζαντινού στρατηγού Κρατερού. Η περιοχή της μάχης και της συντριβής του βυζαντινού στρατού από τους Άραβες, λίγα μόνο χιλιόμετρα ανατολικά του Ηρακλείου, διατηρεί ακόμη και σήμερα το όνομα του ηρωικού στρατηγού (Καρτερός).

1.2.6 Νικηφόρος Φωκάς

Το 960 μ.Χ. εκστρατεύει εναντίον των Αράβων ο αρχιστράτηγος του Βυζαντίου και μετέπειτα βυζαντινός αυτοκράτορας, Νικηφόρος Φωκάς. Με ικανό στράτευμα και πλήρη εξοπλισμό κατορθώνει να ελευθερώσει ολόκληρη την Κρήτη και να περιορίσει τους Άραβες μέσα στον καλά οχυρωμένο Χάνδακα. Μετά από πολιορκία μηνών, την άνοιξη του 961 μ.Χ., έγινε η γενική έφοδος των βυζαντινών και του μισθοφορικού στρατού τους, η οποία κατέληξε στην επιτυχή ανακατάληψη της πόλης. Πολλοί Άραβες έχασαν τη ζωή τους ή αιχμαλωτίστηκαν κατά τη μάχη που δόθηκε μέσα στην πόλη, πέφτοντας θύματα της αγριότητας των στρατιωτών, παρά τις αντίθετες οδηγίες του Νικηφόρου Φωκά. Ο ίδιος πήρε τον εμίρη και την οικογένειά του στην Κων/πολη, όπου και τιμήθηκαν από τους βυζαντινούς. Ο γιος μάλιστα του εμίρη ασπάστηκε το χριστιανισμό και υπηρέτησε τον αυτοκράτορα. Ο Νικηφόρος Φωκάς φεύγοντας από το Χάνδακα πήρε μαζί του μεγάλο αριθμό πολύτιμων λαφύρων, που είχαν συγκεντρώσει στην πόλη οι Άραβες. Ο ίδιος επιδιώκοντας να δημιουργήσει μια νέα περιοχή, περισσότερο ασφαλή για τους κατοίκους της, αφού ο Χάνδακας είχε σχεδόν ισοπεδωθεί, και ο οχυρωματικός περίβολος είχε, σε μεγάλο του τμήμα, καταστραφεί, έκτισε ένα νέο φρούριο, λίγα χιλιόμετρα νοτιότερα (κοντά στο Κανλί Καστέλλι). Οι νέοι, όμως, έποικοι δεν θέλησαν να φύγουν από τον ερειπωμένο και κατεστραμμένο Χάνδακα, αφού, πέρα των άλλων, και ως τοποθεσία θα εξυπηρετούσε περισσότερο τις ανάγκες τους.

1.2.7 Ανοικοδόμηση της πόλης - Μεγάλο Κάστρο

Μια δεύτερη βυζαντινή περίοδος αρχίζει που θα διαρκέσει ως τα 1204. Στο Χάνδακα που συναντάται και με την ονομασία Κάστρο (όρος για οχυρωμένη πόλη ή φρούριο) εγκαθίστανται οι νέοι άποικοι που κατάγονται από επιφανείς οικογένειες της βυζαντινής αυτοκρατορίας μαζί με τους ανώτερους άρχοντες, στρατιωτικούς και πολιτικούς διοικητές. Η πόλη ανοικοδομείται σχεδόν εξ αρχής, δημόσια και ιδιωτικά οικοδομήματα κτίζονται, το μεσαιωνικό τείχος επισκευάζεται σχεδόν εξ αρχής, ενώ τέλος οργανώνεται και το λιμάνι. Το διοικητικό κέντρο βρισκόταν στην περιοχή, όπου αργότερα κτίστηκαν από τους Βενετούς η Λότζια, ο Άγιος Μάρκος και το Δουκικό Ανάκτορο (δηλαδή γύρω από τη σημερινή οδό 25^{ης} Αυγούστου). Θεωρείται εξάλλου σχεδόν βέβαιο ότι σε πολλά σημεία της η

βυζαντινή οχύρωση εδράστηκε πάνω στην προϋπάρχουσα αραβική λίθινη βάση, τμήματα της οποίας ήρθαν στο φως μετά από εκσκαφές σε οικόπεδα κατά μήκος της οδού Δαιδάλου για ανέγερση νέων οικοδομών. Χαρακτηριστικό στοιχείο του οχυρωματικού περιβάλλοντος αποτελούσαν οι πύργοι και τα ενδιάμεσα ευθύγραμμα τμήματα. Η πόλη κατά την περίοδο αυτή με το φρούριο και το λιμάνι της απ' όπου διεξαγόταν το εμπόριο με τις εκτός Κρήτης αγορές, είναι η σημαντικότερη σε ολόκληρο το νησί, με ιδιαίτερα αναπτυγμένη οικονομία και εύλογα αναφέρεται ως Μεγάλο Κάστρο, ονομασία που χρησιμοποιείται και σήμερα από τους παλαιότερους Ηρακλειώτες. Πλήθος κινητών ευρημάτων (νομίσματα, εκπληκτικά δείγματα εμφυαλωμένης κεραμικής) έχουν έλθει στο φως από ανασκαφές - εκσκαφές σε διάφορες περιοχές της πόλης, ενώ συγχρόνως έχουν αποκαλυφθεί διάφορα κτήρια, δυο μεγάλα δημόσια λουτρά, κτισμένα με ιδιαίτερη επιμέλεια (στην οδό Κορωναίου και στην οδό Χορτατσών), δεξαμενές και τάφοι. Η πόλη σταδιακά αρχίζει να επεκτείνεται και έξω από τα τείχη, προς τα νότια, δημιουργώντας διάφορα προάστια.

1.2.8 Βενετοκρατία

Στα 1204, έτος της άλωσης της Κωνσταντινούπολης και ουσιαστικά της κατάλυσης της βυζαντινής αυτοκρατορίας από τους Σταυροφόρους, το Μεγάλο Κάστρο, όπως και ολόκληρο το νησί περνά, μετά από σχετικές συμφωνίες, στα χέρια των Βενετών. Αυτοί ήταν απασχολημένοι την ίδια περίοδο με την κατάληψη άλλων περιοχών και δεν έδωσαν την πρέπουσα σημασία, με αποτέλεσμα η Κρήτη να πέσει στα χέρια του Γενουάτη πειρατή Ερρίκου Pescatore. Λόγω της εξαιρετικής γεωγραφικής θέσης και σπουδαιότητας της νήσου, οι Βενετοί δεν θέλησαν να χάσουν αυτήν την κτήση και έτσι, μετά από πολλές περιπέτειες, θα γίνουν ξανά κυρίαρχοι στα 1211, κυριαρχία που θα κρατήσει μέχρι το 1669. Η Κρήτη αποτέλεσε μια ενιαία διοικητική περιφέρεια με το όνομα «Βασίλειο της Κρήτης» (Regno di Candia). Για τα πρώτα περίπου 150 χρόνια θα γίνουν πολλές επαναστάσεις από μέρους των Κρητικών, γεγονός που δείχνει ότι δεν υπέκυψαν αδιαμαρτύρητα στη βενετική κυριαρχία και υποδούλωση. Μετά το 1367 η Κρήτη αρχίζει να ζει μια μάλλον ειρηνική περίοδο.

1.2.9 Το Κάστρο Candia

Το Κάστρο που ονομάζεται τώρα από τους Βενετούς Candia θα γίνει η πρωτεύουσα του νησιού, η έδρα του εκάστοτε Δούκα και όλων των αρχών, το κέντρο της πολιτικής, στρατιωτικής, εμπορικής, πνευματικής και καλλιτεχνικής κίνησης. Η πόλη εξελίσσεται σε ένα από τα σπουδαιότερα αστικά κέντρα της εποχής εκείνης σε

ολόκληρη την ανατολική Μεσόγειο. Συνεχίζει να επεκτείνεται έξω από τα όρια της παλιάς οχύρωσης, δημιουργώντας έντονα την ανάγκη για μια νέα που θα περιλάβει και τα προάστια.

1.2.10 Νέα οχύρωση

Τον 15^ο αι. αποφασίσθηκε η κατασκευή των νέων τειχών που θα περιέκλειαν στον περίβολό τους τη νέα επέκταση της πόλης. Η νέα οχύρωση με τις μνημειώδεις πύλες αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της οχυρωματικής τέχνης και είναι ακόμη και σήμερα ένα από τα σημαντικότερα μνημεία του είδους αυτού στο μεσογειακό χώρο. Το λιμάνι της πόλης με τους ταρσανάδες είναι το σπουδαιότερο κέντρο εμπορίου σε ολόκληρη την περιοχή, από όπου εξάγονται τα περίφημα κρητικά προϊόντα (κρασί, λάδι, τυρί) και διακινούνται στις σημαντικότερες αγορές της Ευρώπης.

1.2.11 Καλλιτεχνική κίνηση

Μεγάλη άνθηση γνώρισαν τομείς, όπως η ζωγραφική (τον 16^ο αι. διαμορφώνεται η γνωστή Κρητική σχολή και ξεκινά το έργο του ο Δομίνικος Θεοτοκόπουλος, γνωστός ως El Greco), η λογοτεχνία, η ποίηση, το θέατρο με εκπληκτικά έργα σε κάθε χώρο, δημιουργώντας ένα ιδιαίτερο κρητικό πολιτιστικό ιδίωμα στην περιοχή.

1.2.12 Αρχιτεκτονική

Η αρχιτεκτονική αποτελεί έναν από τους τομείς εξέλιξης και άνθησης που απεικονίζεται στα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια του Χάνδακα, όπως είναι το δούκικο ανάκτορο (το οποίο κτίσθηκε στη θέση που υπήρχε το ανάκτορο του βυζαντινού δούκα), ο μητροπολιτικός ναός των Βενετών, ο Άγιος Μάρκος με το καμπαναριό του (όπου σήμερα στεγάζεται η Δημοτική Πινακοθήκη, αποτελεί όμως και χώρο για άλλες αξιόλογες εκθέσεις, η Λότζια (η λέσχη των ευγενών, σημερινό Δημαρχείο της πόλης), οι διάφορες βενετσιάνικες και ορθόδοξες εκκλησίες, οι κρήνες, μνημεία πολλά από τα οποία δεσπόζουν ακόμη και σήμερα στην παλιά πόλη.

1.2.13 Τούρκικη απειλή

Στα 1645 εμφανίζεται ο τουρκικός στόλος στα κρητικά παράλια και σιγά σιγά η μια πόλη μετά την άλλη πέφτουν στα χέρια των νέων κατακτητών. Ο Χάνδακας αντιστέκεται για περισσότερο από 20 χρόνια και η περίφημη πολιορκία γύρω από το φρούριο της πόλης τελικά λύνεται στα 1669, μετά από προδοσία του βενετοκρητικού μηχανικού Ανδρέα Μπαρότση που αποκαλύπτει στον Τούρκο πασά Αχμέτ Κιοπρουλή τα πιο αδύνατα σημεία του φρουρίου (στο ανατολικότερο και δυτικότερο τμήμα του, στον προμαχώνα Σαμπιονάρα και στον προμαχώνα Αγίου

Ανδρέα από το γεγονός αυτό προέρχεται και η ονομασία της οδού Εφόδου έξω από τα τείχη και τον προμαχώνα Αγίου Ανδρέα).

1.2.14 Το Κάστρο τουρκοκρατούμενο

Η Κρήτη αποτέλεσε ένα νέο «εγιαλέτι» δηλ. μια νέα διοικητική περιφέρεια της οθωμανικής αυτοκρατορίας με έδρα το Χάνδακα που ονομάζεται τώρα από τους Τούρκους Kandiyε ή Κάστρο. Εδώ βρίσκονται όλες οι υπηρεσίες και η έδρα του «Γραμματικού», δηλαδή του διερμηνέα της Πύλης. Ο Χάνδακας είχε σχεδόν ολοκληρωτικά καταστραφεί και ερημωθεί. Έγιναν εκτεταμένες επισκευές σε κτίρια και στον οχυρωματικό περίβολο, ενώ οι περισσότερες εκκλησίες μετατράπηκαν σε τζαμιά. Με νέες κρήνες που κτίστηκαν σε διάφορα σημεία της πόλης προσπάθησαν οι Τούρκοι να αντιμετωπίσουν την έλλειψη του νερού. Η πολιτισμική αναγέννηση της προηγούμενης περιόδου διακόπηκε, ενώ παρόμοια κάμψη χαρακτηρίζει την οικονομία και το εμπόριο. Από τις αρχές του 18^{ου} αι. ωστόσο παρατηρείται μια σταδιακή ανάπτυξη και μια αλλαγή στην οικονομική ζωή της πόλης με τη συμμετοχή των χριστιανών σε διάφορες εμπορικές δραστηριότητες. Οι επαναστάσεις βέβαια όλη αυτήν την περίοδο δε σταματούν, δείχνοντας έτσι τον πόθο του κρητικού λαού για απελευθέρωση και ένωση με την Ελλάδα.

1.2.15 19ος αιώνας

Στις πρώτες δεκαετίες του επόμενου αιώνα η πόλη μετονομάζεται σε Ηράκλεια και αργότερα σε Ηράκλειο, όπως είναι γνωστή και σήμερα. Οι Τούρκοι μεταφέρουν την πρωτεύουσα του νησιού, στα μέσα του αιώνα, από το Ηράκλειο στα Χανιά, δίχως όμως αυτό να συνεπάγεται και την ελάττωση της δυναμικότητας του Ηρακλείου που αναπτύσσεται σε ένα από τα σημαντικότερα αστικά κέντρα της εποχής αυτής με μεγάλη εμπορική και οικονομική άνθηση. Χτίζονται νοσοκομείο, σχολεία, ο μητροπολιτικός ναός του Αγίου Μηνά και κάποιες οικοδομές νεοκλασικού ρυθμού. Η τελευταία σελίδα της τουρκικής κατοχής γράφτηκε στο Ηράκλειο στις 25 Αυγούστου του 1898, όταν εξαγριωμένοι Τούρκοι επιτέθηκαν και έσφαξαν εκατοντάδες άμαχους χριστιανούς και 17 Άγγλους στρατιώτες μαζί με τον Πρόξενο της Αγγλίας Λυσ. Καλοκαιρινό. Το Νοέμβριο του ίδιου έτους φεύγει από το νησί και ο τελευταίος Τούρκος στρατιώτης, ενώ τον επόμενο μήνα αποβιβάζεται στη Σούδα ο Υπάτος αρμοστής Πρίγκιπας Γεώργιος και εγκαθιδρύεται έτσι η Κρητική Πολιτεία υπό την «υψηλή προστασία» της Αγγλίας, Ιταλίας, Γαλλίας και Ρωσίας έως το 1913, οπότε επιτυγχάνεται η ένωση με την Ελλάδα.

1.2.16 20ος αιώνας

Με την αυγή του 20ου αι. αρχίζει μια νέα εποχή για την Κρήτη. Καθοριστική επίδραση στην εξέλιξη της σύγχρονης πόλης άσκησε η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, η ανταλλαγή των πληθυσμών που ακολούθησε τη Μικρασιατική Καταστροφή, ο σχεδόν ολοκληρωτικός αφανισμός της Εβραϊκής Κοινότητας κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η εσωτερική μετανάστευση καθώς και η μαζική έλευση οικονομικών μεταναστών τις τελευταίες δεκαετίες. Το Ηράκλειο αναπτύσσεται ραγδαία, ο πληθυσμός του αυξάνεται και κατ' επέκταση πολλαπλασιάζονται οι στεγαστικές του ανάγκες. Και αυτά όλα πολλές φορές σε βάρος του ιστορικού χαρακτήρα της πόλης. Στο όνομα του εκμοντερνισμού, της εξέλιξης και της προόδου πολλά μνημεία του ιστορικού κέντρου της πόλης κατεδαφίζονται αλόγιστα, ενώ και τα τείχη ακόμη δέχονται επεμβάσεις μη αναστρέψιμου χαρακτήρα, καταστρέφοντας τη μορφή τους. Το ιστορικό Ηράκλειο ζει στο ρυθμό μιας μεγαλούπολης, τελευταία, όμως, γίνεται ολοένα και πιο αισθητή η ανάγκη διατήρησης δεσμών με το παρελθόν μέσα από τη συντήρηση και ανάδειξη των μνημείων, καθώς και με ένα πιο οργανωμένο, με σεβασμό στην ιστορία και στην παράδοση, ρυμοτομικό σχεδιασμό.

Σήμερα το Ηράκλειο κατέχει εξέχουσα θέση στο Νομό ως πρωτεύουσα αλλά και ως έδρα της Περιφέρειας Κρήτης, βρίσκεται στο κέντρο της βόρειας ακτής του νησιού και αποτελεί κεντρικό κόμβο με το διεθνές αεροδρόμιο «Νίκος Καζαντζάκης», το Δεύτερο Διεθνές Αεροδρόμιο της χώρας, πρώτο σε ναυλωμένες πτήσεις (charter) και θαλάσσιο λιμάνι, έχουν ως επακόλουθο το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής κίνησης που καταφθάνει στην Κρήτη να περνά από το Ηράκλειο τουλάχιστον 2 φορές. Επιπλέον, το λιμάνι αποτελεί κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου και διακίνησης μεγάλου αριθμού επιβατών και τοπικών προϊόντων από την ενδοχώρα προς όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Το Ηράκλειο είναι η πρωτεύουσα του νησιού -η μεγαλύτερη πόλη της Κρήτης- και η 4η μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας. Πρόκειται για μια σύγχρονη πόλη που συνδυάζει τα χαρακτηριστικά μιας μεγαλούπολης και όπου το ιστορικό της κέντρο συγκεντρώνει ένα μεγάλο αριθμό μόνιμων κατοίκων αλλά και σχεδόν το σύνολο των διοικητικών υπηρεσιών με όποια προβλήματα όλα αυτές οι διαφορετικές χρήσεις συνεπάγονται.

Τα τελευταία χρόνια η πόλη έχει αλλάξει και αλλάζει ριζικά όψη δίνοντας περισσότερο έμφαση σε θέματα ποιότητας ζωής για τον κάτοικο και επισκέπτη του ιστορικού κέντρου της πόλης. Η αγορά της πόλης χαρακτηρίζεται ως πολύ

ικανοποιητική στην ποιότητα αλλά και την επάρκεια των αγαθών (ντόπιων, εγχώριων ή εισαγόμενων).

Επιπλέον, στο Ηράκλειο βρίσκονται Πανεπιστημιακά, Τεχνολογικά και Ερευνητικά Ιδρύματα στα οποία πραγματοποιείται σημαντικό και ιδιαίτερα αξιόλογο ερευνητικό έργο με διεθνή αναγνώριση. Τμήματα του Πανεπιστημίου Κρήτης, το Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα, το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, το Τεχνολογικό Πάρκο συγκεντρώνουν ένα μεγάλο αριθμό φοιτητών.

Θέματα πολιτισμικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος βρίσκουν έκφραση μέσα από τις οργανωμένες εκδηλώσεις τόσο της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης όσο και άλλων φορέων και πολιτιστικών οργανώσεων. Τα διάφορα Μουσεία (Αρχαιολογικό, Ιστορικό, Μάχης Κρήτης, Φυσικής Ιστορίας) καθώς και οι αρχαιολογικοί χώροι με προεξέχοντα το μινωικό ανάκτορο της Κνωσού ελκύουν, σε ετήσιο επίπεδο, χιλιάδες επισκέπτες του εσωτερικού και του εξωτερικού που κατακλύζουν κυρίως τις βόρειες ακτές του νησιού, γεύονται την περιώνυμη «κρητική κουζίνα» και απολαμβάνουν τις φυσικές ομορφιές της περιοχής.

Το Ηράκλειο, όμως, σφύζει και από νυκτερινή ζωή. Στο κέντρο της πόλης λειτουργούν πλήθος από νυχτερινά κέντρα (μπαρ, εστιατόρια, ταβέρνες, παραδοσιακά ουζερί), πολλά από τα οποία στεγάζονται σε παλιά διατηρητέα κτήρια, τα οποία ικανοποιούν τις απαιτήσεις και του πιο απαιτητικού θαμώνα. Την εικόνα της ψυχαγωγίας συμπληρώνουν οι πολλές κινηματογραφικές προβολές ταινιών πρώτης προβολής, σε μοντέρνες και άρτια εξοπλισμένες αίθουσες καθώς και διάφορες θεατρικές παραστάσεις από κρητικούς θιάσους που δίνονται συχνά σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους.

1.3

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ

Στη σημερινή περιοχή της Ν. Αλικαρνασσοῦ εγκαταστάθηκαν αρχικά πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία στην περίοδο των διωγμών 1914 – 1922.

Μέχρι την έλευση των προσφύγων, ο χαρακτήρας της περιοχής ήταν καθαρά αγροτικός και δεν υπήρχαν άλλες δραστηριότητες στην γύρω περιοχή. Επίσης αγροτικό χαρακτήρα είχαν και οι οικισμοί Καλλιθέα και Πρασσάς που είχαν ήδη αναπτυχθεί. Η εγκατάσταση των προσφύγων συνέβαλε σημαντικά στη ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της περιοχής λόγω της ενασχόλησής τους με ποικίλες δραστηριότητες (οικοδομικές εργασίες, κλπ).

Ο πρώτος οικισμός στην περιοχή δημιουργήθηκε το 1925, αφού έγιναν οι απαραίτητες απαλλοτριώσεις για την εξεύρεση γης και την στέγαση των κατοίκων.

Το 1929 εκπονήθηκε το πρώτο ρυμοτομικό σχέδιο που περιελάμβανε 3 συνοικίες:

- τον Άγιο Νικόλαο
- τα Θαλασσινά
- τα Γεωργικά

Η περιοχή της οργανωμένης εγκατάστασης των κατοίκων απέκτησε εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο τυπικά το 1959 (ΦΕΚ 144 Α) το οποίο διατηρείται ακόμη στον σημερινό ιστό της πόλης και είναι εύκολα αναγνωρίσιμο.

1.4

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

1.4.1 Δημοτική Ενότητα Γοργολαΐνη

ΑΣΙΤΕΣ

Τι είναι άραγε εκείνο που ώθησε τους πρώτους κατοίκους να εγκατασταθούν στην περιοχή του σημερινού χωριού. Για να απαντήσουμε στο ερώτημα πρέπει να σκεφτούμε ποια είναι τα συγκριτικά πλεονεκτήματα μιας περιοχής, ώστε να επιλεγεί ως τόπος εγκατάστασης του ανθρώπου. Έτσι ως τόποι εγκατάστασης επιλέγονταν περιοχές που παρείχαν ασφάλεια από επιδρομές πειρατών ή επίδοξων κατακτητών, περιοχές με εύφορα εδάφη, περιοχές με νερά, με φυσικά λιμάνια, με καλό κλίμα. Τι από όλα τα παραπάνω είχε η περιοχή των Ασιτών, ώστε να επιλεγεί ως τόπος εγκατάστασης από τους πρώτους κατοίκους της; Πρώτα - πρώτα ήταν μια περιοχή με αρκετές πηγές, άρα με πολλά νερά. Έπειτα, ήταν μια περιοχή με πλούσια βλάστηση. Πρίνοι, βελανιδιές, ασφένταμοι, χαρουπιές, αγριελιές, πλατάνια στα ρέματα και στις πηγές έκαναν το τοπίο καταπράσινο και πολύ πλούσιο σε θηράματα. Λαγοί, πέρδικες, φάσες, άσβοι, κουνάβια και πολλά άλλα αποδημητικά πουλιά αποτελούσαν ένα μικρό κομμάτι μιας πολύ πλούσιας πανίδας που οι λίγο παλιότεροι κάτοικοι του χωριού τη θυμούνται ακόμη πριν από σαράντα με πενήντα χρόνια. Επιπλέον, τα εδάφη της περιοχής ήταν και είναι γενικά εύφορα, ενώ η γειτνίαση με τα βουνά έδινε στους κατοίκους δυο πλεονεκτήματα: α) τους παρείχε ασφάλεια, αφού μπορούσαν να καταφύγουν εκεί σε περίπτωση κινδύνου και β) τους έδινε τη δυνατότητα να ασχοληθούν με τη κτηνοτροφία. Επίσης, από τα ψηλότερα μέρη του χωριού, δηλαδή από την περιοχή του Γοργολαϊνίου και πιο

ψηλά, μπορούσε κανείς να ελέγχει και να επιτηρεί όλο σχεδόν το Μαλεβίζι. Επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η θέση του χωριού ήταν προνομιακή.

Πότε όμως κατοικήθηκε η περιοχή όπου σήμερα βρίσκεται το χωριό; Λείψανα μινωικού οικισμού έχουν βρεθεί κοντά στη μονή Γοργολαΐνη και ειδικότερα κοντά στην περιοχή «Κάστελλας», πράγμα που αποτελεί μαρτυρία ότι ο τόπος έχει κατοικηθεί πολλές εκατοντάδες χρόνια Π.Χ. Μια πρώτη απτή μαρτυρία για την παρουσία μόνιμων κατοίκων είναι τα ρωμαϊκά λουτρά που βρέθηκαν στην περιοχή της «Σιναΐτας», καθώς και κάποια άλλα ευρήματα της ρωμαϊκής επίσης εποχής (2^{ος}-3^{ος} αι. μ.Χ.), βάσει των οποίων μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι η περιοχή κατοικούνταν κατά τα πρώτα χριστιανικά χρόνια. Αν μάλιστα δεχτούμε, όπως δέχονται κάποιοι μελετητές, ότι οι Ασίτες ταυτίζονται με την αρχαία πόλη Πάννονα, τότε η περιοχή κατοικήθηκε ακόμη ενωρίτερα. Για τη θέση της Πάννονας οι πληροφορίες δεν είναι σαφείς. Πρόκειται για μια πόλη που μνημονεύεται από τον Πτολεμαίο και τοποθετείται από ορισμένους μελετητές μεταξύ Γόρτυνας και Κνωσού. Άλλοι την τοποθετούν στην περιοχή του Μεραμπέλου. Η λέξη Πάννονα θεωρείται ίδια με τη λ. Φάννονα που σημαίνει «φωτεινή». Σύμφωνα με τις πηγές, η πόλη έχασε την αυτονομία της και προσαρτήθηκε στη Γόρτυνα.

Με βάση τα παραπάνω, ο οικισμός φαίνεται να ήταν χτισμένος αρχικά στην περιοχή της «Σιναΐτας», νοτιότερα, δηλαδή, από το σημείο που βρίσκεται σήμερα και γύρω από το χώρο όπου βρέθηκαν τα ερείπια των ρωμαϊκών λουτρών με τα θαυμάσια ψηφιδωτά, λουτρά τα οποία χρησιμοποιήθηκαν αργότερα ως ναός της αγίας Αικατερίνης (μετόχι της Ιεράς Μονής της Αγίας Αικατερίνης του Σινά, απ' όπου και το όνομα «Σιναΐτα»). Τούτο το διέσωσε και η παράδοση των Ασιτιανών, αφού μέχρι και πρόσφατα στα ερείπια υπήρχε εικόνα της Αγίας Αικατερίνης και οι κάτοικοι άναβαν το καντήλι της. Το χωριό στα χρόνια της Ενετοκρατίας είχε ίσως κτιστεί νοτιότερα από τη θέση στην οποία βρίσκεται σήμερα, δηλαδή Ν. Δ. της «Σιναΐτας» και στην περιοχή «Μαλαχιά» και πολύ αργότερα (πιθανόν κατά το 18^ο αιώνα, όταν χτίστηκε ο ναός της Αγίας Παρασκευής) μεταφέρθηκε βορειότερα στη θέση που είναι σήμερα (οι λόγοι της μεταφοράς του θα αναφερθούν στη συνέχεια). Σύμφωνα με την προφορική παράδοση, τα πρώτα σπίτια στη νέα θέση του χωριού χτίστηκαν γύρω από την Αγία Παρασκευή. Το όνομά του, σύμφωνα με τους ιστορικούς, το οφείλει στη αρχαία πόλη Άσσο, η οποία βρίσκεται στα μικρασιατικά παράλια στην περιοχή της Τρωάδας, βόρεια της Λέσβου. Αλλά και στα δυτικά παράλια της Κρήτης υπήρχε πόλη που έφερε το όνομα Άσος ή Ασός ή Ασσός, με την οποία συσχετίζουν κάποιοι το όνομα του χωριού [Στην περιοχή αυτή υπήρχε και αρχαίο ιερό του *Ασίου Διός*, όπως αναφέρει

ο Francesco Barozzi στο έργο του *Descrittione dell' isola di Creta* (Περιγραφή της νήσου Κρήτης) 1577/8 (Εισαγωγή, έκδοση κειμένου, σχόλια & απόδοση στα ελληνικά Στέφανος Κακλαμάνης, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2004, σ.320]. Εάν το όνομα έχει σχέση με την Άσσο της Μ. Ασίας, τότε οι πρώτοι κάτοικοί του θα πρέπει να ήταν Ασσίτες (δηλαδή καταγόμενοι από την Άσσο) στρατιώτες του Νικηφόρου Φωκά, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στο μέρος αυτό μετά την απελευθέρωση της Κρήτης από τους Άραβες (γι' αυτό και η σωστή γραφή πρέπει να είναι Ασσίτες και όχι Ασίτες). Γνωρίζουμε ότι ο Νικηφόρος Φωκάς, ο οποίος ελευθέρωσε την Κρήτη από τους Άραβες το 961 μ. Χ., προκειμένου να αντιμετωπίσει ενδεχόμενες αραβικές επιθέσεις, «άφησε στην Κρήτη έναν ικανό αριθμό πολεμικών πλοίων εφοδιασμένων με το υγρό πυρ, και εγκατέστησε ένα μέρος του στρατού του ως μόνιμη φρουρά. Οι στρατιώτες αυτοί που εγκαταστάθηκαν μόνιμα έλαβαν προφανώς σημαντικές εκτάσεις γης ως στρατιωτικά κτήματα και, με την πάροδο του χρόνου, πρέπει να αποτέλεσαν τον πυρήνα της νέας τάξης μεγαλοκτηματιών και αριστοκρατών της Κρήτης. Η παρουσία πολλών Ρώσων, Σλάβων και Αρμενίων ανάμεσα σε αυτούς που εγκαταστάθηκαν θεωρείται ότι υποδηλώνεται από αντίστοιχα τοπωνύμια που σώζονται ως τις μέρες μας (Ρουσοχώρια, Σκλαβοχώρι, Αρμένιοι κ. ά.)». Όπως, λοιπόν, έχουμε τα άλλα τοπωνύμια που σχετίζονται με την καταγωγή και την εθνικότητα των στρατιωτών του Ν. Φωκά που έμειναν στην Κρήτη, έτσι και το τοπωνύμιο «Ασίτες» φαίνεται να σχετίζεται με τους στρατιώτες εκείνους που έμειναν εδώ και έλαβαν ως στρατιωτικό κτήμα την περιοχή του χωριού.

Ωστόσο, πέραν αυτής της απόψεως, που είναι και η επικρατέστερη και η ιστορικώς ορθή, υπάρχουν και κάποιες άλλες που σχετίζονται μάλλον με παρετυμολογία της λέξης «Ασίτες», δηλαδή με μια εξήγηση της προέλευσής της με αντιεπιστημονικό τρόπο. Συνήθης παρετυμολογία είναι αυτή που συνδέει ομόηχες λέξεις. Σύμφωνα με τέτοιες εσφαλμένες ετυμολογίες, η λέξη «Ασίτες» παράγεται από το στερητικό α- και τη λέξη «σίτος», επειδή, καθώς λένε, η περιοχή δεν παρήγε σιτάρι. Το όνομα θα μπορούσε ίσως να συσχετιστεί με τη λατινική λέξη «seta», που σημαίνει τη σκληρή τρίχα των ζώων, έτσι, ώστε το τοπωνύμιο «Ασίτες» να παράγεται από το λατινικό μόριο a και τη λέξη seta, να σημαίνει δηλαδή τον τόπο που παρήγαν ή επεξεργάζονταν την τρίχα των ζώων. Επίσης, σύμφωνα με άλλη άποψη, το τοπωνύμιο «Ασίτες» παράγεται από το λατινικό μόριο a και την ιταλική λέξη seta, που σημαίνει «μετάξι», επειδή στην περιοχή μας παραγόταν μετάξι, όπως το μαρτυρούν οι μουριές που παλιότερα ήταν σε μεγάλη αφθονία εδώ (υπάρχει μάλιστα και τοποθεσία με την ονομασία «Μουρνιές») καθώς και παράδοση που

θέλει τις μοναχές της μονής του αγίου Αντωνίου στο «Πετάλι» να έχουν ως βασική ασχολία τους την ύφανση και το κέντημα μεταξωτών υφασμάτων. Και οι τρεις όμως αυτές ετυμολογήσεις δεν φαίνονται σωστές, διότι αφενός τα σιτηρά δεν ήταν άγνωστα στην περιοχή μας και αφετέρου πουθενά στα ενετικά έγγραφα δεν αναφέρεται το χωριό ως Aseta, αλλά παντού ως Assite ή Asites.

Γιατί επέλεξαν όμως την περιοχή αυτή ως τόπο εγκατάστασης οι στρατιώτες του Φωκά; Εκτός από τα πλεονεκτήματα της περιοχής για τα οποία μιλήσαμε, εδώ υπήρχε ήδη κάποιος μικρός οικισμός ή, έστω, τα ερείπια ή η ανάμνησή του. Η παρουσία των πρώτων χριστιανών κατοίκων στην περιοχή, ύστερα από τα δύσκολα και ιστορικά «σκοτεινά» χρόνια της Αραβοκρατίας, στάθηκε ασφαλώς αφορμή να εμφανιστούν πολύ γρήγορα ερημητήρια και προσκυνήματα στην τοποθεσία «Πετάλι», πράγμα που εξηγεί και την παρουσία των μοναστηριών της Κεράς, του αγίου Αντωνίου και του αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη. Για τη δεύτερη βυζαντινή περίοδο (961 -1204 μ.Χ.) δεν υπάρχουν πληροφορίες για το χωριό. Το πιθανότερο είναι ότι σ' αυτά τα χρόνια χτίστηκε ο ναός του αγίου Αντωνίου που βρίσκεται στη μέση του χωριού (στον οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω) και να μετατράπηκαν τα ρωμαϊκά λουτρά σε ναό της αγίας Αικατερίνης. Πρόκειται για μια ήρεμη περίοδο η οποία λήγει με την κατάληψη της Κρήτης από τους Ενετούς.

ΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ

Αρχαιότερη μνεία του τοπωνυμίου «Assite» κατά την Ενετοκρατία βρίσκουμε σε συμβόλαιο της 4^{ης} Νοεμβρίου 1355 με το οποίο ο Γεώργιος Barbo του Νικολάου, κάτοικος Χάνδακα, παραχωρεί σε γονικό στο Νικόλαο Pantalone, κάτοικο Ασιτών, ένα σώχωρο στην περιοχή Ασιτών, για να φυτέψει οπωροφόρα δένδρα. Επίσης σε έγγραφο του 1387 αναφέρεται ότι ο Γεώργιος Ορφανός, κάτοικος του χωριού Πάλα, βιλλάνος του Μάρκου Venerio, ανέλαβε με την άδεια του κυρίου του να δουλεύει γη ενός βοδιού (περίπου 12 στρεμμάτων) στο χωριό Κάτω Ασίτες για πέντε χρόνια. Από τα δυο αυτά έγγραφα προκύπτει ότι η οικονομία των Ασιτών ήταν αγροτική (όπως ήταν βέβαια και των άλλων χωριών), ότι έρχονταν αγρότες από άλλες περιοχές να εργαστούν εδώ κατ' εντολή των κυρίων τους καθώς και ότι η περιοχή των Ασιτών είχε χωράφια καλής ποιότητας, αφού μπορούσαν να καλλιεργηθούν με ζώα (Θα πρέπει να πούμε ότι τα πετρώδη μέτριας ή κακής ποιότητας χωράφια, επειδή δεν μπορούσαν να καλλιεργηθούν με ζώα, τα ονόμαζαν «σκαπετάρικα», διότι η καλλιέργειά τους απαιτούσε το σκάψιμο με τη σκαπάνη, το γνωστό μας «σκαπέτι»). Επίσης το επώνυμο Pantalone δείχνει ότι στο χωριό, εκτός από τους Έλληνες, κατοικούσαν και Λατίνοι.

Στα επίσημα έγγραφα της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας συναντούμε για πρώτη φορά το τοπωνύμιο «Απάνω Ασίτες» σε έγγραφο του 1393 ενώ του τοπωνυμίου «Κάτω Ασίτες» σε έγγραφο του βενετικού αρχείου του Χάνδακα με χρονολογία 1394, όταν ήταν φέουδο του Paulus Theupolo. (Το «φέουδο» ήταν μεγάλο κομμάτι γης που κατείχε και εκμεταλλευόταν ένα φυσικό πρόσωπο ή ένας φορέας, όπως π.χ. η Εκκλησία ή ένα μοναστήρι, ύστερα από παραχώρηση του κράτους, το οποίο παρέμενε και ο ψιλός κύριος της γης αυτής. Στο κομμάτι αυτό της γης περιλαμβάνονταν και τα χωριά, οι οικισμοί και τα μετόχια που υπήρχαν σ' αυτήν μαζί με τους κατοίκους τους. Ο κάτοχος του φέουδου ονομαζόταν «φεουδάρχης». Ο φεουδάρχης είχε μαζί με τα προνόμια και ορισμένες υποχρεώσεις έναντι του κράτους, όπως η συμμετοχή στη διοίκηση και η προσφορά στρατιωτικών υπηρεσιών. Μπορούσε επίσης να επιβάλλει φόρους και να απονέμει δικαιοσύνη). Σε έγγραφο του 1577 αναφέρεται από το Βενετσιάνο Προβλεπτή Francesco Barozzi ότι το χωριό ανήκει στην επαρχία Μαλεβιζίου με το όνομα «Ασίτες Κάτω» ενώ στην απογραφή του 1583 του Πέτρου Καστροφύλακα αναφέρεται με το ίδιο όνομα με 254 κατοίκους. Επίσης το χωριό αναφέρεται και από τον Βασιλικάτα το 1630. Διοικητικά οι Ασίτες ανήκαν από το 14^ο αι. στο διαμέρισμα του Χάνδακα. Ολόκληρο το Μαλεβίζι (εκτός από τους οικισμούς Φόδελε, Καμαριώτης, Καμαράκι και Αστυράκι) αποτέλεσε «την καστελανία του Μαλεβιζίου με πρωτεύουσα το Καστέλι, που βρισκόταν στο σημερινό Κεραμούτσι».

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Ας έλθουμε τώρα στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, μια περίοδο που άρχισε για την Κρήτη το 1669, οπότε οι Τούρκοι κατέλαβαν το Χάνδακα, ύστερα από πολύχρονη πολιορκία. Σε συμβόλαιο του 1670 (ένα μόλις έτος μετά την κατάληψη του Χάνδακα από τους Τούρκους) αναφέρεται ότι το χωριό ανήκε στην επαρχία Μυλοποτάμου. Στο ίδιο έγγραφο αναφέρεται και το όνομα Φραγκιάς, υιός Γιαννάκη, (ο αγοραστής ακινήτου στην περιοχή Ρογδιάς) ως κάτοικος των Ασιτών. Σε άλλο έγγραφο του ίδιου έτους αναφέρεται ότι τιμαριούχος- φεουδάρχης (σπαχής) των Ασιτών ήταν ο Ισμαήλ Βέης, γιος Βαϊράμ. Στην τούρκικη απογραφή που διενήργησε ο Αχμέτ Πασάς το 1671 το χωριό αναφέρεται ως «Ασσίτες Κάτω» με 28 χαράτσα. Αυτό σήμαινε ότι 28 άτομα πλήρωναν το χαράτσι, δηλαδή τον κεφαλικό φόρο. Από τους 28 αυτούς οι 23 ήταν πλούσιοι και οι 5 φτωχοί εργαζόμενοι. Να σημειωθεί ότι από τον κεφαλικό φόρο ήταν απαλλαγμένοι οι γέροντες, τα παιδιά, οι ανάπηροι και οι κληρικοί. Οι πληροφορίες αυτές μας δίνουν μια εικόνα της κοινωνικής και διοικητικής κατάστασης του χωριού κατά τα πρώτα δύσκολα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Κατ' αρχάς φαίνεται ότι οι οικογένειες του

χωριού, στη μεγάλη πλειονότητά τους, ήταν ή θεωρούνταν σχετικά πλούσιες. Έπειτα είναι φανερό ότι ο πληθυσμός του χωριού είναι πολύ μικρός, φαινόμενο κοινό σε ολόκληρη την Κρήτη αυτά τα χρόνια. Με βάση την απογραφή του 1671 οι νομοί Ηρακλείου και Λασιθίου καθώς και η επαρχία Μυλοποτάμου είχαν περί τους 65.000 κατοίκους, από τους οποίους φορολογούμενοι ήταν 16.156 ψυχές, δηλαδή το 1/ 4 περίπου. Με βάση την αναλογία του ένα προς τέσσερα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι στο χωριό κατοικούσαν τότε 110 κάτοικοι περίπου, ενώ το 1583, δηλαδή λιγότερο από 100 χρόνια νωρίτερα είχε, όπως είδαμε, 254 κατοίκους. Βασική αιτία της μείωσης του χριστιανικού πληθυσμού θεωρούνται οι αθρόοι εξισλαμισμοί των πρώτων μετά την κατάκτηση χρόνων. Μαθαίνουμε, επίσης, ότι το χωριό ανήκε σε ένα μεγάλο στρατιωτικό τιμάριο- φέουδο που περιλαμβάνει τμήμα του Μαλεβιζίου και το Μυλοπόταμο στο Ρέθυμνο. Επανήλθαμε, δηλαδή, στη διοικητική κατάσταση των πρώτων χρόνων της Ενετοκρατίας, όταν το δυτικό Μαλεβίζι ανήκε στη διοικητική περιφέρεια του Ρεθύμνου. Το τρίτο στοιχείο που αντλούμε από τις παραπάνω πληροφορίες είναι οι βαρύτατοι φόροι που ήταν αναγκασμένοι να πληρώνουν οι κάτοικοι, οι οποίοι βρίσκονταν κυριολεκτικά στο έλεος της τούρκικης αυθαιρεσίας. Θα πρέπει να πούμε ότι η φορολογία που επιβλήθηκε στην Κρήτη ήταν η βαρύτερη σε ολόκληρο τον τουρκοκρατούμενο κόσμο. Σ' αυτό να προσθέσουμε την απληστία των διοικητικών αξιωματούχων οι οποίοι επινοούσαν πλήθος εισφορών, για να απομυζήσουν το εισόδημα των χριστιανών. Για παράδειγμα, εκτός των άλλων, οι Κρητικοί ήταν υποχρεωμένοι κάθε καλοκαίρι να μεταφέρουν από τον Ψηλορείτη ή τα Λευκά Όρη 6.300 φορτία με χιόνι για την παρασκευή δροσιστικών ποτών των πασάδων και των αγάδων²⁰. Ανάμεσα σ' αυτούς τους «χιονάδες» ήταν ασφαλώς και οι Ασιτιανοί, οι οποίοι μάλιστα συνέχισαν να μεταφέρουν και να πουλούν το χιόνι στο Ηράκλειο μέχρι και πριν τον πόλεμο του 1940. Για όλες αυτές τις αυθαιρεσίες οι χριστιανοί κάτοικοι υπέβαλλαν συχνά τα παράπονά τους στις Αρχές, μέχρι και στο σουλτάνο, ο οποίος δεν δίσταζε να αποκεφαλίζει πασάδες που αποδεδειγμένα καταπίεζαν τον χριστιανικό πληθυσμό της Κρήτης.

Τα προϊόντα που καλλιεργούνταν στην Κρήτη σε μεγάλες ποσότητες κατά τα πρώτα χρόνια της Τουρκοκρατίας είναι τα σιτηρά και τα όσπρια, ενώ από τις αρχές του 18ου αι. η σιτοκαλλιέργεια υποχωρεί και τη θέση της παίρνει η ελαιοκαλλιέργεια. Οι Ασίτες, εκτός από τα σιτηρά και το λάδι, φαίνεται ότι παρήγαν χαρούπια, κρασί, μετάξι, λινάρι (η τοποθεσία «Λιναροκόλυμπος» το πιστοποιεί), αμύγδαλα, λάβδανο και κτηνοτροφικά προϊόντα.

Η κατάσταση δεν άλλαξε και πολύ καθ' όλη την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Ασφαλώς το χωριό έπεσε θύμα των επιδημιών της πανούκλας που εμφανίζονταν κατά την περίοδο αυτή (η αρρώστια είναι γνωστή ως «πανώγλα»). Όπως διασώζει και πάλι η προφορική παράδοση, οι επιδημίες της πανούκλας του 18ου αι. σχεδόν αποδεκάτιζαν τους κατοίκους του. Ο Άγγλος περιηγητής Πάσλεϋ αναφέρει ότι, σύμφωνα με την αιγυπτιακή απογραφή του 1837, το χωριό είχε 30 οικογένειες όλες χριστιανικές. Η απογραφή αυτή πιστοποιεί το γεγονός ότι στις Κάτω Ασίτες (εν αντιθέσει προς τις Άνω Ασίτες) δεν έχουμε μόνιμη εγκατάσταση Τούρκων, πράγμα που οι κάτοικοι αποδίδουν στην προστάτιδα και πολιούχο του χωριού Αγία Παρασκευή. Το χωριό (όπως και οι Άνω Ασίτες) καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά από το μεγάλο σεισμό του 1856. Το 1881 το χωριό είχε 532 χριστιανούς κατοίκους, από τους οποίους 5 μόνο ήταν Τούρκοι, και ανήκε στο δήμο Κρουσώνα.

ΟΙ ΑΣΙΤΕΣ ΣΤΙΣ ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ

Τόσο οι Κάτω όσο και οι Άνω Ασίτες έπαιξαν σπουδαίο ρόλο σε όλες τις επαναστάσεις της Κρήτης του 19ου αιώνα. Στην Επανάσταση του 1821 έλαβαν μέρος και οι κάτοικοι των Κάτω Ασιτών, που διακρίνονταν για την ανδρεία τους, και αρκετοί σκοτώθηκαν ή αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το χωριό. Σύμφωνα με τον «Κώδικα των Θυσιών» του Τουρκικού Αρχείου Ηρακλείου, οι αγωνιστές κάτοικοι των Κάτω Ασιτών που σκοτώθηκαν το 1821 είναι οι παρακάτω: Γιάννης Αυγουστάκης, Γιάννης Αντωνάκης, Ζαχαρίας Μεσαλιτζής, Χριστοδουλής, Φραντζαντάκης, Αντώνης Σπυριδάκης, Δημήτρης Σπυριδάκης, Μανόλης Τζάκος, Γιάννης Τζεβεντάκης, Γιάννης Νικηφόρος, Κωσταντής Σιμεπεδάκης ή Συμιεδάκης, Γιώργης Σωμαράς και Κωσταντής Κουγιουτάκης. Σύμφωνα με τον ίδιο «Κώδικα» από το χωριό έφυγαν οι αγωνιστές: Ασρινός Σερετάκης, Νικολής Πετράκης, Σταυρουλής Μαρκάκης και Κωσταντής Μεσσαρίτης. Αν οι οικογένειες των παραπάνω αποτελούνταν από πέντε μέλη η καθεμιά, τότε το σύνολο των θυμάτων είναι πολύ περισσότερα, αφού οι γυναίκες και τα παιδιά δεν έχουν καταγραφεί. Το θάνατο ή την εξορία των αγωνιστών συνόδευσε και η δημευση των περιουσιών τους. Με βάση τα καταγεγραμμένα περιουσιακά τους στοιχεία μπορούμε με σιγουριά να πούμε ότι οι κάτοικοι του χωριού ασχολούνταν με την ελαιοκαλλιέργεια, την αμπελουργία, την καλλιέργεια σιτηρών, ενώ για κάποιους ως περιουσιακό στοιχείο αναφέρονται οι μουριές, πράγμα που μαρτυρεί την εκτροφή του μεταξοσκώληκα και την παραγωγή μεταξιού στο χωριό. Στον ίδιο «Κώδικα» αναφέρονται τα ονόματα και άλλων κατοίκων των Κάτω Ασιτών που είτε σκοτώθηκαν είτε έφυγαν από το χωριό και των οποίων δημεύτηκαν οι περιουσίες.

Αναφέρονται συγκεκριμένα οι: Σεμερτζής Γιώργης Περάκης, Κουγιουμτζής Μανόλης, Παπαδάκης Γιάννης, Γιώργης Σκαρμούτσος και Σεμερτζής Αντώνης Σαγανάκης. Τα πολλά θύματα δείχνουν και τη μεγάλη συμμετοχή των Ασιτιανών στον αγώνα για την ανεξαρτησία. Εξίσου πολλά είναι και τα θύματα των Άνω Ασιτών.

Τον Αύγουστο του 1822 έγινε φονική μάχη κοντά στο Γοργολαΐνη: 5.000 Κρητικοί εναντίον 22.000 Τούρκων. Σκοτώθηκαν 28 Κρητικοί και 400 Τούρκοι. Το Μοναστήρι καταστράφηκε. Γενικά σε όλη την περίοδο από το 1821 μέχρι το 1830 η περιοχή του Μαλεβιζίου ήταν θέατρο συγκρούσεων των Κρητικών με τους Τούρκους. Επαναστατικό κέντρο ήταν το Γοργολαΐνη. Από το δεύτερο μισό του 19ου αι., όταν η Κρήτη με απανωτές επαναστάσεις αγωνίζεται να αποκτήσει την ελευθερία της και να ενωθεί με την Ελλάδα, οι κάτοικοι των Κάτω Ασιτών δίνουν διαρκώς το παρόν. Θα πρέπει να πούμε ότι υπήρχε- και εξακολουθεί να υπάρχει - ένα μονοπάτι που ένωνε τα χωριά των νότιων υπωρειών του Ψηλορείτη (Γέργερη, Ζαρός κ.λ.π.) με τις Ασίτες, αφού οι επαναστάτες συγκεντρώνονταν στην ιερά Μονή του Αγίου Γεωργίου Γοργολαΐνη (επαναστατικό κέντρο και πάλι μαζί με τον Άγιο Μύρωνα), απ' όπου και εξορμούσαν εναντίον των Τούρκων. Τον Αύγουστο του 1866, κατά τη μεγάλη Κρητική Επανάσταση, έγινε στο Γοργολαΐνη σύναξη καπεταναίων υπό τον καπετάν Μιχάλη Κόρακα. Οι Τούρκοι έστειλαν στρατό. Επακολούθησε φονική μάχη και οι επαναστάτες υποχώρησαν ενώ το μοναστήρι παραδόθηκε στις φλόγες. Τον Απρίλη του 1867 οι Ασίτες καταλήφθηκαν από τους Τούρκους υπό το Δελή Χουσεΐν και οι κάτοικοι εγκατέλειψαν το χωριό. Ακολούθησε αντεπίθεση των Κρητικών για την ανακατάληψή του. Οι Τούρκοι αμύνονταν μέσα από τα σπίτια των Ασιτών. Η μάχη, στην οποία εκτός από τους Μαλεβιζιώτες έλαβαν μέρος και Ανωγειανοί υπό τον οπλαρχηγό Μ. Σκουλά, κράτησε τρεις ώρες με 600 Κρητικούς να μάχονται εναντίον 3500 Τούρκων. Οι επαναστάτες, τελικά, υποχώρησαν έχοντας ως απώλειες 3 νεκρούς και 4 τραυματίες, ενώ οι Τούρκοι είχαν 60 νεκρούς και άλλους τόσους τραυματίες. Προφανώς το χωριό λεηλατήθηκε. Νέα φονική μάχη 3000 Τούρκων με 500 επαναστάτες έγινε το Νοέμβριο του 1867, ενώ σε άλλη μάχη (3 του Σεπτεμβρίου του 1868) σκοτώθηκε από τουρκική σφαίρα στην τοποθεσία «Κουτσουριάς», την ώρα που προσπαθούσε να διασπάσει τον τουρκικό κλοιό, ο γέρο- καπετάνιος Φραγκιός Μαστραχάς (ήταν ηλικίας 75 χρόνων) από τη Γέργερη, που θεωρούνταν ο καλύτερος καβαλάρης του καιρού του. Οι Τούρκοι του έκοψαν το κεφάλι και το περιέφεραν στους δρόμους του Μ. Κάστρου. Το ακέφαλο σώμα του Μαστραχά τάφηκε στον περίβολο του Γοργολαΐνη, όπου λίγες μέρες αργότερα οι χριστιανοί

έθαψαν και το κεφάλι του. Στην «Έκθεσιν ωμοτήτων» που διέπραξαν οι Τούρκοι στην Επανάσταση του 1866 αναφέρονται για τις Κ. Ασίτες τα εξής: «Εκ των 80 οικιών τας 45 έκαυσαν και κατέσκαψαν, εν αις και πέντε ελαιοτριβεία, απάσας δε ελεηλάτησαν και απεγύμνωσαν. Τας εκκλησίας «Χριστός και Αγίαν Παρασκευήν» εβεβήλωσαν και τα μνημεία ηνέωξαν. Τας γυναίκας Χρυσήν Νικηφόρου και την Καλήν Καλορίζοικον ητίμασαν. Τους Νικολήν Καραπουλάκην, Εμμ. Χριστοδουλάκην, Κωνστ. Μεσσαριτάκην και Γεώργιον Φραγκουλιανόν τυχόντας καθ' οδόν εφόνευσαν. Τον υποτεταγμένον Γεώργιον Χατζάκην, 70 ετών, εδολοφόνησαν την 3 Αυγούστου 1867». Αλλά οι Ασιτιανοί δεν έλειψαν ούτε από τις επαναστάσεις που ακολούθησαν. Στο «Ημερολόγιον του Τάγματος των επιλέκτων Κρητών» ο συγγραφέας του Ηλίας Βουτιεριδής αναφέρει τη συμμετοχή και Ασιτιανών στις μάχες που έγιναν στο Μαλεβίζι κατά την Επανάσταση του 1897. Ένας από τους οπλαρχηγούς του Μαλεβιζίου αυτά τα ταραγμένα χρόνια ήταν και ο Ασιτιανός Αντώνιος Φανουράκης (1848-1914), του οποίου η προτομή και ο τάφος βρίσκονται στον περίβολο της εκκλησίας του Δεσπότη Χριστού.

20ος ΑΙΩΝΑΣ

Το 1900, την περίοδο δηλαδή της αυτονομίας της Κρήτης, το χωριό εξακολουθούσε να ανήκει στο δήμο Κρουσώνα με 700 κατοίκους. Έδρα ομώνυμης κοινότητας έγινε το 1920 με 680 κατοίκους. Με το μεταναστευτικό ρεύμα προς την Αμερική, στις αρχές του 20ου αιώνα, έφυγαν και Κατασιτιανοί, κάποιοι από τους οποίους δεν επέστρεψαν ποτέ. Κάτοικοι του χωριού έλαβαν μέρος σε όλους τους πολέμους που έκαμε η χώρα μας από το 1913 έως το 1922. Θα πρέπει, επίσης, να πούμε ότι, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή και την ανταλλαγή των πληθυσμών, στο χωριό δεν εγκαταστάθηκαν ομαδικά πρόσφυγες, προφανώς διότι δεν υπήρχαν εδώ τουρκικές περιουσίες που θα τους δίδονταν ως αντάλλαγμα. Οι ελάχιστοι που βρέθηκαν εδώ ήλθαν για να εργαστούν και στη συνέχεια παντρεύτηκαν και εγκαταστάθηκαν στο χωριό.

Σημαντική ήταν η προσφορά των κατοίκων του χωριού και κατά τη διάρκεια της Κατοχής, αφού πολλοί κάτοικοί του έλαβαν μέρος με διάφορους τρόπους στην Αντίσταση κατά των Γερμανών. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι σχεδόν κανένας χωριανός δεν συνεργάστηκε με τους Γερμανούς. Μετά τον πόλεμο το χωριό άρχισε να αναπτύσσεται σιγά- σιγά. Στην ανάπτυξη του συνέβαλε ο εξηλεκτρισμός του, το 1961, και η διαπλάτυνση και ασφαλοστρωση του δρόμου που το ενώνει με το Ηράκλειο λίγα χρόνια αργότερα. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι στις δεκαετίες του 1960 και 1970 πολλοί Ασιτιανοί, άντρες και γυναίκες, στην προσπάθειά τους να βρουν μια καλύτερη ζωή και να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση,

μετανάστευσαν είτε στη Γερμανία και το Βέλγιο είτε στην Αθήνα. Ωστόσο, κανείς ποτέ δεν ξέχασε το χωριό του.

Αναφέρθηκε στα προηγούμενα η εκκλησία του Αγίου Αντωνίου που βρίσκεται στη μέση του χωριού και είναι η παλαιότερη εκκλησία του, χτισμένη, σύμφωνα με την προφορική παράδοση, τα πρώτα χρόνια μετά την από το Νικηφόρο Φωκά ανακατάληψη της Κρήτης. Πρόκειται για ένα ναό του οποίου ο αρχιτεκτονικός τύπος είναι σπάνιος. Είναι ναός δίκωγχος, με ενιαία όμως στέγαση των δύο κλιτών του δίκωγχου. Αυτοί οι τύποι των ναών έχουν ανατολική προέλευση, ευδοκίμησαν όμως και στη Δύση. Η μεγάλη διάδοσή τους σημειώνεται από τον 9ο έως τον 13ο μ. Χ. αι.. Η ανατολική του προέλευση και η εποχή της διάδοσής του μας κάνει να υποθέσουμε ότι είναι ένα από τα πρώτα χτίσματα της περιόδου της Ενετοκρατίας ή και νωρίτερα, ο οποίος χτίστηκε για να εξυπηρετήσει και τα δύο δόγματα, δηλαδή και τους ορθοδόξους και τους καθολικούς ή και διάφορα ταφικά έθιμα (τέτοιους σκοπούς εξυπηρετούσαν αυτοί οι ναοί). Ο ναός φαίνεται ότι έπαθε ζημιές στο μεγάλο σεισμό του 1856, επιδιορθώθηκε όμως χωρίς να αλλάξει η αρχική του μορφή.

Όσον αφορά το μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου του Γοργοελεήμονα (όπως είναι σωστό να λέγεται), το γνωστό «Γοργολαΐνη», φαίνεται ότι αποπερατώθηκε το έτος 1627, δηλαδή κατά τα τελευταία χρόνια της Ενετοκρατίας. Έκτοτε λειτουργούσε διαρκώς και υπήρξε κέντρο των επαναστατών σε όλες τις μεγάλες ή μικρές επαναστάσεις των Κρητικών εναντίον των Τούρκων. Για το λόγο αυτό καταστράφηκε επανειλημμένως από τους Τούρκους. Το Γοργολαΐνη γενικά, όπως και τα άλλα μοναστήρια της Κρήτης, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην τόνωση του θρησκευτικού και εθνικού συναισθήματος των Ασιτιανών (και όχι μόνο) κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Από το 1957 μέχρι το 1970 στο μοναστήρι λειτούργησαν, με ενέργειες του τότε Μητροπολίτη και μετέπειτα Αρχιεπισκόπου Κρήτης κυρού Ευγενίου Ψαλιδάκη, κατασκηνώσεις και Οικοκυρική Σχολή. Το 1966 μοιράστηκε στους χωριανούς το σύνολο σχεδόν της περιουσίας της μονής, στην οποία απέμειναν μόνο λίγα κομμάτια γης γύρω από αυτήν. Σήμερα λειτουργεί και πάλι ως μοναστήρι και είναι σεβαστό ως σημαντικό κομμάτι της ιστορίας και της ζωής της περιοχής.

Να κάνουμε, τέλος, και μια αναφορά στον οικισμό Νίσση που ανήκει στην κοινότητα των Κ. Ασιτών. Ο οικισμός αναφέρεται σε ενετικά έγγραφα του 1577, του 1583 και του 1630 ως Nissi ή Gnissi. Αναφέρεται επίσης σε έγγραφα του έτους 1670 Τουρκικού Αρχείου Ηρακλείου, σύμφωνα με τα οποία σπαχής της Νίσσης ήταν ο Χασάν Βέης, υιός Ιμπραχίμ. Στην τούρκικη απογραφή του 1671 αναφέρεται ως

Νίσση με 19 χαράτσα, άρα με πάνω από 70 κατοίκους. Ο οικισμός δεν αναφέρεται στην αιγυπτιακή απογραφή του 1834 ούτε στις απογραφές του 1881 και 1900. Το 1920 ανήκε στην κοινότητα Κάτω Ασιτών με δυο οικισμούς: την Πάνω και Κάτω Νίσση με 26 κατοίκους. Ο πληθυσμός των δύο οικισμών αυξήθηκε κατά το μεσοπόλεμο και μετά τον πόλεμο, άρχισε όμως να μειώνεται από τη δεκαετία του 1960, όταν οι κάτοικοί του εγκαταστάθηκαν σταδιακά στις Ασίτες ή σε άλλα χωριά και στο Ηράκλειο. Θα πρέπει να πούμε ότι με το ίδιο όνομα διασώζονται από τους χρόνους της Ενετοκρατίας οικισμοί στο Ρέθυμνο και στην επαρχία Κισσάμου των Χανίων. Όλοι αυτοί οι οικισμοί φαίνεται ότι ήταν ενετικά φέουδα.

Οι Κάτω Ασίτες, ένα χωριό με πλούσια ιστορία και πολιτιστική παράδοση, ανήκει σήμερα στο Δήμο «Γοργολαϊνή» και είναι ένα κεφαλοχώρι που διαρκώς αναπτύσσεται χάρη στην εργατικότητα των κατοίκων του. Πολλά παιδιά σπουδάζουν, πολλοί είναι οι Ασιτιανοί επιστήμονες ή άλλων επαγγελμάτων που ζουν και εργάζονται στο Ηράκλειο, την Αθήνα ή αλλού. Το πιο ενθαρρυντικό είναι ότι οι Ασιτιανοί αγαπούν το χωριό τους και γι' αυτό οι Κάτω Ασίτες είναι ένα από τα λίγα χωριά που οι νέοι μένουν στον τόπο που τους γέννησε, πράγμα που δίνει δύναμη στο χωριό και αποτελεί εγγύηση για το μέλλον του.

ΠΕΝΤΑΜΟΔΙ

Το Πενταμόδι είναι από τα παλαιότερα χωριά της Κρήτης και δεν είναι δίχως σημασία ότι εκεί έγραψε τα ποιήματα του ο Στέφανος Σαχλίκης, ξεκινώντας με αυτόν τον τρόπο στα μέσα του 14ου αιώνα την Αναγέννηση της κρητικής αλλά και της ελληνικής λογοτεχνίας.

Στο χωριό υπάρχουν ακόμα μνημεία από εκείνη την εποχή. Σήμερα έχει λίγους κατοίκους που διακρίνονται για την φιλοξενία και την κοινωνικότητα τους ενώ έχει δύο παραδοσιακά καφενεία και μία μικρή αγορά.

Οι δρόμοι του χωριού κρατούν τον παλιό τρόπο πολεοδομίας με τα σοκάκια και πολλά πετρόκτιστα σπίτια. Το κυρίως χωριό και οι γύρω εξοχή είναι ιδανικά για φυσιολάτρες και περπάτημα. Η δυνατότητα να βρίσκεσαι στο γεμάτο ζωή και ένταση Ηράκλειο μέσα σε λίγα λεπτά κάνει το Πενταμόδι έναν προορισμό μοναδικό για ντόπιους και ξένους ενοίκους.

Οι κυριότερες εκκλησίες του είναι του Αγίου Νικολάου και της Αγίας Παρασκευής, σε μια έκταση με πλούσια βλάστηση, όπου το καλοκαίρι διοργανώνονται πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Το χωριό αναφέρεται σε συμβόλαια του 1271 ως "Pendamondo", κάτι που επιβεβαιώνει ότι είναι πολύ παλιό. Στον Καστροφύλακα αναγράφεται με το όνομα Pendamodi με 199 κατοίκους. Την περίοδο της Τουρκοκρατίας στον οικισμό κατοικούσαν τόσο Τούρκοι όσο και Χριστιανοί.

Το σημαντικότερο μνημείο του χωριού είναι η βενετσιάνικη κρήνη του 15ου αιώνα με το οικόσημο του οίκου Quirini.

ΠΥΡΓΟΥ

Αναφέρεται στον Καστροφύλακα με το όνομα Pirgu και με 401 κατοίκους το 1583. Την περίοδο της Ενετοκρατίας στο χωριό παραγόταν κρασί της ποικιλίας μοςχάτο. Στην Πυργού βρίσκεται ο ναός του Αγίου Ιωάννη με έμβλημα Φραγκισκανών, που χρονολογείται από το 1601. και ανακαινίστηκε το 1947. Άλλος ιστορικός ναός είναι της Παναγίας, ο οποίος πυρπολήθηκε από τους Τούρκους το 1866 και ανακαινίστηκε. Υπάρχει επίσης η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου του Μεσαμπελίτη στη θέση Σκεπαστά, η οποία επίσης ανακαινίστηκε το 1952. Στην αυλή του ναού αυτού σώζονται παλαιά πατητήρια, δοχεία και πήλινοι αγωγοί, μέσα από τα οποία διοχετευόταν το κρασί σε αποθήκες, στα νοτιοδυτικά του οικισμού.

Μεγάλο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν ορισμένα χαρακτηριστικά παραδοσιακά κτίσματα καθώς και δύο **αλευρόμυλοι στη θέση "Καζόλα"**.

Στον οικισμό της Πυργούς, σώζονται σημαντικά ιστορικά και αρχαιολογικά μνημεία, όπως η εκκλησία του Αγίου Ιωάννου με το έμβλημα των Φραγκισκανών και χρονολογία κτίσης 1601 μ.Χ., της Παναγίας, την οποία έκαψαν οι Τούρκοι το 1866 και ανακαινίστηκε αργότερα, του Αγίου Γεωργίου του Μεσσαμπελίτη, που στην αυλή της εκκλησίας σώζονται παλαιά πατητήρια, δοχεία και πήλινοι αγωγοί που διοχέτευαν το κρασί στις κρασαποθήκες.

Στη θέση Χρυσοπηγή υπάρχει η **μονή Χρυσοπηγής**, της οποίας ήταν μετόχι η σημερινή μονή Γοργολαΐνη στις Κάτω Ασίδες.

Ένα σημαντικό σπήλαιο της περιοχής είναι ο **"Μερτζάνη σπήλιος"** στη θέση Μερτζάνη.

ΠΕΤΡΟΚΕΦΑΛΟ

Είναι χτισμένο σε υψόμετρο 340 μέτρων και απέχει από το Ηράκλειο 16 χλμ. Βρίσκεται πάνω σε λόφο πετρώδη που έχει **σχήμα ανθρώπινου κεφαλιού**, από το οποίο πήρε και την ονομασία του. Άλλη εκδοχή είναι ότι πήρε το όνομα αυτό από τον οικιστή και ιδιοκτήτη του λόφου, που λεγόταν Πέτρος (του Πέτρου το κεφάλι, Πετροκέφαλο). Ο οικισμός έχει σαφή χαρακτηριστικά οχυρωματικού

τύπου.

Τελευταία βρέθηκαν στην περιοχή λαξευτός τάφος με λουτροειδή λάρνακα, σαρκοφάγος και ταφικοί πίθοι.

1.4.2 Δημοτική Ενότητα Παλιανής

ΑΥΓΕΝΙΚΗ

Όταν οι Άραβες το 824 κατέλαβαν την Κρήτη από τα Μάταλα και έγιναν κύριοι του νησιού, το Βυζάντιο ήταν απασχολημένο με τη στάση του Νίκα, κι έτσι οι Άραβες κατόρθωσαν να κυριεύσουν την Κρήτη με αρχηγό τον Αμπού Χαπς Ομάρ από την Κόρδοβα της Ισπανίας. Το Βυζάντιο έκανε πολλές απόπειρες για να αποσπάσει τους Άραβες από την Κρήτη. Μεταξύ των στρατηγών ήταν και ο στρατηγός Κρατερός, ο οποίος με τις πρώτες νίκες ηττήθηκε και σταυρώθηκε από τους Άραβες στην Κω. Ο πρωθυπουργός του Βυζαντίου, Ιωσήφ Βριγκάς μαζί με τον μεγάλο αρχιστράτηγο του Βυζαντίου που μόνο νίκες πρόσφερε στο κράτος, μελέτησε διοργάνωσε και ετοίμασε την μεγάλη εκστρατεία για την απελευθέρωση της Κρήτης. Ο αρχιστράτηγος Νικηφόρος Φωκάς τέθηκε αρχηγός της στρατιάς, που αποτελούνταν από 3.000 πλοία της εποχής εκείνης, από χελάμπα και δρόμωνες.

Ο Βυζαντινός στόλος ξεκίνησε από τα παράλια της Μικράς Ασίας και ως ένας συμπαγής όγκος πλοηγούμενος αναφάνηκε στην Κρήτη τον Ιούνιο του 960 και αποβίβασε στον κόλπο του Αλμυρού τα Βυζαντινά στρατεύματα. Οι Άραβες με βρυχηθμούς λεόντων κοίταξαν να παρεμποδίσουν την απόβαση. Οι Βυζαντινοί όμως με ταχύτητα αστραπής ξεδιάλυναν τις ξύλινες γέφυρες και αποβίβασαν το στρατό και τους ιππείς. Η μάχη άρχισε. Είναι μεγάλη η ανδρεία των Βυζαντινών στρατευμάτων, αλλά και εκπληκτική η εθελουσία των Αράβων.

Ο Βυζαντινός στρατός κατέκοπτε τους Άραβες και τους ανάγκασε να κλειστούν στο φρούριο του Χάνδακα. Όταν αντίκρισε το απόρθητο του φρουρίου έχασε το ηθικό του και χρειάστηκε η ευγλωττία του Νικηφόρου Φωκά για να αναπτύξει το ηθικό του. Ο έμπειρος στρατηλάτης είδε αμέσως το αδύνατο της εκπόρθησης του φρουρίου και αναγκάστηκε να πολιορκήσει σφιχτά για πολλούς μήνες. Όταν ετοιμάστηκαν όλα και υπονομεύθηκαν και τα τείχη από τα πολιορκητικά μηχανήματα, μέρος του τείχους κατέπεσε και μέσα από το χάσμα μπήκαν στην πόλη του Χάνδακα και άρχισε η σφαγή, ανεξάρτητα από φύλο και ηλικία. 60.000 Άραβες σφάχτηκαν και η Κρήτη απελευθερώθηκε. Κυρίεψαν χιλιάδες λάφυρα χρυσά, αργυρά κοσμήματα, και αραχνοϋφαντα υφάσματα που αποθήκευαν εκεί οι Άραβες πειρατές.

Όταν έγινε ο Φωκάς κύριος της κατάστασης άφησε του τρεις φίλους του, Αθανάσιο τον Αθωνίτη, τον Παφλαγόνα Νίκωνα και τον Άγιο Ιωάννη τον Ξένο οι οποίοι εκχριστιανίσθηκαν και βάπτιζαν όλους τους Έλληνες. Μόλις διεκπεραιώθηκαν τα πάντα, ο Φωκάς άφησε απόμαχους στρατιώτες, οι οποίοι βαπτίσθηκαν και εκχριστιανίσθηκαν για να ενισχύσουν τον ντόπιο πληθυσμό της Κρήτης. Μεταξύ τους ήταν και οι απόμαχοι Βάρβαροι στρατιώτες, οι οποίοι δημιούργησαν το χωριό Βαρβάρους, το μετονομαζόμενο σε Μυρτιά. Άφησε τους Αρμένιους, οι οποίοι δημιούργησαν το χωριό Αρμένι. Άφησε από την πόλη Άσσοι της Μικράς Ασίας, οι οποίοι δημιούργησαν το χωριό Ασίτες, άφησε και στρατιώτες από την επαρχία Πιτσιδιά που εγκαταστάθηκαν και δημιούργησαν το χωριό Πιτσιδία.

Τότε Βυζαντινοί ευγενείς ήρθαν και κατοίκησαν στην περιφέρεια της Ιεράς Μονής Παλιανής που ήταν ένα πολιτιστικό κέντρο από το 333 μ.Χ. Αυτοί οι ευγενείς ήρθαν και κάθισαν και δημιούργησαν το χωριό Αυγενική που βρίσκεται σήμερα νοτιοδυτικά του Ηρακλείου σε απόσταση 21 χιλιομέτρων ανάμεσα στην κεντρική αρτηρία Τυμπακίου- Ηρακλείου και έγινε από τα πολλά χωριά της επαρχίας Μαλεβυζίου. Η επαρχία Μαλεβυζίου πήρε το όνομά της από το φρούριο Μάλδεσιν του οποίου ερείπια σώζονται και σήμερα στο χωριό Κεραμούτσι.

Η Αυγενική έχει υψόμετρο 310μ. γραπτή μαρτυρία για το οποίο δεν υπάρχει. Η αρχαιότερη μνεία του τοπωνυμίου που αναφέρεται σήμερα είναι το 1390. Το χωριό αναφέρεται στις ενετικές απογραφές ως Evgeniki. Το εξελληνισμένο όνομα που είχε κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας μπορεί να αποδοθεί ως Ευγενική, δηλαδή τόπος όπου κατοικούσαν ευγενείς. Στην απογραφή του Καστροφύλακα το βρίσκουμε Evienichi με 205 κατοίκους[1]το 1583. Με το όνομα Evienichi αναφέρεται και σε άλλους καταλόγους των χωριών της Κρήτης, στον Μπαρότσι το 1577 και στον Basilicata το 1630.± Στην τούρκικη απογραφή του 1671 αναφέρεται Avgeniki ε 76 χαράτσα, στην Αιγυπτιακή απογραφή του 1834 με 34 χριστιανικές και 9 τούρκικες οικογένειες και το 1881 αναφέρεται Αυγενική στο δήμο Αγίου Μύρωνος με 339 χριστιανούς και 10 Τούρκους. Το 1920 αναφέρεται Ευγενική, έδρα ομώνυμης κοινότητας με 620 κατοίκους. Το 1928 έγινε Αυγενική με 666 κατοίκους, το 1940 με 825, το 1951 με 907 και το 1981 με 707. Στην Αυγενική βρίσκεται και ο ιστορημένος ναός της Παναγίας του 12ου - 13ου αιώνα.

Κυκλοφορούν ένα σωρό εκδοχές και παράξενοι μύθοι ότι δόθηκε ως προίκα στην εγγονή του Μίνωα, Ευγενία και κατοίκησε την υστερομινωική εποχή. Άλλα δείγματα της εποχής αυτής δεν υπάρχουν και άλλοι μιλούν επί ρωμαιοκρατίας. Υπάρχει ένας κόσμος εκδοχές, μύθοι, θρύλοι και παραδόσεις που μπερδεύονται στην αβεβαιότητα και χάνονται στα βάθη των αιώνων. Το ορθότερο, πιο αξιόπιστο

και λογικό μετά την απελευθέρωση της Κρήτης το 961 είναι ότι αποσπάσθηκαν τα εδάφη της Κρήτης από τους Σαρακηνούς Άραβες και κατανεμήθηκαν στον γνήσιο κρητικό λαό και στους αποίκους που εγκατέστησε εδώ ο Φωκάς για να ενισχύσει τον πληθυσμό.

Πάνω λοιπόν στο λόφο τον αντιπλημμυρικό, τον ευήλιο και τον ευάερο με το απομεινάρι της πρώτης Βυζαντινής περιόδου, Αγίας Παρασκευής, καταστραμμένη από τους Άραβες το αναπαλαίωσαν και εγκαταστάθηκαν εκεί. Αυτός ο ναός έγινε ο πρώτος ενοριακός ναός του χωριού μας και στην αυλή του το πρώτο νεκροταφείο, γιατί τα παλιά χρόνια τα νεκροταφεία βρίσκονταν στις αυλές των εκκλησιών. Τότε οικοδομήθηκαν τα πρώτα κτίσματα του χωριού σε υγιεινές συνθήκες, γιατί η περιφέρειά του είχε και πολλές ομορφιές: μικροί κάμποι, γραφικά ρυάκια, ποταμάκια με το πολύτιμο έστω και λιγοστό νερό το καλοκαίρι για τους λογής λογής ξωμάχους και τον υπόλοιπο κόσμο, κρασάμπελα, ελαιόδεντρα και άλλα καρποφόρα δέντρα,

Ως τοπίο τους έδωσε μια πολύ ευχάριστη εικόνα κατοίκησης. Η δροσιά της θάλασσας που ερχόταν από τα βόρεια του Κρητικού Πελάγους και από τα νότια τα ζεστά μηνύματα ενός άλλου κόσμου, της Αφρικής, έκαναν το κλίμα ήπιο και εγκαταστάθηκαν εδώ με τις αρχοντοκυράδες τους και με το υπηρετικό προσωπικό τους και συναγωνίστηκαν στη δουλειά, στο γλέντι, στη χαρά της ζωής μέσα και έξω από το χωριό και ρίζωσαν εδώ. Ονομάστηκαν Ευγενίδες και κατά παράδοση γίνονταν «νόμψυλοι», συμβούλια, και έλυναν τα προβλήματά τους.

Κάθε εποχή και τόπος έχει τα διακριτικά και ονομαστικά του γνωρίσματα και ξεχωρίζει από τους άλλους, τους κοντινούς ή τους μακρινούς, από τα παλιά ή τα νέα. Άρα είναι η αληθινή του ταυτότητα, που φανερώνει την ίδια την καταγωγή του και την ηλικία του.

Η «Ασσίς γωνιά» στα Λευκά Όρη, οι Άραβες την ονόμασαν έτσι, η γωνιά των επαναστατών. Ο Αμιράς είναι φέουδο του γενικού διοικητή των Αράβων της Κρήτης, του Εφέντη. Το χωριό Καμηλάρι Πυργιώτισσας είναι φέουδο του Καμηλάρι στο επίθετο, το Μορώνι Καινουρίου φέουδο του Βυζαντινού άρχοντα Μορώνι και από αυτά βγαίνει αδιάψευστα το συμπέρασμα ότι η Αυγενική είναι κτίσμα της δεύτερης Βυζαντινής περιόδου και το όνομα εκάστου χωριού περιέχει τα ιστορικά και εξηγεί κατά κάποιο τρόπο την προέλευση του τοπωνυμίου, πολλά από αυτά είναι προελληνικά, αρχαϊκά και βυζαντινά, τα οποία διατηρήθηκαν αναλλοίωτα για εκατοντάδες χρόνια και μιλούν αυτά καθ' αυτά για την ιστορία εκάστου χωριού και

τη δίχως διακοπή επιβίωσης του Κρητικού ανθρωπολογικού στοιχείου σ' αυτό το γεωγραφικό χώρο.

Η Αυγενική είναι ένα φιλήσυχο χωριό, ένα χωριό πολιτισμένο χωρίς γκρίνιες, φασαρίες, φόνους και βεντέτες. Κυριαρχεί η καθημερινή ζωή και η απλότητα και φημίζεται στο νομό Ηρακλείου για το θαυμάσιο φυσικό περιβάλλον της, το υπέροχο υγιεινό της κλίμα και τα πλούσια αγαθά της γης της. Μακαρίζεται για της λοφοπλαγιές που πνέει πάντα ζωογόνο αεράκι και φέρνει τη δροσιά του Κρητικού Πελάγους. Δεν ψήνεται σαν τα άλλα χωριά στο καλοκαιρινό καμίνι, γιατί είναι οικοδομημένο πάνω σ' ανατολικό λόφο, αντιπλημμυρικό, ευήλιο και ευάερο. Το όνομά της δεν ακούγεται μόνο για τις αρετές των φιλήσυχων κατοίκων της, που μένουν πιστοί στις αιώνιες αξίες και παραδόσεις του τόπου τους και έχουν δώσει πολλούς αιματηρούς αγώνες για τα ιδανικά της λευτεριάς. Η Αυγενική φημίζεται, μακαρίζεται και τιμάται πάνω απ' όλα για το έντονο, ορθόδοξο, χριστιανικό συναίσθημα των κατοίκων της για την ακράδαντη πίστη τους και τις αρχές της ορθοδοξίας. Είναι εξάλλου γνωστό ότι από τη μια άκρη της περιφέρειας ως την άλλη υπάρχουν πλήθος ιστορικά εξωκλήσια, που αν και καταστραμμένα επί τουρκοκρατίας, ανακαινίσθηκαν σήμερα και υπήρξαν ανά τους αιώνες πνευματικά φυτώρια και κέντρα ορθόδοξου πολιτισμού. Στις μικρές αυτές μονές ίσως κάποτε να αναβλύσουν αμέτρητα ευωδιαστά άνθη κατά τη διάρκεια της μακραίωνης ιστορίας τους. Ερημίτες, ασκητές, όσιοι, οσιομάρτυρες και αναχωρητές ίσως κάποτε να λαμπρύνουν με την παρουσία τους μεγάλα κεφαλομονάστηρα.

ΣΙΒΑ

Το χωριό Σίβα Μαλεβυζίου, τριγυρισμένο από ελιές και αμπέλια βρίσκεται σε απόσταση 18 χιλιομέτρων από την πόλη του Ηρακλείου. Οι κάτοικοι του λίγοι αλλά καλοί και φιλότιμοι έχουν να διηγηθούν πολλά από την ιστορία της. Αγναντεύει τον κάμπο από μια πλαγιά που βρίσκεται πάνω στον Κεντρικό Οδικό Άξονα που συνδέει το Ηράκλειο με το Νότιο τμήμα του νησιού. Οι κατακτητές που πέρασαν από το νησί άφησαν τα σημάδια της καταστροφής στις τοιχογραφίες του που χρονολογούνται από τον 12ο αιώνα αλλά και ο χρόνος παρέα με την υγρασία σημάδεψαν αδίκαστα την αξία του. Μέχρι σήμερα ζουν 300 περίπου κάτοικοι που ασχολούνται με την γεωργία. Το χωριό έχει μεγάλη ιστορία και το όνομά του το πήρε από έναν Τούρκο καπετάνιο τον Σίλβα ο οποίος ζούσε πριν πολλά χρόνια στο σημερινό μας νεκροταφείο. Το χωριό όμως το μετατρέψανε Σίβα αλλά κανονικά λέγεται Σίλβα. Το χωριό βρίσκεται σε μια από τις χαμηλότερες λοφοσειρές του Ψηλορείτη. Από την ανατολική μεριά το χωριό έχει αμφιθεατρική θέση και κάτω από τη θέση αυτή βρίσκονται πλούσιοι ελαιώνες και αμπελώνες.

Ακόμα δίπλα στο εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής βρίσκονται οι βρύσες του χωριού οι οποίες έγιναν περίπου τον 14ο αιώνα. Αν κάποιος θέλει να επισκεφτεί τη Σίβα θα δει πολλά παραδοσιακά σπίτια τα οποία έχουν ένα κτίσμα. Όλα τα παραδοσιακά σπίτια έχουν κτιστεί σχεδόν κατά το ίδιο μέγεθος αλλά εσωτερικά έχουν πολλές διαφορές, θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπήρχε μια ποικιλία ιδεών εκείνη την εποχή, οι οποίες(ιδέες) υλοποιούνται με το κτίσιμο των σπιτιών που βλέπουμε εμείς σήμερα. Ακόμα αυτά τα σπίτια δίνουν ένα ιδιαίτερο 'τόνο' ανάμεσα στα άλλα τα σημερινά σπίτια. Ακόμα και σήμερα οικογένειες που αποφασίζουν να κατοικήσουν στο χωριό τα κτίζουν παραδοσιακά κατά κάποιο τρόπο. Τώρα εκτός από αυτά που αναφέραμε υπάρχει και ένα άλλο εξίσου σημαντικό και ενδιαφέρον χαρακτηριστικό του χωριού και αυτό είναι το σχολείο το οποίο είναι κτισμένο εδώ και 80 χρόνια. Μπροστά από το σχολείο υπάρχει ένα δέντρο το οποίο χρονολογείτε περίπου 250 ετών, οι κάτοικοι του χωριού όταν αποφάσισαν να χτίσουν το σχολείο προτίμησαν να μην το κόψουν γιατί έδινε μεγάλη αξία στο χωριό. Πρέπει όμως να αναφερθεί ότι πριν κτιστεί το καινούργιο σχολείο υπήρχε ένα άλλο το οποίο λεγόταν μοναστηριακό, αυτό το σχολείο βρισκόταν σε ένα οίκημα που άνηκε στην Αγία Παρασκευή και εκεί έκαναν τα παιδιά μάθημα πριν από 100/110 χρόνια. Εκτός από το εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής υπάρχουν κι άλλες εκκλησίες οι οποίες είναι κι αυτές αξιόλογες και σημαντικές, με τη διαφορά πως αυτές δεν είναι τόσο παλιές. Οι εκκλησίες αυτές είναι :ο Άγιος Νικόλαος, ο Άγιος Γεώργιος, ο Άγιος Ιωάννης και ο Χριστός.

Το χωριό παλιά βρισκότανε στην τοποθεσία "ΜΑΡΚΟ" αλλά δυστυχώς σ' εκείνη την περιοχή έπιασε μια καταστροφική ασθένεια η λεγόμενη Πανούκλα και έτσι οι κάτοικοι που είχαν απομείνει εκεί και ζούσαν εκεί αναγκάστηκαν να μεταφερθούν πιο ανατολικά και έτσι δημιουργήθηκε το χωριό Σίβα. Τέλος πρέπει να αναφερθεί ότι η ΣΙΒΑ είναι το παλιότερο χωριό της περιοχής ανάμεσα σε Βενεράτο, Αυγενική, Δαφνές και Κεράσια.

ΚΕΡΑΣΙΑ

Το χωριό βρίσκεται σε επίπεδη έκταση δυτικά από την εθνική οδό Ηρακλείου - Μεσσαράς, η οποία διέρχεται από τον οικισμό της Κοινότητας <Νέο Βενεράτο > και συγκεκριμένα στο 19ο χιλιόμετρο υπάρχει διακλάδωση δεξιά 800μ. που συνδέει την κεντρική αρτηρία με την έδρα της κοινότητας. Για πρώτη φορά αναφέρεται τον 13ο αιώνα σε δύο έγγραφα το 1248 (Appano kai cato cherasia) και το 1261 (Mesa cherassia kai pano cherassia) ως φέουδο της μονής Παλιανής. Αργότερα τον 14ο αιώνα το συναντούμε σε μια πράξη του νοταρίου του Χάντακα Francesco da Crose το 1339 και σε έγγραφο του 1378. Άλλες πηγές την

ίδια εποχή μας πληροφορούν ότι σπαχής {γαιοκτήμονας} του χωριού ήταν ο Μεχμέτ Βέης υιός Δερβίς (1670) και πρόκριτος κάποιος παπα Γιώργης (1699). Σε έγγραφο του 1745 περιγράφονται οι αναγκαίες επισκευές για την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, καθώς και τα υλικά που θα απαιτηθούν. Το 1834 αναγράφεται ότι το χωριό είχε 25 κατοίκους, χριστιανικές οικογένειες και άλλες 4 μουσουλμανικές οικογένειες. Η ονομασία <Κεράσα> προέρχεται από το ρήμα <κερνώ> και δόθηκε στο χωριό λόγω του φιλότιμου που είχαν και έχουν ακόμη οι κάτοικοι να κερνούν τον ξένο που επισκέπτεται το χωριό τους έστω και με το ζόρι. Υπάρχει στην περιοχή και μια σχετική μαντινάδα που ακούγεται και στις μέρες μας: <Πήγα στην Αυγενική μια σταφίδα μια ρακί, πήγα και στο Βενεράτο σουρτα πάνω σουρτα κάτω πήγα και εις τα Κεράσα κι όλη μέρα με κεράσαν> Στην επανάσταση του 1866-1869, σημαντική ήταν η δράση του καταγόμενου από το χωριό οπλαρχηγού. Χαραλάμπου Βλαχάκη που είχε το αξίωμα του αρχηγού της επαρχίας Μαλεβυζίου και ήταν κάτω από τις διαταγές του αρχηγού του τμήματος Ηρακλείου Μιχαήλ Κόρακα. Ο τάφος του Χαραλάμπου Βλαχάκη υπάρχει ακόμα στην αυλή του Δημοτικού Σχολείου. Κατά τη διάρκεια της προαναφερόμενης επανάστασης λεηλατήθηκαν τα σπίτια του χωριού, κήκαν οι εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου και της Θεοτόκου και φονεύθηκαν αρκετοί κάτοικοι του χωριού σε διάφορες μάχες, ένας μάλιστα στο Αρκάδι. Οι κάτοικοι έδωσαν το παρόν σε όλες τις μάχες της Κρήτης άλλοι και ολόκληρου του έθνους. Στις απογραφές του 1881 και 1900 αναφέρεται μαζί με τα Βλαχιάνα με 241 και 338 κατοίκους αντίστοιχα. Το 1920 είχε 309 κατοίκους, το 1923 (321), το 1940 (345), το 1951 (320), το 1961 (271) το 1971 (216), το 1981 (224) και στην απογραφή του 1991 (266) Οι απογραφές αυτές αφορούν μόνο το χωριό Κεράσια και όχι τον οικισμό του νέου Βενεράτου που τα έτη 1961 1971 1981 1991 είχε κατοίκους 60 59 55 και 91 αντίστοιχα Το 1911 απετέλεσε αγροτικό Δήμο και το 1926 (14 Μάη 1926) ήταν αυτοτελής κοινότητα σ' αυτήν σε υπάγεται και ο οικισμός του νέου Βενεράτου

ΒΕΝΕΡΑΤΟ

Το χωριό το διασχίζει ο εθνικός δρόμος Ηρακλείου – Μεσαράς. Οι άνθρωποι που ζουν στο Βενεράτο είναι ήρεμοι, καλοσυνάτοι και φιλόξενοι. Μέχρι σήμερα ζουν 1200 περίπου κάτοικοι που ασχολούνται με τη γεωργία.

Το χωριό έχει μεγάλη ιστορία και το όνομα του το πήρε από τους Ενετούς. Venerato σημαίνει σεβαστός, σεβάσμιος πιθανόν να έχει δοθεί το όνομα στη Μονή της Παλιανής και κατ'επέκταση στο κοντινό χωριό. Το 1833 περιγράφει ένας Άγγλος συγγραφέας, που ήτανε τότε τουρίστας στα γύρω χωριά, ότι τον καιρό

εκείνο ήταν το μόνο χωριό στη Κρήτη που είχε καθαρά ενετικό όνομα. Και ότι τότε ζούσαν 12 οικογένειες Χριστιανών και μια μωαμεθανών.

Αρχικά το Βενεράτο βρισκόταν στη τοποθεσία Πύργος – Φαράγγι, νοτιανατολικά του σημερινού χωριού. Κατά την Ενετοκρατία οι χωριανοί που κατοικούσαν στον Πύργο – Φαράγγι, μετά τη δημιουργία του παραθεριστικού οικισμού των Βενετών, εργαζόταν ως υπηρέτες στα αρχοντικά τους. Μόλις αποχώρησαν οι Βενετοί, οι χωριανοί κατοίκησαν στα αρχοντικά τους, έκτισαν και άλλες κατοικίες και σιγά – σιγά δημιουργήθηκε το σημερινό χωριό.

Το χωριό βρίσκεται σε μια από τις χαμηλότερες λοφοσειρές του Ψηλορείτη. Από την ανατολική μεριά το χωριό έχει αμφιθεατρική θέση και κάτω από τη θέση αυτή βρίσκονται πλούσιοι ελαιώνες και αμπελώνες. Στα νοτιοανατολικά διέρχεται ένας αρχαίος ποταμός με το όνομα "Απόλλωνας". Νότια του ποταμού σε ένα ύψωμα βρίσκεται ένα παλιό μοναστήρι με το όνομα η Παναγία της Παλιανής που γιορτάζει στις 15 Αυγούστου. Στο κέντρο του μοναστηρίου βρίσκεται ένας παμπάλαιος ναός ανεκτίμητης αρχαιολογικής αξίας.

Παλαιότερα στο χωριό κάθε Παρασκευή γινόταν πανηγύρι. Στην αρχαία εποχή ήταν ξακουστό για τα περίφημα κρασιά του και μάλιστα την εποχή της Ενετοκρατίας και επί Τουρκοκρατίας γινόταν εξαγωγή κρασιών από το Βενεράτο στο εξωτερικό, τα λεγόμενα κρασιά της Μαλεβυζίας.

Το Βενεράτο ήταν πατρίδα του μητροπολίτη Κρήτης Γεράσιμου Λετίτση, ο οποίος κατόρθωσε το 1735 να αναστηλώσει τη μικρή εκκλησία του Αγίου Μηνά και να την καθιερώσει μητροπολιτικό ναό της Κρήτης. Από το Βενεράτο ήταν και ο Νεόφυτος Οικονόμου, γενικός γραμματέας της Καγκελαρίας, της προσωρινής πολιτείας της Κρήτης κατά την επανάσταση του 1821. Τον καιρό της Τουρκοκρατίας προκειμένου οι Χριστιανοί να γλιτώσουν τα χωράφια τους από τους Τούρκους, τα δώριζαν στα μοναστήρια και ιδιαίτερα στο μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου του Απανωσήφη. Σύμφωνα με το οθωμανικό δίκαιο οι Τούρκοι σέβονταν τις περιουσίες των μοναστηριών. Το 1835 τις περιουσίες τις ξαναπήραν πίσω οι Βεραθιανοί διότι το κράτος τις αγόρασε από τα μοναστήρια. Ανατολικά του χωριού εκτείνεται στο βάθος μια μεγάλη κοιλάδα από την οποία διέρχεται ο ποταμός "Απόλλωνας" όπως παραπάνω αναφέραμε. Δίπλα στους αμπελώνες βρίσκεται ένα παλιό μοναστήρι που λέγεται Αγία Θεοτόκος. Το μοναστήρι αυτό το 1750 ζήτησαν από τον Πασά και την Μητρόπολη να το αναστηλώσουν με την προϋπόθεση να μην κάνουν καμία αλλαγή και να χρησιμοποιήσουν τα ίδια υλικά.

Το χωριό το περιζώνουν αρκετά ξωκλήσια και τρεις μεγάλες εκκλησίες όπως ο ιερός ναός της Παλιανής που χτίστηκε το 1894.

1.4.3 Δημοτική Ενότητα Τεμένους

Προϊστορική περίοδος

Η περιοχή που περικλείεται στα όρια του Τεμένους, βρίσκεται σε στρατηγική θέση στην ενδοχώρα του Ηρακλείου. Δηλαδή, όντας σημείο διάβασης από τις σημαντικές θέσεις-λιμάνια της βόρειας θάλασσας προς την ενδοχώρα του Μονοφατισίου και την πεδιάδα της Μεσαράς, υπήρξε πολυσύχναστη διάβαση προς τα νότια της περιοχής Ηρακλείου.

Δεν είναι τυχαίο, το ότι τις τελευταίες 4 δεκαετίες εντοπίζονται συνεχώς ταφικά μνημεία μείζονος σημασίας μινωικής περιόδου στα όρια αυτής της διαδρομής. Θολωτοί τάφοι, ίχνη από επαύλεις και άλλες ταφικές αποθέσεις με πλούσια κτερίσματα (όπως αυτές της **Τραπεζας** στο Καλού, στου **Βαθιά** στο Κυπαρίσι), έρχονται στο φως και ανασκάπτονται από την αρμόδια εφορεία προϊστορικών αρχαιοτήτων.

Η σημαντική προϊστορική θέση της περιοχής είναι η ευρύτερη περιοχή που ονομαζόταν **Λύκαστος**. Βρίσκεται στην περιοχή *Βιτσίλα*, 800 μέτρα ανατολικά από το σημερινό χωριό του Προφήτη Ηλία. Το 1956-1957 ο Σπυρ. Μαρινάτος διενήργησε ανασκαφές με πολλά ευρήματα. Οι πρώτες εκτιμήσεις του ήταν ότι επρόκειτο για οικιστικό σύνολο που ήκμασε τα υστερομινωικά χρόνια, τη γεωμετρική και την αρχαϊκή εποχή. Ανάκτορο, θρησκευτικά κτίσματα, κατοικίες, αίθρια και αποθήκες ξεθάφτηκαν από τη σκαπάνη του ονομαστού αρχαιολόγου. Στον Όμηρο, η Λύκαστος αναφέρεται στον «νηών κατάλογο^{[1][1]}» σαν μία από τις πόλεις της Κρήτης που έστειλε πλοία με άνδρες της για να πολεμήσουν στο πλευρό των Αχαιών. Ο Ιταλός ερευνητής *Taramelli* ήδη από τον 19^ο αιώνα, επισημαίνει πως στη Ρόκα βρισκόταν η **αρχαϊκή ακρόπολη** της Λυκάστου. Το όνομα της Λυκάστου αναφέρεται σε συνθήκες μεταξύ των κρητικών πόλεων γεγονός που φανερώνει την ακμή και το ρόλο της πόλης εκείνη την περίοδο. Πιθανότατα η πόλη της Λυκάστου επιβίωσε στους κλασικούς χρόνους, κάτι που δεν είναι σε θέση οι ιστορικές πηγές να μας το επιβεβαιώσουν.

Βυζαντινή περίοδος

Η περιοχή γίνεται επίκεντρο προσοχής και διαδραματίζει έντονο ιστορικό ρόλο κατά τη **Β' βυζαντινή περίοδο (961-1206 μ.Χ.)**. Η ιστορική επιλογή της θέσης για την εγκαθίδρυση οχυρού με το όνομα *Τέμενος* έχει άμεση σχέση με την

αραβοκρατία στην Κρήτη. Οι ακτές της βόρειας Αφρικής, η Ισπανία, η Συρία, η Κιλικία, η νότια Μ. Ασία, η Κύπρος, η Κρήτη το 824, η Σικελία, η Μάλτα, έπεσαν στα χέρια των Αράβων. Η τακτική του πολέμου που ακολουθούσαν οι Άραβες ήταν ανορθόδοξη και άκρως επιθετική. Επανειλημμένες επιδρομές ταλαιπώρησαν τα παράλια αλλά και τα μεγάλα αστικά κέντρα. Η ίδια η πρωτεύουσα, η Κωνσταντινούπολη, δέχτηκε δύο φορές επίθεση με χιλιάδες αραβικά πλοία και μόνο χάρις στο υγρό πυρ αλλά και στην στρατηγική εμπειρία των βυζαντινών, σώθηκε. Η Κρήτη, όντας από το 824 μ.Χ. περίπου κάτω από αραβικό έλεγχο μετατράπηκε σε ορμητήριο των Σαρακηνών Αράβων. Ο Χάνδακας που οικοδομήθηκε κι οχυρώθηκε έγινε ορμητήριο των πειρατικών επιδρομών προς τα νησιά του Αιγαίου, τα παράλια της Μ. Ασίας και την ελλαδική περιοχή. Ακόμα κι η Θεσσαλονίκη το 904 αλώθηκε, κήκε κι ένας αριθμός 23.000 αιχμαλώτων μεταφέρθηκε στον Χάνδακα. Η κεντρική εξουσία του Βυζαντίου αποπειράθηκε επτά φορές να ανακτήσει την Κρήτη, όλες αποτυχημένες, όπου οι Βυζαντινοί υπέστησαν σοβαρότατες απώλειες, ακόμα και πλήρη καταστροφή των εκστρατευτικών σωμάτων. Στο κλίμα απαισιοδοξίας που κυριαρχούσε, η Κρήτη θεωρήθηκε *θεόλεστος* (ξεχασμένη κι από τον Θεό). Τότε κλήθηκε να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο μία σημαντική στρατηγική μορφή: Ο **Νικηφόρος Φωκάς**. Το καλοκαίρι του 960 τα πλοία του βυζαντινού στόλου φτάνουν ανοικτά του Χάνδακα, προκαλώντας (όπως ήταν φυσικό), τρόμο στους Σαρακηνούς του νησιού. Τα ισχυρά τείχη και η λυσσαλέα άμυνα των Αράβων ήταν αιτία να παραταθεί η πολιορκία επί ένα οκτάμηνο. Το Μάρτιο του 961 ο Χάνδακας κι όλη η Κρήτη πέφτει στα χέρια του βυζαντινού στρατού.

Μετά την πτώση του αραβικού Χάνδακα στα χέρια των βυζαντινών, η θέση του *φύσει* οχυρού λόφου της **Ρόκας** (φωτ. Α9), επιλέχτηκε για την εγκαθίδρυση ενός σημαντικού **διοικητικού και στρατιωτικού κέντρου**, όπου η **βυζαντινή εξουσία** εγκαταστάθηκε για τα επόμενα χρόνια. Η θέση που ίδρυσε το *Τέμενος* ο Νικηφόρος Φωκάς εκπληρούσε όλες τις προδιαγραφές για τη δημιουργία ενός απόρθητου οχυρού, ικανού να διασφαλίσει την προστασία του εντόπιου πληθυσμού και την έδρα της βυζαντινής διοίκησης. Η περιγραφή του *Λέοντα Διακόνου*, του κατ'εξοχήν βιογράφου του Νικηφόρου Φωκά, αποκαλύπτει τα πλεονεκτήματα της οχυρής αυτής θέσης: περίοπτη θέση που αντικρύζει τα βόρεια παράλια του Ηρακλείου, γειτνίαση με το λιμάνι του Ηρακλείου, χωρίς να είναι ορατή από την παραλία, απότομοι γκρεμοί στο σύνολο του λόφου, που, έτσι, καθιστούν απόρθητο ή δυσπρόσιτο το οχυρό, ύπαρξη άφθονου νερού στους πρόποδες του λόφου, άνετη έκταση για κατοίκηση μεγάλου πλήθους ανθρώπων,

φυσική διαμόρφωση τέτοια που να επιτρέπει την ίδρυση ακρόπολης μέσα στον χώρο του οχυρού.

Νικηφόρος Φωκάς

Ήδη, από το 1995 ο δήμος Τεμένους με τη βοήθεια λίγων ανθρώπων ξεκίνησε μια πρώτη ιστορική αναφορά στο πρόσωπο του Νικηφόρου Φωκά και στο βυζαντινό τούτο κάστρο μέσα από αφιερώματα, εκδόσεις και εκδηλώσεις που έγιναν στο χώρο του βυζαντινού φρουρίου με αποκορύφωμα την έκδοση αναμνηστικού εντύπου με τίτλο «ο Νικηφόρος Φωκάς και η Κρήτη». Και τούτο, γιατί από τη στιγμή της ίδρυσής του, ο δήμος συνδέθηκε ιστορικά με το όνομα του Νικηφόρου Φωκά και το ιστορικό γεγονός της ανάκτησης της Κρήτης ύστερα από 138 χρόνια αραβικής κατάκτησης. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια έλαβε χώρα η παρουσία του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου το 2002 (15 Ιουνίου), όταν πραγματοποίησε τα αποκαλυπτήρια του ανδριάντα στην πλατεία του Προφήτη Ηλία, πράξη που ανέδειξε το μέγεθος της ιστορικής και πολιτικής σημασίας της παρουσίας του Νικηφόρου Φωκά στην Κρήτη.

Βενετοκρατία (1206-1669)

Μετά από εχθροπραξίες μεταξύ του Πεσκατόρε και του βενετσιάνικου στόλου, το 1206 η Κρήτη περιέρχεται οριστικά στην κυριαρχία της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας. Κατά τη διάρκεια της βενετοκρατίας το κάστρο του Τεμένους αποτέλεσε έδρα καστελλανίας (διοικητική περιφέρεια με στρατιωτική δύναμη), Στα κείμενα της εποχής αναφέρεται συχνά σαν fortissimum oppidum (ισχυρότατο οχυρό), και εθεωρείτο υψίστης σημασίας, επειδή, λόγω του μεγέθους του, της καλής κατάστασής του και της γειτνιάσής του με το Ηράκλειο. Αποτελούσε ιδανικό καταφύγιο για την εξουσία της νήσου και τον πληθυσμό του Χάνδακα, σε περίπτωση έσχατου κινδύνου. Μαζί με τον βούργο του φρουρίου το σημερινό Κανλί Καστέλι (Προφ. Ηλίας), η έδρα της καστελλανίας διατήρησε το όνομα Τέμενος (φωτ. Α13). Αρχικά, δόθηκε στην οικογένεια των Coressi, αργότερα στην οικογένεια των Corner, ενώ αργότερα στην αριστοκρατική οικογένεια των Querini ή Quirini.

Κατά τη διάρκεια του Κρητικού πολέμου (1647-1669), στα 1647 έγινε μεγάλη σφαγή των στρατοπεδευμένων Τούρκων μέσα στο κάστρο, από ισχυρή δύναμη βενετών και χριστιανών μαχητών οι οποίοι αιφνίδια επιτέθηκαν στους κοιμώμενους υπερασπιστές κατασφάζοντάς τους. Το γεγονός έγινε αφορμή να επονομασθεί ο τόπος *Κανλί Καστέλι* (ματωμένο φρούριο).

Τουρκοκρατία

Στη διάρκεια της τελευταίας και νικηφόρας Κρητικής επανάστασης του 1897 το Κανλί Καστέλι διεδραμάτισε σημαντικό ρόλο, λόγω της στρατηγικής θέσης του χώρου. Απροειδοποίητα, εντελώς αιφνίδια, τα ξημερώματα της 14ης Ιουνίου του 1897, περίπου 4000 άτακτοι φανατικοί Τουρκοκρητικοί (Βασιβουσούκοι), με την άδεια των Τούρκικων αρχών έφτασαν τις νυκτερινές ώρες στο Κανλί Καστέλι. Σιωπηρά, πολιορκήσαν το χωριό από τα δύο σημεία ανατολικά (στον Μεταξά τον πόρο) και δυτικά (στον Χάρακα) ενώ μια ομάδα ανέβηκε στη Ρόκα, όπου αιφνιδιάζοντας τους βαρδιάνους (φρουρούς), τους κατέσφαξαν πριν προλάβουν να ειδοποιήσουν τους κατοίκους. Αν και αιφνιδιασμένοι, αμέσως μόλις εκδηλώθηκε η επίθεση των Τουρκοκρητικών, ταμπουρώθηκαν στα σπίτια τους. Σ΄ εκείνη τη μάχη εκτυλίχτηκαν σκηνές μεγάλου ηρωισμού. Επί 4 ώρες, 30 μόνο άνδρες οπλισμένοι (φωτ. I 18), με τουφέκια κι ελάχιστα πυρομαχικά και 200 περίπου γυναίκες κράτησαν 4000 επιτιθέμενους Τούρκους, αποφασισμένους να διασπάσουν την επαναστατική γραμμή και να εισχωρήσουν στα ενδότερα αποκόπτοντας τους επαναστάτες του Μαλεβυζίου από εκείνους των Αρχανών και της Πεδιάδας. Ο χρονικογράφος της εποχής (και εθελοντής μαχητής ο ίδιος), Ηλίας Βουτιεριδής στα απομνημονεύματά του με τίτλο Ημερολόγιο του τάγματος των Επιλέκτων Κρητών, περιγράφει με θαυμασμό τη μάχη, την χαρακτηρίζει «γιγαντομαχία» και ανακηρύσσει το Κανλί Καστέλι σε «δαφνοστεφές Καστέλι».

20ος αιώνας

Στη Μικρασιατική εκστρατεία έλαβαν μέρος αρκετοί νέοι επίστρατοι από την περιοχή του Τεμένους. Μερικοί, έπεσαν νεκροί σε μάχες στο μέτωπο, κυρίως μετά την κατάρρευση του μετώπου και την οπισθοχώρηση προς τις ακτές της Ιωνίας, (φωτ. B5).

Από τις πρώτες κιόλας μέρες μετά τη Μάχη της Κρήτης, οι κρητικοί μαζεύονται για να οργανώσουν την Αντίσταση στον Γερμανό κατακτητή. Όσοι γύρισαν από τα ξερονήσια όπου ήταν κρατούμενοι του Μεταξικού καθεστώτος, μαζί με παλληκάρια που πολέμησαν στη Μάχη της Κρήτης, συναντήθηκαν στο σπήλαιο του Χαμαμουτζή, δίπλα στον ?γιο Σύλλα, στις 2 ή 4 Ιουνίου του 1941 (κατά άλλους ιστορικούς μελετητές αρκετές ημέρες αργότερα), όπως μας πληροφορούν οι ιστορικές πηγές. Εκεί ορκίστηκαν -διαδοχικά- να ξεκινήσουν αντίσταση οι πρώτοι αντάρτες της Κρητικής Αντίστασης κατά των Γερμανών, υπογράφοντας έτσι μια από τις πλέον ένδοξες σελίδες της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Είναι η πρώτη γνωστή συγκρότηση επαναστατικού πυρήνα σε πανελλήνια κλίμακα, μετά τη Γερμανική κατάκτηση και χαρακτηρίζεται από την αντιπροσώπευση όλων των πολιτικών τάσεων της εποχής. Γι αυτό το λόγο, η Δημοτική ενότητα Τεμένους, τιμά

κάθε χρόνο, αρχής γενομένης το 2000, την έναρξη της Ενιαίας Εθνικής Αντίστασης με εκδηλώσεις, επιμνημόσυνες δεήσεις και παρουσιάσεις αντιστασιακού υλικού στον χώρο του σπηλαίου Χαμαμουτζή και στην πλατεία του Αγίου Σύλλα με ομιλητές έγκριτους ιστορικούς. Η συμμετοχή των κατοίκων του Αγίου Σύλλα στην προετοιμασία και τη διεξαγωγή των εκδηλώσεων, συνεχίζει την παράδοση της εθελοντικής συμμετοχής πολλών ηρωικών μορφών του χωριού στον Αγώνα της Αντίστασης.

Στο Κανλί Καστέλι, στις 26 Σεπτεμβρίου του 1944 γράφτηκε μια από τις πιο ενδιαφέρουσες σελίδες της κρητικής ιστορίας στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Κάτω από τις οδηγίες του εθνικού στρατού με διοικητή τον αντ/ρχη Ανδρέα Νάθενα, παρόντος του άγγλου συνταγματάρχη Tom Dababie, και του αρχιμανδρίτη Ευγένιου Ψαλιδάκη (μετέπειτα αρχιεπίσκοπου Κρήτης), το σύνολο των κρητών οπλαρχηγών υπέγραψαν ομόφωνα ένα μνημειώδες κείμενο για την παράδοση των όπλων. Το κείμενο, που συνέταξε ο Γεώργ. Κάβος υπογράφουν οι οπλαρχηγοί (ηγέται ανταρτικών ομάδων στο κείμενο), Ποδιάς, Μαμαλάκης, Θεοδωράκης, Ξυλούρης, Πετρακογιώργης, Δομαλάκης, Μπαντουβάς, Κριτσωτάκης, Πλεύρης, Σαμαρίτης. Με την υπογραφή αυτής της ειρηνικής συμφωνίας παρέδωσαν τα όπλα τους για τη δημιουργία του εθνικού στρατού, γεγονός που απέτρεψε τον αιματηρό εμφύλιο που κατασπάραξε τις σάρκες της υπόλοιπης Ελλάδας.

Τη μεταπολεμική περίοδο η ειρηνική αγροτική ζωή χαρακτηρίστηκε από τα προβλήματα της βιοπάλης που χαρακτήρισαν τα αγροτικά ζητήματα του ελληνικού χώρου. Δύσκολες χρονιές για τα εισοδήματα της σουλτανίνας και του λαδιού, χαμηλές τιμές των προϊόντων, προβλήματα στις εξαγωγές «σφιχτή» αγροτική πολιτική στις δεκαετίες του '60 και του '70 έφεραν στην πρώτη γραμμή των αγροτικών κινητοποιήσεων τους κατοίκους του δήμου Τεμένους. Στη δεκαετία του '60 κτίζεται το πολυθέσιο δημοτικό σχολείο στο Κανλί Καστέλι με δωρεά του ελληνοαμερικάνου Μιαχήλ Μπολάκη (Μπέλλα).

Τα χωριά τριών πρώην κοινοτήτων, του Προφήτη Ηλία, του Κυπαρισίου και του Αγίου Σύλλα, συνενώθηκαν το 1994, πιλοτικά και συγκρότησαν τον πρώην <<Δήμο Τεμένους>>.

1.5

ΓΕΝΙΚΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1.5.1 Πληθυσμιακή Εξέλιξη

Βάσει της τελευταίας απογραφής του 2011 ο πληθυσμός του νέου Δήμου Ηρακλείου ανέρχεται σε 173.450 κατοίκους και αντιστοιχεί στο 57% (54,38% το 2001) του πληθυσμού της Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου, στο 28% (26,46% το 2001) της Περιφέρειας Κρήτης και στο 1,60% (1,45% το 2001) της χώρας.

Ο Δήμος Ηρακλείου συγκαταλέγεται ανάμεσα στους δέκα δήμους με τις μεγαλύτερες αυξήσεις πληθυσμού όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα:

ΔΗΜΟΙ ΜΕ ΤΙΣ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΑΥΞΗΣΕΙΣ				
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΔΗΜΟΣ	ΜΟΝΙΜΟΣ 2011	ΜΟΝΙΜΟΣ 2001	2011- 2001
Κρήτης	Δήμος Ηρακλείου	173.450	163.115	10.335
Κεντρικής Μακεδονίας	Δήμος Παύλου Μελά	98.870	87.587	11.283
Κεντρικής Μακεδονίας	Δήμος Θερμαϊκού	50.100	37.126	12.974
Κεντρικής Μακεδονίας	Δήμος Ωραιοκάστρου	38.330	24.962	13.368
Θεσσαλίας	Δήμος Λαρισαίων	163.380	145.981	17.399
Κεντρικής Μακεδονίας	Δήμος Θέρμης	53.070	34.436	18.634
Κεντρικής Μακεδονίας	Δήμος Πυλαίας- Χορτιάτη	70.210	49.922	20.288
Αττικής	Δήμος Παλλήνης	54.390	33.611	20.779
Κεντρικής Μακεδονίας	Δήμος Κορδελιού- Ευόσμου	101.010	77.174	23.836

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Αττικής	Δήμος Αχαρνών	107.500	82.555	24.945
---------	---------------	---------	--------	--------

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. - Προσωρινά στοιχεία Απογραφής 2011

Είναι σημαντικό να τονιστεί η παραπάνω αύξηση του πληθυσμού του Δήμου Ηρακλείου, όταν μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας όπως οι Δήμοι Αθηναίων, Θεσσαλονίκης, Πειραιώς, Καλλιθέας, Περιστερίου κ.α. παρουσίασαν αξιοσημείωτη μείωση του μόνιμου πληθυσμού τους.

Στο διάστημα της τελευταίας τριαντακονταετίας (1981-2011) ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού του Δήμου βαίνει συνεχώς ανοδικά με την ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού στα διαστήματα 1981-1991 (13,61%), 1991-2001 (13,39%) και 2001-2011 (9,06%) να είναι πολύ μεγαλύτερη απ' ό τι σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Η ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου φιλοξενεί πληθυσμό πολλαπλάσιο των μονίμων κατοίκων, οι οποίοι αναμένεται να αυξηθούν ακόμη περισσότερο, λόγω της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου, της υψηλής ποιότητας των καταλυμάτων και της ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού (συνεδριακός, αγροτουριστικός κ.α.).

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Η πληθυσμιακή πρόβλεψη για το νέο Δήμο Ηρακλείου έως το 2021 παρουσιάζεται παρακάτω:

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΕΩΣ ΤΟ 2021

ΕΤΟΣ	1981	1991	2001	2011	2015	2021
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	123.449	140.256	159.046	174.950	181.314	191.966
Δ.Ε. ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ	3.256	3.124	3.171	3.488	3.615	3.573
Δ.Ε. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	106.058	120.563	137.711	151.482	156.991	166.499
Δ.Ε. ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	9.006	11.338	12.542	13.796	14.298	15.350
Δ.Ε. ΤΕΜΕΝΟΥΣ	2.978	3.101	3.218	3.540	3.669	3.726

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Δ.Ε. ΠΑΛΙΑΝΗΣ	2.151	2.130	2.404	2.644	2.741	2.818
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	243.622	266.897	294.490	321.738	333.437	347.742

Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ

Στον νέο Δήμο Ηρακλείου προβλέπεται αύξηση του πληθυσμού της τάξης του 10% (9,06% με την τελευταία απογραφή) τη δεκαετία 2001-2011, αύξηση της τάξης του 3,6% το διάστημα 2011-2015 και επιπλέον αύξηση του πληθυσμού σε ποσοστό 5,8% το διάστημα 2015-2021.

Ανάλογη είναι και η αύξηση του πληθυσμού των δημοτικών ενοτήτων που συνιστούν τον νέο Δήμο Ηρακλείου. Συγκεκριμένα η προβλεπόμενη αύξηση για τη Δημοτική ενότητα Ν.Αλικαρνασσού είναι 10% (2001-2011), 3,6% (2011-2015) και 7,3% (2015-2021), για τη Δημοτική ενότητα Τεμένους 10% (2001-2011), 3,6% (2011-2015) και 1,5% (2015-2021). Για την Δημοτική ενότητα Γοργολαίνης ανάλογη είναι η πρόβλεψη με μόνη διαφορά το διάστημα 2015-2021 όπου προβλέπεται μείωση του πληθυσμού της τάξης του 1,1 %.

1.5.2 Πληθυσμιακή Σύνθεση

Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, **τον μόνιμο πληθυσμό του Δήμου Ηρακλείου αποτελούν 49,1% άνδρες και 51,9% γυναίκες, ποσοστά αντίστοιχα της χώρας 49,2% και 51,8%.** Τα αντίστοιχα ποσοστά σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου είναι αντίστοιχα 49,6% και 51,4%, σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης είναι 49,7% και 51,3%.

Όσο αναφορά στην **πυκνότητα του μόνιμου πληθυσμού**, φαίνεται να αντιστοιχούν στο Δήμο Ηρακλείου **709 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο**, σημαντικά υψηλότερο από τα αντίστοιχα της Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου (115,20 άτομα ανά τετρ. χιλ.), της Περιφέρειας Κρήτης (74,54 άτομα ανά τετρ. χιλ.) και της χώρας (81,75 άτομα ανά τετρ. χιλ.).

Η μελέτη της δομής του πληθυσμού (κατά ηλικία) είναι ιδιαίτερα χρήσιμη καθώς επιτρέπει τη εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τις δημογραφικές προοπτικές. Επίσης, συμβάλει στην εκτίμηση του επιπέδου της κοινωνικής ανάπτυξης με τη σύνθεση και το μέγεθος του γεροντικού πληθυσμού και παρέχει πληροφορίες για τις προοπτικές της οικονομικής ανάπτυξης και τα αναγκαία μέτρα κοινωνικής και

οικονομικής πολιτικής, δίδοντας ενδείξεις για το εργατικό δυναμικό (μέγεθος, σύνθεση κ.λ.π.), την έκταση και τη σύνθεση της αγοράς εργασίας κλπ.

Η δομή του πληθυσμού του Δήμου Ηρακλείου έχει δυσμενή εξέλιξη με την πάροδο του χρόνου με τον παιδικό πληθυσμό να μειώνεται και τον πληθυσμό των ατόμων της τρίτης ηλικίας να αυξάνεται.

Συγκεκριμένα στο διάστημα 1991-2001 το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 0-14 ετών, στο Δήμο Ηρακλείου, μειώθηκε κατά 15,04%. Μείωση του παιδικού πληθυσμού καταγράφεται όμως και στο επίπεδο του νομού, της περιφέρειας και της χώρας συνολικά. Βάσει των παραπάνω, καταγράφεται σαφής τάση υπογεννητικότητας.

Παράλληλα με τον παιδικό πληθυσμό, μειώθηκε και ο πληθυσμός ηλικίας 15-24 ετών του Δήμου Ηρακλείου, κατά 9,4%, ενώ την ίδια περίοδο (1991-2001) αυξήθηκε αρκετά ο πληθυσμός ηλικίας 65 ετών και άνω, κατά 27,2%, γεγονός που τεκμηριώνει την ύπαρξη δημογραφικού προβλήματος και προκαλεί ανησυχία για την μελλοντική ανανέωση του πληθυσμού.

Ο περιορισμός του ποσοστού των νέων σε ηλικία ατόμων συνεπάγεται δυσχέρεια υιοθέτησης νέων μεθόδων εργασίας, αξιοποίησης των τεχνολογικών μεταβολών στην παραγωγή κλπ.

Η ηλικιακή κατανομή του πληθυσμού με την τελευταία απογράφη του 2001 εμφανίζει τα παρακάτω στοιχεία:

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ

ΔΗΜΟΙ	ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ					ΣΥΝΟΛΟ
	00-14	15-24	25-44	45-64	65+	
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	28.450	26.802	51.318	34.042	18.434	159.046
Δ.Ε. ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ	525	480	799	744	623	3.171
Δ.Ε. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	24.520	23.216	44.755	29.488	15.732	137.711

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Δ.Ε. ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟ Υ	2.452	2.278	4.208	2.523	1.081	12.542
Δ.Ε. ΤΕΜΕΝΟΥΣ	609	524	882	726	477	3.218
Δ.Ε. ΠΑΛΙΑΝΗΣ	344	304	674	561	521	2.404
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	17,16%	15,34%	30,23%	22,09%	15,18 %	100%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	16,96%	14,79%	30,25%	21,74%	16,26 %	100%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	15,18%	14,28%	30,03%	23,81%	16,71 %	100%

Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε τα εξής :

Ο νεότερος πληθυσμός κυριαρχεί στην Δημοτική ενότητα Ν. Αλικαρνασσοῦ, οι ηλικίες μεταξύ 0-14 ετών αποτελούν το 19,6% και από 15-24 ετών το 18,2% όταν το ποσοστό της Δημοτικής ενότητας Ηρακλείου από 0-14 είναι 17,8% του Ν. Ηρακλείου 17,6% της Περιφέρειας Κρήτης 16,96 και στο σύνολο της χώρας 15,18%. Επίσης ο γηραιότερος πληθυσμός εντοπίζεται στις Δημοτικές ενότητες Παλιανής και Γοργολαΐνη με ποσοστά πληθυσμού άνω των 65 ετών 21,7% και 19,6% αντίστοιχα, όταν τα ποσοστά του Ν. Ηρακλείου είναι 15,8 % της Περιφέρειας Κρήτης 16,26 % και στο σύνολο της χώρας 16,71%, ενώ στις Δημοτικές ενότητες Αλικαρνασσοῦ και Ηρακλείου εμφανίζονται τα μικρότερα ποσοστά ηλικίας άνω των 65 ετών, 8,6% και 11,4% αντίστοιχα.

Σε επίπεδο νέου Δήμου Ηρακλείου παρατηρούμε ότι τα ποσοστά του πληθυσμού που αντιστοιχεί σε ηλικίες μεταξύ 0-44 ετών είναι ελαφρώς υψηλότερα από τα ποσοστά του Ν. Ηρακλείου της Περιφέρειας Κρήτης και του συνόλου της χώρας, ενώ το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει για τις ηλικίες άνω των 45 ετών.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται αναλυτικά η ποσοστιαία σύνθεση του πληθυσμού του νέου Δήμου Ηρακλείου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΔΗΜΟΙ	ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ					
	00-14	15-24	25-44	45-64	65+	ΣΥΝΟΛΟ
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	17,9%	16,9%	32,3%	21,4%	11,6%	159.046
Δ.Ε. ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ	16,6%	15,1%	25,2%	23,5%	19,6%	3.171
Δ.Ε. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	17,8%	16,9%	32,5%	21,4%	11,4%	137.711
Δ.Ε. ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	19,6%	18,2%	33,6%	20,0%	8,6%	12.542
Δ.Ε. ΤΕΜΕΝΟΥΣ	18,9%	16,3%	27,4%	22,6%	14,8%	3.218
Δ.Ε. ΠΑΛΙΑΝΗΣ	14,,3%	13,7%	28,0%	23,3%	21,7%	2.404
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	17,16%	15,34%	30,23%	22,09%	15,18 %	100%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	16,96%	14,79%	30,25%	21,74%	16,26 %	100%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	15,18%	14,28%	30,03%	23,81%	16,71 %	100%

Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ

Προκειμένου να συμπληρωθεί το δημογραφικό προφίλ του νέου Δήμου υπολογίζονται **τρεις δημογραφικοί δείκτες** όπως, Δείκτης Γήρανσης³, Δείκτης Νεανικότητας⁴ και Δείκτης Εξάρτησης⁵.

³ Δ. Γήρανσης : (πληθυσμός 65+ / πληθυσμό 0-14 ετών) X 100

⁴ Δ. Νεανικότητας : (πληθυσμός 0-14 ετών / σύνολο πληθυσμού) X 100

⁵ Δ. Εξάρτησης : [(πληθυσμός 0-14 ετών) + (πληθυσμός 65+) / (πληθυσμό 15-64 ετών) X 100

Ειδικότερα :

Α. Ο Δείκτης Γήρανσης εκφράζει κατά πόσο το βάρος του πληθυσμού μετατοπίζεται από τη βάση της πληθυσμιακής πυραμίδας προς την κορυφή, πόσο δηλαδή γερασμένος είναι ο πληθυσμός και κατά πόσο μια περιοχή αντιμετωπίζει πρόβλημα ανανέωσης του πληθυσμού της.

Ο Δήμος Ηρακλείου δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα γήρανσης καθώς η τιμή του σχετικού δείκτη βρίσκεται σε χαμηλότερα επίπεδα (91,34%) συγκριτικά με το επίπεδο, της Περιφέρειας και της χώρας.

Β. Ο Δείκτης Νεανικότητας δείχνει το ποσοστό των νέων ατόμων ηλικίας 0-14 ετών, στο συνολικό πληθυσμό. Η τιμή του δείκτη για το Δήμο χαρακτηρίζεται αρκετά ικανοποιητική (17,43%) και μάλιστα είναι ελαφρά υψηλότερη από εκείνη του συνόλου της Περιφέρειας (16,96%) και της χώρας (15,18%).

Γ. Ο Δείκτης Εξάρτησης δηλώνει την επιβάρυνση που δέχεται ο ενεργός πληθυσμός (15-64 ετών) από το γεροντικό και το νεανικό πληθυσμό (65+ και 0-14 ετών).

Στο Δήμο Ηρακλείου η τιμή του δείκτη εξάρτησης ανέρχεται στο 48,88% και είναι ά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο δείκτη σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης (49,76%).

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

	Δείκτης Γήρανσης	Δείκτης Νεανικότητας	Δείκτης Εξάρτησης
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	91,34	17,43	48,88
Δ.Ε. ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ	118,67	16,56	56,75
Δ.Ε. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	64,16	17,81	41,30
Δ.Ε. ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	44,09	19,55	39,22
Δ.Ε. ΤΕΜΕΝΟΥΣ	78,33	18,92	50,94
Δ.Ε. ΠΑΛΙΑΝΗΣ	151,45	14,31	56,21

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	88,43	17,16	47,80
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	95,87	16,96	49,76
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	110,06	15,18	46,81

Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΑΝΑ ΔΗΜΟ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΟ ΈΤΟΣ - ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2009 -1010 ΚΑΙ 2014-2015

ΔΗΜΟΙ	1995 - 1996	1996 - 1997	1997- 1998	1998 - 1999	1999 - 2000	2000 - 2001	2001- 2002	2002 - 2003	2003 - 2004	2004 - 2005	2009 - 2010	2014 - 2015
Δ.Ε. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	13.316	13.242	13.135	13.308	13.190	13.295	13.340	13.264	12.969	12.684	12.787	12.585
Δ.Ε. ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ	188	180	189	185	188	194	191	188	179	161	171	164
Δ.Ε. ΠΑΛΙΑΝΗΣ	119	113	108	109	116	115	122	115	113	113	115	116
Δ.Ε. ΤΕΜΕΝΟΥΣ	296	281	273	303	305	301	261	281	298	284	284	281
Δ.Ε. Ν. ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	575	1.216	1.241	1.338	1.264	1.241	1.300	1.291	920	933	1.209	1.246
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	23.450	23.814	23.671	24.012	23.791	23.942	24.206	24.344	22.272	22.248	22.570	22.043

Πηγή : Δ/ση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Ηρακλείου

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Από τον πίνακα προκύπτει ότι το μαθητικό δυναμικό του νέου Δήμου Ηρακλείου, αναμένεται να μειωθεί το διάστημα από 2010-2015, σε ποσοστό 1,58%, αλλά και πάλι το ποσοστό είναι μικρότερο από το αντίστοιχο του Ν. Ηρακλείου, το οποίο υπολογίζεται σε 2,33%.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΝΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΟ ΈΤΟΣ

ΔΗΜΟΙ	ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ	
	2003 -2004	2004 - 2005
Δ.Ε. ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ	158	157
Δ.Ε. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	13.551	13.589
Δ.Ε. ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	798	822
Δ.Ε. ΤΕΜΕΝΟΥΣ	101	99
Δ.Ε. ΠΑΛΙΑΝΗΣ	73	67
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	20.622	20.704

Πηγή: ΕΣΥΕ, Απογραφή 2001

1.5.3 Επίπεδο Εκπαίδευσης

Το επίπεδο εκπαίδευσης των κατοίκων του Δήμου Ηρακλείου βρίσκεται σε σχετικά ικανοποιητικά επίπεδα. Το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού είναι απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης (29%) και ακολουθούν οι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης με ποσοστό 28,22%. Η κατάσταση εμφανίζεται περίπου ανάλογη με την αντίστοιχη σε επίπεδο Νομού, Περιφέρειας Κρήτης, αλλά και χώρας.

ΔΗΜΟΣ	Μεταπτυχιακό -Διδακτορικό	Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών	Πτυχιούχοι ΤΕΙ (ΚΑΤΕ, ΚΑΤΕΕ)	Πτυχιούχοι Ανωτέρων Σχολών	Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης	Τελείωσαν τη Γ' τάξη Γυμνασίου	Απόφοιτοι Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως	Δεν τελείωσαν τη στοιχειώδη Εκπαίδευση	Αγράμματοι μη γνωρίζοντες γραφή και ανάγνωση
Δ.Ε. ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΗ	0,11	3,24	1,25	1,99	14,30	10,21	53,15	12,10	3,66
Δ.Ε. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	0,96	9,98	4,89	4,59	28,22	12,24	29,00	6,92	3,20
Δ.Ε. ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	0,62	5,61	3,91	3,91	23,87	13,08	37,38	7,85	3,77
Δ.Ε. ΤΕΜΕΝΟΥΣ	0,18	1,53	1,67	2,06	12,54	13,93	48,15	15,35	4,58

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Δ.ΠΑΛΙΑΝΗΣ	0,37	3,02	2,51	2,51	17,77	11,47	46,05	13,70	2,60
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	0,60	6,94	3,49	3,64	23,14	12,53	36,45	9,15	4,07
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	0,52	6,93	3,15	3,69	24,56	12,79	36,37	8,50	3,49
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	0,84	8,40	2,88	4,35	27,36	11,77	31,88	8,74	3,78

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Αναφορικά με τους αναλφάβητους ο αριθμός τους είναι αρκετά υψηλός, καθώς αντιστοιχούν στο 3,20% του συνολικού πληθυσμού, ωστόσο είναι σχετικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό σε περιφερειακό (3,49%) και σε εθνικό επίπεδο (3,78%). Σχετικά χαμηλό, σε σχέση με τα άλλα επίπεδα σύγκρισης, είναι και το ποσοστό των ατόμων που δεν έχουν ολοκληρώσει τη βασική εκπαίδευση το οποίο ανέρχεται στο 6,92% και είναι σαφώς υψηλότερο από το αντίστοιχο σε επίπεδο Περιφέρειας (8,50%) και χώρας (8,74%). Σε ό,τι αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης κατά φύλο είναι αξιοσημείωτο ότι στις δυο αυτές κατηγορίες η συντριπτική πλειοψηφία αφορά στο γυναικείο πληθυσμό. Το γεγονός αυτό είναι άμεσα συνυφασμένο με τα κοινωνικά στερεότυπα που συνοδεύουν, κυρίως στις κλειστές κοινωνίες, τη θέση και το ρόλο της γυναίκας, δεν δικαιολογείται όμως στην περίπτωση ενός αστικού δήμου του μεγέθους του Δήμου Ηρακλείου. Τέλος, οι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου αντιστοιχούν στο 0,96% του πληθυσμού και οι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών στο 9,98%. Στην πρώτη βαθμίδα εκπαίδευσης υπερτερούν οι άνδρες (61,17%) έναντι των γυναικών (38,82%), ενώ στη δεύτερη βαθμίδα εκπαίδευσης, η συμμετοχή ανδρών και γυναικών κινείται περίπου στα ίδια επίπεδα (50,81% και 49,18%, αντίστοιχα), ωστόσο οι γυναίκες υπερτερούν των ανδρών στους πτυχιούχους ανώτερων σχολών και ΤΕΙ/ΚΑΤΕΕ.

1.6

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

1.6.1 Υφιστάμενο Ρυθμιστικό-Πολοδομικό Πλαίσιο Δ.Ε. Ηρακλείου

Η Δ.Ε. Ηρακλείου εντάσσεται στο Πολοδομικό Συγκρότημα Ηρακλείου (Π.Σ.Η.) που περιλαμβάνει επίσης την Αλικαρνασσό και το Γάζι. Το πολοδομικό καθεστώς των τριών πόλεων ρυθμίζεται ενιαία από το Γενικό Πολοδομικό Σχέδιο Ηρακλείου (ΓΠΣΗ). Με την Υπουργική Απόφαση 26882/03 (Φ.Ε.Κ. 696/Δ/8-7-03) εγκρίθηκε η μελέτη τροποποίησης του εγκεκριμένου Γενικού Πολοδομικού Σχεδίου Ηρακλείου, ενώ με την Υπουργική Απόφαση 9712/04 (Φ.Ε.Κ. 268/Δ/5-3-04) εγκρίθηκε το Γενικό Πολοδομικό Σχέδιο των οικισμών «Βούτες» και «Γιοφυράκια» του Δήμου Ηρακλείου.

Το Γ.Π.Σ.Η εισήχθη στην πολοδομική νομοθεσία με το Ν. 1337/83, ο οποίος αρχικά θεωρήθηκε προσωρινός, αλλά τελικά χρησιμοποιήθηκε για δεκαπέντε χρόνια, και βάσει αυτού κυρώθηκαν Γ.Π.Σ. στους περισσότερους οικισμούς της χώρας άνω των 2.000 κατοίκων. Το πολοδομικό καθεστώς συμπληρώθηκε με το Ν.2508/1997 προκειμένου να ανταποκριθεί στις σημερινές απαιτήσεις της βιώσιμης οικιστικής ανάπτυξης των πόλεων και των οικισμών της χώρας. Με το νέο οικιστικό νόμο διευρύνεται ο χώρος παρέμβασης με Γ.Π.Σ τόσο στον αστικό, όσο και στον αγροτικό χώρο.

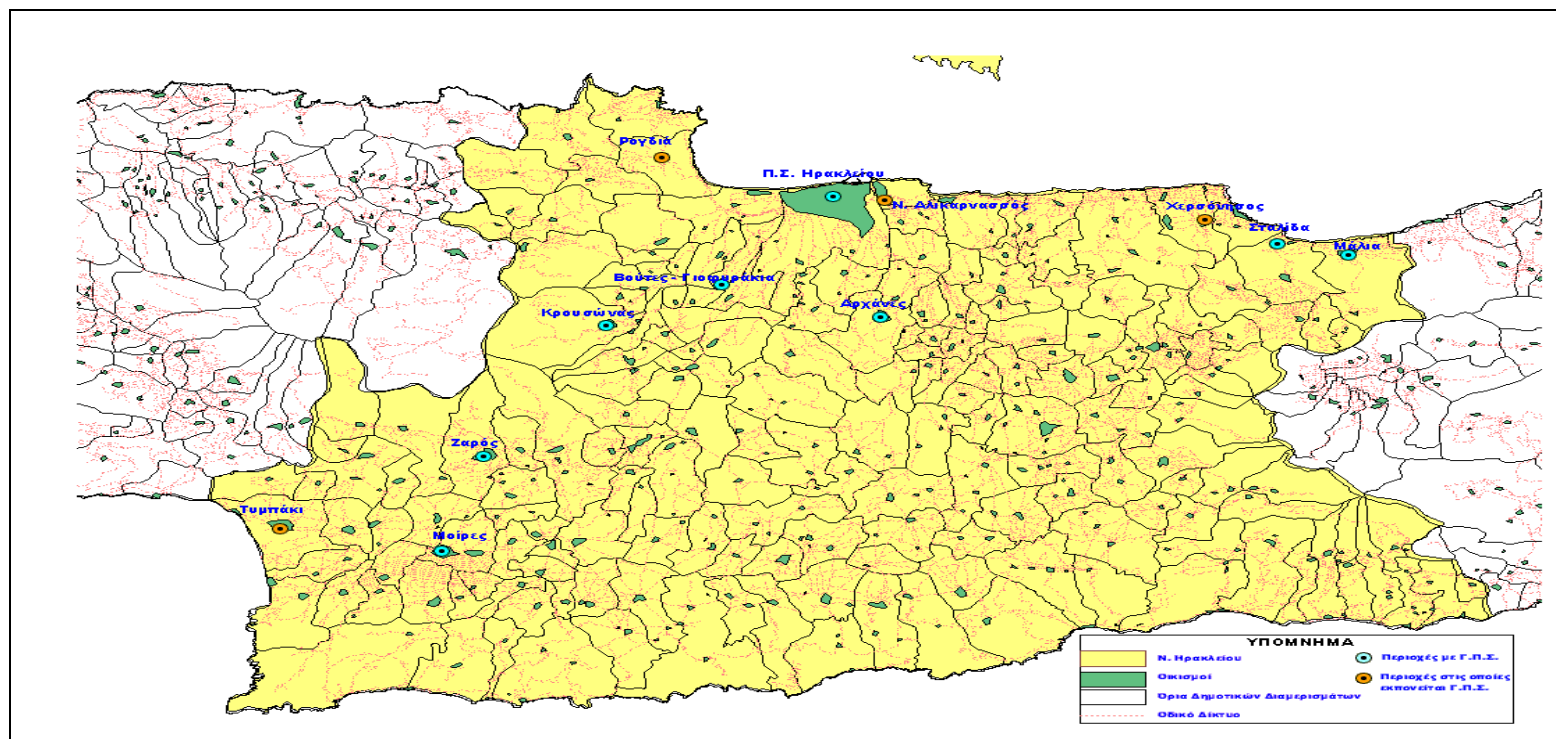
Οι προβλεπόμενοι στόχοι των Γ.Π.Σ με βάση το Ν. 2508/97 αναφέρονται:

- Στη βιώσιμη ανάπτυξη των οικισμών και της ευρύτερης περιοχής τους.
- Στην ολοκληρωμένη πολοδομική παρέμβαση τόσο στον αστικό, όσο και στον αγροτικό χώρο.
- Στην εξασφάλιση τεχνικής υποδομής.
- Στον έλεγχο της δόμησης.
- Στην προστασία του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος.
- Στην περιβαλλοντική αναβάθμιση κέντρων πόλεων, παραδοσιακών πυρήνων κ.α. μέσω ανάπλασης των περιοχών.
- Στον καθορισμό των παραγωγικών δραστηριοτήτων (ΒΙΟΠΑ, ΒΙΠΑ κλπ.).
- Στον καθορισμό των χρήσεων γης.
- Στον καθορισμό του μέσου συντελεστή δόμησης.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΓΠΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

The map illustrates the spatial distribution of urban planning studies in the Thessaloniki Metropolitan Area. The legend indicates the following:

- Colors:**
 - Yellow: Urban Core (Πολεός Πρωτεύουσας)
 - Green: Urban Areas (Οικισμοί)
 - White: Agricultural Areas (Γρια Διοικητικών Διαμερισμάτων)
 - Orange: Other Areas (Άλλα Διετία)
- Study Types (Marked with dots):**
 - Blue dot: Final Urban Planning Study (Εγκριμένη Πολεοδομική Μελέτη)
 - Pink dot: Urban Planning Study (Σε εξέλιξη Πολεοδομική Μελέτη)
 - Green dot: Urban Planning Study (Σε εξέλιξη Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.)

Key locations labeled on the map include Thessaloniki (Θεσσαλονίκη), Katerini (Κατερίνη), and other surrounding municipalities like Kilkis (Κιλκίς) and Pella (Πέλλα).

Όπως φαίνεται στον προηγούμενο χάρτη εγκεκριμένη πολεοδομική μελέτη υπάρχει για την πόλη του Ηρακλείου και για τις περιοχές: Ατσαλένιο, Αγ. Ιωάννης, Καμίνια, Μεσσαμπελιές, Φορτέτσα, Θέρισσος, Δειλινά, Κορώνη, Μασταμπάς, Χρυσοπηγή, Πόρος, Κατσαμπάς, Δημητρίου και Μπεντεβή. Σε εξέλιξη βρίσκονται πολεοδομικές μελέτες για τις περιοχές: Ανατολικό Πολεοδομικό Κέντρο, Καμίνια, Κορώνη, Φορτέτσα, Πατέλες, Γούρνες και Αϊ Γιάννη Χωστό, Σκαλάνι, Βασιλειές, Περιφερειακό Κέντρο. Υπό εκπόνηση είναι και η μελέτη για την περιοχή Ευσταρωμένος/ΤΕΙ. Παράλληλα, σε διαδικασία ανάθεσης είναι οι πολεοδομικές μελέτες για τις περιοχές: Αμφιθέα, Αγ. Ειρήνη/Κορακοβούνι/Μαραθίτης και Κάτω Κατσαμπάς/Μετόχι Παπά Τίτου/Παγκρήτιο. Τέλος, αντίστοιχες μελέτες πρόκειται να προκηρυχθούν για τις περιοχές: Γενικό Πολεοδομικό Συγκρότημα στα όρια του Δήμου Ηρακλείου, Βούτες, Γιοφυράκια/Ζώνη Χονδρεμπορίου, Φοινικιά και Κόμβος Μεσαράς.

1.6.2 Οικισμοί, Πολεοδομικές Ενότητες, Χρήσεις Γης και Οικιστική Ανάπτυξη

Οικισμοί και Πολεοδομικές Ενότητες Δ.Ε. Ηρακλείου

Σύμφωνα με το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης (ΦΕΚ 1486/10.10.2003), το Ηράκλειο ορίζεται ως «οικιστικό κέντρο 1^{ου} επιπέδου», έδρα της Περιφέρειας Κρήτης και έδρα της πρώην Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Στον επόμενο πίνακα εμφανίζεται, ιεραρχημένο, το οικιστικό δίκτυο του Νομού Ηρακλείου.

Διαμόρφωση Οικιστικού Δικτύου⁶ Νομού Ηρακλείου

1 ^{ου} επιπέδου	3 ^{ου} επιπέδου ενισχυμένου	3 ^{ου} επιπέδου	4 ^{ου} επιπέδου ενισχυμένου	5 ^{ου} επιπέδου ενισχυμένου
ΗΡΑΚΛΕΙΟ		Νέα Αλικαρνασός		
			Γούβες	Σταυρωμένος Ελιά
			Επισκοπή	

⁶ Τα μη αναφερόμενα στον πίνακα λοιπά οικιστικά κέντρα, που ήταν έδρες ΟΤΑ 1991, συγκροτούν το δίκτυο των οικισμών 5^{ου} επιπέδου και εξαρτώνται από τα οικιστικά κέντρα των προηγούμενων επιπέδων, τα οποία ανεξαρτήτως του επιπέδου τους αποτελούν συγχρόνως και έδρες των νέων Δήμων.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

			Αρχάνες	
			Πεζά	Μελέσες
			Προφήτης Ηλίας	
			Αγ. Βαρβάρα	
			Βενεράτο	
			Άγιος Μύρων	
		Γάζι		
			Κρουσσώνας	
			Τύλισος	
		Λ. Χερσονήσου		
		Μάλια		Μοχός
	Αρκαλοχώρι			Γαρίπα, Σκινιάς
			Άνω Βιάννος	
			Καστέλι	
			Θραψανό	
	Μοίρες			Πόμπια
	Τυμπάκι			Καμάρες
			Ζαρός	
			Γέργερη	

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

			Πύργος	Μεσοχώρι, Τεφέλι, Χάρακας
			Ασήμι	
			Άγιοι Δέκα	Βαγιονιά

Πηγή : Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης,
Περιφέρεια Κρήτης, Νοέμβριος 2002

Η Δ.Ε. Ηρακλείου περιλαμβάνει στα διοικητικά του όρια 11 οικισμούς: Αγία Ειρήνη, Άγιος Βλάσης, Αθάνατοι, Βλυχιά, Γιοφυράκια, Γούρνες, Δρακουλιάρης, Κνωσσός, Σύλαμος, Σπήλια και Φοινικιά.

Σύμφωνα με το Γ.Π.Σ. Ηρακλείου ο Δήμος Ηρακλείου διαιρείται σε 28 πολεοδομικές ενότητες που είναι οι εξής: Αγία Τριάδα, Άγιος Μηνάς, Άγιος Δημήτριος, Άγιος Τίτος, Βαλιδέ Τζαμί, Θέρισσος-Δειλινά, Ακαδημία, Μασταμπάς-Κορώνη, Δημοκρατίας-Ανάληψη, Χρυσοπηγή-Πόρος-Κατσαμπάς, Δημητρίου-Μπεντεβή, Ατσαλένιο, Καμίνια, Άγιος Ιωάννης, Μεσαμπελιές-Φορτέτσα, ΤΕΙ, Εσταυρωμένος, Περιφερειακό Κέντρο, Κόμβος Μεσσαράς, Γούρνες, Άη Γιάννης ο Χωστός, Φοινικιά, Αμφιθέα, Αγία Ειρήνη-Κορακοβούνι-Μαραθίτης, Κάτω Κατσαμπάς-Μετόχι Παπά Τίτου-Παγκρήτιο, Ανατολικό Κέντρο, Βασιλείες, Νότιες επεκτάσεις Μεσαμπελιών.

Χρήσεις Γης Δ.Ε. Ηρακλείου

Οι βασικές λειτουργίες που αναπτύσσονται στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Ηρακλείου διακρίνονται στις κάτωθι γενικές κατηγορίες :

α. Οικονομική Λειτουργία

Ο γνωστός οικονομικός κύκλος (εργασία - παραγωγή - διάθεση - κατανάλωση - εργασία) ενεργεί ως κινητήρια δύναμη ανάπτυξης.

β. Διοικητική Λειτουργία

Η πολιτική και διοικητική λειτουργία (κεντρική διοίκηση, τοπικές εξουσίες) που αποτελούν σημαντικούς παράγοντες στην πολεοδομική ανάπτυξη.

γ. Πνευματική Λειτουργία

Το Πολεοδομικό Συγκρότημα Ηρακλείου δίνει μεγάλη βαρύτητα στην βελτίωση του μορφωτικού και πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων, η οποία είναι προϋπόθεση ανάπτυξης.

δ. Κοινωνική Λειτουργία

Το Π.Σ. Ηρακλείου είναι ο τόπος όπου παρέχονται σε μεγάλη κλίμακα οι λεγόμενες «κοινωνικές υπηρεσίες» (κοινωνική μέριμνα, περίθαλψη κ.α.) αλλά και όπου μπορούν να εξυπηρετηθούν καλύτερα οι ανάγκες κοινωνικότητας του ανθρώπου.

Η διευκόλυνση της επικοινωνίας των κατοίκων μεταξύ τους για επίτευξη όχι μόνο οικιστικής συνοχής, αλλά και κοινωνικής, είναι πολύ ισχυρός παράγοντας για την ανάπτυξη του Π.Σ. Ηρακλείου.

ε. Τουριστική Λειτουργία

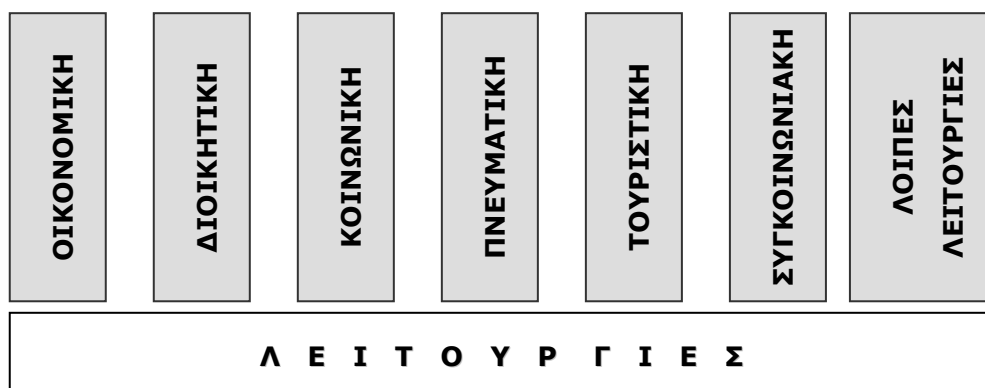
Η λειτουργία αυτή βασίζεται στη συστηματική αξιοποίηση και παρουσίαση φυσικών, ιστορικών, καλλιτεχνικών πόρων ή ψυχαγωγικών δυνατοτήτων που διαθέτει το Π.Σ. Ηρακλείου και η ευρύτερη περιοχή. Η ανάπτυξη της λειτουργίας αυτής εξαρτάται από τη δυνατότητα εξασφάλισης μέσων προσέλκυσης, προσωρινής παραμονής και εξυπηρέτησης μικρού ή μεγάλου αριθμού επισκεπτών από άλλες περιοχές.

στ. Συγκοινωνιακή Λειτουργία

Η εξασφάλιση διασυνδέσεων ανάμεσα στο Π.Σ. Ηρακλείου με άλλες πόλεις της Περιφέρειας Κρήτης, της Ελλάδος αλλά και του εξωτερικού, συνιστά έναν από τους κρίσιμότερους παράγοντες για την ανάπτυξή του.

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ειδικότερα, σύμφωνα με το τροποποιημένο Γ.Π.Σ. Ηρακλείου, οι βασικές λειτουργίες που αναπτύσσονται στα όριά του πολεοδομικού συγκροτήματος εξειδικεύονται ως εξής :

Κατοικία

Οι περιοχές κατοικίας διακρίνονται από την άποψη της ανάμιξης ή όχι με άλλες συγγενείς ή συμβιβαζόμενες με την κατοικία χρήσεις σε: α) περιοχές αμιγούς κατοικίας και β) σε περιοχές γενικής κατοικίας.

Συγκεκριμένα, χρήση *αμιγούς κατοικίας* εντοπίζεται στις πολεοδομικές ενότητες Αλμυρού και Χαλέπας Κεφαλογιάννη, στο νότιο τμήμα της πολεοδομικής ενότητας Αγία Ειρήνη - Κορακοβούνι - Μαραθίτης, στην περιοχή επέκτασης της πολεοδομικής ενότητας Μεσαμπελιών καθώς και στις εκτός ορίων οικισμού περιοχές των πολεοδομικών ενότητων Κολυβά και Αγάκου Μετόχι.

Η χρήση της *γενικής κατοικίας* συναντάται στις πολεοδομικές ενότητες : Γούρνες, Αϊ Γιάννης Χωστός, Δύο Αοράκια και Βασιλειές. Επίσης, χρήση γενικής κατοικίας με εξαίρεση τα επαγγελματικά εργαστήρια χαμηλής όχλησης εντοπίζεται στις πολεοδομικές ενότητες : Λάκκα, Αγ. Πάντες, Τσαλικάκι, Καραμαλή, Αμφιθέα, Κάτω Κατσαμπάς - Μετόχι Πάπα Τίτου - Παγκρήτιο όπως επίσης στο βόρειο τμήμα της πολεοδομικής ενότητας Αγία Ειρήνη - Κορακοβούνι - Μαραθίτης και στις επεκτάσεις των πολεοδομικών ενότητων Ν. Αλικαρνασσού, Περιφερειακού Κέντρου και Γαζίου. Επίσης, γενική κατοικία εντοπίζεται στις εντός ορίων οικισμού περιοχές των πολεοδομικών ενότητων Κολυβά και Αγάκου.

Βιομηχανία

Η βιομηχανία είναι συγκεντρωμένη στην πολεοδομική ενότητα Δύο Αοράκια του Δήμου Ν. Αλικαρνασσού, όπου εκεί λειτουργεί η ΒΙ.ΠΕ Ηρακλείου και εν μέρει στη Ζώνη Φοινικιάς.

Βιοτεχνία

Η βιοτεχνική δραστηριότητα αναπτύσσεται στην πολεοδομική ενότητα Δύο Αοράκια, στην επαγγελματική Ζώνη Γαζίου, στην Βιοτεχνική Ζώνη Τυλίσσου, καθώς και στη Φοινικιά, η οποία ενώ ξεκίνησε να θεσμοθετηθεί ως ΒΙΟΠΑ, στη συνέχεια το εγχείρημα αυτό σταμάτησε και έτσι αποτελεί απλή βιοτεχνική ζώνη.

Χονδρεμπόριο

Ως περιοχές χονδρεμπορίου θεωρούνται οι περιοχές με χρήσεις όπως εγκαταστάσεις χονδρικού εμπορίου, εγκαταστάσεις εμπορικών εκθέσεων, εγκαταστάσεις ολοκληρωμένων συγκροτημάτων εμπορίας και επισκευής αυτοκινήτων και αυτοκινούμενων οχημάτων, επαγγελματικά εργαστήρια χαμηλής όχλησης, πρατήρια βενζίνης και υγραερίου.

Η χρήση του χονδρικού εμπορίου στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Ηρακλείου αναπτύσσεται στις πολεοδομικές ενότητες αεροδρομίου, πρώην ΣΕΑΠ, Κόμβου Μεσσαράς, σε τμήμα εκατέρωθεν του οδικού άξονα Ηράκλειο-Μοίρες, και σε ένα τμήμα, βορειοανατολικά της ΒΙΠΕΗ.

Τουρισμός - Αναψυχή

Οι τουριστικές δραστηριότητες και η αναψυχή αναπτύσσονται κατά βάση στο βόρειο τμήμα, σε γραμμικό άξονα, που εκτείνεται από την πολεοδομική ενότητα της Παραλίας Αλικαρνασσού έως και την περιοχή της Αμμουδάρας.

Κεντρικές Λειτουργίες

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι εξής επιμέρους χρήσεις :

Οι παραπάνω χρήσεις αναπτύσσονται στο Δυτικό Κέντρο, στις πολεοδομικές ενότητες Χαλέπα Κεφαλογιάννη, Αμμουδάρας, Κόμβου Μεσσαράς, πρώην ΣΕΑΠ, Ανατολικού Πολεοδομικού Κέντρου, στην περιοχή εντός των ενετικών τειχών (Αγ. Τριάδα, Άγιος Μηνάς, Άγιος Δημήτριος, Άγιος Τίτος, Βαλιδέ Τζαμί), όπως επίσης και στην πολεοδομική ενότητα Βασιλειές. Επίσης κεντρικές λειτουργίες εντοπίζονται στην περιοχή εκατέρωθεν της Λ. Δημοκρατίας, νοτίως του ανισόπεδου κόμβου με την εθνική οδό και μέχρι τις προσωρινές εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου Κρήτης στη Φορτέτσα καθώς και στην περιοχή εκατέρωθεν της Λ. 62 Μαρτύρων και στην περιοχή εκατέρωθεν της Θερίσου – πολεοδομική ενότητα Θέρισσος – Δειλινά.

Εγκαταστάσεις μαζικών μεταφορών

Οι εγκαταστάσεις μαζικών μεταφορών ήτοι, σταθμός λεωφορείων και φορτηγών, λιμάνι και αεροδρόμιο είναι χωροθετημένες αφενός στην περιοχή του αεροδρομίου Ν. Καζαντζάκης και αφετέρου, στην ευρύτερη περιοχή του λιμένα Ηρακλείου, και εν μέρει στην Πλατεία Κόρακα (Χανιόπορτα).

Περίθαλψη

Σε αυτή την κατηγορία χρήσεων περιλαμβάνονται τα νοσοκομεία του δημοσίου τομέα ήτοι, το Βενιζέλειο που βρίσκεται επί της Λ. Κνωσσού και ανήκει στην πολεοδομική ενότητα Αγίου Ιωάννη και το ΠΑΓΝΗ. Σε ότι αφορά τα ιδιωτικά ιατρεία και τις κλινικές, βρίσκονται διάσπαρτα εντός των ορίων του Πολεοδομικού Συγκροτήματος.

Πρόνοια

Εγκαταστάσεις πρόνοιας εντοπίζονται διάσπαρτες στις πολεοδομικές ενότητες του Π.Σ. Ηρακλείου.

Αθλητισμός

Αθλητικές εγκαταστάσεις (γήπεδα ποδοσφαίρου, γήπεδα μπάσκετ, στάδια, κολυμβητήριο, ναυταθλητικές εγκαταστάσεις) υπάρχουν διάσπαρτες στο Π.Σ. Ηρακλείου και συγκεκριμένα εντοπίζονται στις εξής πολεοδομικές ενότητες: Δημητρίου – Μπεντεβή, Ατσαλένιο, Καμίνια, Άγιος Ιωάννης, Αμμουδάρα, Δύο Αοράκια, Παραλία Αλικαρνασσού, και Αεροδρόμιο. Επίσης αθλητικές εγκαταστάσεις υπάρχουν στην ευρύτερη περιοχή της Σκαφιδάρας και Φοινικιάς.

Εκπαίδευση

Η κατηγορία της εκπαίδευσης περιλαμβάνει υποδομές προσχολικής και στοιχειώδους εκπαίδευσης, μέσης, ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης καθώς επίσης υποδομές τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Τέτοιου είδους υποδομές διαθέτουν οι πολεοδομικές ενότητες : Χρυσοπηγή - Πόρος - Κατσαμπάς, Δημητρίου - Μπεντεβή, Καμίνια, Άγιος Ιωάννης, Αεροδρόμιο, ΤΕΙ και Βασιλειές. Επίσης, νότια των πολεοδομικών ενότητων Αγάκου και Κολουβά υπάρχουν οι εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου και του ΙΤΕ.

Πολιτιστικές Λειτουργίες

Οι πολιτιστικές λειτουργίες είναι ιδιαίτερα περιορισμένες και εντοπίζονται στην παραλία Αλικαρνασσού και στην πολεοδομική ενότητα του Αγίου Τίτου και στο υπό

ανέγερση Πολιτιστικό Κέντρο Ηρακλείου στην περιοχή του Λάκκου (όρια Μαρτινέγκου).

Αστικό πράσινο – ελεύθεροι χώροι

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται διάφορες κατηγορίες κοινόχρηστου πρασίνου όπως π.χ. δημοτικοί και δημόσιοι κήποι, πάρκα, άλση, όπως επίσης λωρίδες πρασίνου μέσα σε λοιπές κοινόχρηστες επιφάνειες (επιφάνειες κυκλοφορίας). Επιπλέον, περιλαμβάνονται ποτάμια και ελεύθεροι χώροι.

Οι παραπάνω χρήσεις εντοπίζονται στην περιοχή των δίδυμων λόφων Δύο Αοράκια, στις περιοχές εκτός των ορίων των πολεοδομικών ενότητων Αη Γιάννης Χωστός – Στειακού Μετόχι, Αμφιθέα και Δύο Αοράκια και στην πολεοδομική ενότητα Φοινιάς. Επίσης, ελεύθεροι χώροι αστικού πρασίνου υπάρχουν σε ζώνες κατά μήκος της εθνικής οδού και των ανισόπεδων κόμβων αυτής, καθώς και στα ποτάμια Γιόφυρος, Ξηροπόταμος και Αλμυρός. Τέλος, αστικό πράσινο συναντάται στα ενετικά τείχη, κατά μήκος της Λ. 62 Μαρτύρων, στην πολεοδομική ενότητα Γαζίου και στο Σκαφιδάρ.

Ιδιαίτερες Χρήσεις

Στις ιδιαίτερες χρήσεις κατατάσσονται ο χώρος του στρατοπέδου της ΣΕΑΠ, ο αρχαιολογικός χώρος της Κνωσού, η περιοχή των ενετικών τειχών και η λαχαναγορά.

Αναφορικά με τις παραπάνω χρήσεις και λειτουργίες του Π.Σ. Ηρακλείου όπως αυτές προτείνονται από το Γ.Π.Σ. του Π.Σ. Ηρακλείου, ισχύουν όπως εξειδικεύονται και περιορίζονται με την έγκριση των Πολεοδομικών Μελετών.

Οικιστική Ανάπτυξη

Το Ηράκλειο ως οικιστικό κέντρο 1^{ου} επιπέδου του Νομού, σύμφωνα με το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης, δέχεται τις πιο έντονες οικιστικές πιέσεις, συγκριτικά με τα οικιστικά κέντρα 3^{ου} και 4^{ου} επιπέδου του βόρειου τμήματος του Νομού (Γάζι, Χερσόνησος, Μάλια, Γούβες). Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία σε επίπεδο Νομού Ηρακλείου, κατά την περίοδο 1981-2001, σημειώθηκε μια εξαιρετικά μεγάλη αύξηση του αστικού πληθυσμού του νομού της τάξης του 70%, απόλυτη μείωση του ημιαστικού (100%) και μικρή μείωση του αγροτικού πληθυσμού (-3,35%).⁷

⁷ ΟΑΝΑΚ, Μελέτη Γενικών Κατευθύνσεων ΠΕΡΠΟ Νομού Ηρακλείου, Δεκέμβριος 2004.

Ταυτόχρονα έντονη είναι και η πίεση τουριστικών λειτουργιών στη βόρεια ζώνη του Ηρακλείου και ανατολικά προς τη Χερσόνησο.

Τα διαθέσιμα στοιχεία από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, για την εξέλιξη δόμησης των κατοικιών στο Δήμο Ηρακλείου επιβεβαιώνουν τις έντονες οικιστικές πιέσεις που παρατηρούνται λόγω της αύξησης του πληθυσμού του Δήμου.⁸ Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο 1991-2001 οι κανονικές κατοικίες στο Δήμο αυξήθηκαν κατά 30,9% (48.576 το 1991 έναντι 63.585 το 2001) και ο πληθυσμός κατά 14,22%. Σε επίπεδο νομού το αντίστοιχο ποσοστό μέσου όρου αύξησης των κανονικών κατοικιών ανέρχεται περίπου στο 25% και του πληθυσμού στο 10,59%.

Από τα ίδια στοιχεία προκύπτει ότι η Δ.Ε. Ηρακλείου το 1991 συγκέντρωνε το 42,6% (48.576) των κανονικών κατοικιών του Νομού και το 2001 το 44,5% (63.585). Εντός της Δ.Ε. το Δημοτικό Διαμέρισμα Ηρακλείου συγκεντρώνει το 1991 το 96,2% (46.739) των κανονικών κατοικιών του Δήμου και το 2001 το 96% (61.059). Το αμέσως επόμενο Δημοτικό Διαμέρισμα σε τάξη μεγέθους κανονικής κατοικίας, το 1991 είναι το Δ.Δ Ν. Αλικαρνασσού με 3.081 κανονικές κατοικίες και το 2001 το Δ.Δ Γαζίου με 4.655 κανονικές κατοικίες. Τα δεδομένα αυτά τεκμηριώνουν ότι η πόλη του Ηρακλείου, παρουσιάζει τη μεγαλύτερη οικιστική δραστηριότητα εντός του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Ηρακλείου. Ωστόσο κατά την περίοδο 1991-2001 οι όμοροι πρώην Δήμοι Γαζίου και Ν. Αλικαρνασσού, σημείωσαν μεγαλύτερη μεταβολή κανονικών κατοικιών, συγκριτικά με το Δήμο Ηρακλείου που ανήλθε σε 97,7% για τον πρώην Δήμο Γαζίου και 37,95% για τον πρώην Δήμο Ν. Αλικαρνασσού.

Εντός του Δήμου Ηρακλείου, τα δημοτικά διαμερίσματα που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού και κατοικιών, την περίοδο 1991-2001, είναι τα εξής:

- Δ.Ε. Ηρακλείου με αύξηση πληθυσμού 14,5% και κατοικιών 30,64%
- Τ.Κ. Βασιλειών με αύξηση πληθυσμού 96,9% και κατοικιών 90,2%
- Τ.Κ. Σκαλανίου με αύξηση πληθυσμού 26,8% και κατοικιών 30,7%

Κατά την ίδια περίοδο αρνητικές τάσεις ως προς την εξέλιξη του πληθυσμού παρουσιάζουν οι Τ.Κ. Βουτών και Δαφνών (περίπου -20%) και ως προς την εξέλιξη των κατοικιών η Τ.Κ. Δαφνών (-6,77%).

8 Ο.π.

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι η τάση δόμησης πρώτης κατοικίας συγκεντρώνεται κυρίως γύρω από το Πολεοδομικό Συγκρότημα Ηρακλείου και κατά μήκος της βόρειας ακτής και του Βόρειου Οδικού Άξονα με παραμέτρους ελκυστικότητας όπως η προσπελασιμότητα των περιοχών (χρονοαπόσταση) και η γειτνίαση με τις βασικές μεταφορικές δια-και ένδο-περιφερειακές υποδομές.

Ενδιαφέροντα συμπεράσματα προκύπτουν και από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ για την έκδοση αδειών για νέες οικοδομές, για κατεδαφίσεις και νομιμοποιήσεις στην πόλη και τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Ηρακλείου, την περίοδο 1993-2007, όπως παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Οι άδειες για την κατασκευή νέων οικοδομών, στον πρώην Δήμο Ηρακλείου, αυξήθηκαν κατά 40% περίπου κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαπενταετίας, με σημαντικότερη χρονιά το 2000, όταν σημειώθηκε έξαρση αδειών συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια. Στο σύνολο του Νομού Ηρακλείου την ίδια περίοδο οι συγκεκριμένες άδειες αυξήθηκαν κατά 35,6%. Το 2007 στον πρώην Δήμο Ηρακλείου εκδόθηκε το 29% των οικοδομικών αδειών του νομού. Διαχρονικά σημειώνεται μια διαρκής αύξηση των οικοδομικών αδειών σε επίπεδο Δήμου, με το μεγαλύτερο όγκο να καταγράφεται καταρχήν στην πόλη του Ηρακλείου και δευτερευόντως στις Βασιλειές, τις Βούτες και το Σκαλάνι. Από το 2003 και έπειτα οι περισσότερες οικοδομικές άδειες έχουν εκδοθεί, εκτός Ηρακλείου, στο Σκαλάνι, τις Βούτες και τα Σταυράκια. Αντίθετα, την πενταετία 1993-1997 οι περισσότερες άδειες εκδόθηκαν για οικοδομές στην περιοχή των Βασιλειών.

Το σύνολο σχεδόν των αδειών για κατεδαφίσεις και νομιμοποιήσεις καταγράφεται στην πόλη του Ηρακλείου. Το 2005 εκδόθηκαν οι περισσότερες άδειες για κατεδάφιση, ενώ την τελευταία πενταετία εκδίδονται, στο Ηράκλειο, σε ετήσια βάση 81 άδειες κατεδάφισης και 24 περίπου άδειες νομιμοποίησης.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΔΕΙΩΝ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ- ΝΕΕΣ ΟΙΚΟΔΟΜΕΣ

Δ/Δ, ΔΗΜΟΣ	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	189	179	162	184	231	288	216	577	325	343	350	339	540	356	396
ΒΟΥΤΕΣ	5	4	7	5	9	15	10	10	7	31	25	18	10	4	2
ΔΑΦΝΕΣ	2	2	1	0	4	6	5	8	4	7	4	11	6	1	1
ΣΚΑΛΛΑΝΙ	12	7	5	8	6	3	6	13	3	14	14	17	4	9	8
ΣΤΑΥΡΑΚΙΑ	6	4	2	7	2	6	2	11	3	11	15	16	16		2
ΒΑΣΙΛΕΙΕΣ	32	41	11	2	1	1	2	0	0	1	1				
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	246	237	188	206	253	319	241	619	342	407	409	401	576	370	409
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	911	768	656	744	778	965	835	1869	994	1148	1255	1315	1647	1336	1416
ΚΡΗΤΗ	2462	2333	1979	2277	2365	2652	2452	5019	2597	3255	3608	3760	4486	3945	3960

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΔΕΙΩΝ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ-ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΕΙΣ

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	25	37	32	46	37	32	43	81	42	37	45	59	135	90	79
ΒΟΥΤΕΣ	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	0	1	0	0
ΔΑΦΝΕΣ	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	1	2	0	1
ΣΚΑΛΛΑΝΙ	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0
ΣΤΑΥΡΑΚΙΑ	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	2	0		0
ΒΑΣΙΛΕΙΕΣ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0				
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	26	37	32	46	37	32	43	86	46	40	47	62	138	90	80
ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	38	45	45	63	48	55	64	146	77	73	83	103	189	116	99

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΚΡΗΤΗ	99	125	104	147	145	131	149	354	200	183	198	238	365	253	267
--------------	-----------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΔΕΙΩΝ ΚΑΤΑ ΕΙΔΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗΣ ΑΔΕΙΑΣ-ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Δ/Δ, ΔΗΜΟΣ	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	21	19	24	41	38	53	32	71	42	9	23	30	26	25	14
ΒΟΥΤΕΣ	1	1	1	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0
ΔΑΦΝΕΣ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
ΣΚΑΛΑΝΙ	0	0	0	0	1	0	0	2	1	0	1	0	0	0	0
ΣΤΑΥΡΑΚΙΑ	0	0	1	0	0	0	1	1	1	2	0	0	0		0
ΒΑΣΙΛΕΙΕΣ	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	23	20	26	41	39	55	33	74	44	14	24	30	26	25	14

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	85	67	89	103	94	141	111	180	98	62	63	60	61	65	67
ΚΡΗΤΗ	169	156	201	232	220	259	201	352	168	143	141	142	138	142	163

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Εντός των ορίων του **πρώην Δήμου Ν. Αλικαρνασσοῦ** υπάρχουν οι εξής τρεις περιοχές με εγκεκριμένα πολεοδομικά σχέδια: η περιοχή του παλαιού συνοικισμού της Νέας Αλικαρνασσοῦ, η οποία περιλαμβάνεται μέρος της Π.Ε. 17, η περιοχή «θαλασσινά» που περιλαμβάνει το υπόλοιπο τμήμα της Π.Ε. 17 του εγκεκριμένου Γ.Π.Σ. και η Βιομηχανική Περιοχή.

Η **περιοχή του παλαιού συνοικισμού** της Νέας Αλικαρνασσοῦ, απέκτησε εγκεκριμένο σχέδιο ως συνοικισμός στεγαστικής αποκατάστασης των προσφύγων. Με το από 11-2-1948 ΒΔ (ΦΕΚ 34/Α/48) εγκρίθηκε το ρυμοτομικό σχέδιο της Ν. Αλικαρνασσοῦ. Το σχέδιο αυτό εξομοιώθηκε τυπικά και επεκτάθηκε με σχέδιο πόλεως κατά τις διατάξεις του Ν.Δ. «περί σχεδίων πόλεων κλπ.» του 1923, με την απόφαση 20845/12-6-1959 (ΦΕΚ 144/Α/15-6-1959) που αφορά στην έγκριση του ρυμοτομικού σχεδίου Ν. Αλικαρνασσοῦ και καθορισμό των όρων και περιορισμών δόμησης, και τροποποιήθηκε με το από 20-4-64 ΒΔ (ΦΕΚ 54/Δ/64). Αυτό το σχέδιο μέχρι σήμερα έχει συμπληρωθεί με μικρές επεκτάσεις ή έχει υποστεί μικρές τροποποιήσεις ως προς το ρυμοτομικό και τους κανονιστικούς όρους, με τελευταία την υπ' αριθμό 1960/21-9-2001 Απόφαση του Γ.Γ. Περιφέρειας (ΦΕΚ 835/Δ/5-10-2001). Τέλος, με μια σειρά πρόσφατων αποφάσεων Νομάρχη (ΦΕΚ 260/Δ/10-3-2005) προχωρά η εφαρμογή του σχεδίου πόλεως σε κοινόχρηστους χώρους (διάνοιξη δρόμων και απαλλοτριώσεις πλατειών).

Η **περιοχή «Θαλασσινά»** απέκτησε εγκεκριμένο πολεοδομικό σχέδιο το 2007 (ΦΕΚ ΑΑΠ 336/07). Εντός της περιοχής αυτής ίσχυε ρυμοτομικό σχέδιο της Πρόνοιας για τη στεγαστική αποκατάσταση δικαιούχων το οποίο και συμπεριλήφθηκε ως είχε στο σχέδιο που ισχύει σήμερα.

Η **Βιομηχανική Περιοχή**, απέκτησε εγκεκριμένο πολεοδομικό σχέδιο, αρχικά για τμήμα αυτής, με το από 17-11-75 Π.Δ. ΦΕΚ 55/Δ/19-2-76. Στη συνέχεια διευρύνθηκαν τα όρια της με την υπ' αριθμό 24740/287/81 Κ.Υ.Α. ΥΧΟΠ και Υπ. Βιομηχανίας (ΦΕΚ 323/Β/1981). Με το από 26-5-93 Π.Δ. ΦΕΚ 758/Δ/1993 έγινε τροποποίηση και νέα επέκταση του ρυμοτομικού σχεδίου της Βιομηχανικής περιοχής. Τέλος, με την υπ' αριθμό 1874/16-9-2002 απόφαση του Γ.Γ. Περιφέρειας Κρήτης (ΦΕΚ 894/Δ/2002) τροποποιήθηκε εκ νέου το ρυμοτομικό σχέδιο της ΒΙΠΕ.

Σε **εξέλιξη** βρίσκονται οι πολεοδομικές μελέτες σε δύο από τις περιοχές επέκτασης που έχει καθορίσει το Γ.Π.Σ. (ΦΕΚ 696/Δ/8-7-2003).

Ο χώρος που είναι εγκατεστημένη η **Δημοτική Λαχαναγορά**, βορείως και σε επαφή με την Εθνική οδό, κοντά στον κόμβο της ΒΙΠΕ, έχει εγκεκριμένο τοπικό ρυμοτομικό σχέδιο με την υπ' αριθμό 9756/1807/15-3-95 Απόφαση Υπ. ΠΕΧΩΔΕ (ΦΕΚ 466/Δ/96), όπου καθορίζεται το όριο της περιοχής, οι όροι δόμησης και η διάταξη των κτιρίων.

Ο **χώρος μετεγκατάστασης των τσιγγάνων** για τον οποίον έγινε ήδη αναφορά, και όπου σύμφωνα με την υπ' αριθμό 1555/2003 απόφαση του Γ.Γ. Περιφέρειας Κρήτης (ΦΕΚ 947/Δ/2003), εγκρίθηκε Τοπικό Ρυμοτομικό Σχέδιο.

Ο **οικοδομικός συνεταιρισμός** των δασκάλων στον Πρασά, δεν έχει ακόμη εγκεκριμένη πολεοδομική μελέτη.

Για την ανέγερση του **Αστυνομικού Μεγάρου** εγκρίθηκε Τοπικό Ρυμοτομικό Σχέδιο, καθώς επίσης και σε άλλα σημεία για τα οποία προγραμματίζεται η ανέγερση κτιρίων ειδικών χρήσεων (ΕΛΤΑ, διδακτήριο) και Εργατικές κατοικίες.

Εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου έχουν δοθεί εγκρίσεις για την εγκατάσταση ειδικών χρήσεων (π.χ. αεροδρόμιο, στρατόπεδα, φυλακές κλπ).

Οι υπόλοιποι οικισμοί είναι σχεδόν στο σύνολό τους οριοθετημένοι σύμφωνα με το Π.Δ. 24-4-1985 (ΦΕΚ 181/Δ/3-5-85). Συγκεκριμένα:

Η **Καλλιθέα** έχει οριοθετηθεί με την υπ' αριθμό 5670/26-6-86 Απόφαση Νομάρχη (ΦΕΚ 1145/Δ/1986). Με την ίδια απόφαση χαρακτηρίζεται ως περιαστικός, ενδιαφέρων, δυναμικός, συνεκτικός, μικρός οικισμός.

Ο **Πρασάς** έχει οριοθετηθεί με την υπ' αριθμό 5670/26-6-86 Απόφαση Νομάρχη (ΦΕΚ 1145/Δ/1986). Χαρακτηρίζεται ως περιαστικός, αδιάφορος, δυναμικός, συνεκτικός, μικρός οικισμός.

Ο **Καρτερός** έχει οριοθετηθεί με την ίδια ως άνω Απόφαση Νομάρχη (ΦΕΚ 1145/Δ/1986). Χαρακτηρίζεται ως παραλιακός, ενδιαφέρον, δυναμικός, συνεκτικός, μικρός οικισμός.

Από το 1998 εκπονείται η Πολεοδομική Μελέτη του Καρτερού σύμφωνα με τις διατάξεις το Π.Δ. 20/30-8-85 ΦΕΚ 414/Δ/85 (πολεοδόμηση οικισμών < 2000 κατοίκων) όπως αυτό τροποποιήθηκε με το Π.Δ. 23-2-87, ΦΕΚ 133/Δ/87. Η εκπόνηση της μελέτης διακόπηκε μετά από σχετική απόφαση της Ν.Α.Η.

Το **Μετόχι Δράκου**, οικισμός ο οποίος δεν εμφανίζεται στην τελευταία απογραφή της ΕΣΥΕ, και **Αγ. Ιωάννης** έχουν χαρακτηρισθεί με την υπ' αριθμό 2360/7-3-88

Απόφαση Νομάρχη ως ούτε παραλιακός, ούτε τουριστικός, ενδιαφέρων, φθίνων, συνεκτικός, μικρός οικισμός.

1.6.3 Το Ισχύον ΓΠΣ της Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσού

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Οι Χρήσεις Γης / Προστασία Περιβάλλοντος της Δημοτικής Ενότητας διακρίνονται σε:

Οι περιοχές οικιστικής ανάπτυξης:

- Υφιστάμενες οικιστικές περιοχές (εντός εγκεκριμένου σχεδίου πόλης, με σχέδιο πόλης υπό έγκριση, εγκεκριμένες περιοχές επέκτασης του εγκεκριμένου ΓΠΣ Πολεοδομικού Συγκροτήματος Ηρακλείου για τις οποίες εκκρεμεί η σύνταξη πολεοδομικών μελετών, εντός οριοθετημένων οικισμών), νέες περιοχές επέκτασης της Ν. Αλικαρνασσού, περιοχές επέκτασης των οικισμών, εκτάσεις πρώην στρατοπέδων υπό πολεοδόμηση, περιοχές με εγκεκριμένα Τοπικά Ρυμοτομικά Σχέδια, ΠΕΡΠΟ.
- Περιοχές παραγωγικών δραστηριοτήτων: η Βιομηχανική Περιοχή Ηρακλείου (ΒΙΠΕΗ), Βιοτεχνικό Πάρκο (ΒΙΟΠΑ), βιοτεχνικές περιοχές και περιοχές χονδρεμπορίου.

Οι Περιοχές Ελέγχου & Περιορισμού της Δόμησης (ΠΕΠΔ):

Γεωργική γη Α' προτεραιότητας, Γεωργική γη εντασσόμενη στον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού, γεωργική γη με δυνατότητα ανάπτυξης κατοικίας, ζώνη πρασίνου διαχωρισμού οικιστικής χρήσης - νέου κοιμητηρίου, περιοχή ανάπτυξης ήπιου τουρισμού και αναψυχής, γεωργική γη με δυνατότητα ανάπτυξης τουριστικών εγκαταστάσεων μόνο εναλλακτικών μορφών τουρισμού, (οικοτουριστικά - αγροτουριστικά καταλύματα), περιοχή ανάπτυξης ήπιου τουρισμού, αναψυχής, και παραθεριστικής κατοικίας, ζώνη εμπορικών και γενικών αστικών χρήσεων - επιχειρηματικό πάρκο, ζώνη βιοτεχνίας, χονδρεμπορίου και γεωργικής γης.

Οι Περιοχές Ειδικής Προστασίας (ΠΕΠ):

Ζώνη προστασίας παράκτιου χώρου, ζώνη προστασίας ποταμού, ρεμάτων και των παραποτάμιων, παραρεμάτων περιοχών, περιοχές προστασίας τοπίου.

Ειδικές Χρήσεις

Στρατιωτικές εγκαταστάσεις, αερολιμένες, λιμένες (τμήμα του Λιμένα Ηρακλείου ανήκει στα διοικητικά όρια του Δ. Ν. Αλικαρνασσού), νέο κοιμητήριο Ν. Αλικαρνασσού.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Όλες οι Περιοχές Οικιστικής Ανάπτυξης πολεοδομούνται και διακρίνονται σε:

ΟΙΚΙΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Αναθεωρήσεις υφιστάμενων οικιστικών περιοχών

- Τροποποίηση χρήσεων γης σε τμήματα της ΠΕ 40 (ΣΕΑΠ, πρώην ΜΟΜΑ), σε τμήμα της ΠΕ 41 και σε τμήμα της ΠΕ 44
- Αλλαγή των χρήσεων γης στα οριοθετημένα τμήματα των οικισμών Καλλιθέας, Πρασά, Μετόχι Δράκου, Καρτερού και Αγ. Ιωάννη
- Στην περιοχή των λόφων «Δύο Αοράκια» είχε εγκριθεί Τοπικό Ρυμοτομικό με τη με αρ. 1555/03 Απόφαση Γεν. Γραμ. Περιφ. Κρήτης (ΦΕΚ 947Δ) για την εγκατάσταση αθίγγανων, η οποία ανακλήθηκε με τη με αρ. 6878/08 απόφαση του Γεν. Γραμ. Περιφ. Κρήτης (ΦΕΚ 22/ΤΑΑΠ). Επειδή το παρόν ΓΠΣ θεσμοθετείται εντός της περιόδου που η απόφαση αυτή εφεσιβάλλεται, η θέση του Τοπικού Ρυμοτομικού παρουσιάζεται στον χάρτη του ΓΠΣ.

Αναπλάσεις

Αναγκαιότητα ανάπλασης, με την έννοια του κεφαλαίου Β' του Νόμου 2508/97, εντοπίζεται στην περιοχή ΠΕ 41 (ΓΠΣ ΠΣ Ηρακλείου) με χρήσεις γης Τουρισμός - Αναψυχή, πολιτισμού (στο χώρο των Φυλακών) και αθλητισμού.

Με βάση την ανάλυση των συνθηκών της περιοχής, συντρέχουν οι περισσότεροι λόγοι της παρ. 4 του άρθρου 8 του Ν. 2508/97 για το χαρακτηρισμό της ως περιοχή ανάπλασης : α) μεγάλες ελλείψεις κοινόχρηστων χώρων β) συγκρούσεις χρήσεων γης και ανάγκη ριζικής αναδιάρθρωσης τους, γ) εντεινόμενη υποβάθμιση της αισθητικής και εν γένει της ποιότητας του δομημένου περιβάλλοντος και των φυσικών στοιχείων της περιοχής. δ) σοβαρά προβλήματα στο απόθεμα κατοικιών.

Με βάση το χαρακτήρα των προβλημάτων, η ανάπλαση πρέπει να έχει το ακόλουθο περιεχόμενο και μορφή, κατά σειρά σημασίας : (παρ. 5 του άρθρου 8 του Ν. 2508/97),

- 1) Βελτίωση της λειτουργίας, του εξοπλισμού, της μορφής και της εικόνας των κοινοχρήστων χώρων, κοινωφελών εγκαταστάσεων και ακάλυπτων χώρων.

2) Ανασυγκρότηση δομημένης περιοχής ή και μεμονωμένου ΟΤ, η οποία κατά τις διαδικασίες του άρθρου 14 του Νόμου 2508/97, συνεπάγεται την ανοικοδόμηση του μεγαλύτερου τουλάχιστον μέρους της περιοχής.

Η περίπτωση 2 πρέπει να αντιμετωπιστεί με επίλυση του στεγαστικού ζητήματος. Η διαδικασία της υλοποίησης του προγράμματος που προϋποθέτει τη συναίνεση των κατοίκων, απλουστεύεται, επειδή ο Δήμος είναι ο βασικός ιδιοκτήτης στην περιοχή.

Σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 8 του Ν. 2508/97, η ανάπλαση πρέπει να έχει χαρακτήρα «κοινωνικού στεγαστικού έργου ανάπλασης» (ΚΣΕΑ) και να καλύψει μέρος της συνολικής ανάπλασης. Η κύρια προσέγγιση θα μπορούσε να είναι η αναζήτηση εταιρικής σχέσης με τον ιδιωτικό τομέα (μέσω των ΣΔΙΤ ή με άλλη μορφή), επιτρέποντας την αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού του παραλιακού μετώπου, και αποφέροντας τόσο πολεοδομικά οφέλη, σε επίπεδο Δήμου Αλικαρνασσοῦ αλλά και του ευρύτερου ΠΣ Ηρακλείου, όσο και σημαντικά έσοδα για το Δήμο. Τα έσοδα αυτά θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν το «κοινωνικό» σκέλος της ανάπλασης, ή και να χρησιμοποιούνται ανταποδοτικά για περιβαλλοντικές και πολεοδομικές παρεμβάσεις αναβάθμισης στο Δήμο.

Για την προώθηση της ανάπλασης απαιτείται, ως πρώτο βήμα η εκπόνηση προκαταρκτικής μελέτης ανάπλασης σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν. 2508/97. Στην παρούσα περίπτωση, επισπεύδων πρέπει να είναι ο δήμος Αλικαρνασσοῦ, αυτοτελώς ή σε συνεργασία με τη ΝΑ Ηρακλείου ή / και του ΥΠΕΧΩΔΕ. Παράλληλα, να επιδιωχθεί η προσέλκυση ενδιαφέροντος από τον ιδιωτικό τομέα. Τα νομικά ζητήματα να επιλυθούν μέσω ειδικής μελέτης θεσμικού πλαισίου συνεργασίας δημόσιου-ιδιωτικού τομέα που θα προταχθεί της προκαταρκτικής μελέτης ανάπλασης.

➤ Κτήριο των Φυλακών Αλικαρνασσοῦ

Το κτήριο των Φυλακών Αλικαρνασσοῦ προτείνεται να κηρυχθεί ως ιστορικό διατηρητέο κτίριο, (χώρος εκτέλεσης Ελλήνων Πατριωτών κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής και αντιστασιακών κατά τη διάρκεια της δικτατορίας)

Νέες οικιστικές περιοχές – Επεκτάσεις

- Π.Ε. 17

Εντάσσεται η περιοχή των σχολείων που βρίσκονται σε επαφή με το χώρο των φυλακών και για τα οποία έχει εγκριθεί τοπικό ρυμοτομικό σχέδιο. Η υπόλοιπη ΠΕ έχει εγκεκριμένο ρυμοτομικό.

- Π.Ε. 44

Στο ανατολικό άκρο της ΠΕ 44 προσαρτάται δημοτική έκταση, εμβαδού 0,15 Ha, για την οποία έχει εγκριθεί τοπικό ρυμοτομικό για την ανέγερση κτιρίων στέγασης Υπηρεσίας του Υπ. Προεδρίας της Κυβερνήσεως. Η έκταση αυτή εκ παραδρομής έχει συμπεριληφθεί στο χώρο του Αερολιμένα Ηρακλείου στο ΓΠΣ ΠΣ Ηρακλείου.

- Στρατόπεδα Μπετεινάκη - Θεοδοσάκη και Γιακουμάκη Π.Ε. 50 –Π.Ε.51

Με την ειδική διαδικασία που προβλέπει ο Ν. 2745/99 έχει αρχίσει η διαδικασία πολεοδόμησης των στρατοπέδων. Στην προς πολεοδόμηση έκταση του στρατοπέδου Μπετεινάκη (Π.Ε. 50), συνολικού εμβαδού 24,8 Ha, έχουν συμπεριληφθεί και ιδιωτικές εκτάσεις, εμβαδού περίπου 2,7 Ha, στα νότια της περιοχής, ενσωματώνοντας υφιστάμενους, εκτός σχεδίου, θύλακες στον πολεοδομικό ιστό συμβάλλοντας στην συνεκτικότητα του δομημένου χώρου. Στον προς πολεοδόμηση χώρο του στρατοπέδου Γιακουμάκη (Π.Ε. 51), συνολικής έκτασης 6,7 Ha, προβλέπεται μετά την απομάκρυνση του αεροδρομίου και της παρακείμενης αεροπορικής βάσης, η ανάπτυξη ενός υπερτοπικού πόλου που θα φιλοξενεί θεματικό πάρκο και άλλες πολιτιστικές-εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

- Επέκταση οικισμού Καλλιθέας Π.Ε. 46

Συνολικού εμβαδού 12,76 Ha, με νότιο όριο τον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού (Ζώνη Α). Η προς πολεοδόμηση περιοχή είναι συνέχεια του υφιστάμενου ιστού και καταλαμβάνει έδαφος με αποδεκτές κλίσεις για οικιστική ανάπτυξη. Η περιοχή, εμβαδού 1,6 Ha που οριοθετείται δυτικά, έως την οδό προς Κνωσό, εξομαλύνει το όριο του οικισμού.

- Επέκταση οικισμού Πρασά Π.Ε. 47

Συνολικού εμβαδού 23 Ha. Οι προς πολεοδόμηση περιοχές είναι σε συνέχεια του υφιστάμενου ιστού και αυτές που προορίζονται για κατοικία καταλαμβάνουν εδάφη με αποδεκτές κλίσεις για οικιστική ανάπτυξη.

- Επέκταση οικισμού Μετόχι Δράκου Π.Ε. 49

Περιοχή ανάμεσα στους δύο οικιστικούς πυρήνες του Μετόχι Δράκου, εμβαδού 3,4 Ha. Η περιοχή ενοποιεί τους υφιστάμενους δύο πυρήνες και καταλαμβάνει έδαφος με αποδεκτές κλίσεις για οικιστική ανάπτυξη.

- Επέκταση οικισμού Καρτερού Π.Ε. 48

Περιοχή δυτικά του οικισμού Καρτερού, που καθορίζεται νότια με τον ΒΟΑΚ, δυτικά με την οδό Αγ. Αλεξάνδρου, βόρεια με την ιδιοκτησία του ΕΟΤ και ανατολικά με το όριο του οικισμού.

Ζώνες για ΠΕΡΠΟ

Σύμφωνα με το ΦΕΚ 405/ΑΑΠ/2007 εντός των διοικητικών ορίων του δήμου Ν. Αλικαρνασσοῦ περιλαμβάνεται τμήμα της ΖΟΑ1. Στο τμήμα του δήμου που εντάσσεται στη ΖΟΑ1 ΠΕΡΠΟ βρίσκεται ο Οικοδομικός Συνεταιρισμός Δασκάλων και Νηπιαγωγών, ο οποίος προτείνεται να πολεοδομηθεί.

Καμία άλλη εδαφική έκταση δεν προβλέπεται να πολεοδομηθεί ως ΠΕΡΠΟ.

2.1.5 Λοιπές

Στις λοιπές υφιστάμενες οικιστικές περιοχές που δεν αναλύονται στην παρούσα απόφαση ισχύουν οι διατάξεις του εγκεκριμένου ΓΠΣ ΠΣ Ηρακλείου.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Βιομηχανική Περιοχή Ηρακλείου (ΒΙ.ΠΕ.Η.)

Στο τμήμα επέκτασης της ΒΙ.ΠΕ.Η, που είχε προταθεί από την μελέτη Γ.Π.Σ. Π.Σ. Ηρακλείου μεταξύ των λόφων «Δύο Αοράκια» και του Β.Ο.Α.Κ. έως τον κόμβο του αεροδρομίου, τροποποιούνται οι χρήσεις γης του από βιοτεχνία σε βιομηχανία και εξομαλύνεται το ανατολικό όριο της ΒΙΠΕ έως την οδό Ηρακλείου-Βιάννου. Η πολεοδόμηση του τμήματος αυτού θα γίνει με τους όρους και περιορισμούς του ήδη εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου της ΒΙ.Π.Ε (ΦΕΚ Δ 758/07-06-1983) όπως τροποποιήθηκε με την αρ. 1415/07 απόφαση του Γενικού Διευθυντή Περιφέρειας Κρήτης (ΦΕΚ 200/ΑΑΠΘ).

Περιμετρικά της ΒΙΠΕ, διατηρείται η ζώνη πρασίνου όπως εμφανίζεται στο εγκεκριμένο τοπικό ρυμοτομικό της. Σε περίπτωση τροποποίησης του ρυμοτομικού σχεδίου της ΒΙΠΕ δεν επιτρέπεται η απομείωση του εμβαδού του πρασίνου. Οποιαδήποτε τροποποίηση του ρυμοτομικού σχεδίου να γίνει μετά την οριοθέτηση των ρεμάτων που εφάπτονται ή διαρρέουν τη ΒΙΠΕ.

Περιοχή εγκατάστασης βιοτεχνικών δραστηριοτήτων χαμηλής όχλησης (ΒΙΟΠΑ) ανατολικά του οικισμού Καλλιθέας και νότια της ΒΙΠΕΗ

Καθορίζεται βιοτεχνική περιοχή χαμηλής όχλησης (ΚΥΑ 13727/724 ΦΕΚ 1087/Β/2003 «Αντιστοίχιση των κατηγοριών των βιομηχανικών και βιοτεχνικών

δραστηριοτήτων με τους βαθμούς όχλησης που αναφέρονται στα πολεοδομικά διατάγματα») στην περιοχή ανατολικά του οικισμού Καλλιθέας και νότια της ΒΙ.ΠΕ.Η. συνολικής έκτασης 23,8 Ha για την απορρόφηση των πιέσεων για εγκατάσταση μη οχλουσών και χαμηλής όχλησης μεταποιητικών δραστηριοτήτων που ασκούνται στην εκτός σχεδίου περιοχή του δήμου, αλλά και για την εγκατάσταση των μεταποιητικών μονάδων που λειτουργούν εντός των περιοχών κατοικίας και είναι ασύμβατες με αυτή τη χρήση γης.

Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει εκτάσεις που σήμερα ανήκουν στην ιδιοκτησία της ΒΙΠΕΗ-ΕΤΒΑ αλλά παραμένουν μη πολεοδομημένες και για τις οποίες σύμφωνα με αρ. πρωτ. 14300/15/10/2008 έγγραφο της ΒΙΠΕΗ-ΕΤΒΑ προτίθεται άμεσα να κινήσει την διαδικασία απένταξής τους από τα όρια της. Επιπλέον περιλαμβάνονται εκτάσεις που ήδη έχουν απενταχθεί καθώς και εκτάσεις ιδιωτών.

Περιμετρικά της βιοτεχνικής περιοχής χαμηλής όχλησης απαιτείται ζώνη πρασίνου συνολικού εμβαδού ίσου με το 5% του εμβαδού της προς πολεοδόμησης περιοχής σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία όπως ενδεικτικά εμφανίζεται και στους χάρτες Π1 και Π2 η οποία συγκεκριμένα θα καθορισθεί από την Πολεοδομική μελέτη της βιοτεχνικής περιοχής

➤ Μεταβατικές διατάξεις: Οι νομίμως ιδρυθείσες και λειτουργούσες δραστηριότητες χαμηλής ή μέσης όχλησης μπορούν να εκσυγχρονίζονται και να επεκτείνονται χωρίς ο βαθμός όχλησής τους να ξεπερνά τη μέση όχληση.

Περιοχή εγκατάστασης βιοτεχνίας – χονδρεμπορίου και γεωργικής γης, δυτικά της ΒΙΠΕΗ

Δυτικά της οδού Ηρακλείου - Βιάννου καθορίζεται βιοτεχνική περιοχή χαμηλής όχλησης, εμβαδού 10,08Ha.

Περιοχή Χονδρεμπορίου στο Χώρο της Λαχαναγοράς Ηρακλείου

Η περιοχή χονδρεμπορίου που έχει καθορισθεί με το ΓΠΣ ΠΣ Ηρακλείου επεκτείνεται βορειοδυτικά έως την διασταύρωση του ΒΟΑΚ με την παλαιά Ε.Ο. και νοτιοανατολικά έως το ρέμα, ώστε να συμπεριλάβει τον σταθμό μεταφόρτωσης και διαλογής των απορριμμάτων, καθώς και άλλες δραστηριότητες χονδρεμπορίου που έχουν εγκατασταθεί εκεί. Η συνολική έκταση της ζώνης χονδρεμπορίου είναι 27,9 Ha.

Περιοχή εγκατάστασης χονδρεμπορίου και γεωργικής γης δυτικά της ΒΙΠΕΗ

Δυτικά της οδού Ηρακλείου - Βιάννου καθορίζεται ζώνη χονδρεμπορίου εμβαδού 8,52 Ha.

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣΗΣ (ΠΕΠΔ)

Γεωργική γη Α΄ προτεραιότητας, ΠΕΠΔ Ι

- Επιτρέπεται η γεωργική δραστηριότητα και όλες οι απαραίτητες τεχνικές υποδομές για την γεωργική γη (αρδευτικά έργα κλπ)

Γεωργική γη με δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού ΠΕΠΔ ΙΙ

Επιτρέπονται οι ακόλουθες χρήσεις γης:

- η γεωργική δραστηριότητα
- γεωργικές αποθήκες έως τριάντα (30.00) μ²
- αντλητικές εγκαταστάσεις, υδατοδεξαμενές, φρεάτια
- δραστηριότητες οικοτουρισμού και ήπιας αντίστοιχης οικο-αναψυχής, εστιατόρια έως 100 καθισμάτων και παραδοσιακά καφενεία δυναμικότητας έως 50 καθισμάτων
- οικοτουριστικά, αγροτουριστικά ξενοδοχειακά καταλύματα έως σαράντα (40) κλίνες, σε απόσταση μεγαλύτερη των εκατό (100) μέτρων από τα όρια της περιοχής προστασίας του ρέματος (ΠΕΠ ΙΙ)
- αποστακτήρια ρακής, με άμβυκα 130 λίτρα (παραδοσιακή αποσταγματοποιία)

Γεωργική γη με δυνατότητα ανάπτυξης κατοικίας, ΠΕΠΔΙΙΙ α

Επιτρέπονται οι ακόλουθες χρήσεις γης:

- γεωργική δραστηριότητα
- γεωργικές αποθήκες έως τριάντα (30.00) μ²
- αντλητικές εγκαταστάσεις, υδατοδεξαμενές, φρεάτια
- κατοικία μόνον για τους ιδιοκτήτες γεωργικών εκμεταλλεύσεων με μέγιστη δόμηση 200.00μ²
- αποστακτήρια ρακής, με άμβυκα 130 λίτρα (παραδοσιακή αποσταγματοποιία)

Γεωργική γη εντασσόμενη στον αρχαιολογικό χώρο της Κνωσού, ΠΕΠΔ ΙΙΙ

Εντός της ΠΕΠΔ ΙΙΙβ, που αποτελεί τμήμα της ζώνης Β του αρχαιολογικού χώρου της Κνωσού ισχύουν οι διατάξεις του από 06.11.1976 Π.Δ/τος (ΦΕΚ 373 Δ).

Ζώνη πρασίνου διαχωρισμού οικιστικής χρήσης και νέου κοιμητηρίου, ΠΕΠΔ ΙV

Επιτρέπονται οι ακόλουθες χρήσεις γης:

- αναψυκτήρια έως 100 καθισμάτων

➤ **Για την περιοχή αυτή ισχύουν, ειδικότερα, οι δεσμεύσεις της έγκρισης της Υδρογεωλογικής μελέτης για τη μείωση της απόστασης του υπό ίδρυση κοιμητηρίου από το όριο του σχεδίου πόλης.**

Περιοχή ανάπτυξης ήπιου τουρισμού και αναψυχής, ΠΕΠΔ Vα

Επιτρέπονται οι ακόλουθες χρήσεις γης:

- Ξενοδοχεία τύπου motel, ξενώνες και επιπλωμένα διαμερίσματα μέχρι 100 κλίνες
 - Εστιατόρια
 - Αναψυκτήρια
 - Χώροι αναψυχής και ομαδικών παιγνιδιών που δεν είναι υδροβόρα (επιτρέπονται χώροι αναψυχής που χρησιμοποιούν θαλασσινό νερό)
 - Ανοιχτοί χώροι συνάθροισης κοινού
 - Πολιτιστικά κτίρια και εν γένει πολιτιστικές λειτουργίες
 - Υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις, πλην αυτών που είναι υδροβόρες όπως γήπεδα γκολφ, κλπ (επιτρέπονται υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούν θαλασσινό νερό)
 - Ανοικτοί χώροι Στάθμευσης
- Δεν επιτρέπεται η λειτουργία Καζίνο ή οποιοσδήποτε τύπος τυχερών παιγνιδιών.
- Επιβάλλεται τα κτήρια καθώς και οι υπαίθριες εγκαταστάσεις να προσαρμόζονται στο τοπίο και να σχεδιάζονται σύμφωνα με τον βιοκλιματικό και ενεργειακό σχεδιασμό.

Περιοχή ανάπτυξης ήπιου τουρισμού-αναψυχής- παραθεριστικής κατοικίας ΠΕΠΔ Vβ

Επιτρέπονται οι ακόλουθες χρήσεις γης:

- Γεωργική δραστηριότητα
- Κατοικία
- Εμπορικά καταστήματα – πολυκαταστήματα – εμπορικά κέντρα
- Ξενοδοχεία τύπου motel, ξενώνες και επιπλωμένα διαμερίσματα μέχρι 100 κλίνες
- Εστιατόρια
- Αναψυκτήρια
- Χώροι αναψυχής και ομαδικών παιγνιδιών που δεν είναι υδροβόρα (π.χ. δεν επιτρέπονται οι νεροτσουλήθρες, κλπ). Επιτρέπονται χώροι αναψυχής που χρησιμοποιούν θαλασσινό νερό
- Ανοιχτοί χώροι συνάθροισης κοινού
- Πολιτιστικά κτίρια και εν γένει πολιτιστικές λειτουργίες
- Υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις, πλην αυτών που απαιτούν μεγάλης έκτασης χλοοτάπητα και είναι ιδιαίτερα υδροβόρες, όπως γήπεδα γκολφ, κλπ
- Δεν επιτρέπεται η λειτουργία Καζίνο ή οποιοσδήποτε τύπος τυχερών παιγνιδιών.
- Επιβάλλεται τα κτήρια (πλην κατοικιών) καθώς και οι υπαίθριες εγκαταστάσεις να προσαρμόζονται στο τοπίο και να σχεδιάζονται σύμφωνα με τον βιοκλιματικό και ενεργειακό σχεδιασμό.

Ζώνη εμπορικών και γενικών αστικών χρήσεων – Επιχειρηματικό Πάρκο ΠΕΠΔ VI

Επιτρέπονται οι ακόλουθες χρήσεις γης:

- Ξενώνες, Ξενοδοχεία και λοιπές τουριστικές εγκαταστάσεις
- Εμπορικά καταστήματα – Εμπορικά κέντρα
- Γραφεία, Τράπεζες, Ασφάλειες
- Διοίκηση
- Εστιατόρια
- Αναψυκτήρια
- Κέντρα Διασκέδασης Αναψυχής
- Χώροι συνάθροισης Κοινού

- Πολιτιστικά κτίρια και εν γένει πολιτιστικές εγκαταστάσεις
- Κτίρια Στάθμευσης
- Εγκαταστάσεις Εμπορικών εκθέσεων
- Εγκαταστάσεις Μαζικών Μεταφορών

Ζώνη Βιοτεχνίας, χονδρεμπορίου και γεωργικής γης, ΠΕΠΔ VII α

Επιτρέπονται οι χρήσεις γης:

- μη οχλούσα και χαμηλής όχλησης βιοτεχνίας που περιλαμβάνονται στην ΚΥΑ 13727/724 ΦΕΚ 1087/Β/2003 «Αντιστοίχιση των κατηγοριών των βιομηχανικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων με τους βαθμούς όχλησης που αναφέρονται στα πολεοδομικά διατάγματα»
- Χονδρεμπόριο σύμφωνα με το άρθρο 7 του Π. δ/τος 23.2/6.3.1987 (ΦΕΚ 166/Δ)
- Γεωργική δραστηριότητα
- Γεωργικές αποθήκες

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (ΠΕΠ)

ΠΕΠ I, Ζώνη προστασίας της παραλίας Κατερού

Καθορίζεται ζώνη για την προστασία της παράκτιας περιοχής, καθώς και την απόλυτη προστασία των αμμοθινών, εκτός ορίων οικισμών και εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων, πλάτους εβδομήντα μέτρων (70 μ.) από την καθορισμένη γραμμή αιγιαλού στην ζώνη ήπιας ανάπτυξης τουρισμού και αναψυχής του ΕΟΤ. Για την ζώνη του αιγιαλού ισχύουν οι διατάξεις του Ν. 2971/2001 (ΦΕΚ 285/Α).

Για την προστασία της ζώνης καθορίζονται οι ακόλουθοι περιορισμοί:

- Δεν επιτρέπεται η αμμοληψία και η απόθεση αδρανών υλικών
- Δεν επιτρέπονται οι μόνιμες κατασκευές. Επιτρέπονται μόνον οι μη μόνιμες κατασκευές, στις περιοχές όπου δεν υπάρχουν αμμοθίνες μετά από σύμφωνη γνώμη της ΕΠΑΕ.
- Δεν επιτρέπεται η διάνοιξη δρόμων κυκλοφορίας οχημάτων παράλληλων προς την ακτογραμμή, παρά μόνον ήπιας κυκλοφορίας, όπως ομοίως οι υφιστάμενοι να μετατραπούν σε ήπιας κυκλοφορίας.

ΠΕΠ II Ζώνη προστασίας ποταμών, ρεμάτων, παραποτάμιων, παραρεμάτων περιοχών

Καθορίζεται ζώνη που εκτείνεται κατά μήκος ποταμών και ρεμάτων, (Καρτερός, Κατσαμπάς και λοιποί συμβαλλόμενοι κλάδοι), καθώς και στις εκβολές του Καρτερού. Το πλάτος της ζώνης προστασίας των παραρεμάτων και παραποτάμιων περιοχών είναι 50 μ. από τις γραμμές οριοθέτησης των ποταμών, ενώ των υπολοίπων δευτερευόντων κλάδων του υδρογραφικού δικτύου καθορίζεται ζώνη προστασίας 25 μ. από τις γραμμές οριοθέτησης. Μέχρι την οριοθέτησή τους καθορίζεται ζώνη προστασίας 75 μ. και 50 μ. αντίστοιχα από τη φυσική όχθη τους. Σημειώνεται ότι η εκβολή του ποταμού Καρτερού έχει χαρακτηριστεί υγρότοπος από το ερευνητικό πρόγραμμα της WWF- Ελλάς «Προστασία των νησιωτικών Υγροτόπων της Ελλάδος» με τον κωδικό KPI 107.

Για την ανάδειξη της περιοχής, είναι θεμιτή οποιαδήποτε χρήση και υποδομή που σχετίζεται με τη διαχείριση του οικοσυστήματος με στόχο τη βελτίωση, προστασία και αποκατάσταση του, αλλά και ελαφρές υποδομές που σχετίζονται με ήπια ημερήσια αναψυχή και περιβαλλοντική εκπαίδευση – ευαισθητοποίηση.

Επιτρέπεται και είναι επιθυμητή η δημιουργία ενός παραποτάμιου οικο – πολιτιστικού πάρκου, στο οποίο οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης και υποδομές είναι τα εξοπλισμένα μονοπάτια περιήγησης και αναψυχής με καθιστικά, κιόσκια ενημέρωσης και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, κατάλληλη σήμανση με ανάδειξη των αξιόλογων στοιχείων του οικοσυστήματος, του φυσικού περιβάλλοντος και γεωλογικών φαινομένων, με μη μόνιμες κατασκευές με φυσικά υλικά και υποδομές για σκοπούς διαχείρισης φυσικού περιβάλλοντος μετά από σχετική έγκριση της ΕΠΑΕ. Ο πολιτιστικός χαρακτήρας του πάρκου αυτού έγκειται στα στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς που βρίσκονται στην άμεση περιοχή του (παλαιοί νερόμυλοι, ναΐσκοι) καθώς και ο Μύλος Λαλάκου στο φαράγγι του Καρτερού, που αποτελεί κηρυγμένο ιστορικό διατηρητέο μνημείο (ΦΕΚ 192/Β/1988), τα οποία είναι σκόπιμο να αποκατασταθούν ή να συντηρηθούν.

Για την προστασία της ζώνης καθορίζονται οι ακόλουθες χρήσεις γης, όροι και περιορισμοί:

- Δεν επιτρέπεται η γεωργική δραστηριότητα εντός της κοίτης του ποταμού
- Δεν επιτρέπεται η αμμοληψία και η απόθεση αδρανών υλικών, η προσωρινή ή τελική απόθεση κάθε είδους υλικών ή απορριμμάτων και η κάθε είδους αλλοίωση της κοίτης και των παρόχθιων περιοχών.
- Δεν επιτρέπεται η καταστροφή κάθε είδους φυσικής βλάστησης και των φυτοφρακτών. Επιβάλλεται η προστασία της παρόχθιας φυσικής βλάστησης και

επιτρέπονται οι φυτεύσεις - δασώσεις μόνον με ενδημικά είδη σε κατάλληλες θέσεις εφόσον κρίνεται απαραίτητο

- Δεν επιτρέπεται η ρύπανση και η εν γένει υποβάθμιση των υδατικών πόρων και οικοσυστημάτων
- Δεν επιτρέπεται η αποστράγγιση ελωδών εκτάσεων
- Δεν επιτρέπεται η θήρα και η σύλληψη κάθε είδους άγριας πανίδας
- Δεν επιτρέπεται παντός είδους δόμηση. Δεν επιτρέπονται εν γένει οι μόνιμες κατασκευές.

➤Επισημαίνεται ότι στο ρέμα που ξεκινά από τον οικισμό του Πρασά και διακόπτεται από την εθνική οδό (ΒΟΑΚ), απαιτείται έργο διευθέτησης της ροής του υδατικού δυναμικού του, επειδή νοτίως του ΒΟΑΚ η κοίτη δεν είναι σαφής.

ΠΕΠ ΙΙΙ Περιοχή Προστασίας του Λόφου Προφήτη Ηλία

Λόφος του Προφήτη Ηλία

Καθορίζεται ζώνη που περιλαμβάνει το λόφο του Προφήτη Ηλία, ο οποίος προστατεύεται ήδη με τη με αρ. 9597/70 απόφαση του ΥΠΟ (ΦΕΚ 666/Β)

Επιτρέπονται οι ακόλουθες χρήσεις γης:

- Γεωργική δραστηριότητα μετά από έγκριση της αρμόδιας Αρχαιολογικής Υπηρεσίας
- Διάνοιξη και κατασκευή της οδού Πρασά – Καλλιθέας ως οδού ήπιας κυκλοφορίας
- Οποιοσδήποτε χρήσεις γης και υποδομές που σχετίζονται με τη διαχείριση του οικοσυστήματος με στόχο τη βελτίωση, προστασία και αποκατάσταση του αλλά και ελαφρές υποδομές που σχετίζονται με ήπια ημερήσια αναψυχή και περιβαλλοντική εκπαίδευση – ευαισθητοποίηση.

Ειδικές Χρήσεις

Στην περιοχή μελέτης συμπεριλαμβάνονται ειδικές χρήσεις (στρατιωτικές εγκαταστάσεις, αερολιμένες, λιμένες (τμήμα του Λιμένα Ηρακλείου ανήκει στα διοικητικά όρια του Δ. Ν. Αλικαρνασσού), οι οποίες παραμένουν ως έχουν σύμφωνα με το ισχύον ΓΠΣ ΠΣ Ηρακλείου, καθώς και το νέο κοιμητήριο Ν. Αλικαρνασσού. Στις περιοχές αυτές δεν επιτρέπεται καμία άλλη χρήση πέραν αυτής για την οποία θεσμοθετούνται.

1.6.4 Μορφολογικά και Γεωλογικά Χαρακτηριστικά

Όσον αφορά στη μορφολογία του Δήμου Ηρακλείου, σημειώνεται ότι είναι κατά κύριο λόγο κατοικημένη, με μικρά υψόμετρα και εκτάσεις, οι οποίες κυρίως χρησιμοποιούνται για γεωργικές καλλιέργειες ελιάς και αμπελιού. Στον κόλπο του Ηρακλείου εκβάλλει ο ποταμός Γιόφυρος, από τους σημαντικότερους του Νομού. Υπάρχει παντού μια σύμπλεξη οικισμών με καλλιέργειες και δημιουργείται ένα σύνθετο σύστημα που δημιουργεί μερικές φορές σύγχυση.

Στην ευρύτερη περιοχή της πόλης του Ηρακλείου παρατηρούνται διάφοροι γεωλογικοί σχηματισμοί οι σπουδαιότεροι από τους οποίους είναι ο σχηματισμός της Αγίας Βαρβάρας με βιοκλαστικούς υφαλώδεις ασβεστόλιθους (M5-6.k) κατά τόπους κροκαλοπαγείς ή λατυποπαγείς, πλούσιοι σε *Cypraea*, *Pecten*, *Heterostegina*, *Bryozoa* και κοράλλια κατά θέσεις. Αυτά πλευρικά μεταβαίνουν σε εναλλαγές φυλλωδών και ομοιογενών συχνά ασβεστιτικών μαργών ή μαργαϊκών ασβεστόλιθων (M5-6.m).

Στην ευρύτερη περιοχή παρατηρούνται, επίσης, αδιαίρετες θαλάσσιες αναβαθμίδες και άμμοι ακτών (Q.s) που σχηματίστηκαν κατά το πλειστόκαινο – ολόκαινο, καθώς και ποτάμια αποθέσεις κλειστών λεκανών (al). Ακόμα, παρατηρείται ο σχηματισμός της Φοινικιάς (Pli.m) που σχηματίστηκε κατά το νεογενές κατώτερο – μέσο πλειόκαινο, και αποτελείται από λευκές ομογενείς μάργες ή μαργαϊκούς ασβεστόλιθους, από τεφρωπές αργίλους με καστανές συχνά λεπτοστρωμένες παρεμβολές, λευκόφαιες απολιθωματοφόρες μάργες, φυλλώδεις μάργες ή δολομίτες (με υπολείμματα ψαριών, και βελόνες σπόγγων) και βιοκλαστικούς ασβεστόλιθους.

Η ευρύτερη περιοχή του **Γοργολαΐνη**, χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη ποικιλία γεωμορφολογικών και οικολογικών χαρακτηριστικών. Από τις ψηλές βουνοκορφές της οροσειράς του Ψηλορείτη μέχρι και τα βόρεια παράλια του νησιού, μπορεί κανείς να θαυμάσει πλήθος τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους. Αν και ο γεωγραφικός χώρος είναι μικρός, είναι ορατή η συνύπαρξη ψηλών και απότομων βουνοκορφών, που διακόπτονται από μικρά οροπέδια, φαράγγια, πηγές και χείμαρρους και χαμηλών ρεματιών, λαγκαδιών και λιβαδιών. Από την ορεινή ζώνη ξεκινούν την ανάπτυξή τους αρκετά εντυπωσιακά φαράγγια όπως των Ασιτών. Μικροί χείμαρροι διασχίζουν τα φαράγγια καταλήγοντας σε μεγαλύτερα ρέματα, τα οποία με τη σειρά τους διατρέχουν από νότο προς βορρά τις πυκνές με παρόχθια φυτά ρεματιές του Μαλεβιζίου μέχρι να φτάσουν στη θάλασσα. Τα ρέματα δεν είναι μεγάλα, ούτε έχουν σταθερή παροχή λόγω της σύστασης των πετρωμάτων

που διασχίζουν. Έτσι, η μεγαλύτερη ποσότητα των βροχών και του χιονιού κατεισδύει και χάνεται στα υπόγεια γεωλογικά στρώματα. Το σημαντικότερο υδρολογικό χαρακτηριστικό δημιουργείται από τις τεράστιες ποσότητες, καλής ποιότητας, υπόγειου νερού, που οφείλονται στα ιδιαίτερα τεκτονικά και γεωλογικά χαρακτηριστικά της περιοχής.

Αν και το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής αποτελείται από καλλιεργημένες εκτάσεις (ελιές και αμπέλια) οι οποίες συνήθως δεν παρουσιάζουν σημαντικό οικολογικό ενδιαφέρον, προκαλεί μεγάλο ενδιαφέρον ο μεγάλος αριθμός και η ποικιλία φυτών που συναντάται στην περιοχή. Έτσι, εκτός από φρύγανα και θάμνους μπορεί κανείς να παρατηρήσει λεύκες, κυπαρίσσια, καρυδιές, αχλαδιές, αγριοκερασιές, βελανιδιές, πουρνάρια, ασπαλάθους, βατομουριές, αγριοκλιματιδιές, μυρτιές, θαμνοκυπάρισσα κ.ά. Το κλίμα του χωριού ευνοεί πολύ θερμά και ξηρά καλοκαίρια, ήπιους και βροχερούς χειμώνες με περιστασιακές χιονοπτώσεις.

Στο φυσικό τοπίο της Δημοτικής Ενότητας Τεμένους κυριαρχεί ο ορεινός όγκος της **Ρόκας**, στο κέντρο περίπου του χώρου. Ένα δίκورφο ύψωμα, ανοιγμένο σαν ρόδι στη μέση, (όπως ποιητικά αναφέρει τον 16^ο αιώνα ο βενετός μηχανικός Basilicata που επισκέπτεται και απεικονίζει την περιοχή). Η ψηλότερη κορυφή της Ρόκας, υψώνεται στα 507 μέτρα. Ο λόφος **Κορμός** διαχωρίζει την κοιλάδα που βρίσκεται ανάμεσα στη Λύκαστο και στο σημερινό χωριό Προφήτης Ηλίας, από της βόρειες πλαγιές του *Τσαγγαράκη* που κατηφορίζουν μέχρι τον κάμπο του *Αγίου Σύλλα* και της *Φοινικιάς*. Νότια από τον οικισμό Ρουκάνι υψώνεται το **Μονοδένδρι**, φυσικό νότιο σύνορο του Τεμένους, που υψώνεται μέχρι τα 800 μέτρα. Της βόρειες υπώρειές του, σχηματίζονται κοιλάδες κατάφυτες από **δρύς**, της αυτές στον *Αγαλαντέ*, στην *Καρκαδιώτισσα*, στο *Καλού* και στο *Ρουκάνι*. Τα εξαιρετικά αυτά δέντρα αποτελούν μνημεία της φύσης και προστατεύονται από το νόμο και από της κατοίκους που, δίκαια, τα νιώθουν σαν ζωντανά στοιχεία του τόπου της. Υψώνονται περήφανα, με το τεράστιο φύλλωμά της και τον εντυπωσιακό της κορμό. Ανατολικά, πίσω από τον οικισμό του *Αγίου Σύλλα* υψώνεται ο ορεινός όγκος του **Γιούχτα**, , που ανήκει στην περιοχή των Αρχανών και αποτελεί με της απότομες, κρημνώδεις πλαγιές του ένα οπτικά διακριτό φυσικό σύνορο. Τα δειλινά, οι απότομοι δυτικοί του γκρεμοί βάφονται με έντονο πορτοκαλί χρώμα (λόγω της σύστασης του πετρώματος, που ενισχύεται από της ερυθρές-πορτοκαλί αποχρώσεις του δειλινού) και σχηματίζουν ένα μοναδικό

θέαμα. Στη δυτική πλευρά του βουνού έχουν της φωλιές της ο περίφημος γυπαετός της Κρήτης, η «σκάρα» όπως την ονομάζουν οι ντόπιοι.

Οι πλαγιές των ανάγλυφων σχηματισμών είναι κατάφυτες με καλλιέργειες ελιάς κυρίως, που έχουν σταδιακά αντικαταστήσει τα τελευταία χρόνια την έντονη αμπελοκαλλιέργεια της περιοχής.

Ο ποταμός **Γιόφυρος** ή *Διακονιάρης* κατά της ντόπιους, διασχίζει από τα ανατολικά και νότια μέχρι τα βόρεια σύνορα την περιοχή, δημιουργώντας βαθιές κοιλάδες όπου της όχθες του καρποφορούν οι πιο πλούσιοι αμπελώνες και ελαιώνες της περιοχής. Το πέραςμα του ποταμού από της βραχώδεις «πύλες» δυτικά του Προφήτη Ηλία και Τσαγγαράκη διαμορφώνει ένα πανέμορφο φυσικό τοπίο και το νερό που εγκλωβίζεται σχηματίζει καταρράκτη στο φυσικό φράγμα που κατά της παλαιότερους χρόνους τροφοδοτούσε ερειπωμένους -σήμερα- νερόμυλους στη θέση *Πλατάνι*.

Πλήθος από φυσικές πηγές ευνόησαν από της προϊστορικούς ακόμα χρόνους την κατοίκηση και αξιοποίηση της περιοχής. Οι περισσότερες από αυτές συνδέθηκαν με την ύπαρξη οικισμών, διαμορφώθηκαν σε κρήνες, σηματοδεύτηκαν από θρύλους και γεγονότα του τόπου.

Στην περιοχή Βιτσιλά, κοντά στην αρχαία Λύκαστο, βρίσκεται το σπήλαιο του Διάκου τα Κελλιά, λατρευτικό σπήλαιο των μινωικών χρόνων (Paul Faure, *Ιερά σπήλαια της Κρήτης*). Ησυχαστήριο μοναχού κατά της αρχές του 20^{ου} αι., αποτελεί ιδανικό χώρο διαβίωσης και αναπαραγωγής του *άρκαλου* (θηλαστικό που συναντάται μόνο στην Κρήτη).

Το Ευρωπαϊκό **περιπατητικό μονοπάτι E4** διέρχεται από την περιοχή του Τεμένους, ερχόμενο από Αρχάνες μέσω Βαθύπετρου, Καρνάρη, Αγία Ήννα, Βιτσιλά (Λύκαστος), Κανλί Καστέλι, παραπόταμος του Γιόφυρου, Κυπαρίσι και συνεχίζει για Βενεράτο στο Μαλεβίζι. Σηματοδεύεται με πινακίδες και έχει καταγραφεί σε κάθε σύγχρονο χάρτη. Μπορεί κανείς να περπατήσει άνετα σε παράπλευρες διαδρομές, της το ποτάμι του Γιόφυρου (φαράγγι), πίσω από τη Ρόκα της το Ρουκάνι, Καρκαδιώτισα, μονή Αστράτηγου και μετά στη μονή Επανωσήφη.

Ολόκληρη η περιοχή Τεμένους λόγω του ιδιαίτερου φυσικού κάλλους είναι, κατάλληλη για περιήγηση με ορεινό ποδήλατο (mountain bike).

Τις απότομες πλαγιές της Ρόκας έχουν ανοιχτεί αναρριχητικές διαδρομές (από την πλευρά του οικισμού), μέτριας δυσκολίας.

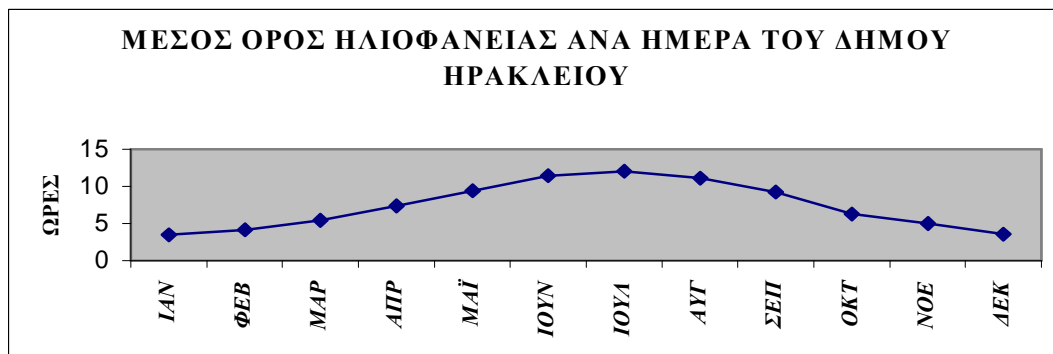
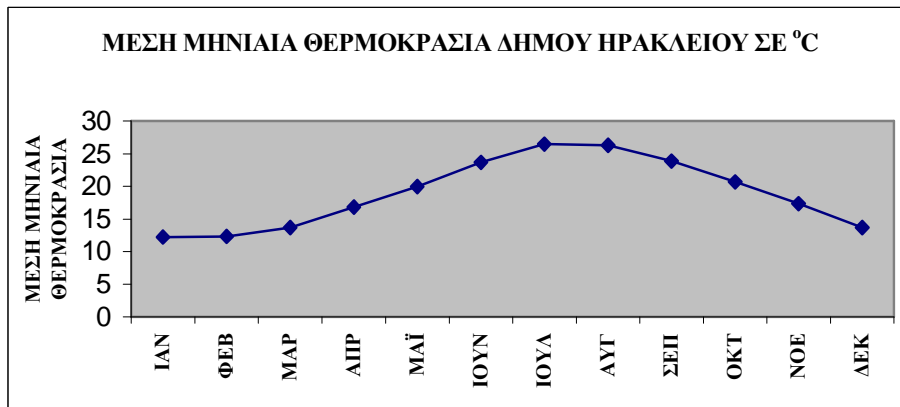
1.6.5 Κλιματολογικά Χαρακτηριστικά και Μετεωρολογικά Στοιχεία

Το κλίμα της Κρήτης χαρακτηρίζεται εύκρατο μεσογειακό, στους ορεινούς όγκους της όμως τείνει προς τον ηπειρωτικό τύπο. Ο ετήσιος μέσος όρος θερμοκρασίας είναι 14 - 15 °C. Ο χειμώνας είναι ήπιος με ψυχρότερους μήνες τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο. Η πεδινή Κρήτη και ιδιαίτερα οι νοτιοανατολικές περιοχές είναι από τις θερμότερες της Ελλάδας. Η ηλιοφάνεια διαρκεί όλους τους μήνες του έτους. Οι θερμότεροι μήνες είναι ο Ιούλιος και ο Αύγουστος, αν και λόγω της θαλάσσιας αύρας και των ανέμων, το θέρος είναι σχετικά δροσερό. Η εμφάνιση νεφώσεων είναι μικρή και μειώνεται από τα Ανατολικά στα Δυτικά. Οι βροχές αυξάνονται από τα Ανατολικά στα Δυτικά και από την παράκτια στην ορεινή ζώνη.

Ο τύπος κλίματος του Ηρακλείου Κρήτης, είναι ένας μεταβατικός ενδιάμεσος τύπος μεταξύ του χερσαίου Μεσογειακού και του ερημοειδούς Μεσογειακού, στο οποίο υπάγεται κυρίως η νοτιοανατολική Κρήτη. Το κύριο χαρακτηριστικό του κλίματος είναι η γλυκύτητα και η ηπιότητα. Η ψυχρή εποχή είναι ήπια και σε αυτό συντελεί η συχνή άφιξη στην περιοχή των θερμών και υγρών ΝΔ αερίων μαζών.

Ψυχρότερος και υγρότερος μήνας είναι ο Ιανουάριος όπου η μέση ελάχιστη θερμοκρασία είναι της τάξης των 12,23°C, ενώ η σχετική υγρασία 68,0%. Η άνοιξη είναι μικρής διάρκειας και διαρκεί από τις αρχές Απριλίου μέχρι τα μέσα Μαΐου. Συνήθως είναι ξηρή με μικρό ποσοστό βροχοπτώσεων. Το καλοκαίρι είναι ιδιαίτερα ξηρό και διαρκεί από τα μέσα Μαΐου μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου. Θερμότερος μήνας είναι ο Ιούλιος, ενώ σπανιότερα θερμότερος μήνας εμφανίζεται ο Αύγουστος. Η μέση μέγιστη θερμοκρασία του μήνα Ιουλίου σύμφωνα με επεξεργασμένα στοιχεία των τελευταίων ετών (1998-2001) είναι 26,48. Το φθινόπωρο ξεκινά από το τέλος Σεπτεμβρίου και είναι σχετικά υγρό και θερμό με ραγδαίες βροχές κατά τον Οκτώβριο και Νοέμβριο.

Γενικά, η μέση ετήσια βροχόπτωση παρουσιάζει αύξηση από τα ανατολικά προς τα δυτικά και από νότια προς βόρεια. Στο Ηράκλειο η μέση ετήσια βροχόπτωση ανέρχεται σε 470 mm, ενώ είναι μέγιστη τον Δεκέμβριο ή τον Ιανουάριο και ελάχιστη τον Ιούλιο και τον Αύγουστο, οι οποίοι είναι σχεδόν άνομβροι σε ολόκληρη την πεδινή Κρήτη. Η ηλιοφάνεια είναι ιδιαίτερα υψηλή σε ολόκληρη την Κρήτη. Ο μέσος ετήσιος αριθμός ωρών ηλιοφάνειας ανέρχεται σε 2707 περίπου ώρες στο Ηράκλειο (μέσος όρος 8 ετών). Η ομίχλη (όπως και η πάχνη) είναι εξαιρετικά σπάνια στο Ηράκλειο. Αντίθετα, συχνότερη είναι η εμφάνιση υδροσταγόνων πάνω στις επιφάνειες του εδάφους, δηλαδή η δρόσος (dew). Ο μέσος συνολικός αριθμός ημερών δρόσου ανέρχεται σε 45,2 ημέρες.

1.6.6 Φυσικό Περιβάλλον και Χώροι Αναψυχής

Η τοπική χλωρίδα, εκτός των αστικών περιοχών του Δήμου Ηρακλείου, χαρακτηρίζεται από τους άφθονους ελαιώνες και τη χαμηλή βλάστηση με επικράτηση φρυγάνων και αρωματικών φυτών. Επίσης, στο Δήμο η δασική βλάστηση είναι ανύπαρκτη και παρατηρούνται μονάχα τεχνητά αλούλλια με χαλέπιο, πεύκη και τραχεία. Οι υδάτινοι πόροι είναι και αυτοί περιορισμένοι και περιλαμβάνουν κάποιες πηγές και τους ποταμούς Ξεροπόταμο, Γιόφυρο και Κέρατο ή Κατσαμπαδιανό, που εκβάλλουν στον κόλπο του Ηρακλείου.

Όσον αφορά στην πανίδα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει μονάχα η νήσος Δία που ανήκει διοικητικά στον πρώην Δήμο Γουβών, βρίσκεται όμως στα ανοικτά του λιμένα Ηρακλείου, σε απόσταση 7 ν.μ. Η νήσος είναι χαρακτηρισμένη ως προστατευόμενη περιοχή (ΦΥΣΗ 2000-ΟΔΗΓΙΑ 92/43/ΕΟΚ) και Σημαντική

Περιοχή για τα Πουλιά (ΣΠΠ), αφού αρκετά είδη, κυρίως αρπακτικά, αναπαράγονται εκεί. Επίσης η περιοχή θεωρείται σημαντική για την αύξηση του πληθυσμού του κρητικού αίγαγρου (κρι-κρι), καθώς έχει γίνει εισαγωγή ατόμων από την περιοχή της Σαμαριάς. Η Δία, καλύπτεται σχεδόν ομοιόμορφα από σκληρόφυλλη βλάστηση με κυρίαρχο είδος το *Sarcopoterium spinosum*, ενώ αραιοί σχηματισμοί από *Pistacia lentiscus* καλύπτουν αρκετά σημεία στα δυτικά του νησιού.

Στην πόλη του Ηρακλείου χώροι πρασίνου υπάρχουν στις πλατείες του κέντρου και των προαστίων καθώς και στις νέες οδικές αρτηρίες, στους κόμβους και τις νησίδες, συνολικής έκτασης 323 στρεμμάτων. Πρόκειται για φυτεύσεις χαμηλής βλάστησης, καλλωπιστικά φυτά και δένδρα. Ο μοναδικός όμως αξιόλογος χώρος πρασίνου και αναψυχής στο κέντρο της πόλης παραμένει το πάρκο Γεωργιάδη. Χώροι πρασίνου και αναψυχής έχουν δημιουργηθεί επίσης περιμετρικά αλλά και επάνω στα ενετικά τείχη. Επίσης, τα τελευταία χρόνια υλοποιήθηκε η κατασκευή ή αναβάθμιση 22 νέων πλατειών σε όλη τη πόλη και τα δημοτικά διαμερίσματα, σε περιοχές όπως το Μπετενάκι, τον Κατσαμπά, τα Καμίνια, Δειλινά, Φορτέτσα, Σταυράκια κ.α. Ωστόσο, παραμένει η ανάγκη για τη δημιουργία περισσότερων πάρκων και κοινόχρηστων χώρων εντός του αστικού κέντρου αλλά και στα δημοτικά διαμερίσματα του δήμου. Η έλλειψη χώρων πρασίνου στις επεκτάσεις της πόλης του Ηρακλείου οφείλεται κατά βάση στην αυθαίρετη δόμηση και στην μη υλοποίηση του σχεδίου πόλης. Από την άλλη μεριά τα προβλήματα λειψυδρίας που αντιμετωπίζει το Ηράκλειο λειτουργούν και αυτά ανασταλτικά στην φύτευση πρασίνου.

Στο πλαίσιο της πολιτικής της Δημοτικής Αρχής «Πράσινο Ηράκλειο», έχει τεθεί ο άμεσος στόχος της φύτευσης, ως το 2013, 50.000 μεγάλων δέντρων (σήμερα υπάρχουν περίπου 18.000) και πολλών χιλιάδων θάμνων και μικρών δέντρων στην πόλη του Ηρακλείου, ώστε το πράσινο να φθάσει τα 1100 στρέμματα. Οι χώροι που προβλέπεται να δενδροφυτευτούν είναι οι δρόμοι της πόλης, τα τείχη και υφιστάμενοι και νέοι χώροι πρασίνου που προβλέπονται στο Σχέδιο Πόλης και στις επεκτάσεις του.

Εκτός της πόλης του Ηρακλείου ο πιο αξιόλογος χώρος αναψυχής και πρασίνου είναι η περιοχή «Κνωσσός - Προφήτης Ηλίας - Μακρυτοίχος - Γυψάδες - Μπουγάδα Μετόχι - Γέφυρα Αγίας Ειρήνης», που έχει χαρακτηριστεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ ως τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Φυσικό περιβάλλον Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσού

Η περιοχή Καρτερού, αποτελεί την πλέον ενδιαφέρουσα περιοχή του Δήμου από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος. Χωρίζεται σε τέσσερις ζώνες, μια αμμώδης παραλιακή, μια βραχώδης παραλιακή στα δυτικά, μια εσωτερική και μια παρόχθια στις όχθες του ποταμού Καρτερού.

Η αμμώδης παραλία έχει μήκος 1 χλμ. πλάτος 100 μ. και ανώτερο υψόμετρο 3 μέτρων. Η βλάστηση έχει σχεδόν εξαφανιστεί λόγω της συγκέντρωσης λουομένων τους καλοκαιρινούς μήνες.

Η βραχώδης παραλία στα δυτικά της περιοχής έχει ανώτερο υψόμετρο τα 100 μ. Το ανώτατό της όριο είναι η αρχή του ανατολικού διαδρόμου του αεροδρομίου Ηρακλείου. Η βλάστηση όπως και στην αμμώδη παραλία είναι σχεδόν ανύπαρκτη.

Στην εσωτερική ζώνη πλάτους 100 μέτρων η οποία οριοθετείται νότια της αμμώδους παραλίας και βόρεια του υπάρχοντος δρόμου Ηρακλείου – Αγίου Νικολάου, η ποικιλότητα της βλάστησης (φρύγανα και μακκία) διατηρείται σε σχετικά καλά επίπεδα, παρόλη τη βόσκηση. Τα επικρατούντα είδη των φυτών της εσωτερικής ζώνης είναι *Dittrichis* sp., *Phamies* sp., *Avena barbata*, *Lolium rigidum*, *Juncus* sp., *Agave americana*, *Glycyrrhiza echinata*, *Dasypyrum villosum*

Η παρόχθια ζώνη δίπλα στον ποταμό Καρτερό έχει πλάτος 10 περίπου μέτρων. Επικρατούντα φυτά είναι τα *Phragmites* sp., και *Juncus* sp. Η ζώνη είναι πολύ υποβαθμισμένη κύρια λόγω συγκέντρωσης σκουπιδιών.

Νοτιοανατολικά των διοικητικών ορίων του πρώην Δήμου καταλήγει το φαράγγι του Καρτερού, το οποίο διατρέχει τρεις Δήμους (Επισκοπής, Ν. Καζαντζάκη και Ν. Αλικαρνασσού) και χαρακτηρίζεται από πλούσια βλάστηση και σημαντικά πολιτιστικά και ιστορικά στοιχεία.

Χερσαία – υγροτοπικά οικοσυστήματα Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσού

Οι κύριες επικρατούσες κατηγορίες χερσαίων – υγροτοπικών οικοσυστημάτων είναι οι εξής:

- Δασικά οικοσυστήματα
- Θαμνώδη οικοσυστήματα
- Υγροτοπικά οικοσυστήματα
- Αγροοικοσυστήματα

Δεν υπάρχουν εκτεταμένα δασικά οικοσυστήματα. Όπως αναπτύσσεται και παρακάτω η φυσική βλάστηση των περιοχών αυτών είναι κυρίως θαμνώδης.

Το σύνολο των χερσαίων φυσικών οικοσυστημάτων αφορά θαμνώδη οικοσυστήματα τα οποία εμφανίζονται κατά θέσεις με διαφορετική δομή, φυσιογνωμία και χλωριδική σύνθεση ανάλογα με τις επικρατούσες βιοκλιματικές συνθήκες και ανθρωπογενείς πιέσεις.

Το σημαντικότερο υγροτοπικό οικοσύστημα αποτελεί η περιοχή της εκβολής Καρτερού που βρίσκεται σε απόσταση μόλις 300 μ. από το αεροδρόμιο του Ηρακλείου. Δεν αποτελεί προστατευόμενη περιοχή ωστόσο η προστασία της κρίνεται αναγκαία, λόγω της περιβαλλοντικής υποβάθμισης που έχει δεχθεί από την εισροή λυμάτων που λιμνάζουν στις εκβολές.

Τα αγροοικοσυστήματα περιλαμβάνουν το σύνολο των γεωργικών καλλιεργειών, οι οποίες βρίσκονται στις πεδινές περιοχές. Οι καλλιέργειες αφορούν κυρίως ελαιοκαλλιέργειες, αμπελώνες και κάποια οπωροκηπευτικά.

Οι μέχρι σήμερα πληροφορίες σχετικά με το θαλάσσιο περιβάλλον αναφέρονται στον κόλπο του Ηρακλείου και αντλούνται από ένα σημαντικό αριθμό επιστημονικών εργασιών ή τεχνικών εκθέσεων του Ινστιτούτου Θαλάσσιας Βιολογίας Κρήτης και του Πανεπιστημίου Κρήτης (Λεγάκις κ.α 1989, Ελευθερίου 1990, Lamont et al. 1990, Ντούνας 1993, Βλαχώνης κ.α 1993, Hunter 1993, Wilkinson 1992, Kyriakos 1992, Otegui et al. 1993, Καρακάσης κ.α 1993, Βιδάλης 1993, Καλιανιώτης & Τσιμενίδης 1993).

Χλωρίδα - Βλάστηση

Σύμφωνα με τις ανώτερες φυτοκοινωνίες του συστήματος Braun – Blanquet η ευρύτερη περιοχή μελέτης περικλείεται στα όρια εξάπλωσης της ευμεσογειακής ζώνης βλαστήσεως (*Quercetalia Ilicis*) η οποία χωρίζεται στις υποζώνες *Oleo-ceratonion* και *Quercion-illicis*.

Ως προς τα επικρατούντα βιοκλιματικά χαρακτηριστικά το μεγαλύτερο μέρος της ευρύτερης περιοχής μελέτης εντάσσεται εντός της υποζώνης *Oleo-ceratonion* η οποία καταλαμβάνει μεταξύ άλλων περιοχών, την ξηρότερη ΝΑ και ανατολική Ελλάδα, όπως και το μεγαλύτερο τμήμα των παραλιακών περιοχών της Κρήτης. Τόσο οι γεωργικές καλλιέργειες, όσο και η φυσική βλάστηση είναι προσαρμοσμένες στις έντονα ξηροθερμικές βιοκλιματικές συνθήκες. Η υποζώνη αυτή διακρίνεται σε δύο αυξητικούς χώρους, στον κατώτερο θερμότερο αυξητικό χώρο του *Oleo Ceratonietum* ο οποίος εκτείνεται στις πεδινές και παραλιακές περιοχές και στον σχετικά ψυχρότερο χώρο του *Oleo lentiscetum* ο οποίος εκτείνεται στις

υψηλότερες υπώρειες των πεδινών και ημιορεινών περιοχών της ευρύτερης περιοχής μελέτης.

Τα κυρίαρχα φυτικά είδη (τα οποία και παρατηρήθηκαν στην περιοχή μελέτης) του αυξητικού χώρου Oleo Ceratonietum είναι φρύγανα εκ των οποίων είναι τα εξής: *Poterium spinosum* (αστοιβή), *Corydanthus capitatus* (θυμάρι), *Inula viscosa* (Κονιζός), *Satureja thymra*, *Phagnalon graecum*. Άλλα είδη που εμφανίζονται είναι τα εξής: *Asparagus acutifolium* (σπαράγγι), *Urginea maritima* (Σκυλοκρεμμύδα), *Asphodelus* (Ασφόδελος). Την εαρινή περίοδο αναπτύσσεται πλήθος ποωδών ετήσιων ειδών (*Graminae*, *Asteraceae*, *Cruciferae*, *Leguminosae*, *Malvaceae*, *Umbelliferae*, *Labiatae* κ.α.)

1.6.7 Ποιότητα Περιβάλλοντος - Προβλήματα Ρύπανσης

Ο νέος Δήμος Ηρακλείου αποτελεί ενιαία πολεοδομική ενότητα με τους πρώην Δήμους Αλικαρνασσοῦ και Γαζίου, ως εκ τούτου τα περιβαλλοντικά προβλήματα που εντοπίζονται στους όμορους δήμους, λόγω συγκέντρωσης οικονομικών και άλλων δραστηριοτήτων, αποτελούν μια επιπλέον αιτία επιβάρυνσης της ποιότητας του περιβάλλοντος του Δήμου Ηρακλείου.

Το Ηράκλειο αναπτύσσεται σε μια ευρύτερη περιοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, λόγω της θαλάσσιας ομορφιάς, της σπάνιας χλωρίδας και πανίδας και της γεωμορφολογίας της. Η έλλειψη συντονισμού και σχεδιασμού, όμως, σε οικονομικό - φυσικό - χωροταξικό και πολεοδομικό επίπεδο, οδήγησε στην αδυναμία εκμετάλλευσης των παραπάνω προνομίων και τελικά στην άναρχη ανάπτυξη της πόλης. Το παραπάνω γεγονός, σε συνδυασμό με τη χωροθέτηση έργων και δραστηριοτήτων - ΔΕΗ, ΒΙΠΕ (Βιομηχανική Περιοχή), αεροδρόμιο, ξενοδοχειακά συγκροτήματα, αλυσίδες Super market - στην ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου, δημιουργούν μείζονα περιβαλλοντικά προβλήματα. Αέριοι ρύποι, θερμική μόλυνση της θάλασσας, τοξικά απόβλητα, ηχορύπανση και κυκλοφοριακή επιβάρυνση, δυσχεραίνουν τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων, υποβαθμίζοντας το τοπίο και το περιβάλλον γενικότερα. Ταυτόχρονα, οι αλλαγές στις χρήσεις γης, η αλόγιστη χρήση φυσικών πόρων και η ανεξέλεγκτη και απρογραμματίστη διάθεση αστικών αποβλήτων, πέρα από τις περιβαλλοντικές έχουν και έντονες οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις, για την πόλη.

Ατμοσφαιρική ρύπανση

Το Ηράκλειο αποτελεί τη μόνη πόλη στο Νομό Ηρακλείου που εμφανίζει αξιόλογες πηγές ρύπανσης του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι η κατάσταση του είναι ιδιαίτερα βεβαρημένη.

Οι κύριες πηγές ατμοσφαιρικής ρύπανσης της πόλης του Ηρακλείου είναι:

- ✓ Η **βιομηχανική δραστηριότητα**, αφού συγκεντρώνει το 60% της βιομηχανίας της Κρήτης με ισχύ άνω των 50HP, συμπεριλαμβανομένου και του εργοστασίου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στα Λινοπεράματα του Δήμου Γαζίου.
- ✓ Η αστική δραστηριότητα και οι κυκλοφοριακές συνθήκες που δημιουργούν σημαντικές αέριες εκπομπές (π.χ. κεντρική θέρμανση, κίνηση οχημάτων κλπ)

Ηχορύπανση

Εκτός από την ατμοσφαιρική ρύπανση, το Ηράκλειο αντιμετωπίζει και έντονα προβλήματα ηχορύπανσης, με σημαντικότερη πηγή θορύβου την οδική κυκλοφορία, καθώς σε αυτήν εκτίθεται συστηματικά το μεγαλύτερο ποσοστό του αστικού πληθυσμού. Το πρόβλημα αυτό επιβεβαιώνεται και από παλαιότερη μελέτη χαρτογράφησης του αστικού θορύβου από το ΥΠΕΧΩΔΕ (1987-1993). Μια από τις πιο επιβαρυμένες περιοχές, σύμφωνα με τη μελέτη αυτή είναι η Λεωφόρος Καλοκαιρινού. Να σημειωθεί ότι βρίσκεται υπό τελική έγκριση νέα κυκλοφοριακή μελέτη του Δήμου η οποία αναμένεται να συμβάλει στην επίλυση του κυκλοφοριακού προβλήματος και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του, εντός του κέντρου της πόλης. Τα βασικά στοιχεία της πρότασης σχετίζονται με τη δημιουργία εσωτερικού δακτυλίου στην Παλιά Πόλη και παράλληλα, στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου, αλλαγές στο οδικό δίκτυο (μονοδρομήσεις, διπλές κατευθύνσεις, πεζοδρομήσεις).

Όμως και στην παραλιακή ζώνη της πόλης εντοπίζεται πρόβλημα ηχορύπανσης από τις δραστηριότητες των κέντρων διασκεδάσεως και τον κυκλοφοριακό φόρτο κατά τη διάρκεια τόσο της ημέρας, όσο και της νύχτας. Άλλες πηγές θορύβου, ασφαλώς πιο σημειακές συγκριτικά με την οδική κυκλοφορία, είναι η Βιομηχανία και το Αεροδρόμιο.

Απορρίμματα

Η ανεξέλεγκτη διάθεση των απορριμμάτων αποτελεί μία σημαντική αιτία ρύπανσης στις αστικές περιοχές, ακολουθούμενη από όλες τις αρνητικές συνέπειες για το περιβάλλον και τον άνθρωπο, οι οποίες ενδεικτικά είναι: οσμές, ρύπανση εδάφους,

μετάδοση ασθενειών, κίνδυνοι πυρκαγιάς και αισθητική ρύπανση. Στο Ηράκλειο, όπως και στις περισσότερες πόλεις παρατηρείται μία ραγδαία αύξηση της παραγόμενης ποσότητας και του όγκου των αστικών απορριμμάτων. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αύξηση της κατανάλωσης και στην εκτεταμένη χρήση συσκευασιών για την αποθήκευση τροφίμων και ποτών.

Όπως προέκυψε από σχετική μελέτη που έγινε για λογαριασμό της Διεύθυνσης Καθαριότητας και Τεχνικής Υποστήριξης του Δήμου⁹, στο Ηράκλειο, η αδιαφορία των πολιτών, σε συνδυασμό με την αδυναμία της Διεύθυνσης Καθαριότητας να ανταποκριθεί πλήρως στις μεγάλες απαιτήσεις της είναι ευνόητο πως έχουν άμεση επίδραση και στη Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων (ΔΣΑ), σε όλα της τα στάδια.

Ενδεικτικά αναφέρεται πως παλαιότερα, οι συνθήκες συλλογής στην περιοχή «εντός των τειχών» (κέντρο του Ηρακλείου) υπήρξαν εξαιρετικά δύσκολες. Η συλλογή πραγματοποιούνταν με ανοιχτά αγροτικά, τα οποία στάθμευαν στον πλησιέστερο κεντρικό δρόμο, οι εργάτες μετέφεραν τον κάδο, τον άδειαζαν στο δρόμο, στη συνέχεια στο όχημα και έκαναν και δεύτερο δρομολόγιο αν οι κάδοι ήταν υπερπληρωμένοι. Τα προβλήματα υπάρχουν ακόμα και σήμερα, καθώς οι πολίτες διαμαρτύρονται σε καθημερινή βάση για οικόπεδα – χωματερές, επιλεκτική καθαριότητα στο κέντρο του Ηρακλείου, ελλείψεις κάδων, ανεπάρκεια αριθμού οδοκαθαριστών και άλλα.

Η εικόνα που παρουσιάζει σήμερα ο Δήμος Ηρακλείου στον τομέα της ΔΣΑ, μπορεί να επιδέχεται μεγάλη βελτίωση, αποτελεί γεγονός όμως και κοινή διαπίστωση, όπως εξάλλου φάνηκε και από τα αποτελέσματα παλαιότερης έρευνας ικανοποίησης πολιτών, ότι έχει πραγματοποιηθεί πρόοδος τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, όπως κατέδειξε η συγκεκριμένη έρευνα, η κατάσταση στην καθαριότητα (γενικά, αλλά και ειδικότερα στη συλλογή και στον οδοκαθαρισμό) χαρακτηρίζεται, από τους πολίτες ως «μέτρια». Η εικόνα που παρουσιάζουν οι κάδοι χαρακτηρίζεται «κακή» και ο αριθμός τους ανεπαρκής, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών δηλώνει ανυπαρξία καλαθιών μικροαπορριμμάτων στη γειτονιά του. Από την άλλη μεριά, υπάρχει ικανοποίηση όσον αφορά το ενδιαφέρον που δείχνει ο Δήμος για τα προβλήματα που απασχολούν τον πολίτη, ενώ ο οδοκαθαρισμός φαίνεται να είναι ο τομέας στον οποίο ανταπεξέρχεται καλύτερα ο Δήμος. Τέλος, η νοοτροπία των

⁹ Ε. Κολετζάκης-Ν. Μανουσέλη-Κ. Πρωτοπαπαδάκη Ο.Ε., «Διαχείριση Απορριμμάτων της Πόλης του Ηρακλείου», 2005

ίδιων των πολιτών, αναγνωρίζεται ως το κυριότερο πρόβλημα που υπάρχει στη ΔΣΑ.

Συμπερασματικά, η κατάσταση στην καθαριότητα δυσχεραίνεται με την έλλειψη χώρων προσωρινής αποθήκευσης. Ο αριθμός των κάδων είναι μικρός και δεν επαρκεί να καλύψει τις ανάγκες των νοικοκυριών. Συγχρόνως, η έλλειψη προσοχής κάποιων κατοίκων επιτείνει το πρόβλημα, για το λόγο ότι εναποθέτουν τα απορρίμματα τους στο δρόμο και στα πεζοδρόμια οποιαδήποτε στιγμή της ημέρας, χωρίς να συμμορφώνονται με το χρονοπρογραμματισμό συλλογής του Δήμου. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να παραμένουν τα απορρίμματα εκτεθειμένα για πολλές ώρες, να ρυπαίνουν και να υποβαθμίζουν την εικόνα κάθε γειτονιάς.

Περισσότερα περιβαλλοντικά προβλήματα

Περιβαλλοντικά προβλήματα αντιμετωπίζει και ο περιαστικός χώρος του Ηρακλείου, αφού δεν περιλαμβάνεται στο Γ.Π.Σ.Η, με αποτέλεσμα να μην προγραμματίζονται οι χρήσεις γης και να μην ελέγχεται η τυχόν αυθαίρετη εγκατάσταση δραστηριοτήτων που προκαλούν οχλήσεις στο περιβάλλον. Η έλλειψη σχεδιασμού στον περιαστικό χώρο έχει ως αποτέλεσμα την ανεξέλεγκτη δόμηση, ενώ δε λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος (βιομηχανίες / βιοτεχνίες που λειτουργούν χωρίς περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις). Το φαινόμενο της αυθαίρετης δόμησης, αλλά και η διαρκής πίεση που υφίστανται οι περιαστικές περιοχές από το αστικό κέντρο του Ηρακλείου, ελλείπει σχεδιασμού και υποδομών (πχ δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης) ασκούν σημαντικές πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον των περιοχών αυτών. Τέτοια φαινόμενα συναντώνται κυρίως στις περιοχές Μαλάδες, Φοινικιά, Μαραθίτης γύρω από το Ηράκλειο.

Αξίζει να σημειωθεί, επίσης ότι στις περιαστικές περιοχές συνήθως εγκαθίστανται οι υποδομές περιβάλλοντος (π.χ. ΧΥΤΑ, σταθμοί βιολογικού καθαρισμού) για την εξυπηρέτηση των αστικών περιοχών. Η έλλειψη σχεδιασμού και χρήσης σύγχρονων τεχνολογιών σε αυτές τις υποδομές, προκαλούν συχνά προβλήματα στο περιαστικό περιβάλλον (πχ οσμές, επιβάρυνση εδαφών, ρύπανση υπόγειου υδροφόρου κλπ). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η χωματερή των Πέρα Γαλήνων. Η ανεξέλεγκτη λειτουργία της έχει προκαλέσει την περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής και γι' αυτό έχουν επιβληθεί κυρώσεις στη χώρα από την ΕΕ.

Θαλάσσιο περιβάλλον και παράκτια ρύπανση

Το θαλάσσιο περιβάλλον υφίσταται ασφυκτική πίεση, οι απειλές για το οποίο προέρχονται από πολλές πηγές όπως η αλιεία, η ναυτιλία, ο τουρισμός αλλά και χερσαίες δραστηριότητες, όπως η γεωργία και η μεταποίηση. Αυτή η επιδείνωση της ποιότητας του θαλάσσιου περιβάλλοντος και η απαξίωση του οικολογικού κεφαλαίου, θέτουν σε κίνδυνο τα μέσα συντήρησης τα οποία πολλοί τομείς της οικονομίας, από τον τουρισμό ως την αλιεία, εκμεταλλεύονται από τη θάλασσα.

Το Ηράκλειο είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη θάλασσα. Το θαλάσσιο περιβάλλον συμβάλει στην κοινωνική ευημερία και στην ποιότητα ζωής, αφού αποτελεί σημαντικό παράγοντα επιβίωσης για τις παράκτιες κοινότητες. Ωστόσο εντοπίζονται απειλές και για το θαλάσσιο περιβάλλον που συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- ⇒ **Βιομηχανικά απόβλητα** από οινοποιεία, χοιροτροφεία, βιοτεχνίες και ελαιотριβεία, των οποίων τα υγρά απόβλητα μέσω των υδάτινων αποδεκτών (χείμαρροι – ρέματα) καταλήγουν στο θαλάσσιο περιβάλλον,
- ⇒ **Αστικά λύματα**, από κατοικίες και ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις¹⁰.
- ⇒ **Στερεά απορρίμματα**, προερχόμενα από τις τουριστικές εγκαταστάσεις του παραλιακού μετώπου αλλά και τις λειτουργίες του λιμανιού.
- ⇒ **Υπεραλίευση** και ειδικότερα η χρήση αλιευτικών μέσων που αντιβαίνουν στην ελληνική νομοθεσία (δυναμίτες, συρόμενα δίχτυα) καθώς και η παράνομη αλιεία σε περιόδους απαγόρευσης, με αποτέλεσμα την εξάντληση ή την σημαντική μείωση των ιχθυοαποθεμάτων.
- ⇒ **Χερσαίες Δραστηριότητες**, όπως η υπερβολική χρήση λιπασμάτων, οι αμμοληψίες, οι εκχερσώσεις και η αυθαίρετη εκμετάλλευση των παραλιών για τουριστικούς σκοπούς αλλοιώνουν τη δυναμική των ακτών, με αποτέλεσμα την εδαφική διάβρωση.

Γενικότερα, στην περιοχή του Δήμου Ηρακλείου, παρατηρούνται προβλήματα ρύπανσης σε όλους τους φυσικούς αποδέκτες, σύμφωνα με τα παρακάτω:

- **Στο έδαφος:** Ανεξέλεγκτη απόρριψη μπαζών, παράγκες, υπολείμματα, εγκαταλειμμένα αυτοκίνητα, χαλάσματα, απορρίμματα κάθε μορφής, ανεξέλεγκτες εκσκαφές πρανών, προβλήματα αισθητικά, υγειονομικά,

¹⁰ Με την επέκταση και αναβάθμιση του Βιολογικού Σταθμού Ηρακλείου θα υπάρχει η δυνατότητα τριτοβάθμιας επεξεργασίας των αστικών λυμάτων και αξιοποίησης των εκροών για άρδευση.

κίνδυνοι από κατάρρευση τοίχων – χαλασμάτων, σωροί άχρηστων υλικών και μπαζών σε κοινόχρηστους χώρους.

- **Στη Θάλασσα:** Ανεξέλεγκτη ρύπανση από λύματα (αυθαίρετες αποχετεύσεις, αγωγός ΒΙΠΕΗ που εκβάλλει στην Ακτή Αλικαρνασσού) και από πετρελαιοειδή κατά περίπτωση.
- **Στις ακτές:** Αισθητική ρύπανση από διάφορα υπολείμματα και σκουπίδια κάθε μορφής, αυθαιρεσίες στις ακτές από ιδιώτες και ανεπαρκής έλεγχος – αστυνόμευση, ανεπαρκής μηχανισμός καθαριότητας. Να σημειωθεί ότι η αισθητική και υγειονομική υποβάθμιση των ακτών αποτελεί μεγάλο πρόβλημα για τον τουρισμό και τους επισκέπτες – κολυμβητές.
- **Στην ατμόσφαιρα:** Ρύπανση – υποβάθμιση από καυσαέρια οχημάτων και των καυστήρων κατοικιών και βιομηχανιών και θόρυβοι στην πόλη από μηχανάκια και άλλες δραστηριότητες.
- **Στα ρέματα:** Καταπατήσεις ρεμάτων, απόρριψη μπαζών ανεξέλεγκτη διάθεση λυμάτων και απορριμμάτων από οικισμούς, βιοτεχνίες, κατοίκους και εργολάβους. Καθημερινή υποβάθμιση και κατά περίπτωση αισθητική και υγειονομική υποβάθμιση, γεγονός που προκαλεί συχνά απειλή για τη δημόσια υγεία, ανεπαρκείς έλεγχοι και αστυνόμευση, ανεπαρκείς καθαρισμοί και συντηρήσεις των ρεμάτων, με αποτέλεσμα τη μείωση της παροχευτικότητας και κινδύνους από πλημμύρες για τις όμορες ιδιοκτησίες και κατοικίες.

Ο πρώην Δήμος Ν. Αλικαρνασσού επιβαρύνεται με αδρανείς δραστηριότητες (π.χ. στρατιωτικές εγκαταστάσεις), καθώς και με οχλούσες και ρυπογόνες δραστηριότητες (π.χ. αεροδρόμιο, δεξαμενές καυσίμων, ΒΙ.ΠΕ).

Η κατάσταση του περιβάλλοντος παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Η ατμοσφαιρική ρύπανση και το ακουστικό περιβάλλον είναι ιδιαίτερα επιβαρυμένο.
- Η παραθαλάσσια και η θαλάσσια ζώνη είναι σχεδόν στο σύνολό τους έντονα υποβαθμισμένες.
- Οι νότιες περιοχές που διατηρούν ακόμα τον αγροτικό χαρακτήρα (καλλιεργούμενες εκτάσεις ή βοσκότοποι) εμφανίζουν σαφή σημεία υποβάθμισης τόσο από την εγκατάσταση σε αυτές διαφόρων χρήσεων π.χ. βιομηχανική περιοχή, στρατόπεδα κλπ, όσο και από παλαιές δραστηριότητες που έχουν εγκαταλειφθεί, δημιουργώντας όμως και σήμερα υποβάθμιση της

περιοχής (παλιά εγκαταλειμμένα λατομεία, εγκαταλειμμένες στρατιωτικές εγκαταστάσεις κλπ).

Τα έργα – υποδομές που επηρεάζουν το περιβάλλον της περιοχής του Δήμου και συντελούν στην περαιτέρω υποβάθμισή του είναι τα ακόλουθα:

- Αεροδρόμιο Ηρακλείου

Τα ζητήματα που σχετίζονται με τη λειτουργία του αεροδρομίου και υποβαθμίζουν ή δημιουργούν προβλήματα στην περιοχή είναι:

- Ηχορύπανση της περιοχής λόγω της προετοιμασίας απογείωσης των αεροσκαφών, αλλά και λόγω απογειώσεων – προσγειώσεων
- Η κυκλοφοριακή φόρτιση του οικιστικού ιστού της Ν. Αλικαρνασσού λόγω της διαμπερούς κυκλοφορίας οχημάτων από και προς το αεροδρόμιο
- Η δημιουργία επικίνδυνων συνθηκών, λόγω του αγωγού καυσίμων που διασχίζει την περιοχή
- Σημαντικές συγκεντρώσεις HC στο χώρο του αεροδρομίου
- Λιμάνι Ηρακλείου

Η περιοχή του λιμένα του Ηρακλείου και συγκεκριμένα η προβλήτα V και η IV-V της ελευθέρας ζώνης, οριοθετούν το βόρειο δυτικό τμήμα του Δήμου της Νέας Αλικαρνασσού. Εντός των ορίων του Δήμου υπήρχαν μέχρι πρόσφατα και οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης υγρών καυσίμων της Β.Ρ επιφάνειας 12.000 m² στην προβλήτα V με χωρητικότητα 4.040 τόνων πετρελαιοειδών, οι οποίες με την κατασκευή της παραλιακής οδού έχουν απομακρυνθεί. Στην υποβάθμιση της περιοχής συνεισφέρουν τα απόβλητα των ελλιμενισμένων σκαφών και οι διαρροές υδρογονανθράκων.

- Αποχέτευση

Τα λύματα του Δήμου διατίθενται ως εξής:

Τα οικιακά λύματα του εντός εγκεκριμένου σχεδίου τμήματος του οικισμού Ν. Αλικαρνασσού συνδέονται με το αποχετευτικό δίκτυο της ΔΕΥΑΗ και μέσω αντλιοστασίων οδηγούνται στην μονάδα βιολογικού καθαρισμού της πόλης του Ηρακλείου. Τα οικιακά λύματα του υπόλοιπου αστικού ιστού της Ν. Αλικαρνασσού αποχετεύονται μέσω αγωγών στο Σιλαμιανό ρέμα.

- Τα λύματα των φυλακών της Αλικαρνασσού διοχετεύονται ανεπεξέργαστα στη θαλάσσια περιοχή του Αγ. Νεκταρίου, ανατολικά του πολεοδομικού συγκροτήματος της Ν. Αλικαρνασσού

- Πλησίον των σφαγείων εκβάλλει και ο αγωγός λυμάτων της ΒΙΠΕ που είναι κατά το πλείστον επεξεργασμένα με τη λειτουργία του σταθμού βιολογικού καθαρισμού της ΒΙΠΕ. Με την επισκευή του αντλιοστασίου στο ύψος του εργοστασίου Λεμπιδάκη μεγάλη ποσότητα των λυμάτων της ΒΙΠΕ διατίθενται στη θάλασσα επεξεργασμένα. Πρέπει να σημειωθεί αρχικά είχε κατασκευασθεί υποθαλάσσιος αποχετευτικός αγωγός που καταστράφηκε κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του. Σήμερα, μέρος των υδάτων που προκύπτουν από τη λειτουργία του βιολογικού στη ΒΙΠΕ, διατίθενται προς άρδευση σε δεξαμενή του Δήμου βόρεια του Μεγάλου Κλειστού Γυμναστηρίου.
- Στην ίδια περιοχή διοχετεύονταν στο παρελθόν, στο μέσο ενός ακάλυπτου αγωγού και τα απόβλητα των σφαγείων ανεπεξέργαστα. Τα σφαγεία έκλεισαν, όμως η θαλάσσια περιοχή έχει υποστεί σημαντικές επιβαρύνσεις. Πλησίον αυτού διοχετεύονται και τα λύματα του οικισμού των σφαγείων προφανώς ανεπεξέργαστα.
- Όσον αφορά τις στρατιωτικές μονάδες της περιοχής, η μεν 126 ΣΜ αποχετεύει μέρος των λυμάτων της σε καρστικό απορροφητικό βόθρο και μέρος σε σηπτικούς βόθρους, ενώ η ΣΕΑΠ και οι υπόλοιπες μονάδες συνδέονται με τον αποχετευτικό αγωγό της ΒΙΠΕ όπου διαθέτουν τα λύματά τους ανεπεξέργαστα
- Τα λύματα του οικισμού των τσιγγάνων διατίθενται επιτόπια
- Στον οικισμό της Καλλιθέας η διάθεση των λυμάτων γίνεται σε απορροφητικούς βόθρους, ενώ τμήμα τους διοχετεύεται σε κλάδο του Σιλαμιανού ρέματος και λόγω του μικρού όγκου τους παραμένουν σε αυτό και καταλήγουν στον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντα. Έχει κατασκευαστεί δεξαμενή λυμάτων που θα υποδέχεται τα λύματα και θα τα διοχετεύει σε αγωγούς της ΔΕΥΑΗ.
- Ο ποταμός Καρτερός μεταφέρει μεγάλα φορτία αστικών και βιομηχανικών λυμάτων. Οι τεράστιες ποσότητες λυμάτων που εισέρχονται στο ποτάμι λιμνάζουν στις εκβολές και δημιουργούν ασφυκτικά φαινόμενα για τους υδρόβιους οργανισμούς ενώ μαζί με την δυσοσμία που τα συνοδεύει μειώνουν πάρα πολύ την αισθητική αξία του τόπου
- Σφαγεία
Τα σφαγεία έχουν πάψει να λειτουργούν, όμως η τριακονταετής λειτουργία τους είχε ως αποτέλεσμα την τεράστια ρύπανση της

θαλάσσιας περιοχής. Μετά από πρόσφατα στοιχεία, η κατάσταση έχει βελτιωθεί, όμως η θάλασσα εξακολουθεί να είναι ακατάλληλη για κολύμβηση.

Στη συνέχεια αναφέρονται οι επιπτώσεις από την οικιστική ανάπτυξη και τις οικονομικές δραστηριότητες.¹¹

Υποβάθμιση θαλάσσιων οικοσυστημάτων:

Το βάθος των 10 μ. αποτελεί για την ακτή της Αλικαρνασσού αλλά και γενικότερα για τον κόλπο του Ηρακλείου, το όριο επηρεασμού της παράκτιας ζώνης από τις σημειακές χερσαίες πηγές οργανικής ρύπανσης.

Οι μόνες περιοχές που χαρακτηρίζονται από πλήρη έλλειψη μικροπανίδας βρίσκονται μεταξύ των προβλητών I και III και στα σημεία εκβολής των αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων, στο ύψος του αεροδρομίου. Επίσης το ρηχότερο υποθαλάσσιο τμήμα των ακτών της Αλικαρνασσού χαρακτηρίζεται ως βαρέως ρυπασμένο.

Σύμφωνα με τα παραπάνω οι κύριες πηγές ρύπανσης που επηρεάζουν την ευρύτερη θαλάσσια περιοχή κατασκευής των έργων εντοπίζονται μεταξύ του λιμένα του Ηρακλείου και των παλαιών εγκαταστάσεων του Δημοτικού Σφαγείου Ηρακλείου στα ανατολικά.

Αέρια ρύπανση

Οι εκπομπές αέριων ρύπων προέρχονται από:

- Συστήματα θέρμανσης της περιοχής μελέτης
- Κυκλοφορία των οχημάτων στο οδικό δίκτυο της περιοχής
- Λειτουργίες του αεροδρομίου Ηρακλείου (καυσαέρια)
- Βιοτεχνικές χρήσεις στην γειτονική ΒΙΠΕ

Η συμμετοχή των συστημάτων κεντρικής θέρμανσης είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους ρύπους SO_x και TSP (καπνός). Η ρύπανση αυτή είναι εποχιακή και οφείλεται κυρίως στη χρήση συστημάτων θέρμανσης με βάση το ξύλο.

¹¹ Τα στοιχεία που αναφέρονται στο κεφάλαιο αυτό προέρχονται από τις εξής μελέτες:

- Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του νέου λοξού διαδρόμου αεροδρομίου Ηρακλείου Κρήτης
- Τοπικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Δήμου Νέας Αλικαρνασσού

Ακουστικό περιβάλλον

Στα πλαίσια της μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων από τη λειτουργία του αεροδρομίου που ανατέθηκε από την ΥΠΑ στην εταιρεία TRADEMCO το 1994 μετρήθηκαν με ειδικά ακουστικά όργανα οι πραγματικές τιμές έντασης ήχου που προκαλούν τα αεροπλάνα σε διάφορες θέσεις της πόλης. Δυστυχώς δεν μετρήθηκε η αντίστοιχη ηχορύπανση από τα στρατιωτικά αεροπλάνα η οποία είναι μεγαλύτερη αλλά και πάλι μόνο τα στοιχεία των μετρήσεων από τα πολιτικά αεροπλάνα είναι ικανά να στηρίξουν χωρίς καμία αμφιβολία τη συμμετοχή της λειτουργίας του αεροδρομίου στο περιβαλλοντικό πρόβλημα της Αλικαρνασσού.

Ο πίνακας που υπάρχει στο άρθρο 2 παρ.5 του Π.Δ αυτού καθορίζει τα ανώτατα όρια θορύβου στο περιβάλλον που κατά περιοχή είναι:

A/A	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΑΝΩΤΑΤΟ ΟΡΙΟ ΘΟΡΥΒΟΥ ΣΕ DECIBEL
1	Νομοθετημένες Βιομηχανικές περιοχές	70
2	Περιοχές στις οποίες το επικρατέστερο στοιχείο είναι το Βιομηχανικό	65
3	Περιοχές στις οποίες επικρατεί εξίσου το βιομηχανικό και το αστικό στοιχείο	55
4	Περιοχές στις οποίες επικρατεί το αστικό στοιχείο	50

Κατά την εκπόνηση της μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων από τη λειτουργία του Αεροδρομίου Ηρακλείου, έγιναν οι μετρήσεις του πραγματικού θορύβου που προκαλείται από τα πολιτικά αεροπλάνα σε 140 σημεία γύρω από το αεροδρόμιο. Τα 140 σημεία αυτά βρίσκονται διεσπαρμένα σε ολόκληρη την παραλιακή περιοχή από το Ενετικό λιμάνι μέχρι την Αμνισό. Οι μετρήσεις του θορύβου περιλαμβάνουν τη θέση της μέτρησης, τη μέγιστη αλλά και την ελάχιστη τιμή του θορύβου που προκαλείται από ένα αεροπλάνο, το χρόνο εφαρμογής του θορύβου, τον τύπο του αεροπλάνου την καμπύλη εφαρμογής του θορύβου κ.α.

Ενδεικτικές μέγιστες και ελάχιστες τιμές των θορύβων που μετρήθηκαν σε μερικά καίρια σημεία της περιοχής περιλαμβάνονται στον Πίνακα 3 που ακολουθεί:

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Θέση μέτρησης	Θόρυβος σε Db		Διάρκεια θορύβου	Κίνηση και Τύπος Αεροπλάνου
	Max	Min		
Εργαστήριο ΔΕΥΑΗ	92	56	28	Απογ..B-757
Είσοδος γηπέδου Ηροδότου	97	56	50	Προσγ.B-737
Οδός Ηροδότου και Ανθούς	102	66	30	Απογ.. B-737
Αλικαρνασσός – Αγ. Νικόλαος	88	54	30	Απογ.. B-757
Παραλία – Δεξαμενές ΒΡ	98	66	32	Απογ..MD 87
Όρια Αλικαρνασσού – Πόρου	92	65	20	Απογ.. B-737
Δημαρχείο Αλικαρνασσού	93	72	30	Απογ.. B-737
Γωνία Ηροδότου – Ικάρου	84	77	20	Απογ.. B-757
Γωνία Καρίας και Αρκονήσου	100	72	20	Απογ.. B-737
Αλικαρνασσός – Υαλεμπορική	90	56	26	Απογ.. B-737
Κατσαμπάς	90	58	30	Απογ..DC-10
Ξενοδοχείο Σοφία Αλικαρνασσός	90	50	45	Απογ..A-300
Νεκροταφείο Αλικαρνασσού	80	60	24	Απογ.. B-767
Καρτερός – πλαζ ΕΟΤ	70	54	60	Προσγ.DC-10
Πόρος	87	58	32	Απογ.. B-

				737
--	--	--	--	-----

Το σημαντικό συμπέρασμα που συνάγεται από τις μετρήσεις είναι το γεγονός πως οι μεν μέγιστες τιμές του θορύβου υπερβαίνουν ακόμη και τα 102 Decibel με χρόνο εφαρμογής από τα 30 δευτερόλεπτα μέχρι και το ενάμισι λεπτό και οι ελάχιστες είναι παντού μεγαλύτερες από τα 55 Decibel πράγμα που σημαίνει πως όλη η διαδικασία κίνησης των αεροπλάνων δηλαδή και οι προσγειώσεις και οι απογειώσεις δημιουργούν θόρυβο μεγαλύτερο του ορίου των 50 Decibel που προβλέπει ο νόμος.

Ένα δεύτερο συμπέρασμα είναι το γεγονός ότι οι θόρυβοι αυτοί επαναλαμβάνονται το καλοκαίρι καθ' όλο το 24ωρο επί 150-180 φορές κάθε Παρασκευή, Σάββατο και Κυριακή και σε μικρότερο αριθμό τις άλλες ημέρες της εβδομάδας.

Βάσει του ΠΔ 1178/5-10-81 οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης σε συνάρτηση με τις ζώνες αυτές θορύβου είναι οι εξής:

- Ζώνη θορύβου μικρότερη από 30 NEF. Σε περίπτωση σχολείων, νοσοκομείων και εκκλησιών θα πρέπει να γίνει ανάλυση των απαιτήσεων για ηχομόνωση ή άλλου είδους μείωση του θορύβου για την περιοχή μεταξύ 25 και 30.
- Ζώνη θορύβου μεταξύ 30 και 40 NEF. Μονοκατοικίες, σχολεία, νοσοκομεία, εκκλησίες, κλπ δεν μπορούν να κτιστούν. Πολυκατοικίες, ξενοδοχεία, θέατρα, γραφεία, βιομηχανίες μπορούν να κτιστούν μόνο μετά από ανάλυση ηχομόνωσης και άλλων απαιτήσεων.
- Ζώνη θορύβου μεγαλύτερη από 40 NEF. Μόνα γραφεία, ξενοδοχεία, βιομηχανίες και άλλα εμπορικά κτίρια σχετικά με τις δραστηριότητες του αερολιμένα μπορούν να κτιστούν και μόνο μετά από ανάλυση της ηχορύπανσης και άλλων απαιτήσεων για τη μείωση του θορύβου.

Είναι λοιπόν προφανές ότι η ηχορύπανση από τις κινήσεις των πολιτικών αεροπλάνων είναι μεγαλύτερη από ότι επιτρέπει ο νόμος. Για τα στρατιωτικά αεροπλάνα θα ήταν επιπλέον χρήσιμη μια σειρά μετρήσεων του θορύβου από τη Δ/ση Πολεοδομίας και Περιβάλλοντος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης κατά τις ώρες 07:00 μέχρι 08:00 τις καθημερινές για να αναδειχθεί πλήρως το πρόβλημα που στην πραγματικότητα είναι πολύ οξύτερο.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι παρά την παραβίαση της σχετικής νομοθεσίας που αναφέρθηκε παραπάνω το αίτημα της ΥΠΑ για την έγκριση από το Νομαρχιακό Συμβούλιο του Ηρακλείου της μελέτης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του αεροδρομίου, βασίζεται στο αιτιολογικό πως το αεροδρόμιο δεν μπορεί να λειτουργεί άνευ αδείας.

Τουριστικές δραστηριότητες

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τις τουριστικές δραστηριότητες εντοπίζονται κυρίως στην παράκτια ζώνη λόγω των αυξημένων πιέσεων (περιβαλλοντικές, οικιστικές κλπ) που δημιουργούνται σε αυτή ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Η λειτουργία των τουριστικών εγκαταστάσεων προκαλεί επιπτώσεις κυρίως στους υδάτινους αποδέκτες (επιφανειακά και υπόγεια νερά), λόγω της διάθεσης σε αυτούς μεγάλου όγκου υγρών αποβλήτων τα οποία δημιουργούνται από την λειτουργία των ξενοδοχειακών μονάδων, αλλά και στο έδαφος, λόγω της διάθεσης μεγάλου όγκου απορριμμάτων.

Αγροτικές δραστηριότητες

Οι επιπτώσεις από τη γεωργική δραστηριότητα αφορούν στη γεωργική ρύπανση. Η ρύπανση αυτή οφείλεται σε δύο βασικές αιτίες:

- στη χρήση λιπασμάτων και
- στη χρήση φυτοφαρμάκων

Σε ότι αφορά τα φυτοφάρμακα είναι γνωστό ότι οι δραστικές ουσίες αυτών αποδομούνται δύσκολα. Μερικά δε φυτοφάρμακα δίνουν σε μια κανονική διαδικασία αποδόμησης προϊόντα που μπορεί να είναι περισσότερο επικίνδυνα από τα ίδια τα φυτοφάρμακα. Τα φυτοφάρμακα μέσω μιας σειράς φυσικών, χημικών και βιολογικών διαδικασιών καταλήγουν στα επιφανειακά νερά τα οποία ρυπαίνουν. Η ρύπανση αυτή, που στην περίπτωση των χλωριωμένων παρασκευασμάτων είναι δυνατόν να διατηρηθεί για χρόνια ή και δεκαετίες ακόμα, μπορεί να αποβεί επικίνδυνη για τους ζώντες οργανισμούς. Ο κύκλος της ρύπανσης κλείνει με την ρύπανση του πόσιμου νερού.

Σε ότι αφορά τα λιπάσματα είναι επίσης γνωστό ότι το νιτρικό άζωτο και ο φωσφόρος συμβάλλουν στον ευτροφισμό των επιφανειακών υδάτων, με άμεση συνέπεια τη δημιουργία κινδύνων για τους ευαίσθητους οργανισμούς που ζουν στα νερά αυτά, ενώ το νιτρικό άζωτο όταν περιέχεται σε μεγάλες ποσότητες στο πόσιμο νερό δημιουργεί επιβλαβείς ουσίες, όπως οι νιτροζαμίνες που θεωρούνται καρκινογόνες για τον άνθρωπο. Η υπερβολική χρήση λιπασμάτων είναι δυνατόν να

συσσωρεύει υπολείμματα χημικών ουσιών που επιβαρύνουν τα επιφανειακά νερά στα οποία καταλήγουν μετά τις επιφανειακές αποστραγγίσεις των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Μοιραία τα υπολείμματα αυτά καταλήγουν σε ρέματα, χείμαρρους ή ποτάμια η φυσική ροή των οποίων οδηγεί ένα σημαντικό μέρος αυτών στη θάλασσα.

Το μέρος των λιπασμάτων που δεν απορροφάται από τα φυτά συσσωρεύεται στο έδαφος ή καταλήγει στα υπόγεια νερά δημιουργώντας προβλήματα ρύπανσης στους εν λόγω αποδέκτες. Παρόμοιες οδούς ακολουθούν και τα φυτοφάρμακα, καθώς η ποιότητα των υπεδάφινων υποστρωμάτων διευκολύνει τη διείσδυση μέσω του εδάφους, με αποτέλεσμα την επιβάρυνση της ποιότητας των υπόγειων νερών.

Κτηνοτροφικές δραστηριότητες

Οι επιπτώσεις από την κτηνοτροφική δραστηριότητα έχουν άμεση σχέση με την καθυστέρηση του εκσυγχρονισμού των κτηνοτροφικών μονάδων και είναι αυτό της διαχείρισης των αποβλήτων τους το οποίο αντιμετωπίζεται περιστασιακά και τυχαία προκαλώντας τη δημιουργία ανθυγιεινών καταστάσεων με την εμφάνιση φαινομένων δυσοσμίας ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες. Η σύσταση των υγρών αποβλήτων που προέρχονται από κτηνοτροφικές δραστηριότητες ποιοτικά δεν διαφέρει από αυτήν των αστικών. Χαρακτηρίζονται όμως παρά τον μικρό τους όγκο από πολύ υψηλό οργανικό φορτίο.

Ελαιουργεία

Τα απόβλητα των ελαιουργείων χαρακτηρίζονται από χαμηλό pH, πολύ υψηλό οργανικό φορτίο και ισχυρές χρωστικές. Για το λόγο αυτό κατατάσσονται στα πιο δύσκολα για επεξεργασία απόβλητα, δυσκολότερα ίσως μαζί με τις βινάσες. Ο όγκος των αποβλήτων των ελαιουργείων με τη δυσάρεστη οσμή και το σκούρο χρώμα διοχετεύεται κατά το μεγαλύτερο μέρος στους επιφανειακούς υδάτινους αποδέκτες και ειδικά στους χείμαρρους και τα ρέματα προκαλώντας κατά τον τρόπο αυτόν προβλήματα ρύπανσης των εν λόγω αποδεκτών, με αποτέλεσμα τη διατάραξη των υδάτινων οικοσυστημάτων. Συγκεκριμένα η διάθεση των υγρών αποβλήτων των ελαιουργείων στα ρέματα και στα ποτάμια είναι δυνατόν να προκαλέσει:

- Μεταβολή των φυσικοχημικών χαρακτηριστικών των αποδεκτών με αποτέλεσμα τη διατάραξη των υδάτινων οικοσυστημάτων.
- Παρεμπόδιση της διάχυσης του ατμοσφαιρικού οξυγόνου στο νερό των ποταμών και χειμάρρων με αποτέλεσμα την καταστροφή του πυθμένα, ο

οποίος αποτελεί τον φυσικό βιότοπο όπου ζουν οι περισσότεροι οργανισμοί των ποταμιών.

- Σοβαρές επιπτώσεις στην πανίδα των ποταμών εξαιτίας της τοξικότητας του κατσίγαρου η οποία οφείλεται κύρια στις φαινολικές ενώσεις.

Πάντως θα πρέπει να αναφερθεί ότι η οξύτητα των δυσμενών επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον από τα υγρά απόβλητα των ελαιουργείων περιορίζεται από το γεγονός ότι η λειτουργία των μονάδων αυτών είναι εποχιακή και μάλιστα σε χρόνο χαμηλών θερμοκρασιών και αυξημένων βροχοπτώσεων, συνθήκες οι οποίες ευνοούν τον αυτοκαθαρισμό των υδάτινων αποδεκτών. Ο παράγοντας βέβαια που καθορίζει εάν ο αποδέκτης θα αυτοκαθαριστεί μετά την πάροδο της ελαιουργικής περιόδου και αν θα επιτευχθεί μια σχετική έστω ανάκαμψη του οικοσυστήματος του, είναι η παροχή του αποδέκτη. Στα ποτάμια ή ρέματα με μικρή παροχή δεν υπάρχει συνήθως το χρονικό περιθώριο για αυτοκαθαρισμό, διότι τον Απρίλιο ή Μάιο στερεύουν, ενώ η διάθεση των ελαιουργικών αποβλήτων σταματά τον Φεβρουάριο ή Μάρτιο.

Ανθρώπινες δραστηριότητες

Οι σημαντικότερες ανθρώπινες δραστηριότητες που ασκούνται στην ευρύτερη περιοχή του αεροδρομίου του Ηρακλείου και οδηγούν στην υποβάθμιση των οικοσυστημάτων, στην αλλοίωση της σύνθεσης των φυτοκοινωνιών, στη μείωση της ποικιλότητας και του συνολικού αριθμού των ειδών της χλωρίδας είναι οι ακόλουθες:

- οικοδομική δραστηριότητα
- διάνοιξη δρόμων – αστική και βιομηχανική ανάπτυξη
- εκχερσώσεις – επεκτάσεις καλλιεργειών
- βόσκηση

Στα οικοσυστήματα με βιοκλιματικό καθορισμό που απαντώνται κατά κύριο λόγο στην περιοχή μελέτης (φρυγανικά οικοσυστήματα), η οικοδομική δραστηριότητα (οικιστική ανάπτυξη), οι εκχερσώσεις και η ανάπτυξη – επέκταση καλλιεργειών έχουν πλήξει τις χαμηλότερες πεδινές περιοχές και τις πλαγιές των λόφων, ενώ η βόσκηση έχει συμβάλλει σημαντικά στην υποβάθμιση των φρυγανικών κοινοτήτων και στη διάβρωση των εδαφών.

Οι ανωτέρω δραστηριότητες οι οποίες συνδέονται με την αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος της ευρύτερης περιοχής του αεροδρομίου και την υποβάθμιση των οικοσυστημάτων, έχουν άμεσες και εμφανείς επιδράσεις και στην υποβάθμιση της

πανίδας. Οι παράγοντες οι οποίοι έχουν μια ιδιαίτερα δυσμενή επίδραση στην πανίδα της περιοχής είναι:

- η οικιστική και η βιομηχανική ανάπτυξη,
- ο περιορισμός των φυσικών τοπίων
- οι επεκτάσεις των καλλιεργειών,
- η χρησιμοποίηση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων στις αγροτικές καλλιέργειες.

Οι παράγοντες αυτοί οδήγησαν στην υποβάθμιση της πανίδας της περιοχής, είτε με την καταστροφή και υποβάθμιση των βιοτόπων πολλών ειδών, είτε με την είσοδο στις τροφικές αλυσίδες μιας ποικιλίας βλαπτικών ουσιών με σημαντικές και συχνά απρόβλεπτες συνέπειες στη βιολογική εξέλιξη των πληθυσμών.

Οι δυσμενείς επιδράσεις που προκαλούνται στις ζωοκοινότητες (χερσόβια πανίδα και ορνιθοπανίδα) από τις ανθρώπινες επεμβάσεις συνδέονται αφενός με την καταστροφή του ενδιαιτήματος της πανίδας, που είναι η βλάστηση και αφετέρου με τη γενικότερη όχληση που προκαλείται στους πληθυσμούς των ζώων.

Απορρίμματα

Κύρια πηγή των απορριμμάτων αποτελεί ο μόνιμος πληθυσμός του Δήμου. Επίσης σημαντική πηγή προέλευσης των απορριμμάτων αποτελούν οι τουρίστες που επισκέπτονται τον δήμο για μια ή περισσότερες μέρες. Επιπλέον πηγή προέλευσης απορριμμάτων θεωρείται η γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα, ενώ δεν πρέπει να εξαιρεθούν τα ειδικότερα απορρίμματα, όπως τα ελαστικά αυτοκινήτων, τα βιομηχανικά και νοσοκομειακά απόβλητα καθώς και οι ιλύες από εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων.

Λύματα

Με νομαρχιακές αποφάσεις σαν αποδέκτες λυμάτων και αποβλήτων, έχουν καθορισθεί η θαλάσσια περιοχή έξω από την λεκάνη του λιμανιού ΒΔ του Δήμου Νέας Αλικαρνασσοῦ και η θαλάσσια περιοχή απέναντι από τα «Νταμπακάρια» Ηρακλείου, εκεί που σήμερα εκβάλλει ο αποχετευτικός αγωγός των «Δειλινών».

Οι οικισμοί Πρασσάς, Καρτερός και Καλλιθέα που δεν συνδέονται με το δίκτυο αποχέτευσης της ΔΕΥΑΗ διαθέτουν τα λύματά τους στο έδαφος ή σε ρέματα και χείμαρρους της γειτονιάς με κίνδυνο ρύπανσης τόσο του εδάφους όσο και των υπόγειων και επιφανειακών υδάτων. Σημειώνεται ότι πλησίον του οικισμού Πρασσά σχεδιάζεται από τη ΔΕΥΑΗ η κατασκευή μονάδας βιολογικού καθαρισμού, ενώ για

την Καλλιθέα προγραμματίζεται άμεσα η σύνδεση του οικισμού με το βιολογικό της ΔΕΥΑΗ.

Εντός της ΒΙ.ΠΕ οι πιο ρυπογόνες μονάδες όσον αφορά στα υγρά απόβλητα είναι οι ακόλουθες:

- Σταφιδεργοστάσια (3)
- Εμφιαλωτήρια αναψυκτικών (1)
- Βιομηχανικά πλυντήρια ρούχων (3)
- Παρασκευαστήρια ετοίμου φαγητού και ζαχαροπλαστικής (25)

Η μέση παραγόμενη ημερήσια ποσότητα υγρών αποβλήτων ανέρχεται στα 1200 m³/d και η μέγιστη στα 1500 m³/d. Όσον αφορά στο ρυπαντικό φορτίο των λυμάτων οι μέσες τιμές COD και BOD κατά την τριετή λειτουργία της μονάδας μετά την ανακατασκευή της είναι οι ακόλουθες:

- COD εισόδου 5182 mg/l
- BOD εισόδου 2017 mg/l
- COD εξόδου93 mg/l
- BOD εξόδου30 mg/l

Στον βιολογικό καθαρισμό της ΒΙΠΕ διοχετεύεται μέρος των αστικών λυμάτων της Κοινότητας Καλλιθέας. Η παροχή και τα ρυπαντικά φορτία είναι αμελητέα συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα των βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων. Τα υγρά απόβλητα της ΒΙΠΕ υφίστανται πρωτοβάθμια επεξεργασία στον βιολογικό καθαρισμό, η οποία όμως δεν επαρκεί για τα βιομηχανικά λύματα και κατόπιν διοχετεύονται μέσω αγωγού στο θαλάσσιο περιβάλλον. Η θέση εκβολής των αποβλήτων της ΒΙΠΕ είναι ανοικτά της θάλασσας (μερικές εκατοντάδες μέτρα από την ακτή) ανατολικά των παλιών σφαγείων.

Για την διαχείριση των απορριμμάτων έχει εκπονηθεί σε επίπεδο Περιφέρειας μελέτη Ολοκληρωμένου Σχεδιασμού Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων, η οποία εξειδικεύτηκε για κάθε έναν νομό ξεχωριστά. Έτσι, όπως και για τους άλλους νομούς υπάρχει και για το Νομό Ηρακλείου το Πλαίσιο Σχεδιασμού Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων. Τα σχέδια διαχείρισης στερεών αποβλήτων αποτελούν μια κύρια απαίτηση της Κοινοτικής Νομοθεσίας και της Πολιτικής της Ε.Ε. για την διαχείριση των αποβλήτων και διαμορφώνουν τα βασικά στοιχεία για τον καθορισμό της στρατηγικής και πολιτικής διαχείρισης αποβλήτων σε Τοπικό, Περιφερειακό και Εθνικό επίπεδο.

Ο πρώην Δήμος Νέας Αλικαρνασσοῦ ἔχει αναπτύξει σειρά συνεργασιῶν με στόχο την ανακύκλωση και την βελτίωση της ποιότητας ζωῆς των κατοίκων της Νέας Αλικαρνασσοῦ.

Οι συνεργασίες για την ανακύκλωση εἶναι οι ακόλουθες:

1. Για τις ηλεκτρονικές και ηλεκτρικές συσκευές (κινητά τηλέφωνα, τηλεοράσεις κλπ) συνεργάζεται με την Εταιρεία «ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΣΥΣΚΕΥΩΝ Α.Ε.» που ἔχει οριστεί ως ο υπεύθυνος φορέας για τη λειτουργία του εγκεκριμένου Συλλογικοῦ Συστήματος Εναλλακτικῆς Διαχείρισης των Αποβλήτων Ηλεκτρικοῦ και Ηλεκτρονικοῦ Εξοπλισμοῦ στην Ελλάδα.
2. Για τα στερεά απόβλητα γυαλιοῦ, χαρτιοῦ, αλουμινίου και πλαστικοῦ συνεργάζεται με το Κέντρο Διαλογῆς Ανακυκλώσιμων Υλικῶν (ΚΔΑΥ)
3. Για τα μεταχειρισμένα ελαστικά ο Δήμος συνεργάζεται με το μοναδικό εγκεκριμένο ἀπὸ το ΥΠΕΧΩΔΕ συλλογικό σύστημα Εναλλακτικῆς Διαχείρισης Ελαστικῶν Ecoelastika.
4. Για τις μπαταρίες συνεργάζεται με την εταιρεία «ΑΦΗΣ ΑΕ» (Ανακύκλωση Φορητῶν Ηλεκτρικῶν Στηλῶν).

1.6.8 Τεχνικές Υποδομές

Στην παρούσα ἐνότητα θα γίνει αναφορά στις τεχνικές υποδομές του Δήμου, οι οποίες αφορούν κυρίως τα δίκτυα ὑδρευσης – αποχέτευσης, την επεξεργασία υγρῶν αποβλήτων και τη διαχείριση των στερεῶν αποβλήτων και το ενεργειακό και τηλεπικοινωνιακό δίκτυο.

Δίκτυο Ὑδρευσης

Η πόλη του Ηρακλείου αντιμετωπίζει ἐδῶ και χρόνια ἔντονο πρόβλημα σχετικά με την εξασφάλιση ικανῶν ποσοτήτων πόσιμου νεροῦ για την ὑδροδότηση της και κυρίως κατά τους θερινούς μήνες, ὅπου παρατηρεῖται σημαντική αὔξηση της ζήτησης λόγω του τουρισμοῦ. Το πρόβλημα αὐτό οφείλεται, μεταξύ ἄλλων, στην ἔλλειψη υδάτινων πόρων, στη ραγδαία αὔξηση του πληθυσμοῦ και στην παλαιότητα του δικτύου που οδηγεί σε βλάβες και σε ἀπώλειες νεροῦ. Οι βλάβες που ἔχουν σημειωθεί την τελευταία τριετία στα δίκτυα ὑδρευσης παρουσιάζουν μια αὐξομείωση, φτάνοντας το 2007 τις 2.872 ἐναντί 3.801 το 2006 και 3.347 το 2005.

Εξαιτίας της οριακῆς ἐπάρκειας νεροῦ, συχνῶν διακοπῶν ρεύματος και των εποχιακά αὐξημένων αναγκῶν, η ὑδροδότηση της πόλης δεν εἶναι ὅλο το χρόνο συνεχῆς. Συγκεκριμένα, κατά τη χειμερινή περίοδο ὑπάρχει συνεχῆς ροή νεροῦ

στα δίκτυα, ενώ τις περιόδους αιχμής (καλοκαίρι), η υδροδότηση γίνεται εκ περιτροπής (μέρα παρά μέρα). Σε περιπτώσεις διακοπών ρεύματος ή βλαβών στα δίκτυα ύδρευσης η υδροδότηση ρυθμίζεται διαφορετικά. Για την εξυπηρέτηση των καθημερινών αναγκών τους, οι κατοικίες διαθέτουν δεξαμενές συλλογής νερού.

Επίσης, φαινόμενα όπως οι απώλειες λόγω διαρροών των δικτύων, κλοπή νερού, τα σφάλματα των υδρομετρητών και η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού και των δραστηριοτήτων στην περιοχή του Δήμου, επιτείνουν το πρόβλημα ύδρευσης που αντιμετωπίζει ο Δήμος. Τέλος, η υποβάθμιση των υπόγειων υδροφορέων, λόγω ρύπανσης ή υπαλμύρωσης οδηγεί στην παραγωγή νερού που είναι ακατάλληλο για πόσιμη χρήση.

Το μήκος των δικτύων ύδρευσης, σύμφωνα με τελευταία στοιχεία, ανέρχεται σε 440 περίπου χιλιόμετρα. Η κατάσταση τους είναι σχετικά καλή, ιδιαίτερα στα νέα δίκτυα (10ετίας). Οι περιοχές που έχουν παλιό δίκτυο ύδρευσης είναι οι περιοχές των επεκτάσεων του σχεδίου πόλης καθώς και οι περιοχές Ατσαλένιου, Μασταμπά, Θερίσου, Κατσαμπά, Κορώνη, Κηπούπολης, Πατελών και ένα τμήμα του Δήμου Νέας Αλικαρνασσού. Ωστόσο, ένα μεγάλο μέρος του δικτύου ύδρευσης κυρίως στο εντός των τειχών τμήμα της πόλης, έχει αντικατασταθεί τα τελευταία χρόνια.

Οι υδατικοί πόροι από όπου υδροδοτείται σήμερα το Ηράκλειο είναι κυρίως υπόγειοι υδροφορείς (γεωτρήσεις 95% και πηγές 5% περίπου). Συγκεκριμένα, υπάρχουν 70 περίπου γεωτρήσεις και πηγές που βρίσκονται στις περιοχές: Κέρη, Τυλίσσος, Θραψανό, Μάλλια, Βασιλείες, Σκαλάνι, Φουντάνα, Καριδάκι, Αϊτάνια, Αγ. Μύρωνας, Κρουσώνας και Δαφνές. Αρκετές από τις παραπάνω γεωτρήσεις χρησιμοποιούνται και από άλλους δήμους του νομού για την υδροδότηση τους. Από τις γεωτρήσεις στον Άγιο Μύρωνα υδροδοτείται ο Δήμος Γοργολαΐνη, ενώ οι Δήμοι Τυλίσσου και Γαζίου εκμεταλλεύονται τις γεωτρήσεις της περιοχής Τυλίσσου¹². Άλλες περιοχές του νομού (Καστελίου-Γερακίου-Νιπιδίτου, Παναγιάς, Εμπάρου, Βιάννου, Μαλίων, Γουβών, Χερσονήσου κ.α.) και εν μέρει το ίδιο το Ηράκλειο υδρεύονται από υδροφόρα συστήματα του όρους Δίκτη. Από τις παραπάνω πηγές παράγεται σε ετήσια βάση περίπου 17.500.000 λίτρα νερού για αστική χρήση.

¹² Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 2011-2014
Α' ΦΑΣΗ - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

ΕΤΟΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΝΕΡΟΥ	ΚΑΤΑΜΕΤΡΗΘΕΙΣΑ ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΤΙΜΟΛΟΓΗΘΕΙΣΑ ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΤΙΜΟΛΟΓΙΟΥ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ
2005	17.440.113	8.597.458	9.656.661	44,63 %	50,70 %
2006	17.982.061	8.817.587	10.018.460	44,27 %	50,96 %
2007	17.003.280	10.487.464	1.448.475	32,67 %	38,32 %

Πηγή: ΔΕΥΑΗ

Η δημοτική αρχή κινείται προς την κατεύθυνση εξεύρεσης νέων υδάτινων πόρων με την πραγματοποίηση έργων (φράγματα, αξιοποίηση ποταμιών), ώστε πολύ σύντομα να εξασφαλισθεί διαρκής υδροδότηση σε όλη την πόλη του Ηρακλείου.

Μελλοντικά, προβλέπεται η υδροδότηση του Ηρακλείου και οικισμών επί της βόρειας παραλιακής ζώνης, από το Φράγμα Αποσελέμη, χωρητικότητας 32¹³ εκατ. m³, το οποίο κατασκευάζεται στην περιοχή Λαγκάδα του Δήμου Χερσονήσου. Το συγκεκριμένο έργο αναμένεται να συμβάλει στην επίλυση του προβλήματος ύδρευσης του Ηρακλείου, παρόλα αυτά έχει προκαλέσει τις έντονες αντιδράσεις οικολογικών οργανώσεων και κατοίκων του Δήμου Χερσονήσου με το επιχείρημα ότι θα δημιουργήσει σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον, στην κοινωνία, στον πολιτισμό και στην τοπική οικονομία.

Παράλληλα, προγραμματίζεται από το Δήμο η διάνοιξη νέων γεωτρήσεων και η κατασκευή υδραγωγείων, ενώ μελετάται η αφαλάτωση των νερών του ποταμού Αλμυρού ως συμπληρωματική λύση για την κάλυψη των αναγκών ύδρευσης της περιοχής Ηρακλείου. Τέλος, σύντομα αναμένεται να αντιμετωπιστεί και το πρόβλημα των διαρροών με τη χρήση ειδικού προγράμματος για τον έλεγχο, τον εντοπισμό και την αποκατάσταση των διαρροών.

Δίκτυο Άρδευσης

Το δίκτυο άρδευσης του Δήμου Ηρακλείου έχει μήκος 74.800 μέτρα με 3.299 υδρόμετρα εγκατεστημένα σε 317 κολεκτέρ. Για την υδροδότηση των αγροτικών εκτάσεων λειτουργούν 18 γεωτρήσεις-πηγάδια στις περιοχές Βασιλειών, Βουτών, Δαφνών, Σκαλανίου και Σταυρακιών, συνολικής εγκατεστημένης ισχύος 1144hp.

¹³ Σχετική ανακοίνωση του ΥΠΕΧΩΔΕ αναφέρει χωρητικότητα 17 εκατ. κυβικών από τα οποία απολήψιμα θα είναι τα 11 εκατ. κυβικά. Η ποσότητα αυτή δεν επαρκεί για την υδροδότηση του Ηρακλείου και του Αγίου Νικολάου και θα πρέπει να αναζητηθούν και άλλες πηγές υδροδότησης. Το έργο έχει σταματήσει προσωρινά το Συμβούλιο Επικρατείας μετά από προσφυγές του Δήμου Χερσονήσου και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λασιθίου.

Από τις γεωτρήσεις αυτές παράγονται 622 m³/ώρα τα οποία συλλέγονται σε 14 υδατοδεξαμενές αποθήκευσης νερού άρδευσης, χωρητικότητας 4.680 μ³ νερού.

Παράλληλα υπάρχουν 3 γεωτρήσεις υπό αξιοποίηση, στις Βασιλείες, τις Βούτες και τις Δαφνές αντίστοιχα, συνολικής παροχής 190 m³/ώρα, καθώς και 7 ανανεργές, στις Βασιλείες (2), στις Δαφνές (4) και στα Σταυράκια (1).

Στα πλαίσια της επέκτασης και αναβάθμισης του Σταθμού Βιολογικού Καθαρισμού Ηρακλείου έχουν δρομολογηθεί όλες οι μελέτες και οι αδειοδοτήσεις για την αξιοποίηση της εκροής του σταθμού. Μετά από τριτοβάθμια επεξεργασία 40 έως 50.000 μ³ νερού την ημέρα (πρόβλεψη 10ετίας) θα αρδεύονται καλλιέργειες στην ευρύτερη περιοχή Ηρακλείου (λεκάνη Φοινικιάς, Δήμος Τεμένους και Δημοτικά Διαμερίσματα).

Δίκτυο αποχέτευση όμβριων

Το μήκος του δικτύου όμβριων του Δήμου ανέρχεται σε 100 περίπου χιλιόμετρα. Αν και υπάρχει η βασική υποδομή, ωστόσο απαιτείται η κατασκευή δευτερευόντων δικτύων όμβριων σε αρκετές περιοχές της πόλης. Λόγω της έλλειψης επαρκούς δικτύου αποχέτευσης των όμβριων, δημιουργείται σημαντικό πρόβλημα με την αντιπλημμυρική θωράκιση των περιοχών αυτών. Γι' αυτό απαιτείται δίκτυο συλλεκτριών αγωγών όμβριων και αντίστοιχων δευτερευόντων αγωγών ώστε οι τελευταίες να προστατευθούν.

Έργα δικτύου όμβριων ολοκληρώθηκαν τα τελευταία χρόνια στις περιοχές Καμινίων, Δειλινών-Ακαδημίας-Αλικαρνασσού, στις Μεσαμπελιές και Γιόφυρος, ενώ σε εξέλιξη βρίσκονται αντίστοιχα έργα στις περιοχές Χρ. Ξυλούρη-Κορώνι-Ιωνίας και στην περιοχή του Αγίου Ιωάννη. Τα όμβρια ύδατα καταλήγουν προς τους φυσικούς αποδέκτες, τη θάλασσα και στα ρέματα Ξηροποτάμου, Γιοφύρου, Μεσαμπελιών (Χρυσοπηγής) και Κατσαμπά.

Δίκτυο συλλογής και επεξεργασίας υγρών λυμάτων

Το δίκτυο συλλογής υγρών λυμάτων (αποχέτευση) του Δήμου έχει μήκος 465 χιλιόμετρα. Η κατάσταση του δικτύου θεωρείται πολύ καλή αφού το μεγαλύτερο μέρος του είναι νέα δίκτυα (χωριστικά), ενώ ένα πολύ μικρό τμήμα της πόλης διαθέτει ακόμα παλιού τύπου (παντοροϊκά) δίκτυα αποχέτευσης.

Το δίκτυο εξυπηρετεί περίπου 45.000 καταναλωτές, από το σύνολο των 49.002 καταναλωτών που εξυπηρετούνται με χωριστά υδρόμετρα, δηλαδή ποσοστό

περίπου 91%.¹⁴ Πρόσφατα, ολοκληρώθηκαν αποχετευτικά έργα στις περιοχές των Καμινίων, Δειλινών, Ακαδημίας, Αλικαρνασσού, στις Μεσαμπελιές και στο Γιόφυρο. Με αυτά τα έργα, σχεδόν το σύνολο της πόλης αποχετεύεται. Υπολείπονται μόνο οι περιοχές Παπα-Τίτου και Κορακοβούνι οι οποίες είναι ενταγμένες στα υπό εξέλιξη έργα. Έργα αποχετευτικών δικτύων εκτελούνται αυτή την περίοδο στις περιοχές Χρ. Ξυλούρη-Κορώνι-Ιωνίας, Κορώνι Μαγαρά, Μεσαμπελιές, Αγ. Ιωάννη, Ατσαλένιο, Μασταμπάς και Τρεις Βαγιές-Σταυρωμένος. Με την ολοκλήρωση των εν λόγω έργων το 100% της πόλης του Ηρακλείου θα απολαμβάνει την υπηρεσία της αποχέτευσης.

Ωστόσο, υπάρχουν ακόμα περιοχές στο Δήμο που δεν έχουν πρόσβαση σε δίκτυο αποχέτευσης λόγω κυρίως τεχνικών δυσκολιών, π.χ. υψομετρική διαφορά, ανάγλυφο, μεγάλες αποστάσεις αλλά και λόγω έλλειψης πολεοδομικής μελέτης, αυθαίρετης δόμησης κ.α. Επίσης, σε μικρό ποσοστό περιοχών δεν έχουν ολοκληρωθεί τα έργα υποδομής. Σε όλες αυτές τις περιοχές οι κάτοικοι εξυπηρετούνται με κοινά συστήματα επεξεργασίας (σηπτικούς-απορροφητικούς βόθρους) οι οποίοι αντιμετωπίζουν συχνά προβλήματα υπερχείλισης ή στεγανότητας, γεγονός που σε συνδυασμό με την ανεξέλεγκτη διάθεση λυμάτων, μέσω πρόχειρων αποχετεύσεων σε ρέματα, χείμαρρους και στη θάλασσα, δημιουργούν έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα και απειλούν τη δημόσια υγεία.

Τα λύματα μετά τη συλλογή τους, μέσω του αποχετευτικού δικτύου, οδηγούνται προς επεξεργασία στη Μονάδα Βιολογικής Επεξεργασίας στην περιοχή Φοινικιά Ηρακλείου, η οποία εξυπηρετεί και τους όμορους Δήμους Αλικαρνασσού και Γαζίου. Η μονάδα αυτή έχει δυναμικότητα 177.567 ισοδύναμων κατοίκων και πραγματοποιεί δευτεροβάθμια βιολογική επεξεργασία λυμάτων. Μετά την επεξεργασία τους τα λύματα διατίθενται στην υποθαλάσσια περιοχή του Ηρακλείου με αγωγό μεταφοράς μήκους 5 χιλιομέτρων (χερσαίο τμήμα 4.000 μ. και υποθαλάσσιο τμήμα 1.000 μ.).

Ο σταθμός βιολογικού καθαρισμού έχει δυνατότητα εξυπηρέτησης όλων των περιοχών των πολεοδομικών συγκροτημάτων Ηρακλείου, Αλικαρνασσού και Γαζίου. Αυτή την περίοδο είναι σε εξέλιξη μελέτες για την αναβάθμιση και επέκταση του Κεντρικού Βιολογικού Καθαρισμού με νέες τεχνολογίες για

¹⁴ Ο μικρός αριθμός των υδρομέτρων εξηγείται αν ληφθεί υπόψη ότι μεγάλα οικοδομικά συγκροτήματα (όπως πολυκατοικίες άνω των 8 διαμερισμάτων) υδροδοτούνται με ένα ογκομετρικό υδρόμετρο.

παραγωγή εκροής υψηλής ποιότητας (τριτοβάθμια επεξεργασία λυμάτων), κατάλληλης για άρδευση όλων των καλλιεργειών. Η αξιοποίηση των καθαρισμένων λυμάτων θα εξοικονομήσει υδατικούς πόρους, ιδιαίτερα το καλοκαίρι που οι ανάγκες οδηγούν σε υπερεκμετάλλευση των υδροφορέων με αποτέλεσμα την υφαλμύριση τους. Οι νέες εγκαταστάσεις θα επεξεργάζονται πλήρως τις λυματολάσπες για παραγωγή σταθεροποιημένου υπολείμματος κατάλληλου σαν εδαφοβελτιωτικού ή σαν υλικού αποδεκτό σε ΧΥΤΑ.

Στα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Ηρακλείου υπάρχουν δίκτυα αποχέτευσης και έχουν δρομολογηθεί τοπικοί βιολογικοί καθαρισμοί για την εξυπηρέτηση των περιοχών αυτών, η ολοκλήρωση των οποίων προβλέπεται μέχρι το τέλος του 2008.

Ύδρευση – Άρδευση – Αποχέτευση Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσοῦ

Όσον αφορά την ύδρευση και αποχέτευση των οικισμών του πρώην Δήμου Νέας Αλικαρνασσοῦ, η Ν. Αλικαρνασσός, η Καλλιθέα, ο Πρασσάς και ο Καρτερός υδρεύονται από την ΔΕΥΑΗ. Οι βασικοί αγωγοί ύδρευσης διασχίζουν τον Δήμο με κατεύθυνση Α – Δ. δεξαμενές ύδρευσης υπάρχουν:

- Στην ΒΙΠΕ στο Ο.Τ. 1Α
- Βορειοανατολικά των λόφων Δύο Αοράκια

καθώς επίσης και ένα αντλιοστάσιο νοτιότερα του τόπου διαμονής των Τσιγγάνων.

Ο πρώην Δήμος Νέας Αλικαρνασσοῦ υδροδοτείται με 700 – 1000 κ.μ. νερού από τα πεδία των γεωτρήσεων του Θραψανού και των Μαλίων.

Δίκτυο αποχέτευσης υπάρχει μόνον στην εντός σχεδίου περιοχή της Ν. Αλικαρνασσοῦ και δεν υπάρχει μελέτη για την υπόλοιπη περιοχή. Τα οικιακά λύματα της Ν. Αλικαρνασσοῦ στο μεγαλύτερο ποσοστό τους διοχετεύονται στον βιολογικό καθαρισμό του Ηρακλείου.

Τα λύματα των φυλακών της Αλικαρνασσοῦ διοχετεύονται ανεπεξέργαστα στη θάλασσα στην περιοχή Αγ. Νεκταρίου, όπως επίσης και τα οικιακά λύματα από τον οικισμό των Σφαγείων. Όσον αφορά την αποχέτευση των στρατιωτικών εγκαταστάσεων, από αυτές η 126 ΣΜ αποχετεύει μέρος των λυμάτων της σε απορροφητικό βόθρο και μέρος σε σηπτικούς βόθρους, ενώ η ΣΕΑΠ και οι υπόλοιπες μονάδες συνδέονται με τον αποχετευτικό αγωγό της ΒΙΠΕ όπου διαθέτουν τα λύματά τους ανεπεξέργαστα.

Η αποχέτευση στον οικισμό Καλλιθέα γίνεται εν μέρει με δίκτυο που διοχετεύει τα λύματα στον βιολογικό καθαρισμό της ΒΙΠΕ και εν μέρει με απορροφητικούς βόθρους. Στους υπόλοιπους οικισμούς του Δήμου (Πρασσάς και Καρτερός) η αποχέτευση των οικιακών λυμάτων γίνεται σε απορροφητικούς βόθρους.

Όπως ήδη αναφέρθηκε στην ΒΙΠΕ στο Ο.Τ. 1α λειτουργεί μονάδα βιολογικού καθαρισμού με πρωτοβάθμια επεξεργασία λυμάτων. Τα επεξεργασμένα λύματα διοχετεύονται μέσω αγωγού στην θαλάσσια περιοχή του οικισμού των σφαγείων βορείως του αεροδρομίου.

Όσον αφορά την άρδευση, υπάρχουν 3 γεωτρήσεις στον οικισμό Καλλιθέας, από τις οποίες η μία γεώτρηση είναι ιδιοκτησία του Αγροτικού Συνεταιρισμού Καλλιθέας και οι άλλες δύο έχουν παραχωρηθεί στον Συνεταιρισμό. Το συγκεκριμένο αρδευτικό δίκτυο εξυπηρετεί και τον οικισμό Πρασσά. Ο οικισμός Καρτερού εξυπηρετείται από ιδιωτική γεώτρηση. Έχει κατασκευαστεί νέο αρδευτικό δίκτυο που εξυπηρετεί την ευρύτερη περιοχή της Καλλιθέας. Μικρότερες γεωτρήσεις του δήμου εξυπηρετούν την άρδευση χώρων πρασίνου οι οποίες όμως δεν επαρκούν.

Συλλογή Και Επεξεργασία Στερεών Αποβλήτων

Η καθαριότητα στο Ηράκλειο γίνεται από την αντίστοιχη υπηρεσία του Δήμου σε τέσσερις φάσεις: α) προσωρινή αποθήκευση, β) συλλογή και μεταφορά, γ) μεταφόρτωση και δ) διάθεση. Ειδικότερα:

Α) Σύστημα προσωρινής αποθήκευσης

Η άναρχη δόμηση που παρουσιάζεται στην πόλη του Ηρακλείου και κατ' επέκταση οι ιδιαιτερότητες διαφόρων περιοχών, ώθησαν τους αρμοδίους στην Υπηρεσία Καθαριότητας προς εξεύρεση λύσεων, οι οποίες να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της κάθε περίπτωσης. Στα πλαίσια αυτά, σήμερα στο Δήμο Ηρακλείου αναπτύσσονται τέσσερα είδη μέσων Προσωρινής Αποθήκευσης:

- ⇒ Κυλιόμενοι κάδοι δύο κύριων τύπων και μεγεθών
- ⇒ Υπόγειοι κάδοι
- ⇒ Πλαστικοί σάκοι (στα πλαίσια του συστήματος πόρτα – πόρτα)
- ⇒ Μεγάλοι απορριμματοδέκτες – πρέσες

Κυλιόμενοι κάδοι: Ο αριθμός τους ανέρχεται, σύμφωνα με στοιχεία του 2005, σε 3336, εκ των οποίων 2780 είναι μεταλλικοί χωρητικότητας 1100 λίτρων και 536 πλαστικοί 240 λίτρων. Ένα μικρό μέρος αυτών (γύρω στους 250) είναι

χωροθετημένοι σε ειδικά διαμορφωμένες εσοχές, ενώ οι υπόλοιποι βρίσκονται πάνω στα πεζοδρόμια ή στην άκρη του δρόμου. Χρησιμοποιούνται, ως επί το πλείστον, στην εκτός των τειχών περιοχή του Ηρακλείου, καθώς και σε κάποιες κεντρικές οδικές αρτηρίες εντός αυτής. Οι κυλιόμενοι κάδοι προκαλούν προστριβές μεταξύ δημοτών και σε σχέση με την υπηρεσία, αναφορικά με την χωροθέτηση τους ενώ έντονη είναι και η αντίδραση των δημοτών στην τοποθέτηση νέων κάδων, σε σημεία όπου παρατηρούνται αυξημένα φορτία.

Υπόγειοι κάδοι: Το σύστημα των υπογείων κάδων αναπτύσσεται στο κέντρο του Ηρακλείου. Οι κάδοι ανέρχονται σε 28, εκ των οποίων χρησιμοποιούνται οι 20. Η σύλληψη της ιδέας και η κατασκευή τους ξεκίνησαν το έτος 2000 (πριν την εφαρμογή του πόρτα – πόρτα) από το προσωπικό της Υπηρεσίας Καθαριότητας του Δήμου. Η συλλογή των αποβλήτων από τους κάδους αυτούς γίνεται με τη βοήθεια ειδικού γερανοφόρου.

Πλαστικοί σάκοι: Πλαστικοί σάκοι χρησιμοποιούνται για την προσωρινή αποθήκευση των αποβλήτων εντός των οικιών, πριν την εναπόθεσή τους στους κάδους. Οι κάτοικοι της περιοχής «εντός των τειχών» δεν είναι υποχρεωμένοι να τοποθετούν τις σακούλες με τα απόβλητα μέσα σε κάδους, καθώς αναπτύσσεται στην εν λόγω περιοχή το σύστημα πόρτα – πόρτα. Η τοποθέτηση των σάκων γίνεται σε προκαθορισμένα σημεία, πάνω στα πεζοδρόμια, είτε στην άκρη του δρόμου, απ' όπου συλλέγονται με τα δορυφορικά οχήματα. Το σύστημα πόρτα – πόρτα ξεκίνησε να εφαρμόζεται το έτος 2000 και έγινε αποδεκτό από τους κατοίκους, καθώς αποτέλεσε λύση για το πρόβλημά τους. Ειδικότερα, οι περιοχές στις οποίες αναπτύσσεται το σύστημα πόρτα – πόρτα, είναι οι εξής: Αγία Τριάδα, κάποιες περιοχές του Ατσαλένιου και των Καμινιών, καθώς και οι οδοί: Πεδιάδος, Βικέλας, Αλμπερτ, Μονής Καρδιωτίσσης και τέλος στο Υγειονομικό. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με την Υπηρεσία Καθαριότητας, το σύστημα πόρτα – πόρτα παρουσιάζει πολλά προβλήματα, καθώς, οι κάτοικοι σε γενικές γραμμές δεν συνεργάζονται. Αποθέτουν τις σακούλες σε μη προβλεπόμενες ώρες με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται το έργο του προσωπικού Καθαριότητας και τα απόβλητα να γίνονται εύκολη λεία για τα αδέσποτα, τα οποία σκίζουν τις σακούλες. Άλλα προβλήματα είναι οι προστριβές μεταξύ των δημοτών ως προς τη θέση απόθεσης και η αδυναμία εφαρμογής της διάταξης του Κανονισμού Καθαριότητας περί προσωρινής αποθήκευσης των αποβλήτων των καταστημάτων εντός κάδων.

Μεγάλοι απορριμματοδέκτες – πρέσες: Χρησιμοποιούνται σε επιλεγμένα σημεία, όπου υπάρχει αυξημένη παραγωγή, απορριμματοκιβώτια μεγάλης

χωρητικότητα (containers). Τα εν λόγω κοντέινερ, είναι 2 ειδών: ανοιχτά και press container (πρέσες). Ειδικότερα, υπάρχουν 2 press container στο Βενιζέλειο νοσοκομείο και 2 στο Πανεπιστημιακό τα οποία έχουν χωρητικότητα 10 m³. Στη νέα Λαχαναγορά έχουν τοποθετηθεί 2 ανοιχτά με διαστάσεις (5m x 2,5m x 1,5m) και χωρητικότητα 18,75 m³. Ακόμα, υπάρχουν:

- ⇒ 3 κοντέινερ στην παλιά Λαχαναγορά
- ⇒ 1 στο παλιό Νεκροταφείο
- ⇒ 5 στο Αμαξοστάσιο (τα οποία λειτουργούν ως εφεδρικά).
- ⇒ 1 στην περιοχή Φοινικιά, στη θέση της αποθήκης Χαλκιαδάκη.

Ένα πρόβλημα που παρουσιάζεται στο συγκεκριμένο μέσο προσωρινής αποθήκευσης, είναι ότι οι πολίτες, συχνά ρίχνουν μέσα μπάζα, πέτρες, σίδερα με αποτέλεσμα την πρόκληση ζημιών στις πρέσες.

Β) Συλλογή και μεταφορά

Το μεγαλύτερο μέρος της συλλογής και μεταφοράς των οικιακών αποβλήτων γίνεται με το στόλο των απορριμματοφόρων του Δήμου, που αποτελείται από 29 απορριμματοφόρα (πρέσες - μύλοι), 5 δορυφορικά, 3 ανοιχτά φορτηγά και 4 τρίκυκλα¹⁵. Η συλλογή των αποβλήτων είναι χωρισμένη σε 13 ημερήσιους τομείς (συμπεριλαμβάνεται και το Σκαλάνι), 4 νυχτερινούς και τον τομέα του κέντρου. Συνολικά δηλαδή υπάρχουν 18 τομείς συλλογής στην πόλη του Ηρακλείου.

Τα δορυφορικά οχήματα και τα τρίκυκλα χρησιμοποιούνται για τη συλλογή των αποβλήτων του κέντρου της πόλης. Η διέλευσή από τους κεντρικούς δρόμους γίνεται αρκετές φορές την ημέρα και εξαρτάται από τον όγκο των αποβλήτων.

Εκτός από τη συλλογή των οικιακών αποβλήτων υπάρχει πρόβλεψη και για τη συλλογή ογκωδών αντικειμένων και λαδιών. Τα ογκώδη αντικείμενα συλλέγονται από το προσωπικό της υπηρεσίας καθαριότητας, με τα ανοιχτά φορτηγά και τα ημιφορτηγά τα οποία διαθέτει. Στη διαδικασία που ακολουθείται εμπλέκονται και οι πολίτες, οι οποίοι υποχρεούνται να καλέσουν τηλεφωνικώς στην υπηρεσία και να δηλώσουν την ακριβή τοποθεσία και το είδος των ογκωδών που αποθέτουν.

Δύο φορές την εβδομάδα, τις ημέρες Τρίτη και Πέμπτη, πραγματοποιείται από την Υπηρεσία Καθαριότητας συλλογή χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων κυρίως από

¹⁵ Στοιχεία 2005

ψησταριές. Στο παρελθόν έγινε σύμβαση με Σαπωνοποιία για την χρησιμοποίησή τους.

Τα προβλήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω (υπερπλήρωση κάδων, προστριβές μεταξύ δημοτών - αντιδράσεις, μπάζα στα containers,) και εντάχθηκαν στην κατηγορία της Προσωρινής Αποθήκευσης, είναι προφανές πως επηρεάζουν και τη διαδικασία της Συλλογής.

Ο εξοπλισμός της Συλλογής - Μεταφοράς δεν είναι επαρκής. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να πραγματοποιείται συλλογή το πρωί, το μεσημέρι και το βράδυ. Στο κέντρο και σε κάποιες κεντρικές οδούς, τα οχήματα μπορεί να περάσουν και αρκετές φορές την ημέρα. Πριν το άνοιγμα των καταστημάτων, λίγο μετά το κλείσιμο, το μεσημέρι και το ίδιο το βράδυ. Παράλληλα, το κυκλοφοριακό πρόβλημα και η κακή ποιότητα των δρόμων του Ηρακλείου σαφώς επηρεάζουν την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της συλλογής.

Γ) Μεταφόρτωση

Μετά τη συλλογή τους, τα απορρίμματα οδηγούνται στο Σταθμό Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ) του Δήμου, που λειτουργεί από το 1999. Το συγκεκριμένο έργο διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό τη διαχείριση των αποβλήτων, καθώς, πριν να λειτουργήσει ο σταθμός, τα απορριμματοφόρα έπρεπε να καλύπτουν την απόσταση των 40 περίπου χιλιομέτρων προς τη χωματερή των Πέρα Γαληνών, γεγονός που καταπονούσε τα οχήματα. Πριν φτιαχτεί ο ΣΜΑ, το δρομολόγιο του κάθε απορριμματοφόρου, καθημερινά, διαρκούσε 2 ώρες περίπου. Η συλλογή δεν μπορούσε να ολοκληρωθεί, οι οδηγοί έκαναν επιλογή και μέρος των αποβλήτων παρέμενε στους δρόμους.

Ο ΣΜΑ έχει δυναμικότητα 5 κοντέινερ x 56 τόνους και αποτελείται από 2 επίπεδα. Τα απόβλητα αφού αδειάσουν από το απορριμματοφόρο, εισέρχονται μέσα στα κοντέινερς, τα οποία βρίσκονται στο χαμηλό επίπεδο του σταθμού και κατόπιν μεταφέρονται στη χωματερή με τους τράκτορες. Ημερησίως, πραγματοποιούνται περίπου 12 - 13 δρομολόγια προς τον χώρο διάθεσης.

Δ) Διάθεση

Η τελική διάθεση των απορριμμάτων πραγματοποιείται στη χωματερή του Δήμου Ηρακλείου στο Φόδελε (Πέρα Γαλήνοι). Εκεί τα απορρίμματα εναποτίθενται σε στρώσεις και καλύπτονται καθημερινά με χώμα για την διατήρηση της υγιεινής και την αποφυγή επικίνδυνων αναφλέξεων.

Μέχρι το έτος 1992 η διάθεση ήταν ανεξέλεγκτη και τα απόβλητα απλώς θάβονταν.

Από το έτος 1993, ξεκινά η υγειονομική ταφή των αποβλήτων, γίνεται αποκατάσταση του χώρου και δημιουργείται κύτταρο, το οποίο όμως λειτουργεί χωρίς άδεια. Μάλιστα, σύμφωνα με απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, η εγκατάσταση χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα επικίνδυνη για το περιβάλλον και τους κατοίκους της περιοχής, ως εκ τούτου η Ελλάδα καλείται να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την αποκατάσταση της¹⁶.

Πρόγραμμα Ανακύκλωσης

Η τελευταία σημαντική εξέλιξη στον τομέα της διαχείρισης απορριμμάτων σχετίζεται με την υλοποίηση προγράμματος ανακύκλωσης υλικών από τους Δήμους Ηρακλείου, Γαζίου και Αλικαρνασσού. Το πρόγραμμα αυτό αποτελεί μια πρωτοβουλία του Ενιαίου Συνδέσμου Διαχείρισης Απορριμμάτων ΟΤΑ Κρήτης (ΕΣΔΑΚ) σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Αξιοποίησης Ανακύκλωσης (Ε.Ε.Α.Α. Α.Ε.). Για τις ανάγκες του προγράμματος κατασκευάστηκε Κέντρο Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ) το οποίο στεγάζεται σε κτίριο 2.000 τ.μ. στη θέση Μαύρος Σπήλιος του δήμου Νέας Αλικαρνασσού. Το ΚΔΑΥ καλύπτει τις ανάγκες 170.000 κατοίκων των Δήμων Ηρακλείου, Γαζίου και Αλικαρνασσού. Τα υλικά που ανακυκλώνονται στο πλαίσιο του προγράμματος είναι χάρτινες, πλαστικές, μεταλλικές και γυάλινες συσκευασίες, ενώ για τη συλλογή τους χρησιμοποιούνται 1.550 ειδικοί μπλε κάδοι, καθώς και 5 οχήματα συλλογής, για να μεταφέρουν τα υλικά στο ΚΔΑΥ. Το σύνολο της επένδυσης ανήλθε σε 2,5 εκ. € και χρηματοδοτήθηκε από την ΕΕΑΑ υλοποιώντας τη συμφωνία της με τους δήμους, όπως προβλέπει το εγκεκριμένο από το ΥΠΕΧΩΔΕ πλαίσιο λειτουργίας της ΕΕΑΑ. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της ΕΕΑΑ στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος ανακύκλωσης αναμένεται να ανακτώνται περισσότεροι από 4.500 τόνοι ανακυκλώσιμων υλικών σε ετήσια βάση. Την επιθυμία τους να ενταχθούν στο πρόγραμμα έχουν εκφράσει και οι Δήμοι Μαλίων και Χερσονήσου.

Οδοκαθαρισμός

Το Ηράκλειο, για τις ανάγκες του Οδοκαθαρισμού, έχει χωριστεί σε 9 τομείς. Οι τομείς αυτοί, έχουν τεθεί υπό την ευθύνη ισάριθμων Επιστατών Καθαριότητας, οι οποίοι οργανώνουν και καθοδηγούν τους Οδοκαθαριστές σε καθημερινή βάση

¹⁶ Εφημερίδα «Καθημερινή», 26/3/2006

Στο σύνολό τους οι οδοκαθαριστές φτάνουν τους 60, ενώ υπάρχει στα σχέδια της Αντιδημαρχίας Καθαριότητας η πρόσληψη επιπλέον προσωπικού στο άμεσο μέλλον. Σημειώνεται πως με αφορμή την διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, προσλήφθηκαν 40 επιπλέον εργάτες στα πλαίσια σύμβασης με ιδιωτικό φορέα. 10 εξ' αυτών χρησιμοποιήθηκαν σαν ομάδα άμεσης επέμβασης για την αντιμετώπιση εκτάκτων περιστατικών.

Λόγω της έλλειψης προσωπικού, οι επιστάτες οργανώνουν τον οδοκαθαρισμό ανάλογα με τα αιτήματα των πολιτών, που προκύπτουν από την τηλεφωνική επικοινωνία με την Υπηρεσία. Το έργο των οδοκαθαριστών, συμπληρώνεται από 5 σάρωθρα που πραγματοποιούν διαδρομές σε καθημερινή βάση. Έχουν ορίσει κάποιες συνήθειες βάρδιες (κεντρικοί οδικοί άξονες), αλλά οι διαδρομές τους δεν είναι συγκεκριμένες. Συχνά δουλεύουν κατά περίπτωση, σύμφωνα με τις προκύπτουσες ανάγκες. Επίσης, τα σάρωθρα δεν είναι εξοπλισμένα με καταγραφέα χιλιομέτρων λειτουργίας της σκούπας. Έτσι, δεν υπάρχει η δυνατότητα εξαγωγής συμπερασμάτων για την καλύτερη χρήση τους. Τέλος, σημειώνεται πως δεν καλύπτουν όλους τους τομείς συλλογής, αλλά κυρίως την περιοχή του κέντρου του Ηρακλείου, «εντός των τειχών». Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη δικαιολογημένη δυσaráσκεια των πολιτών των άλλων περιοχών, κάτι το οποίο φαίνεται από σχετικές έρευνες αλλά και από δημοσιεύματα των τοπικών ΜΜΕ.

Ηλεκτροδότηση

Το Ηράκλειο ηλεκτροδοτείται από τον ΑΗΣ Λινοπεραμάτων, στο Δήμο Γαζίου, που αποτελεί τον πυρήνα παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στο Ν. Ηρακλείου, ονομαστικής εγκατεστημένης ισχύος 278,84 MW. Η πρώτη Μονάδα του σταθμού τέθηκε σε λειτουργία το 1965 και ο Σταθμός σήμερα περιλαμβάνει:

- 6 Ατμοηλεκτρικές Μονάδες συνολικής ονομαστικής ισχύος 111,25 MW
- 4 Μηχανές Diesel (ΜΕΚ) συνολικής ονομαστικής ισχύος 49,12 MW
- 5 Αεριοστροβιλικές Μονάδες συνολικής ονομαστικής ισχύος 118,47 MW

Ο ΑΗΣ Λινοπεραμάτων κατέχει κεντροβαρική θέση στην ηλεκτροπαραγωγή της Περιφέρειας Κρήτης καθώς το 38% της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται ετησίως στο νησί προέρχεται από τον συγκεκριμένο σταθμό με καθαρή παραγωγή ισχύος 1.004.037,50 MWh. Το δίκτυο της ΔΕΗ στο Νομό Ηρακλείου, συμπληρώνεται από 6 υποσταθμούς και ειδικότερα τρεις στο Δήμο Ηρακλείου και από έναν στις Μοίρες, στα Πραιτόρια και στην Σταλίδα, οι οποίοι συνδέονται με γραμμές υψηλής (150kV) και μεσαίας τάσης (15 KV).

Παράλληλα, από το Υπουργείο Ανάπτυξης έχει ανακοινωθεί η κατασκευή ενός ακόμα σταθμού ηλεκτροπαραγωγής στην θέση «Κορακιά» του Δήμου Γαζίου, έως το 2012, ο οποίος αρχικά θα λειτουργεί με μαζούτ χαμηλού θείου και θα παράγει 250 MW, ενώ στο μέλλον, με την κατασκευή σταθμού LNG (τερματικός σταθμός) θα μπορεί να λειτουργήσει χρησιμοποιώντας φυσικό αέριο. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα το οποίο έχει καθοριστεί περίπου μέχρι το έτος 2016, στον ίδιο ΑΗΣ θα προστεθούν άλλα 250 MW, γεγονός το οποίο θα επιτρέψει τη σταδιακή θέση του ΑΗΣ Λινοπεραμάτων εκτός λειτουργίας.

Στο παρελθόν έχουν γίνει εισηγήσεις και ανακοινώσεις για την κατασκευή, στο Νομό Ηρακλείου, σταθμού παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος από καύση βιομάζας και αποβλήτων ελαιουργείων, ισχύος 10-12 MW. Η κατασκευή εργοστασίου βιομάζας στο νομό θα αποτελέσει αφενός μέσο-μακροπρόθεσμη εναλλακτική λύση της αξιοποίησης των υποπροϊόντων του κλάδου του ελαιόλαδου και αφετέρου, τη βέλτιστη περιβαλλοντική λύση για τα υγρά και τα στερεά απόβλητα, καθώς και για τα ανεπιθύμητα παραπροϊόντα της παραγωγής ελαιολάδου.

Στο ίδιο πλαίσιο λειτουργεί, στο σταθμό βιολογικού καθαρισμού του Ηρακλείου, σύστημα συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας από καύση βιοαερίου. Η ημερήσια παραγωγή εκτιμάται στις 2000-4000 kwh που αναλογεί στο 25-40% της ηλεκτρικής κατανάλωσης του βιολογικού σταθμού.¹⁷ Πρόκειται για μια καλή πρακτική ηλεκτροπαραγωγής από βιομάζα που μπορεί να επεκταθεί και στους υπόλοιπους βιολογικούς σταθμούς που προγραμματίζει ο Δήμος

Τηλεφωνικό Δίκτυο

Ο ΟΤΕ έχει κατασκευάσει και συνεχίζει να βελτιώνει ένα πυκνό δίκτυο σταθερής τηλεφωνίας στο Νομό Ηρακλείου, το οποίο εκτείνεται κατά μήκος του βόρειου παραλιακού άξονα και βασίζεται σε δακτυλίους SDH επί χερσαίων και υποβρύχιων οπτικών ινών, εξασφαλίζοντας διαρκή επικοινωνία εντός νομού αλλά και του τελευταίου με τους άλλους νομούς της Κρήτης και την υπόλοιπη χώρα, μέσω υψηλών ταχυτήτων επικοινωνίας (155 Mbps, 622 Mbps, 2,5 Gbps). Τα βασικά κέντρα του τηλεφωνικού δικτύου του νομού βρίσκονται στο Ηράκλειο (Αριάδνης, Κνωσού και Θερίσου), ενώ τηλεφωνικά κέντρα έχουν αναπτυχθεί και στις

¹⁷ «Επενδυτικός Οδηγός για τους Ιδιώτες, την Τοπική και Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας στην Κρήτη», Ενεργειακό Κέντρο Περιφέρειας Κρήτης.

υπόλοιπες αστικές και ημιαστικές περιοχές του νομού (Άνω Βιάννου, Αγίας Βαρβάρας, Αρκαλοχωρίου, Μοιρών, Πύργου και Χερσονήσου) τα οποία συνδέουν όλα τα χωριά. Ταυτόχρονα ένας μητροπολιτικός δακτύλιος με σημεία παρουσίας σε Ηράκλειο και Μοίρες εξασφαλίζει πολύ υψηλές ταχύτητες για την υποστήριξη τηλε-εφαρμογών και νέων τεχνολογιών.¹⁸

Για την σύνδεση των χρηστών με τα τηλεφωνικά κέντρα, ο ΟΤΕ έχει αναπτύξει δίκτυα πρόσβασης που αποτελούνται από χάλκινα καλώδια και καλώδια οπτικών ινών. Τα χάλκινα καλώδια σε πολύ μεγάλο βαθμό έχουν τοποθετηθεί υπόγεια. Σε ελάχιστες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται εναέρια χάλκινα καλώδια. Με το δίκτυο πρόσβασης των χάλκινων καλωδίων ο ΟΤΕ προσφέρει όλες τις νέες υπηρεσίες που βασίζονται στην τεχνολογία xDSL, όπως ADSL, HDSL, VDSL, UDSL, SDSL. Πέραν της χρήσης καλωδίων οπτικών ινών για την διασύνδεση των κέντρων του ΟΤΕ, έχει αναπτυχθεί «Δίκτυο Πρόσβασης» δηλαδή δακτύλιοι οπτικών ινών με ΟΝΥ εντός της πόλης του Ηρακλείου, για την παροχή υπηρεσιών τηλεφωνίας και μετάδοσης δεδομένων (χαμηλών ταχυτήτων και υψηλών ταχυτήτων 2 Mbps και 34 Mbps) υψηλής ποιότητας επικοινωνίας και εναλλακτικής δρομολόγησης στους χρήστες.

Ευρυζωνικά και ασύρματα δίκτυα

Τα ευρυζωνικά δίκτυα αποτελούν τη νέα «λεωφόρο» της πληροφορίας και της επικοινωνίας που επιτρέπει στους χρήστες τη χρήση δικτύων υψηλής ποιότητας, χωρητικότητας και απόδοσης, ορθολογικά ανεπτυγμένα και κοστολογημένα. Επίσης, παρέχουν απεριόριστες δυνατότητες ανταλλαγής δεδομένων, εικόνας και ήχου συμβάλλοντας σημαντικά στην προώθηση του ηλεκτρονικού επιχειρείν, της απασχόλησης και της οικονομικής ανάπτυξης και εξασφαλίζουν πλήθος εφαρμογών και υπηρεσιών σε διάφορους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας (π.χ. εργασία, εκπαίδευση, υγεία, εξυπηρέτηση του πολίτη, επικοινωνία).

Ο Δήμος Ηρακλείου έχει αναπτύξει Ψηφιακή Στρατηγική στο πλαίσιο της οποίας προβλέπονται συγκεκριμένες κατηγορίες δράσεων για την ανάπτυξη της ευρυζωνικότητας. Πιο συγκεκριμένα:

¹⁸ ICAP A.E-DELOITTE &TOUCHE CONSULTING A.E.: «Επιχειρησιακό Σχέδιο για την ΚτΠ της Περιφέρειας Κρήτης».

A) Ανάπτυξη ευρυζωνικών υποδομών

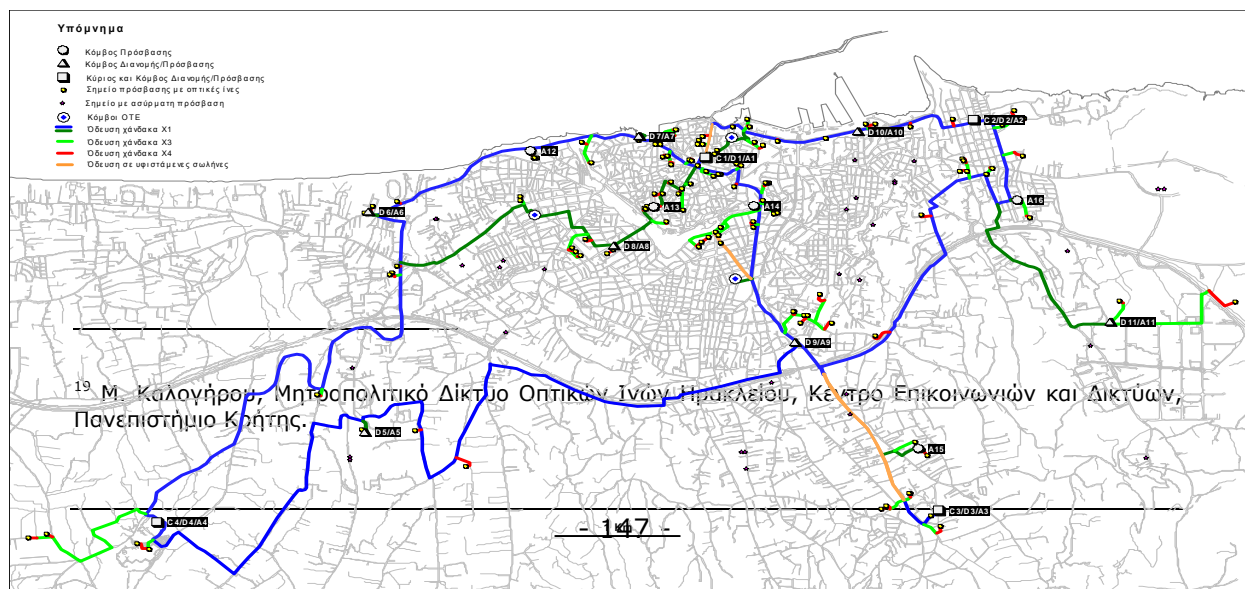
- Η κατασκευή του Μητροπολιτικού Ευρυζωνικού Δικτύου Οπτικών Ινών (Metropolitan Area Network) που θα διασυνδέσει σχολεία, νοσοκομεία, δημόσιες υπηρεσίες, εφορίες, εκπαιδευτικά ιδρύματα, ερευνητικά κέντρα κλπ.).
- Η δημιουργία Σημείων Ασύρματης Ευρυζωνικής Πρόσβασης στο Διαδίκτυο σε χώρους προσβάσιμους από το κοινό (Wireless Hotspots).
- Η δημιουργία Τοπικών Κέντρων Ελεύθερης Πρόσβασης στο Διαδίκτυο στο Πολύκεντρο Νεολαίας, στο Αθλητικό Κέντρο στις Πατέλες και στην πρώην Λαχαναγορά.

B) Ανάπτυξη ευρυζωνικού περιεχομένου και υπηρεσιών

- Ανάπτυξη Συστήματος Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών μέσω Διαδικτύου
- Ηλεκτρονικό Σύστημα Περιήγησης στην Πόλη του Ηρακλείου
- Ψηφιοποίηση Αρχείων Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης

Από τα παραπάνω έργα, αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε εξέλιξη η κατασκευή του μητροπολιτικού δικτύου οπτικών ινών, ύψους 2.879.341,39€, με τη συγχρηματοδότηση του Ε.Π.: «Κοινωνία της Πληροφορίας» 2000-2006. Το έργο κατασκευάζεται με τη συνεργασία Δήμου Ηρακλείου και Δήμου Ν. Αλικαρνασσοῦ, θα έχει μήκος 36 χλμ και πρόκειται να συνδέσει 160 κτίρια δημόσιου ενδιαφέροντος (130 με οπτικές ίνες και 30 με ασύρματα δίκτυα), όπως: κτίρια Δήμων, Νομαρχίας και Περιφέρειας Κρήτης, εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα, νοσοκομεία, μουσεία, δημόσιες υπηρεσίες, επιμελητήρια, αστυνομικά τμήματα κ.α.¹⁹

Χάρτης: Μητροπολιτικό Δίκτυο Ηρακλείου

Πηγή: Κέντρο Επικοινωνιών και Δικτύων, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Παράλληλα, ο Δήμος έχει αναπτύξει Ασύρματο Δίκτυο το οποίο καλύπτει εσωτερικούς χώρους του Δήμου, αλλά και εξωτερικούς χώρους. Συγκεκριμένα, στο κτίριο της οδού Ανδρόγεω καλύπτονται το Πολύκεντρο, η αίθουσα εκδηλώσεων και το φουαγιέ στον 2ο όροφο καθώς και ο 4ος όροφος. Στο Δημαρχείο - Λότζια, οι αίθουσες Ε. Βενιζέλου και Α. Παπανδρέου διαθέτουν ασύρματο δίκτυο.

Στους εξωτερικούς χώρους, το ασύρματο δίκτυο καλύπτει σχεδόν ολόκληρο το κέντρο της πόλης, όπως φαίνεται στον επόμενο χάρτη, και ειδικότερα τις περιοχές: Πλατεία Ε. Βενιζέλου (Λιοντάρια), Πάρκο Θεοτοκόπουλου, τις οδούς Χάνδακος, Δαιδάλου, Κοραή, 25^η Αυγούστου, Ανδρόγεω, Μιλάτου και Μεραμπέλου, τις Πλατείες Ελευθερίας, Δασκαλογιάννη και το Μείντανι. Το Ασύρματο Δίκτυο του Δήμου Ηρακλείου αναπτύσσεται συνέχεια, και υπάρχουν σχέδια για ακόμα περισσότερη κάλυψη στο εγγύς μέλλον. Ήδη προγραμματίζεται η επέκταση του δικτύου στις Πλατείες Κοραή και Κορνάρου και στο πρώην ξενοδοχείο «Εσπέρια».

Χάρτης: Σημεία Ασύρματης Ευρυζωνικής Πρόσβασης (Wireless Hotspots) και Περιοχή Κάλυψης Ασύρματου Δικτύου του Δήμου Ηρακλείου (Μάιος 2008)

Πηγή: Google Earth

Αντίστοιχη δυνατότητα προσφέρεται στους επιβάτες που διακινούνται μέσω του Λιμένα Ηρακλείου. Ο Οργανισμός Λιμένος Ηρακλείου είναι ο πρώτος Οργανισμός Λιμένα που προσφέρει την δυνατότητα ασύρματης πρόσβασης στο διαδίκτυο, στο πλαίσιο προγράμματος για ανάπτυξη υποδομών Wireless Hot Spot σε όλα τα λιμάνια της χώρας. Επίσης, στο πλαίσιο του Α' και Β' Κύκλου της Δράσης Wireless Hosspots του Ε.Π. Κοινωνία της Πληροφορίας έχουν χρηματοδοτηθεί αρκετές επιχειρήσεις του νομού, ειδικά του τουριστικού κλάδου και του κλάδου εστίασης, για την ανάπτυξη σημείων ασύρματης ευρυζωνικής πρόσβασης.

Παράλληλα, ο Δήμος, στα πλαίσια της ψηφιακής του στρατηγικής, δημιούργησε και ήδη έθεσε σε λειτουργία, με την υποστήριξη του ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006, δύο κέντρα ελεύθερης πρόσβασης στο διαδίκτυο. Το πρώτο από αυτά λειτουργεί στο Πολύκεντρο Νεολαίας στην οδό Ανδρόγεω ενώ το δεύτερο στο Δημοτικό Αθλητικό Κέντρο στις Πατέλες. Στα άμεσα σχέδια του είναι η λειτουργία και τρίτου στα νέα κτίρια στην Παλιά Λαχαναγορά.

Τέλος, ο Δήμος έχει αναπτύξει πύλη (portal) για παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Μέσω της πύλης αυτής ο δημότης θα μπορεί:

1. Να υποβάλει προς τη Δημοτική αρχή αιτήματα για έκδοση πιστοποιητικών, καθώς επίσης και να παίρνει πληροφορίες από τις δημοτικές υπηρεσίες.
2. Να παίρνει απάντηση σε αιτήματά του μεταξύ των οποίων και ηλεκτρονικά πιστοποιητικά όταν κατοχυρωθεί η ηλεκτρονική υπογραφή.
3. Να παίρνει πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα, όπως δημοτική και φορολογική ενημερότητα. Να κάνει ηλεκτρονικές πληρωμές και να παίρνει ειδοποιήσεις.
4. Να διατυπώνει την γνώμη του σε ηλεκτρονικά δημοψηφίσματα, άλλες ψηφοφορίες και forum ανταλλαγής ιδεών.
5. Να ενημερώνεται για τοπικά γεγονότα, εκδηλώσεις κτλ και να έχει πρόσβαση σε χρηστικές πληροφορίες όπως κινηματογράφοι, διανυκτερεύοντα φαρμακεία κ.ά.

1.6.9 Υποδομές Μεταφορών και Συγκοινωνιών

Σύμφωνα με την μελέτη του Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας Κρήτης η ανάπτυξη του συστήματος μεταφορών θα ολοκληρώνεται σταδιακά και συνολικά με στόχο τη δημιουργία των αναγκαίων δομών συνέργειας, σε

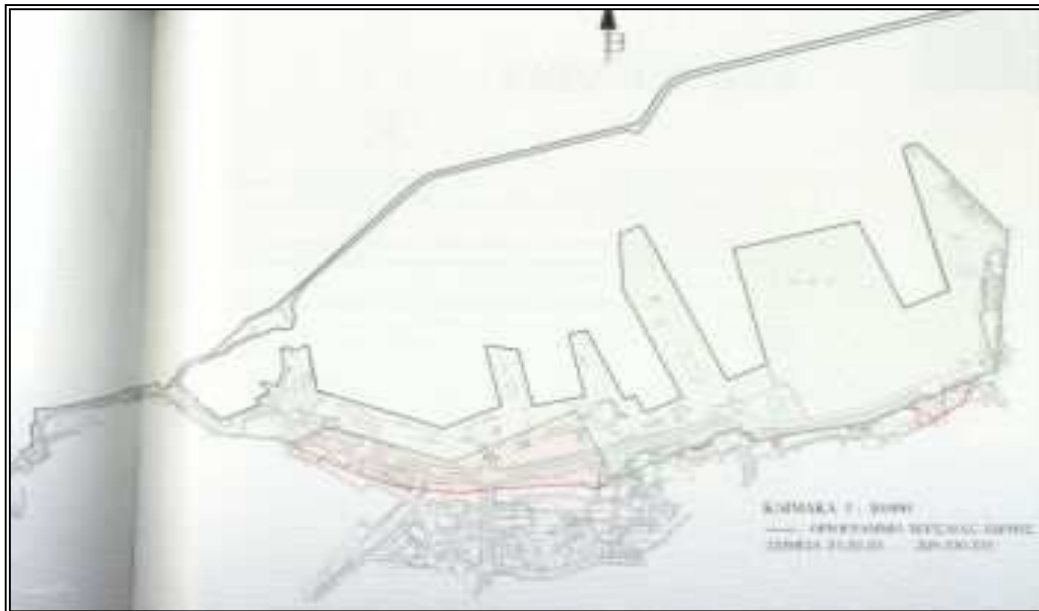
σχέση με τους επιλεγμένους άξονες και πόλους ανάπτυξης σε διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο.

Λιμενικές υποδομές

Στα διοικητικά όρια του Δήμου Ηρακλείου βρίσκεται το μεγαλύτερο λιμάνι της Κρήτης, ο Λιμένας Ηρακλείου, που αποτελεί πύλη εισόδου-εξόδου όχι μόνο για τον νομό αλλά και για ολόκληρο το νησί.

Το Λιμάνι Ηρακλείου είναι τεχνητό και δημιουργήθηκε σε βάρος της θάλασσας με την κατασκευή εξωτερικών βραχιόνων καθέτων μεταξύ τους, τον προσήνεμο μόλο από το φρούριο Κούλε έως ακρομώλιο μήκους 2.330m και τον υπήνεμο μόλο μήκους 318m. Με αυτούς έχουν σχηματισθεί 3 λιμενολεκάνες με υδάτινη επιφάνεια έκτασης 872.627,12m² και με χρήσιμα βάθη από 4,00 έως 11,50m. Πολύ σύντομα θα είναι σε χρήση κρηπιδώματα με βάθος 14,00m.

Οι εσωτερικοί λιμενικοί χώροι αποτελούνται από 5 κύριες προβλήτες σε διάταξη χτένας που συμπληρώνονται με τα εσωτερικά κρηπιδώματα προκυμαίας συνολικού μήκους 4.730m περίπου. Οι χερσαίοι χώροι έχουν έκταση συνολικά 600.000m².

Ο Λιμένας Ηρακλείου

Το λιμάνι διακρίνεται σε επιβατικό, εμπορικό και αλιευτικό. Επίσης, διαθέτει μαρίνα για τουριστικά σκάφη και μικρή ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη για την επισκευή, συντήρηση ή φύλαξη σκαφών βάρους κάτω των 100 τόνων. Πιο συγκεκριμένα:

- ✓ **Αλιευτικό Καταφύγιο.** Περίπου 100 σκάφη (διαφόρων μεγεθών) φιλοξενούνται στον Ενετικό Λιμένα.
- ✓ **Τουριστικό Λιμάνι - Μαρίνα Τουριστικών Σκαφών.** Τα τουριστικά σκάφη ελλιμενίζονται στον Ενετικό Λιμένα και σε συνδυασμό με τα αλιευτικά δημιουργούν μια μοναδική εικόνα με φόντο το φρούριο Κούλε. Ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες, υπάρχει αυξημένη ζήτηση από σκάφη που περιοδεύουν στο Αιγαίο και στην Κρήτη. Η μαρίνα προβλέπεται να επεκταθεί με πλωτές προβλήτες και πιο σύγχρονες υπηρεσίες.
- ✓ **Μικρή Επισκευαστική Ζώνη.** Η μικρή επισκευαστική ζώνη είναι απαραίτητη και συμπληρωματική λειτουργία για το λιμάνι. Σήμερα γίνονται επισκευαστικές δραστηριότητες από ιδιώτες στο χώρο του *Καρνάγιου*. Ο ΟΛΗ προγραμματίζει την οργανωμένη ανάπτυξη της μικρής επισκευαστικής ζώνης για τα τουριστικά και αλιευτικά σκάφη, σε συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς στην ανατολικότερη προβλήτα, όπου διατίθεται ο αναγκαίος και κατάλληλος χώρος.
- ✓ **Επιβατικό Λιμάνι.** Η λειτουργία του επιβατικού λιμένα προσδίδει ζωή και κίνηση στο λιμάνι, στην πόλη του Ηρακλείου και στον νομό γενικότερα. Εξυπηρετεί τις ανάγκες εμπορευμάτων, οχημάτων και επιβατών και έχει ανακηρυχθεί σε λιμάνι εθνικής σημασίας και διεθνούς εμβέλειας²⁰. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκαν σημαντικά έργα στο λιμάνι του Ηρακλείου με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες, με στόχο τη βελτίωση των εγκαταστάσεων και των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ενδεικτικά αναφέρεται η κατασκευή νέου επιβατικού σταθμού, νέας προβλήτας, υποδομών μέτρων ασφαλείας, φωταγώγησης, πρόσθεσης νέων πλωτών προβλητών στο ενετικό λιμάνι, κατασκευής χώρου στάθμευσης εντός του λιμένα κ.α., ενώ σχεδιάζεται η αναβάθμιση του παλαιού επιβατικού σταθμού προκειμένου να λειτουργήσει αποκλειστικά για τις γραμμές εσωτερικού. Το Επιβατικό Λιμάνι του Ηρακλείου είναι το τρίτο σε διακίνηση επιβατών στην Ελλάδα. Εξυπηρετεί ετησίως περίπου 2,0 εκ. επιβάτες και 310.000 οχήματα (ΕΙΧ και Φ/Γ) και διαθέτει δύο επιβατικούς σταθμούς, ο δεύτερος και νεότερος είναι εμβαδού 2.500m² με σύγχρονες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες. Παράλληλα φιλοξενεί αξιόλογο αριθμό κρουαζιερόπλοιων τα οποία ανήλθαν κατά το 2003 στα 197.

²⁰ Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Κρήτης (ΦΕΚ Β 1486/10-10-2003)

Το λιμάνι λειτουργεί, τα τελευταία χρόνια, ως base port σε συνέργεια με το αεροδρόμιο του Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης» και είναι το μοναδικό λιμάνι στην Ελλάδα, που σε συνεργασία με τις αρχές του αεροδρομίου, κάνει το Check - in, Check - out των επιβατών στο Νέο Επιβατικό Σταθμό, προσφέροντας τη δυνατότητα στους διερχόμενους επιβάτες να αξιοποιήσουν τον ενδιάμεσο χρόνο μέχρι την αναχώρησή τους από το αεροδρόμιο. Επίσης, πρόκειται για το δεύτερο λιμάνι, μετά του Πειραιά, που προσφέρει υπηρεσίες ως λιμάνι αρχής και τέλους κρουαζιέρας.

- ✓ **Εμπορικό Λιμάνι.** Η διακίνηση εμπορευμάτων συμπληρώνει τη διακίνηση επιβατών στο λιμάνι και από κοινού προσδιορίζουν τα κύρια χαρακτηριστικά του ως επιβατικό και εμπορικό λιμάνι. Στο Λιμένα Ηρακλείου η διακίνηση εμπορευμάτων αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια φθάνοντας το 2003 στους 3.350.000 τόνους. Η διακίνηση γίνεται κύρια στους προβλήτες III και IV, όπου υπάρχει Ελεύθερη Ζώνη έκτασης 66 στρεμμάτων. Η ύπαρξη ζώνης ελεύθερου εμπορίου ενισχύει τον εμπορικό ρόλο του λιμανιού και τη θέση που κατέχει στις διεθνείς μεταφορές ως διαμετακομιστικό κέντρο. Το εμπορευματικό Λιμάνι του Ηρακλείου, το μεγαλύτερο της Νότιας Ελλάδος κατατάσσεται σταθερά πλέον στην 3η θέση στην Ελλάδα, μετά τα Λιμάνια του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης.

Με τη σημερινή του εικόνα δεν μπορεί να επιτελέσει ικανοποιητικά τον ρόλο του ως πύλη προς την Δυτική Ευρώπη, τη Μεσόγειο και το Αιγαίο. Στον προγραμματισμό περαιτέρω ανάπτυξης του λιμένα υπάρχει η σκέψη κατασκευής απλού λιμένα αλιευτικών σκαφών στη Ν. Αλικαρνασσό.

Θαλάσσιες Συνδέσεις

Το Ηράκλειο συνδέεται με την υπόλοιπη ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα μέσω του μεγαλύτερου εμπορικού και επιβατικού λιμένα της Κρήτης, του Λιμένα Ηρακλείου. Κάθε μέρα σε τακτική γραμμή προς το λιμάνι του Πειραιά αναχωρούν τουλάχιστον δύο μεγάλα και σύγχρονα πλοία, ενώ υπάρχει απευθείας τακτική ακτοπλοϊκή σύνδεση με πολλά λιμάνια του Αιγαίου και με το λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Σε περιόδους μεγάλης τουριστικής αιχμής πραγματοποιούνται και ημερήσια δρομολόγια για τον Πειραιά. Ο στόλος των πλοίων περιλαμβάνει επιβατηγά, οχηματαγωγά, ανοικτού τύπου, flying dolphins κ.α.

Από το λιμάνι του Ηρακλείου πραγματοποιούνται τα παρακάτω δρομολόγια και περιλαμβάνουν τις ακόλουθες διαδρομές:

- *Ηράκλειο – Πειραιάς*

Η γραμμή αυτή είναι καθημερινή και πραγματοποιείται από δυο ναυτιλιακές εταιρείες τη Minoan Lines και την ANEK Lines. Τα πλοία που εξυπηρετούν το δρομολόγιο είναι τύπου speed ferries.

- *Ηράκλειο – Σαντορίνη – Ιος – Νάξος – Πάρος – Μύκονος*

Το δρομολόγιο γίνεται από την εταιρεία Hellenic Seaways με επιβατηγό τύπου flying cat.

- *Πειραιάς – Σύρος – Πάρος – Νάξος – Ιος – Σαντορίνη – Ηράκλειο*

Το δρομολόγιο γίνεται από την εταιρεία GA Ferries.

- *Ηράκλειο – Κάσος – Κάρπαθος – Ρόδος*

Το δρομολόγιο γίνεται από την εταιρεία LANE

Οδικό Δίκτυο

Το οδικό δίκτυο του Δήμου Ηρακλείου διακρίνεται σε:

A) Πρωτεύον εθνικό οδικό δίκτυο, αποτελούμενο από την:

1. Νέα Εθνική Οδός Ηρακλείου – Χανίων
2. Νέα Εθνική Οδός Ηρακλείου – Αγίου Νικολάου.

B) Επαρχιακό δίκτυο αποτελούμενο από:

1. Τον Επαρχιακό Δρόμο με αριθμ. 1: "Τύλισσος" (από χ.θ. 10-000 της Εθν. Οδού Ηρακλείου – Ρεθύμνου) – Γωνιές προς Ανώγεια (όρια Νομού)
2. Τον Επαρχιακό Δρόμο με αριθμ. 2: "Γάζι" (χ.θ. 7-000 της Εθν. Οδού Ηρακλείου – Ρεθύμνου) – Αλμυρός – Ρογδιά – Φόδελε) συνάντηση με Εθν. Οδό Ηρακλείου – Ρεθύμνου.
3. Τον Επαρχιακό Δρόμο με αριθμ. 3: "Γάζι" (χ.θ. 6-000 της Εθν. Οδού Ηρακλείου – Ρεθύμνου) – Καραβοχώρι – Κεραμούτσι – Καμάρι μέχρι συνάντηση με Επαρχ. Οδό 1".
4. Τον Επαρχιακό Δρόμο με αριθμ. 4: "Γάζι" (από Επαρχ. Οδό 3) – Κορφές – Κρουσώνας".
5. Τον Επαρχιακό Δρόμο με αριθμ. 5: "Γάζι" Επάνω και Κάτω Καλέσα ως παρακαμπτήριο της Επ. Οδού 4"

6. Τον Επαρχιακό Δρόμο με αριθμ. 7 : "Ηράκλειο" (από χ.θ. 3+000 Εθν. Οδού Ηρακλείου – Φαιστός) – Βούτες (και μέσω παρακαμπτήριας Πεπαγνή – Βούτες) – Πετροκέφαλο – Πενταμόδι – Καθαρίδα – Κρουσώνας.
7. Τον Επαρχιακό Δρόμο με αριθμ. 30 : "Κνωσός (από Λιμάνι Ηρακλείου – ΒΙΠΕ – Καλλιθέα) – Σκαλάνι – Κουνάβοι – Πεζά – Καλλονή Χουδέτσι – Τεφέλι – Πραιτώρια – Χάρακας".
8. Τον Επαρχιακό Δρόμο με αριθμ. 31 : "Κνωσός (από Επαρχ. Οδό 30) – Άνω και Κάτω Αρχάνες – Βαθύπετρο – μέχρι της Επ. Οδό 30".

Από το Ηράκλειο ξεκινούν επίσης οι κάθετοι οδικοί άξονες «Ηράκλειο-Αγ. Δέκα» και «Ηράκλειο-Βιάννος», τμήματα των οποίων δεν έχουν ακόμα ολοκληρωθεί.

Γενικά, αναφέρεται ότι η κατάσταση του οδικού δικτύου χαρακτηρίζεται από μέτρια έως κακή, με χαμηλής ποιότητας ασφαλτο και στενότητα οδοστρώματος. Κατά μήκος του οδικού δικτύου υπάρχουν λακκούβες και κακοτεχνίες, που καθιστούν επικίνδυνη την οδήγηση θέτοντας σε κίνδυνο την ζωή των επιβατών.

Οδικές Συγκοινωνίες

Στο Ηράκλειο υπάρχει ένα εκτεταμένο δίκτυο χερσαίων συγκοινωνιών το οποίο σε γενικές γραμμές εξυπηρετεί τις ανάγκες κατοίκων και επισκεπτών. Οι χερσαίες συγκοινωνίες πραγματοποιούνται: α) με αστικά λεωφορεία (τοπική συγκοινωνία), εντός των ορίων του Δήμων Ηρακλείου, Γαζίου και Αλικαρνασσού και β) με υπεραστικά λεωφορεία του ΚΤΕΛ Ηρακλείου-Λασιθίου Α.Ε, εντός των ορίων των Δήμων Γουβών, Χερσονήσου και Μαλίων.

Οι αστικές μεταφορές πραγματοποιούνται από το Αστικό ΚΤΕΛ Ηρακλείου Α.Ε. που εξυπηρετεί όλο το πολεοδομικό συγκρότημα του Ηρακλείου (συμπεριλαμβάνει τα δημοτικά διαμερίσματα Γαζίου και Ν. Αλικαρνασσού), τα προάστια, καθώς και τα γύρω χωριά, σε μια ακτίνα 12 χλμ. Έχει είκοσι αστικές γραμμές, με το πρώτο δρομολόγιο να αναχωρεί στις 6 π.μ. και το τελευταίο στις 11 μ.μ. Τα γεωγραφικά όρια των γραμμών του ΚΤΕΛ διαιρούνται σε δύο ζώνες:

- Στην Α' ζώνη που περιλαμβάνει την πόλη του Ηρακλείου σε μια ακτίνα από 0 (το κέντρο της πόλης) έως 5 χλμ. και στη Β' ζώνη που περιλαμβάνει τα προάστια, δηλαδή από τα 5 χλμ. και μετά, πλην κάποιων χωριών.
- Στη Β' ζώνη περιλαμβάνονται οι γραμμές: Αμνισσός, Πρασσά, Καλλιθέα, Λινοπεράματα, Γάζι, Γάζι-Καβροχώρι και Κνωσός. Το Αστικό ΚΤΕΛ Ηρακλείου διαθέτει έναν στόλο 56 ειδικά διασκευασμένων αστικού τύπου λεωφορείων,

μεταξύ των οποίων τρία είναι τύπου mini-bus και τέσσερα διπλά με φυσούνες.

Η σύνδεση του Ηρακλείου με τις υπόλοιπες περιοχές του Νομού Ηρακλείου καθώς και τους υπόλοιπους τρεις νομούς, πραγματοποιείται με καθημερινά τακτικά δρομολόγια του ΚΤΕΛ Ηρακλείου-Λασιθίου και ΚΤΕΛ Χανίων Ρεθύμνου. Να σημειωθεί ότι κατά την τουριστική περίοδο αυξάνεται η συχνότητα των δρομολογίων και ο αριθμός των ανταποκρίσεων προκειμένου να καλύπτονται οι αυξημένες ανάγκες μετακίνησης.

Τα τελευταία χρόνια ο στόλος των ΚΤΕΛ έχει ανανεωθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό και παράλληλα έχει διευρυνθεί το εύρος των δρομολογίων, με δρομολόγια προς την ηπειρωτική Ελλάδα (Λαμία, Λάρισα, Κατερίνη, Θεσσαλονίκη, Κόρινθο, Πάτρα, Άρτα, Μεσολόγγι και Ιωάννινα). Επίσης, το ΚΤΕΛ Ηρακλείου-Λασιθίου διαθέτει τρία τουριστικά γραφεία Γενικού Τουρισμού στο Ηράκλειο, στην Χερσόνησο και στον Άγιο Νικόλαο και ιδιόκτητα τουριστικά λεωφορεία για την πραγματοποίηση κάθε είδους εκδρομών. Παρόλα αυτά, αρκετά προβλήματα παραμένουν που σχετίζονται κυρίως με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών αλλά και την ελλιπή έως ανύπαρκτη σε αρκετές περιπτώσεις διασύνδεση οικισμών, κυρίως ορεινών, ακόμα και τουριστικών προορισμών.

Όσο αναφορά στο οδικό δίκτυο του πρώην Δήμου Ν. Αλικαρνασσού περιλαμβάνει:

- τμήματα του παλαιού και νέου Εθνικού Οδικού δικτύου που διατρέχουν τον Δήμο με κατεύθυνση Α-Δ (Παλαιά Εθνική Οδός, Β.Ο.Α.Κ.),
- τμήμα του οδικού άξονα Ηράκλειο – Άνω Βιάννος,
- ένα δίκτυο τοπικής σημασίας δρόμων που συνδέουν τους οικισμούς μεταξύ τους ή με το εθνικό οδικό δίκτυο.

Σύμφωνα με την απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ ΔΜΕΟ/ε/οικ./827/1995 που αφορά στην κατάταξη του Εθνικού Οδικού Δικτύου των Περιφερειών Κρήτης Βορείου και Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζονται ως:

- Πρωτεύον Εθνικό Οδικό Δίκτυο, η Νέα Εθνική Οδός με αριθμό 90 Α.Κ. Μουρνιών – Ρέθυμνο – Ηράκλειο (Β.Ο.Α.Κ.)
- Δευτερεύον Εθνικό Οδικό Δίκτυο, η Παλαιά Εθνική Οδός 90

Στα όρια του πρώην Δήμου Αλικαρνασσού, τόσο κατά την τυπική ιεράρχηση που ισχύει όσο και κατά την ουσιαστική λειτουργική ιεράρχηση που εκ των πραγμάτων παρουσιάζεται, οι βασικοί οδικοί άξονες είναι:

⇒ Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης (Β.Ο.Α.Κ.)

Περιβάλλει το μεγαλύτερο μέρος του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Ηρακλείου και εξυπηρετεί ταυτόχρονα αστικές και υπεραστικές μετακινήσεις, ωστόσο δεν λειτουργεί σωστά ούτε ως εσωτερικός ούτε ως εξωτερικός δακτύλιος. Οι αστικές μετακινήσεις εμποδίζουν τις υπεραστικές λόγω των εισόδων –εξόδων και αντίστροφα οι υπεραστικές εμποδίζουν τις αστικές μετακινήσεις λόγω των υψηλών ταχυτήτων. Είναι κατασκευασμένος στο μεγαλύτερο τμήμα σε υψηλό ανάχωμα και επηρεάζει αισθητικά και λειτουργικά την αστική περιοχή από όπου διέρχεται.

Ο Β.Ο.Α.Κ., ο οποίος μέχρι προ ολίγων ετών αποτελούσε και το νοητό νότιο όριο του οικιστικού ιστού της Ν. Αλικαρνασσοῦ, είναι χαρακτηρισμένος ως κύρια αρτηρία, τμήμα του Διευρωπαϊκού δικτύου της χώρας. Με την επέκταση του Σχεδίου Πόλης προς Νότο, βεβαίως, υπάρχουν, πλέον και δομημένες εντός σχεδίου περιοχές νοτίως του Β.Ο.Α.Κ. Το στοιχείο αυτό θα αποτελέσει και βάση προβληματισμού κατά την διατύπωση των προτάσεων σε επόμενες φάσεις της μελέτης, με σκοπό την δυνατότητα ευχερούς επικοινωνίας των δύο διακριτών τμημάτων της πόλης, τα οποία, στην παρούσα φάση, επικοινωνούν μόνον μέσω των δύο ανισόπεδων κόμβων του Β.Ο.Α.Κ. και μίας κάτω διάβασης.

⇒ Π.Ε.Ο. Ηρακλείου – Αγ. Νικολάου

Η Παλαιά Εθνική Οδός Ηρακλείου – Αγίου Νικολάου, τμήμα της οποίας αποτελεί η οδός Ικάρου. Η οδός αυτή, αν και σύμφωνα με το Γ.Π.Σ. της Ε.Π.Α. είναι χαρακτηρισμένη ως συλλεκτήρια, εν τούτοις, επειδή δεν έχουν διανοιχθεί όλες οι προβλεπόμενες από το σχέδιο αρτηρίες, στην πράξη λειτουργεί ως αρτηρία, ενώνοντας, όπως προαναφέρθηκε, την πόλη του Ηρακλείου με το διεθνές αεροδρόμιο, αν και είναι μία απλή αστική οδός σε περιοχή κατοικίας που διαθέτει μόνον μία λωρίδα ανά κατεύθυνση (χωρίς διαχωριστική νησίδα). Να σημειωθεί ότι, κυρίως λόγω των πτήσεων τσάρτερ, το αεροδρόμιο Ηρακλείου είναι το δεύτερο σε επιβατική κίνηση στη χώρα, μετά τον αερολιμένα της Αθήνας, οπότε και οι κυκλοφοριακοί φόρτοι του άξονα αυτού είναι πολύ υψηλοί.

⇒ Οδός Ηρακλείου - Άνω Βιάννου

Πρόκειται για έναν οδικό άξονα διατρέχει το νομό κάθετα με κατεύθυνση Βορρά – Νότου. Στο τμήμα που διατρέχει τον Δήμο ξεκινάει από την παραλιακή οδό του λιμανιού ακολουθώντας προς νότο την διαδρομή του Σιλαμιανού ρέματος (ρέμα Κατσαμπά) και συνδέεται με τον Β.Ο.Α.Κ. με ανισόπεδο κόμβο. Συνεχίζει προς νότο σε επαφή με το δυτικό όριο της ΒΙΠΕ και διέρχεται ανάμεσα από αυτή και τον οικισμό της Καλλιθέας, ενώ παρακάμπει από τα δυτικά το ύψωμα του Προφήτη Ηλία. Ο άξονας αυτός δεν έχει καταταχθεί ακόμα σε κάποια κατηγορία (Εθνικό ή

επαρχιακό οδικό δίκτυο) λόγω της πρόσφατης κατασκευής του. Ωστόσο τα γεωμετρικά και λειτουργικά του χαρακτηριστικά του προσδίδουν έναν υπερτοπικό χαρακτήρα, αφού είναι κατασκευασμένος με δύο λωρίδες ανά κατεύθυνση και με διαχωριστική νησίδα, ενώ παράλληλα εξυπηρετεί τη βιομηχανική περιοχή (ΒΙΠΕ) και τις νοτιοανατολικές περιοχές του νομού Ηρακλείου. Σε εύθετο χρονικό διάστημα ο άξονας αυτός θα χαρακτηριστεί σαν πρωτεύον ή δευτερεύον επαρχιακό οδικό δίκτυο. Κατά το τμήμα του από την παραλιακή οδό έως τον κόμβο ΒΙΠΕΗ λειτουργεί ως εθνική οδός, ενώ κατά το υπόλοιπο τμήμα ως επαρχιακή.

⇒ Τοπικές οδοί

Πρόκειται για οδούς που εξυπηρετούν ενδοδημοτικές ή και διαδημοτικές μετακινήσεις και τα γεωμετρικά τους χαρακτηριστικά κρίνονται σε γενικές γραμμές ικανοποιητικά για τον όγκο των μετακινήσεων που εξυπηρετούν. Κατά κανόνα οι οδοί αυτοί ενώνουν:

- τους οικισμούς του Δήμου μεταξύ τους,
- τους οικισμούς του Δήμου με οικισμούς γειτονικών Δήμων και
- τους οικισμούς με το Εθνικό Οδικό δίκτυο

Οι οδοί τοπικής σημασίας που διατρέχουν τη Δ.Ε. Νέας Αλικαρνασσού είναι οι εξής:

- Κόμβος Κατσαμπά – ΒΙΠΕ – Καλλιθέα, είναι ο βασικός δρόμος που ενώνει την Καλλιθέα με τη Ν. Αλικαρνασσό
- Παλαιά Εθνική Οδός – Πρασσάς - Σκαλάνι
- Παλαιά Εθνική Οδός – Σκαλάνι η οποία παρακάμπτει τον Πρασσά από ανατολικά και συνεχίζει νότια προς Σκαλάνι
- Πρασσάς – Β.Ο.Α.Κ.
- Πρασσάς – Σκαλάνι
- Καλλιθέα – Πρασσάς, που είναι και ο μόνος οριζόντιος δρόμος τοπικής σημασίας με κατεύθυνση

Λόγω της συνεχούς ανάπτυξης των νέων αμφιθεατρικών οικισμών κύριας κατοικίας Καλλιθέα και Πρασσάς νοτίως του Β.Ο.Α.Κ., οι οδοί σύνδεσης αυτών με τον Β.Ο.Α.Κ. και το λοιπό εσωτερικό οδικό δίκτυο της πόλης, έχουν εκ των πραγμάτων αποκτήσει φόρτους συνεχώς αυξανόμενους και αρκετά σημαντικό ρόλο στην εξυπηρέτηση του συνολικού κυκλοφοριακού έργου. Η εξέλιξη και ο σχεδιασμός των οδών αυτών θα εξετασθεί λεπτομερέστερα στις επόμενες φάσεις της παρούσας μελέτης.

Να σημειωθεί ότι, από άποψη βατότητας, τόσο το πρωτεύον όσο και το τοπικό οδικό δίκτυο της Δ.Ε. παρουσιάζει ικανοποιητική εικόνα.

Η λοιπή μεταφορική υποδομή του Δήμου συμπληρώνεται από το λιμάνι και το αεροδρόμιο. Το λιμάνι δεν ανήκει στα διοικητικά όρια του Δήμου, ωστόσο η λειτουργία του επηρεάζει σημαντικά τους κυκλοφοριακούς φόρτους εντός του Δήμου λόγω των κινήσεων που προκαλούνται από και προς το λιμάνι και διέρχονται μέσα από τον Δήμο.

Εναέριες Συγκοινωνίες

Η αεροπορική σύνδεση του Ηρακλείου με την υπόλοιπη Ελλάδα πραγματοποιείται μέσω του Διεθνή Αερολιμένα «Νίκος Καζαντζάκης», που βρίσκεται 5 περίπου χιλιόμετρα ανατολικά της πόλης του Ηρακλείου, στο Δήμο Νέας Αλικαρνασσού. Αποτελεί το δεύτερο σε κίνηση αεροδρόμιο της χώρας μετά το «Ελ. Βενιζέλος» της Αθήνας και το πρώτο όσο αφορά τις πτήσεις charters.

Το αεροδρόμιο λειτούργησε πρώτη φορά το 1939, ενώ στη σημερινή του μορφή λειτουργεί από το 1971. Διαθέτει διάδρομο προσγείωσης – απογείωσης 2.680m, κτιριακές εγκαταστάσεις 13.000m², ενώ υπάρχει δυνατότητα εξυπηρέτησης αεροσκαφών με αρκετούς χώρους στάθμευσης. Στις εγκαταστάσεις του αεροδρομίου λειτουργούν εμπορικά καταστήματα, χώροι εστίασης, ιατρείο, τράπεζες και ταχυδρομείο. Υπάρχει διαθέσιμος χώρος στάθμευσης ΙΧ, ενώ είναι δυνατή και η φύλαξη αποσκευών. Τέλος υπάρχουν διάφορες διευκολύνσεις για άτομα με ειδικές ανάγκες. Η πρόσβαση στο αεροδρόμιο γίνεται μέσω του Βόρειου Οδικού Άξονα (με ειδικό κόμβο) και την παλαιάς εθνικής Ρεθύμνου – Ηρακλείου - Αγίου Νικολάου. Η κίνηση εξωτερικού αποτελεί το 80% και πλέον της κίνησης του αερολιμένα, ενώ το σύνολο σχεδόν της επιβατικής κίνησης εξωτερικού διακινείται κατά τους μήνες Απρίλιο – Οκτώβριο. Η επιβατική κίνηση του εξωτερικού διαχωρίζεται σε εκείνη των τακτικών και σε εκείνη των έκτακτων πτήσεων (charter). Η τακτική κίνηση αποτελεί μικρό μόνο ποσοστό, της τάξης του 2% της κίνησης του εξωτερικού. Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες εξαντλείται η δυνατότητα των υποδομών με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η άρτια εξυπηρέτηση όλων των πτήσεων λόγω της περιορισμένης χωρητικότητας.

Σύμφωνα με μελέτη του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου η αναμενόμενη κίνηση έως το 2010 εκτιμάται ότι θα κινηθεί στα επίπεδα των 8 εκατομμυρίων επιβατών ετησίως και έως το 2020 θα φτάσει τα 10 – 12 εκατομμύρια.

Το αεροδρόμιο σήμερα αντιμετωπίζει προβλήματα λειτουργίας, κυρίως σε περιόδους νοτίων ανέμων. Επιπροσθέτως η ανάπτυξη της περιοχής και η υπερσυγκέντρωση λειτουργιών της πόλης, του λιμανιού και του αεροδρομίου στην ευρύτερη περιοχή εντείνουν το πρόβλημα των παράλληλων εξυπηρετήσεων. Παρά τις παρεμβάσεις που είναι σήμερα σε εξέλιξη (κατασκευή νέου χώρου στάθμευσης αεροσκαφών και οχημάτων εδάφους, όπως επίσης και η δημιουργία νέας αίθουσας check in), καθώς και αυτές που έχουν προγραμματισθεί (επέκταση χώρου αφίξεων και αναχωρήσεων, βελτίωση κυκλοφοριακών ρυθμίσεων για καλύτερη πρόσβαση στο αεροδρόμιο), το αεροδρόμιο δε θα είναι σε θέση να ανταπεξέλθει στην αυξανόμενη επιβατική κίνηση που ήδη σήμερα εξυπηρετείται οριακά.

Επιπλέον από την αυξημένη κίνηση και λειτουργία του αερολιμένα Ηρακλείου έχουν δημιουργηθεί περαιτέρω προβλήματα που περιλαμβάνουν:

- Την έντονη ηχορύπανση των κατοικημένων περιοχών του Ηρακλείου και κυρίως της Νέας Αλικαρνασσού,
- Την αλληλοεπίδραση των χώρων εναέριας κυκλοφορίας των αεροδρομίων Ηρακλείου, Χανίων και Καστελίου,
- Την ύπαρξη ελάχιστου χώρου για επέκταση των επίγειων εγκαταστάσεων,
- Τον κίνδυνο αεροπορικού δυστυχήματος κατά την πτήση των αεροσκαφών πάνω από κατοικημένες περιοχές.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, έχει εξαγγελθεί η κατασκευή νέου διεθνούς αεροδρομίου στη θέση Καστέλι Πεδιάδος, στις εγκαταστάσεις του υφιστάμενου στρατιωτικού αεροδρομίου. Ωστόσο, δεν είναι προς το παρόν σαφές αν το νέο αεροδρόμιο θα λειτουργήσει συμπληρωματικά ή θα αντικαταστήσει πλήρως το αεροδρόμιο «Ν. Καζαντζάκης».

Οι εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης των επιβατών κρίνονται ικανοποιητικές, ωστόσο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που είναι η περίοδος αιχμής της τουριστικής περιόδου δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν ικανοποιητικά στην πίεση της αυξημένης κίνησης.

Αεροπορικές Συνδέσεις

Το αεροδρόμιο «Νίκος Καζαντζάκης» συνδέεται με τακτικές πτήσεις με τα αεροδρόμια της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, της Ρόδου και της Λάρνακας, ενώ συνδέεται με πτήσεις charters με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, κατά την τουριστική περίοδο (Απρίλιος – Οκτώβριος).

Οι τακτικές αεροπορικές συγκοινωνίες με την υπόλοιπη Ελλάδα και το εξωτερικό πραγματοποιούνται από τρεις ελληνικές αεροπορικές εταιρίες, την Ολυμπιακή Αεροπορία, την Aegean Airlines, την Sky Express και τις Κυπριακές Αερογραμμές. Οι δυο πρώτες εταιρίες συνδέουν καθημερινά την Κρήτη με την υπόλοιπη νησιωτική και ηπειρωτική Ελλάδα, τη Κύπρο και άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες, ενώ η Sky Express είναι μια περιφερειακή αεροπορική εταιρία, με έδρα το Ηράκλειο, η οποία πραγματοποιεί πτήσεις προς Ρόδο, Μυτιλήνη, Κω, Σάμο, Σαντορίνη, Ικαρία και Μύκονο.²¹ Οι Κυπριακές Αερογραμμές συνδέουν το Ηράκλειο με τη Λάρνακα τρεις φορές την εβδομάδα. Επίσης, ένας μεγάλος αριθμός πτήσεων, κυρίως charter, πραγματοποιούνται από ξένες εταιρίες από και προς διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες, ιδιαίτερα κατά την καλοκαιρινή περίοδο.

Όσο αναφορά στη Δ.Ε. της Ν. Αλικαρνασσού υπάρχει έντονη παρουσία στα δίκτυα μεταφορών. Το βασικό οδικό δίκτυο αποτελούν η Νέα και Παλιά Εθνική Οδός και η επαρχιακή οδός Ηρακλείου – Άνω Βιάννου που διασχίζουν τον Δήμο. Η Ν. Αλικαρνασσός αποτελεί τον οδικό κόμβο που ενώνει το Ηράκλειο με την Ανατολική Κρήτη, καθώς και με τις νοτιοανατολικές περιοχές του νομού μέσω των προαναφερθέντων αξόνων. Παράλληλα το αεροδρόμιο που εξυπηρετεί ολόκληρο τον νομό προκαλεί ροές από και προς τον Δήμο της Ν. Αλικαρνασσού με όλες τις θετικές και αρνητικές συνέπειες που αυτό συνεπάγεται. Σημαντικό ρόλο καλείται να υπηρετήσει η νεοκατασκευασθήσα παραλιακή οδός που συνδέει άμεσα το λιμάνι με το αεροδρόμιο μέσω της οδού Σταδίου (περιμετρική οδός σχεδίου πόλεως) και Ικάρου (τμήμα εκτός σχεδίου). Αμέσως μετά την προγραμματιζόμενη αποκατάσταση της κυκλοφορίας από την οδό Σεφέρη, αναμένεται η επαναφορά του ρόλου του τμήματος της παραλιακής οδού βόρεια της Νέας Αλικαρνασσού αποκλειστικά σε δρόμο ήπιας κυκλοφορίας που προορίζεται για αναψυχή των κατοίκων και των επισκεπτών της πόλης.

²¹ Η Sky Express προσφέρει επίσης τις εξής υπηρεσίες: αεροταξί, μεταφορά ασθενών, πτήσεις VIP, πτήσεις οργανωμένων εκδρομών, πτήσεις αεροξεναγήσης και πτήσεις εμπορευματικών μεταφορών.